

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10

del Collegio de La Compa de 188 de Granada B. de.
TRACTATUS R. 19500

SACERDOTA-

TEIS D. NICOLAO

DE PLOVE, DO-

ctore Decretorum,
autore.

Huic accessit confessionale diui
Thomæ de Aquino.



Thomas Bertellus

ni, 1561.

et Collegii de La com^{te} de 185 de gradada B. d.
TRACTATUS A. 19500

SACERDOTA-
LIS D. NICOLAO
DE PLOVE, DO-
ctore Decretorum,
authore.

Huic accessit confessionale diui
Thomæ de Aquino.



Thomas Bertellus

ni, 1161.



Medice, cura te ipsum: Luc. 4.
 Sicut ait Gre. j. parte sui Pa-
 storalis. c. 2. Quis autē cogi-
 tationū vulnera occultiora
 nesciat esse vulneribus visce-
 rum? Nimirum videt medi-
 cum spiritualement multo subtiliore debere fore
 medico corporali: qui, ut bene curet vitia, mul-
 ta peritia opus habet, præsertim ut vim pigmē-
 torum spiritualiū considerās prius, quàm cæte-
 ros curare desideret, circūquaq; regulas medi-
 cine cognoscat. Alioquin si artis spiri-
 ualis im-
 peritus & in seipso ignorantiaē cōfessus vulne-
 ribus, alios mederi pperet: audire nō immeri-
 tō merebit: Medice, cura te ipsum. Magna q̄-
 pe stultitia est (vt idem ait Grego.) si aliquis
 alios mederi properat, qui ipse in facie vulnus
 portat. Et maxima planē dementia est (vt in-
 quit in pastora. c. ij.) dum hi, qui nequaquam
 præcepta spiritalia cognouerunt, cordis se
 medicos profiteri non metuunt: dum qui pig-
 mētorum vim nesciunt, videri medici carnis
 erubescunt. Recte igitur culibet talium dici-
 tur: Medice, cura te ipsum. Quos igitur
 eos condium appellare ad præser-
 uenit, quàm curatores animarū:
 cet rectores ecclesiarum, quod
 est traditus, pro quo nō

qui proprio filio suo non pepercit: vt dicitur
 Rom. 8. Quibus etiam ille vulneratus, qui in-
 cidit in latrones, curandus, fouendūsq; velut
 Samaritano relictus est. Luce. 10. Vnicuique
 enim ipsorum dicitur: Curam illius habe. Et
 rursus Deus per prophetam. Custodi virum
 istum: qui si lapsus fuerit: erit anima tua pro
 anima ipsius. Porrò dominus per Ezechielem
 3. & 3. cap. comminatur cuiuslibet curatori di-
 cens: Sanguinem eius de manu tua requiram.
 quasi dicat: quia vita & mors subditorum po-
 sita est in manibus Prælatorum. Vnde dicitur
 Iudith 8. Ex vobis pendet anima illorum. Hac
 itaque sententia communitus quisque præla-
 torum & rectorum penset periculum sui regi-
 minis, & artem doctrinamque discat spiri-
 tualis curationis: quatenus in se ignorantiaē cura
 re possit vulnera, & in subditorum cordibus
 per sanam doctrinam & salubrem p̄cēpen-
 tiam sciat sanare contagia delictorum: ne (q̄
 absit) dum sanandi regulas nesciat, & ad san-
 nandum commissos subditos festinet, iuste si
 bi obijci ab eisdem audiat: Medice, cura
 te ipsum. Recte namq; prælato ignorantiaē di-
 citur, vt prius in se sufficien-
 tem artem curandi
 spiritalium morborum habeat, q̄ am̄ p̄pla-
 strum sanandi vulneribus achibeat. Nam
 (vt ait Gregorius in registro) verecundum

est, & dicere, pudet quod sacerdotes ducatum arripunt, qui exordium religioſe vitæ non nouerunt. Licet in quibusdam catholicis ministerijs ignorantia toleranda foret, eo quod in plerisque melius est nephare, quam curare. In quibusdam etiam iuxta Auguſt. in lib. de verbis dñi, Melior est fidelis ignorantia, quam temeraria ſciētia. In eccleſiaſticis tamen ministerijs ordinandis diſponēdiſq; omnino danabilis eſt. De quibus eſt illud verbum Apoſtoli. 1. ad Cor. 14. Si quis autē ignorat, ignorabitur. Ordinis namque ignorantia, quo videlicet ordine quicquam agendū eſt in eccleſia, cōturbat negotiorū naturam, formamq; meritōrū. Nam ſtatutis facere iniuriā, vel contraire: nō eſt intelligere, ſed errare: vt inquit Ambroſ. ſuper Beati immacula. Hinc eſt quod dominus requirit ſeruū prudentem quē conſtituat ſuper familiam ſuā. Matt. 24. Prudentē dixerō, vt ſciat quo ordine, quo ſenſu, quo modo, quo ſine quicquam gerendū ſit. Alioquin ſi cæcus cæco ducatum præſtet: nōne ambo in foueam cadunt? Matt. 15. Nō enim cæcus cæcū ducere poteſt: ſic nec indiſcretus prælatus ſubditum indiſcretum poteſt per viam ducere ſalutis. Et quoniam his periculōſis temporibus in pluribus eccleſijs contra ſancta inſtituta in adminiſtrandis ſacramentis, quæ ſunt inſtrumenta ſpiritualis cura-

turationis, plerique non tam erraſſe, quam variaſſe circa eadeſdem cognouimus, adeo vt vera ſit illa Rabaneniſis ſententia: Cōmune eſt medicorū ſemper circa agitudines variare. Vnde ſi tres vel quatuor medici veniunt ad infirmum: nunquā in aſſignatione vel exhibitione curæ conueniūt. Hæc illa. Et hoc idem quāſi verum ſit, heu noſtris tēporibus res fidelibus ſubiecta populis, quotidiana experiētia clari⁹ manifeſtat. Profecto ſiquidē cū aliquod ſacramentorum adminiſtrandum ſit in eccleſia Dei, vix diœceſis vnus clerus in ipſo ritu canonicē tradendū cōcordat aut conuenit: ſed nunc in eccleſia hic addit: in alia ille minuit: ille præponit poſtponenda, poſtponit præponenda. Ille benedictionē perſuadet: ille nequaquam aſſerit. Ille corrigit librum tāquam deuium & erroneum: ille corrigit corrigentem tanquam ignarum. Sic prælati mutua diſcrepatione collidentes, non ſine graui ſcandalo animos ſubditorum in confuſionis labyrinthum præcipitant & demergunt. Porro, nos Stanislaus Dei & apoſtolicæ ſedis gratia epiſcopus Poſnioniēſis paterna ſolicitudine paſtoralis officij excitati, inter tot fluctuagos excuſus viā cupiētes oſtendere certiorē, præſentem tractatum de adminiſtrandis ritū eccleſiaſticis ſacramentis, celebrandiſq; miſſarum

solennis, & cęsuris ecclesiasticis canonicę obseruandis: p̄ venerabilem magistrum Nicolaum de Ploue, Decretorum doctorem, capellānum nostrum deuorum fideliter collectum, & plena discussione masticatum, de fratrum nostrorum Postnontiensis capituli consilio & assensu pręuia deliberatione approbatū, omnibus & singulis rectoribus ecclesiarum parochialium habendum & tenendum ad vnguem perfectę pręcipimus & mandamus: volentes secundū ipsum in administrandis sacramentis, celebrandis officijs, censurisq; obseruandis omnes & singulos & dirigi & gubernari. Statuentes q̄ si (quod absit) quispiam per archidiaconum nostrum, aut per testes nostros synodales tempore visitationis repertus fuerit, qui secundū dicti tractatus formam, modum & dispositionem se non gesserit in omnibus supradictis, aut qui eundem non habuerit prę manibus pœnam synodalem irremissibiliter persoluendam pro prima vice se nouerit incursum, pro alijs verō vicibus ad arbitrium nostrum decætero puniendum.

7
 ✱ TRACTATVS
 sacerdotalis de administrandis ecclesiasticis sacramentis, celebrandisque Missarum solennijs, & censuris ecclesiasticis canonicę obseruandis: editus per venerabilem virum D. Nicolaum de Ploue, iuris pontificij doctorem ac capellanum ecclesię Postnontiensis, feliciter incipit. Et primō de sacramentis in genere,



Quoniam natura humana post lapsum considerata sub alligatione peccati maxime eget gratia Dei, per quam ab illa infectione peccati purgetur, & ad statum originalis iustitię reducatur, iuxta illud: Omnes peccauerunt, & egent gratia Dei, ad Roma. 3. & 5. Talis autem gratia purgans infectionem, in tribus consistit, quę unicuique sunt necessaria ad salutem: quę sunt, fides, bona operatio, & fidei sacramenta. Hęc autem tria, secundū Hugo. de sacramentis, lib. 1. p. te. x. ita

sibi coherent, vt salutis effectum habere non possint, si simul non fuerint: quia fides non habet meritum si, dum potest operari, negligit, iuxta illud Iacob. 2. Fides sine operibus mortua est. Nec bonum opus aliquod est sine fide sine qua impossibile est placere Deo, ad Hebr. 11. Et rursus, fides operans hominem sanctificare non sufficit, si eam, quæ in sacramentis Dei consistit, sanctificationem continuit. Hæc Hugo. Hinc est quod virtus sacramentorum ecclesiasticorum pro saluati profectu multum est in nobis necessaria: cum ipsa sint occasio & auxilium nostrum à peccato resurgendi: & in ipsis tota medicina nostris vulneribus salutaris consistat, secundum Thom. in compendio Theologicæ veritatis, lib. 6. cap. 1. non quod eis gratia subiectiualiter contineatur, vel casualiter per ea efficiatur: cum in sola anima habeat collocari, & à solo Deo infundi, sed quia in illis, & per illa illam gratiâ curationis à summo medico Iesu Christo oportet haurire, eò quod nõ alligauit suam potentiam Deus sacramentis: quin etiã per aliam viam gratiam conferre valeat, secundum Magistrum sentent. lib. 3. dist. 1. propter quod Deus sanans & iustificans peccatorem iustificat ipsum authoritatiuè: sacramenta verò effectiue per gratiã in eis, tãquam in vasis cõtētã

Quid

Quid sacramentum, & quot sint.

Licet autem sacramentum multis modis definiatur: tamen secundum doctorum communem concordiam sic definitur in libr. de doctrina Christiana: Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibilis forma: ita quod eius similitudinem gerens, & causa existat. Ex qua definitione habentur differentiæ sacramentorum veteris & nouæ legis. Illa enim quæ figurabant, non efficiebant: quia gratiam significabant, quam tamen non efficiebant. Sacramenta nouæ legis sunt septem: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Extreme vnctio, Pœnitentia, Sacerdo, & Matrimoniu. Ista autem sunt tanquam sufficiencia per Christum ordinata in remedium ecclesiæ militantis.

Sed circa hoc considerandum est, Primò quod quædam data sunt in remedium vitii personæ: quædam in remedium totius Ecclesiæ. Illa quæ data sunt in remedium vnius personæ, sunt triplicia. Quædam enim data sunt in remedium ad intradum Ecclesiam, scilicet Baptismus. Quædam ad egressum de ecclesia: vt extrema vnctio. Quædam ad progressum in ea: & hoc dupliciter. Vno modo ad executionem virtutis, videlicet vt à malis non superemur: & quantum ad hoc est confirmatio. Vel vt bonis adheramus: & quantum ad hoc est Eu-

est Eucharistia. Alio modo in reparationem virtutis: quia ipsum hominem in pugna spiritali aliquo modo contingit ledi: & sic est pœnitentia. Si autem in remedium totius ecclesiæ: hoc potest esse duobus modis. Aut ad remedium multiplicationis spiritualis: & sic est ordo. Aut ad multiplicationem naturalem fidelium: & sic est matrimonium. Quidam autem etiam recipiunt numerum sacramentorum secundum adoptionem virtutum, ut Fidei correspondeat Baptismus, qui est sacramentum fidei. Spei, extrema vnctio, per quam præparamur quodammodo ad futuram gloriam. Charitatis, Eucharistia. Prudentiæ, ordo. Iustitiæ, pœnitentia. Temperantiæ, Matrimonium, & Fortitudinis, Confirmatio. Adaptatur etiam diuersis generibus culpæ, vitiorum & pœnarum: ut Baptismus sit contra culpam originalem: Pœnitentia cōtra actualem & mortalem: Extrema vnctio contra venialem: Ordo contra ignorantiam: Matrimonium contra concupiscentiam: Confirmatio contra infirmitatem: Eucharistia contra malitiam: quia est sacramentum charitatis, quæ per se opponitur malitiæ. Hæc sanctus Thomas super. 4. senten. dist. 2. q. 2.

Secundò credendum & cōsiderandum est, quòd solus Deus fuit institutor sacramento-

rum

rum. Et quædam ante aduentum instituit: vt matrimonium & pœnitentiam: sed hæc duo confirmavit in nouo testamento, dum pœnitentiam prædicauit, & nuptijs interfuit. Quod autem dicitur quòd Iacobus instituit pœnitentiam, Iac. 5. Confitemini alterutrum peccata vestra: non est verisimile: quia per illa verba, non intendebat aliquod sacramentum instituere, sed promulgare: cum non fuisset auctoritas instituendi aliquod sacramentum apud Iacobum. Item extrema vnctio instituta est Mar. 6. vbi legitur quòd apostoli vngebant agros multos & sanabantur. Confirmatur autem: quia hoc non fecerunt virtute propria, sed auctoritate Iesu Christi illam virtuosam vnctionem nstiuens. Per illa verba Iacobi, 5. Infirmatur quis ex vobis? inducat presbyteros. Et consimili modo intelligendum est sicut de pœnitentia dictum est, scilicet, quòd per illa verba vnctionem promulgauit & docuit faciendam: non autem instituit. Item ordo institutus est, cum Christus dixit, Matthæ. 26. Hoc facite in meam commemorationem. Et Ioannis. 20. Quorum remiseritis peccata. Hæc enim duo pertinent ad ordinem sacerdotalem, scilicet potestas dimittendi peccata respectu corporis Christi mystici: & potestas consecrandi respectu corporis Christi veri,

veri. Hæc Scotus. Item confirmatio instituta est p hoc, q̄ Christ⁹ imposuit man⁹ paruulis: Itē baptisim⁹ institutus est p Christū, qm̄ ipse se baptizari fecit à Ioāne, & apostolis formā de dit dicēs: Euntes in mundū vniuersum prædicare euāgeliū baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Itē Eucharistiam instituit in cœna vltima, i qua Apostolos cōi-cauit. Tertiò considerandū est, q̄ secundū S. Tho. sup 4. Senten. dist. 1. q. 4. artic. 3. efficacia sacramentorum est ex tribus, scilicet ex institutione diuina, tanquam ex causa principali agente, & ex passione Christi, sicut ex causa primaria meritoria: & ex fide ecclesiæ, sicut ex continuatione instrumēti principaliter agentis. Et hoc est quod dicit gloss. super illud ad Romā. 5. In similitudinem præuaricationis Adæ, quod à latere Christi proflexerunt sacramenta, per quæ saluata est Ecclesia.

Quartò considerandū est, q̄ quædam sacramenta sunt necessaria: quædam voluntaria. 1. q. 1. c. remissionē. paragra. sed notaudū. Nā sacramēta necessitatis sunt ista, Baptisim⁹, Cōfirmatio, Pœnitentia, corpus Christi, & vltima vinctio. Et dicunt sacramēta necessitatis ideo: quia sine istis homo nō pōt saluari, si ex cōtēptu omittant, & haberi possint. Sacramētum verò baptisimi in necessitate à quocunq̄ potest

rest conferri, dūmodo in forma ecclesiæ conferatur. de summa trini. & si. catho. c. 1. in fine. & de cōse. dist. 4. à quodā. & etiā pœnitentia: nā cōfiteri possunt cuicumq̄ sacerdoti in necessitate, iuxta illud: Cōfitemini alterutrū peccata vestra. non tñ heretico, vel excōicato. Sacramenta verò voluntaria sunt illa, quæ omittēre non est peccatū: quæ dicunt sacramenta dignitatis. 1. q. 1. paragra. sed notādū, vt sunt ordines, qui à digniorib⁹ conferunt, id est ab ep̄is: vel quia nō nisi digni ad ordines assumēdi sunt. Itē matrimonium. Sine huiusmodi enī sacramētis bene possumus saluari. 2. q. 4. paragra. vlti. ad finē. Hæc omnia habentur in glossa in cap. veniens. de transactionibus.

De sacramento Baptisimi.

Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnū Dei. Ioan. 7. Et de consecra. distinct. 4. filius Dei. Sicut dicit Guido de Bas. de cōse. dist. 4. c. placuit, post Augusti. Corpus non fecit animam peccatricem, sed peccatrix anima corruptibilem carnem fecit. Peccauit quidē anima primi hominis, & per peccatum corripit carnē: postea verò caro cum non possēt se vindicare ex toto in ista anima, voluit vindictā sumere de qualibet anima consimili: scilicet vt quàm cito sibi infunderetur anima: ex ipsa, id est ex

eius corruptione innasceretur peccatū in ipsa anima. Hoc autē est peccatum originale: quod quidē animæ imputatur, cum quædam digna retributione innascat animæ. Quoniā igitur ab hoc peccato non potuimus perfractē liberari, nisi per baptismum, in quo anima nostra quodammodo renascitur spiritualiter, & quæ natura fuit filia iræ Dei, fit filia adoptionis: ideo Saluator veniens in mundum proclamās necessitatem huius sacramenti baptismi dixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua. Gloss. scilicet exterius ablucendo corpus, & interius Spiritu sancto mundando animam, non potest intrare, &c. Ex quo patet necessitas huius sacramenti. Et quia baptismus est ianua omnium sacramentorum: ideo de ipso primò videndum est. Erit autem triplex consideratio circa istud sacramentum. Primò videbitur de ipsius substantialibus. Secundò, de ipsius accidentalibus. Tertio, de ipsius cautelis. Quam triplicem considerationem circa quodlibet sacramentū in presenti tractatu seruariamus.

✱ Baptismus quomodo definitur.

Definitur autem sic: Baptismus est ablucio corporis exterius facta sub forma verborum præscripta. Quinque verò sunt de substantia baptismi. Primum est intentio: & sufficit generalis; scilicet quod baptismus intendat

tendat illud facere, & facit ecclesia. Melius tū est, si fiat specialis intentio, scilicet ut baptizans intendat & baptizandus mundaletur in anima à peccato. Similiter requirit intentio illius, qui baptizatur, si est adultus: quia inuitus nō reciperet sacramentum: ut dicitur in. c. maiores. de baptis. & eius effectu, circa finem. Secundū est fides baptizandi: quia in adultis requiritur fides propria: sed in paruulis, aliena: quia paruuli baptizantur in fide ecclesiæ. Tertium est expressio vocalis formæ à Christo institutæ: quæ est hæc: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Circa cuius prolationem videat baptizans, ne aliquam dictionem omittat, nec etiam addat aliquam vltimam: vel ne transponat dictiones, vel commutet aliqualiter nomina personarum. Vnde si diceretur, In nomine genitoris: & geniti, & procedentis ab utroque: non esset baptismus. Item non debet omitti illud pronomen in principio positum, scilicet Ego: quia licet non sit de forma quantum ad necessitatem sacramenti, sed ex constitutione ecclesiæ: peccaret tamen omittens, quantum ibi esset baptizatus. Ita notatur de baptismo & eius effectu, cap. i. ubi etiam dicitur, & si immergens puerum, & dicens: in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: prætermittat, ego te baptizo: non est baptismus. Græci autem

autem & Rutheni dicunt q̄ expressio ministri scilicet ego, non sit de necessitate formæ: quia ex eo baptismus efficaciam non habet. Sed persona recipiens est de necessitate formæ: quia actus ad recipientem terminatur. Ideo differunt à nobis in forma quantum ad tria. Primo, quia personam ministri non exprimunt, ad remouendum dubium primitiue ecclesiæ, quæ efficaciam attribuebat baptizanti: ut patet. 1. ad Cor. 4. Secundo, quia significant actum sub tercia persona cum optatiuo modo vel coniunctiuo: baptizetur seruus Christi. Tertio, personam baptizati in nominatiuo exprimunt, ut dictum est. Vtrum ipsi hic mutant de substantia formæ, ita ut oporteat rebaptizare, non est determinatum: sed certum est quod nostra forma est melior. Hinc sanctus Thom. distinct. 3. q. 2. artic. 1. Et licet in primitiua ecclesia ex speciali consilio Spiritus sancti baptizauerunt in nomine Christi, & propter modum significandi: quia quodammodo secundum Ambrosium tota Trinitas in hoc nomine intelligitur: & propter reuerentiã signifiati, ut illud nomen celebre & virtuosum redderetur, cessante tamen hac causa iam non licet sic baptizare, secundum Theologos. Si quis tamen esset baptizatus in nomine Christi: faciendum esset cum eo, sicut in alijs dubijs: ex quo non est simpliciter determinatum

minatum per ecclesiam, talé baptismum non valere, ita quod talis baptizaretur his verbis: Si baptizatus es: ego non te rebaptizo. Si nondum baptizatus es: ego te baptizo in nomine patris, & Filij, & Spiritus sancti. Et idem fiat quando baptizantur Rutheni & Græci: quia non constat illorum formam simpliciter non valere: præsertim cum ecclesia scit & tolerat eam, nec expressè reprobat. Quartum, quod requiritur ad substantiam baptismi, est materia debita, scilicet ablutio per elementum aquæ in toto corpore, vel in parte digniori. Quintum, quod illa ablutio fiat ab uno & eodem tempore, quando forma verborum exprimitur: ita quod vnus verba proferat, & eo tempore puerum immergat. Ista autem immersio debet fieri trina vice: nisi necessitas magna suadeat aliud facere: vel si baptizandus esset adultus, & per sacerdotem ter immergi non potest: tunc enim sufficit trina asperio aquæ. Quod ecclesia in pluribus locis seruat, & in paruulis propter pericula, quæ accidere possunt circa totalem immersionem paruuli. Vnde grauius peccaret, qui semel tantum immergeret: quia contra ecclesiæ consuetudinem faceret. Sciendum est autem quod secundum Ioannem Parisiensem super. 4. distinct. 2. cap. 4. aquam baptismi oportet de necessitate esse sanctificatam: quia Dominus contra suam mundissime car-

nis vim regeneratiuam aquis contulit. Sed tamen aqua debet esse simplex, sic quod non mutetur species aquæ, quantuncūque que fiat commistio. Vnde potest fieri baptismus in lixiuio, vel aqua maris, vel sulphurea, vel in aqua expressa mundè de luto. Et dico mundè expressa, id est liquidè & apparenter, sic quod ibi appareat vera aqua: quia aqua imbibila spisso luto: non potest fieri cōueniēs materia huius sacramēti. Et huius ratio: secundum doctore subtilē, vbi suprā, est: quia lotio est materia proxima, vel quasi per se fundamentū, vel pars fundamenti istius sanctificationis: aqua autē est materia remota. Vnde aqua imbibita spongiæ, vel spisso luto, etiam si tangit carnē: tamen non est conueniens materia ad baptismum: quia talis contactus non est lotio. Et similiter in glacie non est lotio, nec in niue, eò quod non est aqua fluida lotioni cōueniens. Similiter aqua rosacea, vel aqua expressa de floribus, vel brodium nimis spissum, in quo plus est de pinguedine, quàm de aqua, nec aqua mista cum luto multo. Similiter vinum & salua, aut etiam hominis vrina, non sunt conueniens materia baptismi, eò quod aqua ibi est mutata in aliam speciem. Vbi tamen non tanta transmutatio esset, sicut in brodio, medone, ceruisia, & sic de alijs liquoribus, dubitant doctores non esse materiam istius sacramenti

sacramenti. Ego tamen omnino reprobō in istis liquoribus fieri sacramētum, propter defectum significationis. Aqua enim baptismi signat illam aquam, quæ fluxit à latere Christi in cruce, quæ fuit vera aqua elementaris, & non miraculosa, propter significationem baptismi: sic etiam & sanguis verus fuit, qui inde profudit.

Ratio autem institutionis in isto elemento est ex parte conuenientiæ: quia est frigida, fluida, lucida, necessaria, & communis. Et hæ omnes proprietates conueniunt huiusmodi aquæ, in qua debet fieri baptismus, qui est ad reprimentum feruorem concupiscentiæ, ad flectendū rigorem inobedientiæ, ad illustrandum claritatem fidei, ad introducendū viam salutis. Item alia ratio: quia per baptismum ab his malis liberamur, scilicet ab immunditia, ignorantia & concupiscentia: vt patet ex proprietatibus aquæ, scilicet puritate, per quam mundamur: perspicuitate, per quem illuminamur: & frigiditate, per quam ab æstu concupiscentie temperamur. Fit etiam baptismus in aqua, ne quem inopia alterius liquoris excusaret, & ne propter defectum periculum salutis homines incurrerent, & vt inueniatur apud omnes cōmunis materia baptismi.

Quod triplex est Baptifmus.

Praterea sciendū q̄ triplex est baptifm⁹, ſcilicet fluminis, qui fit in aqua cōiter: & talis liberat à pena & culpa, & gratiā infundit in habitu, & charactere imprimat. Alius eſt flaminis: qui tūc fit quādo quis deſiderat baptizari, ſed non habet per quem baptizetur. Talis in fide ſaluabit, ſicut determinatū eſt in de cre. apoſtolicā. de presbytero nō baptiza. & idē patet p̄ Augu. lib. 7. de ciui. Dei. & lib. 3. de vni. bap. & per beatū Ambro. de obitu Valentiniani. Et hic delet culpā, & gratiā habet in vſu, in quo meritū conſiſtit. Tertius eſt baptifmus ſanguinis, qui fit in martyriq̄ p̄ Chriſti nomine ſuſcepto: vt patet de innocentib⁹. Et quidam dicūt etiā de latrone dextro: ſed nō videtur eſſe verum, cū ille non poſſit dici martyr ex pœna crucis, eō q̄ nō p̄ veritate, aut iuſtitia, aut fide Chriſti: ſed p̄ ſuis ſceleribus paſſus eſt, ſicut ſolus cōſtitetur dicens, Nos quā digna factis recipimus, &c. Videſ ergo pot⁹ q̄ baptizatus eſt baptifmo flaminis, propter confeſſionē fidei, quā habuit ad Chriſtū, credens eum Deū & hominē eſſe. Et iſte baptifmus ab omni tentatione liberat, & confert ſtatum prēmii: quia martyres ſtatim euolant in cœlum ſine retardatiōe: ſicut patet de ſancto Stephan. dicēte, Video cœlos apertos.

Act. 7.

Act. 7. Itē in hoc ſacramento quoddā eſt ſacramentū tātūm: vt eſt ablutio exterior in corpore. Quoddam, res tātūm: vt gratia interior. Quoddā, res & ſacramentū: vt character in anima. Et ſic qui fiētē baptizatur cū p̄poſito peccandi mortaliter, nec attritus, vel qui erat in articulis fidei, vel qui dicit ſacramēta nō valere: talis recipit ſacramentū, & nō ſaluatur. Qui vero deſiderat baptizari, & nō habet per quē: recipit rem tātūm, & ſaluabit. Qui vero recipiūt rem & ſacramentū, vt paruuli, exterius & interiorius mundātur: quia recipiūt exteriorē ablutionē in corpore, & impreſſionem characteris in anima. Eſt autē character diſtinctio à characterē æterno, impreſſus animæ rationali ſecundū imaginē configurans Trinitatē creatā, id eſt hominē, Trinitati creati. id eſt deo: & diſtinguens à nō cōſignatis ſecundū ſtatum fidei. Et hoc eſt tantū dicere q̄ character eſt quēdam qualitas ſeu ſignū cōſignatiuum Chriſto, diſtinctiuum ab infidelibus, & aſſimilatiuū fidelibus, & diſpoſitiuū ad gratiā. Et talis character eſt in fidelibus potentię cognitiuæ intellectiuę; in qua principaliter conſiſtit imago: ex qua etiā homo habet q̄ ſit homo: ſicut ex appetitiua habet q̄ ſit bonus vel malus. Et ratio, ſecundū Thomā diſtinctione quarta, quęſtio. 3. arti. 4. quia impreſſio characteris eſt

b 2 per

per quādam animæ rationalis sanctificationē: prout sanctificatio dicitur deputatio alicuius ad aliquid sacrū. Ad hanc autē sanctificationē nō magis actiue operatur anima sanctificanda, quā aqua sanctificanda, vel oleū, vel chrisma ad sui sanctificationē: nisi quod homo se subijcit tali sanctificationi per cōsensum. Res autem prædictæ subijciuntur: quia libero arbitrio carent. Et ideo qualitercunq; anima varief per proprias operationes: nunquā characterem amittit: sicut nec chrisma, nec oleū: nec panis cōsecratus unquā sanctificationē perdunt, qualitercūq; trāsmutentur, dummodo nō corrumpantur. Nullus autē potest bis baptizari: quia Dominus cōstituit baptismum irreiterabilem: & hoc propter plenam remissionē tam pœnæ quam culpæ quæ fit baptismo: aliis daretur occasio sepius delinquendi. Hæc Scotus super. 3. sentent. dist. 4. q. 5.

De baptismi accidentibus.

Consequenter de accidentibus baptismi restat videre. Sunt autem octo de solennitate baptismi, quæ nō sunt de substantia. Versus. Sil, oleum, chrisma, cereus, chrisinale, salua, Flatus virtutem baptismatis ista figurant. Hæc cū patris non mutant, sed tamē ornāt. Iungitur autē baptizandus in quatuor locis, scilicet in fronte, v: fidem publicè prædicet: & hoc fit in confirmatione per episcopū. In ver-
tice

DE CAU TEL. CIRCA BAP. 23
tice, vt agenda facilius cognoscat. Inter scapulas, vt iugū Christi suauiter portet. In pectore, vt Deū dulcius diligat. Sed de istis omnibus melius videbitur infra in practica huius sacramenti.

De cautelis circa hoc sacramentum seruandis.

Nunc de cautelis circa istud sacramentum adhibendis est videndum.

Primò caueat sacerdos ne in priuatis domibus baptizet infantē vel adultū, nisi esset puer regis vel principis: quibus in hoc deferret. Et hoc intellige præter casum necessitatis: alioquin in necessitate potest baptizare vbiq;: vt si puer esset in mortis articulo: aut desolates haberent inimicitias capitales, prout hoc totum notatur in Clemen. vnica de baptismo & eius effectu.

Secunda cautela, Caueat ne quæ coactè baptizet: vt Iudæum, vel Paganum. Et hoc si reclamat, aut protestetur aliquo signo exteriori suū dissentium. Nā talis non recipit sacramentum, nec cogitur legē Christianā tenere. Si autē metu mortis vult baptizari ne cremeretur, vel suspendatur pro suis excessibus: talis si non reclamat, quanuis intus dissentit, vt sacramentū recipiat: tamē tenetur legē Christianā seruare.

Tertiò caueat: ne baptizet amentem vel fatuum seu furiosum: veruntamen, vt dicit san-

Stus Thomas, amentes à natiuitate recipiunt sacramentum, sicut & pueri. Et illi qui incurrunt amentiam ex infirmitate postquam habuerunt usum rationis & lucida interualla, & habuerunt tunc propositum recipiendi baptismum: tunc suscipiunt sacramentum & rem, etiam si actu cōtradiciat quādo baptizant in amentia: alias nō. Et sic intelligendum est quod dicit August. 4. confessionum de amico suo, qui dum desperaret, baptizatus est nesciens.

Quarto caueat ne Iudæū vel Paganum statim baptizet, & nisi prius de fide instruat. de consecra. distin. 4. iudæū. Et hoc ne ecclesia in talibus decipiatur. Et hoc est verum, nisi necessitas aliqua eis immineret.

Quinto caueat quādo simul plures baptizat, ne dicat, Ego baptizo vos: quia grauius peccaret secundum Tho. & tamē essent baptizati. Et ideo cū plures baptizat, ad quēlibet seorsum dicat, Ego te baptizo, &c. Hæc sanctus Tho. Si tamē maxima necessitas instaret, vt si portarent duo vel tres pueri simul debiles & infirmi quasi agonizantes: tunc videtur mihi quod possit dici, Ego vos baptizo, &c. ne propter dilationem vltiorem pueri morerentur.

Sexto caueat ne variēt formam per aliquā interpositionem magnam, per quā discontinuaret actū. hoc enim multū noceret secundum

dūm Petrum de Tarā. super. 4. senten. dist. 3. q. 2. Modica tamen interpositio vel interruptio nō nocet: vt si dicatur, In nomine patrie. & tūc forte aliquod impedimentū sacerdoti occurreret, vt si madidaretur sibi manica superpellicij, vel simile, ita q̄ diceret ministro, vide ne madides superpelliciu, vel simile, & tunc vlti^o prosequeret: & filij & spiritus sancti: non variaret baptismū. Similiter de tussi, si acciderit tēpore prolationis, dicēdū est: aut etiā de silētio lōgo inter verba longa. idem intelligendum est secundum Tho. super. 4. dist. 3. q. 3. artic. 1.

Septimò caueat sacerdos ne in peccato mortali existens baptizet cū solennitate more solito puerum: quia peccaret mortaliter, secundum S. Tho. & Petr. de Tharen. super. 4. distin. quæst. 2. quamuis puer baptizetur in hoc casu. Et baptismus confertur tam per malum, quam per bonum ministrum: quia bonitas ministri non est de necessitate baptismi, sed de congruentia. Nec peccat suscipiens baptismū à malo sacerdote tolerato ab ecclesia. secus est de præciso ab ecclesia, vt ab heretico, schismatico; excommunicato: à quibus nullo modo recipiendus est baptismus, nisi in casu necessitatis: tunc etiā à non baptizato, vt à Iudæo vel Pagano posset recipi quantuncunq; malo, dummodo in forma ecclesiæ redderetur, cum intentione

videli-

videlicet faciēdi illud, quā facit ecclesia. Verū tamē licet baptismus à malo sacerdote tolera-
to ab ecclesia nō vitiet quātū ad sacramētales
effēctus: tamē à bono sacerdote melius recipit,
si haberi pōt: quia secūdūm beatū Thomā, cū
effēctū principali pōt aliquid addi plus ex me-
rito baptizantis. Ex hoc patet quā damnabi-
le & periculosum est sacerdoti morari in pec-
cato mortali ad vnā horā, cū semper debeat
esse paratus ad ministrandum sacramenta.

Sed circa hoc nota quod licet in casu necessita-
tis Iudæus . vel Paganus possit baptizare: non
tamen possit leuare de fonte, secundūm Tho-
mā. Ratio: quia in primo casu baptizando po-
test tenere vices Dei, cū sit eius creatura: sed
in secundo non: quia non est membrū eccle-
siæ: nec etiā aliquam cognationē spiritualem
contrahit, cum sit expers spiritualis gratiæ.
Hæc Thom. super. 4. distin. 6. arti. 2.

Octauo attendat vt habeat circa baptizan-
dum actualement intentionem baptizandi: & ma-
ximè cū dicit verba essentialia. Tamē si tūc
non haberet eam, & tamen prius habuit eun-
do ad baptizandū, sufficit. Ex quo patet quod
furiosus aut ebriosus non potest baptizare. Et
dico de ebrioso carente vsu ratiōis, qui talem
intentionem non habet actualement, nec habi-
tualem, quæ est necessaria, iuxta illud, Acce-
dit

dit verbum ad elementum, & fit sacramētum.
Nā secundūm Bouauē. in. 4. dist. 4. q. 1. articu-
1. in fine principalis. ad hoc quod verba ordinent
ad effēctū assignatū: necessarium est, interuen-
ire intentionē ministri, qui intendit in illo a-
ctu & verbo. dare talē effēctum, vel saltē quod
ecclesia facere ordinauit, vel saltē quod Chri-
stus instituit dispensare. Alioquin verba & ele-
mentum, vt sic distincta, non faciunt sacramē-
tū. Hoc autem pro regula habendum est quod ad
omnē sacramētorum dispensationem necessa-
rium est habere intentionem actu vel habitu,
explicitē vel implicitē, secundūm Thom. in. 4.
dist. 6. q. 2. arti. 1.

Nono caueat quilibet, ne puerū antequam
nascatur de vtero matris baptizet. Et hoc si
puer quo ad omnes partes eius est in vtero ma-
tris integer & totaliter: quia sic non potest a-
qua eum attingere inmediate, nec potest la-
uari ibi existens. Si autem apparet princi-
palis pars, puta caput: tunc simpliciter bap-
tizari potest: quia iam potest aqua spargi. Si
autem apparet pars minus principalis, sicut
manus, vel pes: illa etiam esset baptizanda:
quia in illa parte est tota anima, licet non om-
nes sensus, vt in capite: & postmodum potest
baptizari, si nascatur viuus sub cōditione. Ta-
lis tamen puer si nasceretur mortuus: sepe-
retur

retur in cœmiterio, secundùm docto. subtileni, dist. 4. q. 1. arti. 2. & idem tenet Ioan. Parisien. dist. 3. Similiter dicendû est de illo circa quem diminuta est forma ecclesiæ necessaria ex necessitate instanti. Talis enim sepeliretur in cœmiterio: quia piè creditur quòd summus sacerdos suppleret, secundùm Petrum de Tharen. distin. 3. q. 2. articu. 1.

Decimo caueat ne matrem infirmã vel morientẽ diuidat, in qua puer uiuit: quia sic homicidiũ cõmitteret quisquis hoc faceret. Nõ sunt enim faciẽda mala vt veniãt bona. ad Roma. 3. Ideò cautius dimittat perire infantem cù ea, quàm ipsa pereat, secundùm do. Petr. vbi supra. Si tamẽ mater mortua esset iam perfectè: tunc potest & debet eam facere diuidere, & puerũ inde extractum baptizare: aliàs non.

Vndecimo caueat ne monstrum non bene prius diiudicatũ an sit vnus hõmo vel duo, vel an habeat vnã animã vel duas, baptizare festinet. Nam si sint duo capita, vel duo colla, & duo pectora, & per consequens erunt duo corda: & ita baptizandi sunt duo, & quilibet seorsim. Si autẽ non est certũ q. sint duę animę: tunc primò baptizandus est vnus; & postea alter sub conditione dicendo: Si tu es baptizatus, non te rebaptizo: sed si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine patris, & Filij; & Spiritus

tus

tus sancti. Et tale monstrum dicitur fuisse in Frãcia duo capita habens, quorũ vnũ expressit velle de eo, de quo alterum expressit nolle. Vnum tamen voluit continere, & sobriè viuere, & aliud lasciuire & epulari: & cùm vnum per os suũ excederet, aliud se grauari dicebat. Ita refert doctor subtilis dist. 6. q. 1. art. q.

Duodécimo caueat, ne chrismate antiquo baptizet: & q. punif sacerdos hoc faciens: de cõse. dist. 4. st. qs. de alio. & de sentẽ. excõ. in. c. quoniã. lib. 6. Vbi dicit glo. fin. dãdo rationẽ: quia vetus chrisma non debet inesse vsui, nec de illo debet q. chrisinari. Et deponif sacerdos, q. de illo antiquo chrismate vngit baptizatũ, nisi in mortis articulo. Vnde omni anno nouũ chrisma debet cõfici, & antiquũ cremari: de cõse. dist. 3. literis. Si autẽ diligẽs sacerdos inter oĩa, ne puer decedat sine baptisimo: vt si iã incõp. it canõnẽ missę, & viderit puerũ morientẽ sine baptisimo: potest eũ baptizare: de cõse. dist. 1. nullus episcopus. in glo. penult.

De cathecisimo & exorcisimo.

Restat nunc ponere practicã manualẽ circa huius sacramẽti dispensationẽ. Est autẽ primò sciendũ q. catechisim⁹ & exorcism⁹ debet præcedere baptismũ, quando solenniter confertur. Exorcismus verò dicitur illa sonatio orationũ, per quam expellitur diabolus

bolus, & adiuratur vt recedat à puero. de quo dicit Tho. q̄ valdè cōueniēs sūt ipsam prēmitti ante baptisimū: vnde hoc signāte ea, quæ ponūtur in baptisimo, Recede ab eo Satana, &c. Iptē etiā exorcism⁹ debilitat potestātē dæmonis, ne tātū possit in homine, sicut antè: ne baptisimū & alia bona in ipso impediāt. Sed potestas prædicta totaliter tollitur in baptisimo: sicut etiā Pharaō pri⁹ est flagellatus, populo nōdū de Aegypto egresso, & postea totaliter in mari rubro (quod est figura baptisimi) submersus. Et sic bene dicit q̄ exorcismi sūt instituti propter energumēnos, id est, inuis laborātes per infectiōnē tomitis, videlicet contra diabolū in eis potestātē habētē. hęc Tho. dist. 6. q. 3. artic. 1. & 2. Est autem catechismus, secundū Thom. instructiō ante baptismum in illis, quæ sūt communia. Et dicūtur fidei rudimenta ad quæ credenda omnes explicitē tenentur: sicut est fides trinitatis, incarnationis, passionis Domini, iudicij & p̄uidētix Dei de factis hominū. de alijs autē debet instrui post baptismū: Vnde etiā secundū Tho. in adulto requiritur vt per se catechizetur & Christianā religionē profiteatur. Catechizatur autē ad hoc adultus, qui ad fidē vocatur, vt ad quam vocatur, proprio moueatur voluntatis arbitrio. Hinc est q̄ cū baptizatur Ruthe-

DE MODO BAPTIZANDI. 31
nus vel paganus adultus, nō patrini, sed ipsemet pro se ad interrogata respondet sacerdoti. Huius contrarium seruatur in Mazouia, in Polonia, & satis malè.

De modo baptizandi.

Postquā igit̄ puer debet baptizari, sacerdos nō permittat nisi vñ virum, vel vñ fœminā in patrilinos, prout determinatum est de cogitatiōe spiritali. c. quāuis. lib. 6. de cōsecra. dist. 4. non plures. Alicubi tamē consuetudo obtinet, q̄ si puer masculus debeat baptizari: tunc duo viri & vna mulier in patrilinos admittantur. Si verò fœmina: tūc duæ mulieres, & vnus vir in patrilinos admittantur. Et illa est l̄tus tolerabilis: cū honestatem quandam & vrbānitatem cōtineat. Deinde autem ante fores ecclesiæ sacerdos statuāt patrilinos: vt si puer est masculus: teneat eum vir. si verò fœmina: tenet eā mulier. & isti duo stāt iuxta se. Alij verò possunt stare in ecclesia, vel iuxta qui puerum conduxerunt: nec pro ipso respondeant: sed possunt omnia attendere, dummodo non tangant puerum, ad occasum Solis: solus aut̄ stet ad orientē. Quo facto sufflet in faciē eius, & dicat illū exorcismū: Exi immunde spiritus, & da honorē Deo Viuo, &c. quæ cōtinent in agēda. Iterū statim dicat: Recede ab eo diabole, &c. Flatus aut̄ ille, siue exufflatio

tio debet fieri ad occidentē, vt patet secundū Thomā: & significat spiritū maligni expulsiōnē, & boni introductionē. Post hoc faciet crucē in fronte eius, dicēs: Signū saluatoris domini nostri Iesu Christi in frontē tuā pono. Similiter in pectore aliam faciet crucem, dicēs: Signū saluatoris domini nostri Iesu Christi in pectus tuū pono. Et demū cōiunctim sub vna p̄latiōe faciet vnā crucem in fronte, & aliam in pectore, dicēs: Accipe signaculum sanctæ crucis tā in fronte, quā in corde, &c. Et quid ista signatio significet, statim in p̄dicta oratione ostenditur, cum dicitur: Sume celestium p̄ceptorū fidē &c. per quod denotatur, q̄ ad hoc in pectore signatur, vt in p̄ceptis Dei suscipiēdis, acceptus efficiatur. Et in fronte, vt læta facie Dei culturæ existat aptus. Demum sequitur oratio: P̄ces nostras, &c. in qua tunc dicitur: Et hunc electum tuum, crucis dominicæ, cuius impressiōe eam signamus, in virtute custodi. Et fiet crucis signatio super totum puerum. Inde sequitur oratio: Omnipotēs sempiternē Deus, &c. Circa quā quærat prius sacerdos de nomine infantis dicendo: Quis debet vocari? Et postquā illi dixerint, N. ille statim p̄sequatur, incipiendo orationē, dicens Omnipotens sempiternē Deus pater domini nostri Iesu Christi, respicere dignare super hunc famulum

mulū tuū &c. Non est autē opus cum venerit ad locū p̄prij nominis ī aliqua oratiōe, q̄ requirat patrilinos, dicēs: Quomodo vocatur? & hoc p̄pter incōgruitatē, quæ ibi cōtingeret, & improprietatē locutiōis. Nā oratio quādoq; requirit dici propriū nomē ī accusatiuo casu: & patrilini respōdēt in nominatiuo: q̄ est magna absurditas: sicut patet cū dicitur, Respice re dignare super hūc famulū tuū N. si patrilini respōderent in nominatiuo dicēdo N. magna esset incōgruitas. Dicat autem sacerdos solus variādo nomē vsq; ad fontē secundū exigentiā orationū, p̄ut viderit expedire, nec toties quoties occurrit nominis nominatio, requirat patrilinos; sed solus nomet in Latino, propter absurditatē p̄dictā. Orationes autē istę sunt pro puero, vt gratia p̄ueniat & subsequatur, quæ vires p̄beat libero arbitrio. Et q̄ procul fiat vniuersa maligni spiritus illiatio, signatur puer in fronte, in pectore, in oculis, in naribus, in ore signo crucis: cuius virtute victus est diabolus, & exaltatus est Christus. Vnde abacuc. 3. Cornua in manib⁹ eius sunt: ibi abscondita est fortitudo eius. Hoc signo muniuntur totius corporis sensus: cuius virtute & omnia sacramenta complentur, & omnia diaboli signēta frustrātur. Sicut enim cum primogenita delerent Aegypti, populus

34 DE MODO BAPTIZANDI.

Hebræorū signatis postibus domorum suarū sanguine agni paschalis in typo dñicæ passionis, saluatus est: populus verò Aegyptiorū, qui hoc caruit signo, in suis primogenitis grauitè percussus est: sic apud Ezechielem, Ierusalem ab imminente clade liberanda esse promittitur, si thau (quæ figuram crucis exprimit) in frōtibus gementiū atq; dolentiū signaretur. Deinde antequā sal ponat in os pueri, recepto sale simplici & mundo, benedicat ipsum specialiter per illam orationem. Exorcizo te creatura salis in nomine Dei patris omnipotentis, & in charitate dñi nostri Iesu Christi, & in virtute spiritus sancti, & c. faciendo signa crucis ad inuocationem cuiuslibet personæ sanctæ Trinitatis, & compleat vsq; ad finem. Nec credat qs posse sufficere sal illud ad exorcizādū puerū qd' benedicatur die dominico ad benedicendū aquā, cū illud speciale officium habeat, & distinctum ab isto.

Et ideo caueat sacerdos ne cū illo sale, cū quo die dominico aquā exorcizat, ad baptismum vadat: sed ipso die dñico in alio scypho benedicat sal pro benedicenda aqua, & in alio pro exorcizādīs infantib' ante baptismū. Cum autē impleuerit orationem dictā, & sal bñdixerit: recipiat sal, & ponat ad os pueri, dicens: Accipe salē sapientiæ: & sit tibi dñs
p r o p i-

DE MODO BAPTIZANDI. 35

propitiū in vitam æternā. Amen. Ponat tamen sal in os pueri pulchrè & modestè, nō cū vehemētia, sicut quidā solēt ponere, ita quōd puer cogitur flere ppter duram impressionē salis: qd' est abominabile. Seruāda est nanq; maxima urbanitas & honestas in sacramentorum collatione, propter deuotionem populi excitādā, & reuerentiā sacramentō à populo impendendā & exhibendā. Significat enim salis immisio gratiam & sapientiā & a peccatorum putredine præseruationem. Consequenter prosequantur orationes solitæ, quæ habentur in agenda. Et prouideat sacerdos eas correctè dicere. Et quia speciales sunt orationes super feminas, & speciales super viros: ideo singulis singulas adaptet. Quæ autem sunt super virosq; illas proferat super virosque indifferenter. Deinde sequitur Euangeliū secundū Matthæum: Oblati sunt Iesu paruuli, & c. quod sacerdos dicturus, deponat mitram: similiter paternos deponere faciat. In legendo autem imponat manus infantis: vt præcludat diabolo expulso viā ne redeat. Et hoc idem significant benedictiones & crucis signationes superius præmissæ. Legat autem præmittendo, dominus vobiscum. Quo factō, faciat orare, Pater noster qui es: & Credo in Deum: ipsos paternos, demum dicat illā ora-
c 2 tionem

tionē: Nec te lateat Satana, &c. Quo facto, recipiat mūdos pulueres terræ, & imiscēs spūto faciat inde lutum ī manu sinistra, recepto eo duob⁹ digitis, scilicet pollice & indice dexteræ manus, t̄gat aures pueri dicēs, Hephethah. q̄ est, adaperire. E: cūm subiunxerit, in odore suauitatis: tunc tangat aures. Caueat autē ne faciat lutū grossū & astantib⁹ abominabile: sicut quidā facere consueuerunt emittentes p̄ spūto quādoq; phlegma spūmosū ex ore, inducentes horrore astantibus. Designat autē spūti & saluæ immisio sensus, tactus, auditus, & aliorum sensuū spiritualium apertionem: vel signat impedimēti remotionē ipsius dæmōis respectu fidei docēdo vel discendo.

Post hoc sacerdos introducat puerū in ecclesiam dicens: dominus custodiat introitū, &c. dans ei per hoc potestatem intrandi ecclesiam, & annuerādo eum consortio fidelium quo ad hoc uideret, ut possit orare cū fidelibus in ecclesia, si est adultus, etiam in missa: dum tamen talis sit exorcizatus, etiam si non esset ulterius secū processum: non tamē posset audire totā missā, sed nisi usque ad Sursum corda: sicut & catechumen⁹. Tunc sacerdos accedens ad fontē querat a patrinis nominando puerum dicens, N. abrenūtiās Satanz: Et illi respōdeant, Abrenuntio. Erite-

rum

rum dicit, Et omnibus pōpis eius? Illi respondeant, Abrenūtio. Hoc autē fit ideo, ut prius abrenuntiet errorē: & sic approximet ad veritatem, iuxta illud Apostoli, Deponite veterē hominem secundū cōuersionem pristinam: abnegātes omnem impietatem & secula desideria. Deinde querat iterū: Credis in Deum patrem omnipotē, &c. Et tunc respōdent patrinī: Credo. Et sic de singulis articulis fidei, specifice distīctē, & interrogādo. Et licet duodecim sint articuli fidei in symbolo, de quibus omnib⁹ deberet querere & interrogare sigillatim: sufficit tamē si plures articulos simul cōiungat, & de ipsis simul querat: & ita sufficiet si totū symbolū sex uocibus vel octo percurrat interrogādo. Interrogatio autē ista debet esse in uulgari, & nō in Latino: quia tūc patrinī laici fidē profitētur p̄ baptizādo puero. Est autē sciēdū, quōd si adultus baptizatur, licet patrinī ipsum teneāt: tamen ipse solus debet respondere, & non patrinī, ad interrogationē fidei, & abrenuntiationē supradictam, cū habeat usum liberi arbitrii. Hoc autē symbolū traditur baptizandis tanquā nouæ uitæ auditoribus: per quā professionem incipit in eis mori uetus homo: & per fidē nouus uiuere, qui secundū Deum creatus est in iustitia & sanctitate ueritatis. Tandē sacerdos accepto

oleo sancto ad hoc disposito, q̄ vocatur oleū
 cathecumenorum, referēs puerū ex velamine
 suo, & denudans eum, vngat eum in pectore:
 deinde in scapulis, dicēs: Ego te linio oleo sa-
 lutis in Christo Iesu domino nostro. Et tādē
 subiūgat, Pax tecū. Et cleric⁹ assistens r̄ndeat,
 Et cū spiritu tuo. Ista autē inunctio olei signi-
 ficat hominis expeditionē, quā suscipit aduer-
 sus diabolu in pugna, fit enim in signū pugne
 contra inimicū: sicut athletā inungūtur secū-
 dūm Tho. Vel secūdūm Petrū de Tharan. si-
 gnat legis Dei amorē, p̄ hoc quōd fit in pecto-
 re, vbi est locus cordis. Per hoc autē quōd fit
 inter scapulas, designat deuotā subiectionem.
 Vngitur autē in pectore, ne hostis ei immūda
 persuadeat desideria. In ex scapulas, vbi est vi-
 gor portandi onus, quōd fortitudinem acci-
 piat ad portandum pondus diei & ætus. Vn-
 gitur etiam in pectore, vt vigeat in eo sapien-
 tia. Vngitur etiam in humero dextro, quōd in
 exercitijs bonorum operum indeficiens ser-
 uetur patientia. Neque enim nouerit sinistra
 quid fecerit dextera vestra. Math. vj. Sed quia
 in humeris vigor constat portandi onera: hu-
 ius partis vnctione Christi athletæ dedican-
 tur, vt sciant se esse ad certamen vocatos per
 sorum vitæ suæ cursū contra antiquum ho-
 stem publicis ac priuatis congressibus pugna-
 tuos.

turos. Vel secūdūm Rabanum in lib. de insti-
 tutione clericorum. de cōsecra. distinct. 4. c.
 deinde. Pect⁹ vngitur vt nullæ reliquæ laten-
 tis hostis in eo resideāt, sed in fide Trinitatis
 mēs ei⁹ cōfortetur. Itē iter scapulas vt vndiq̄
 muniatur & ad bonā opa faciēda p̄ Dei gra-
 tiā roboretur. Deinde omnib⁹ his ritē pactis
 q̄rat sacerdos a patrinis infantē tenētib⁹, & si
 fuerit adult⁹, tūc ab ipsomet adulto quærat,
 dicens: Quis vocaris? Et ille r̄ndeat, N. Tādē
 sacerdos quærat, Vis baptizari? Et ille r̄ndeat,
 Volo. Hoc autē faciat: ter: p̄pter hoc vt cōstet
 de ipsius volūtario p̄posito baptizandi: & ne
 coact⁹ baptizari videatur. Et tūc sacerdos re-
 cepto puero ad manū sinistra, denudato eo to-
 to, si est in ætate: si verō ī hyeme, denudetur
 tū ipsius caput patenter & manifestē vsq̄ ad
 ipsius scapulas, tenendo eū supra fontē, si est
 infans. si verō adultus: tunc solū inclināto ca-
 pite in fontē ter dicat distinctē & expresse ha-
 bendo intentionem ip̄m baptizādi: Et ego te
 baptizo ī noīe patris. Et tūc faciat manu dex-
 tera primā aqua in capite pueri p̄fusionē: sta-
 timq̄ p̄sequatur, dicēs, Et filij, faciēdo secūda
 p̄fusionē in capite pueri, sicut prius, Et deinde
 subiūgat, Et Spiritus sancti: faciēdo similiter
 tertiā p̄fusionem seu abluionem. Quā qui-
 dem immersionem recipiens homo a sordi-
 bus

bus vetustatis ipsius exutus, & aliū nouū hominē indut⁹, triduanæ Christi sepulturæ consepelitur. Vnde ait Apostol⁹: **Quicūq;** Baptizati sum⁹, &c. Ambrosi, autē in libro de sacramentis, dicit q^d trina interrogatio ante baptismū, & trina immersio in baptismo, significat triplicē lapsū peccati, qui ibi abluitur: scilicet cogitatiois, locutionis, & operis: ideo etiā fit trina confessio. Ista etiā forma obseruanda est à vetulis in necessitate baptizātibus: & percuratores sæpius prædicanda. Nā comperi & inueni in parochia mea quādoq; multa superstitiosa & vana his verbis addi, & ea mirabiliter variari. Quidā enim proferūt solū ista verba sine aspersione aquæ, credētes sufficere solā prolationem verborum. Quidam autē solō sate puerum cum his verbis tanguūt: quidā verō formam verborū mutant, dicētes: N. ego te baptizo in nomine Dei, Amen. Quidā autē dicunt: In nomine omnipotentis Dei amē. Quæ oēs formæ enormes sunt, nec aliquid operātur. Sed hic quæritur. Cuius sunt verba illa, eū dicunt patini interrogati, Abrenuntias Saranæ? respōdendo, Abrenūtio. vel credis in Deū? & illi respōdet, Credo: Videtur enim cuiuscūq; sint, quod mentiri videatur ille, qui respondet. Si enim sunt ex persona patini mētur: quia nō habet in conscientia quod

tia quod ipse baptizetur. Si autē pro puero dicuntur: nihilominus mētur patinus, cū puer sit nullius voluntatis cōpos, vt patet ex eo q^d dū immergitur, recalcitrat. Ad quod dicendū est quod patrin⁹ in psona sui loquitur. Quod autē respōdet, credo &c. tātū est, ac si diceret: Talem fidem habeo, per quā hic saluari pōt. Cū simpliciter respondet, Volo baptizari: sensus est, In fide meā, quā ego teneo, baptizetur. Seruātur tñ verba illi⁹ pueri ex idēitate verborum patini, vt idēitas verborū ad puerū notetur. Vnde dicit Bonauē. quod quādo respōdetur in personā paruuli, Credo: nō est falsus sermo, vel inconuetus: quia secūdū August, frequenter signum accipitur pro re, sicut dicimus, Cras erit resurrectio Domini. Et videns fumum, dicit se videre ignem. Vnde sensus est, Credo, id est sacramentū fidei recipio, vel recipere parat⁹ sum, id est, ad credēdū me obligo. Dicit etiā iste doctor q^d patini postea tenentur puerū docere in his, quæ sunt de fide, vel de bonis morib⁹, si nō habet alios doctores vel parentes: nunc autem ex quo habent parentes catholicos, & visitant ecclesias: ibi potius doceātur: & sic patini excusantur. Notandum etiā quod qui vult esse verus patrinus, nō solum debet respondere verba solita, sed etiam tangere puerū: vnde respon-

sio non

42 DE MODO BAPTIZANDI.

ſio non eſt de neceſſitate ſeu eſſentia cōpater-
nitatis ſpiritualis: ſed detētio ſeu leuatio. Pōt
etiā cōpaternitas contrahi p̄ p̄curatorem quā
tum ad amicitia, ſed non quantū ad cōpater-
nitatis ſpiritualis vinculum: vnde ſolus p̄cura-
tor eſt verus cōpater, & nō conſtituēs p̄cura-
torem: vt habetur de p̄curatoribus. c. ſi. lib. 6.
Deinde ſacerdos accepto ſancto chriſmate vn-
git puerū in vertice, id eſt, in ſummitate capi-
tis, dicēs orationē quæ ſequitur, ſcilicet: Deus
omnipotens pater dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui
te regenerauit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.

Circa hoc tamen cauendum eſt ſacerdoti,
ne puerū vngat in fronte, ſicut iam plures ſe-
ciſſe cognoui, & eos de cætero facere prohibui
& interdixi. Nam ſolus ep̄s habet vngere in
fronte in confirmatione. Vnde prohibitū eſt
inferioribus ſacerdotibus vt nūquam tāgant
frontem hominis aliqua vnctione: quoniā eis
non cōpetit. De hoc expreſſe habetur in glo.
3. capite, quoniā in baptiſmo. de ſenten. ex-
communi. lib. 6. vbi dicitur manifeſtē quōd
poſt baptiſmum ſacerdos inungat in vertice
chriſmate, nō autem in fronte: quia hoc eſt ſo-
lius ep̄iſcopi: vt notatur de conſuetudine. cap.
quanto. Prohibitio autem ne ſacerdotes infe-
riores inungant in frōte, habetur in pluribus
iuribus: vt patet de conſecra. diſtincti. 5. capite,
nouif.

DE MODO BAPTIZANDI. 43

noūſimē. Erroris autem cauſam illorū ſic er-
rantium comperi: quia libros viaticōſq; ſuos
ipſos ſic graniter decipere vidi. Nā ſerē oēs a-
gēdæ & libelli baptiſmales in hoc loco ſic ha-
bent: Hic faciat ſacerdos crucē in frōte. Cor-
rigant igitur de cætero libros ſuos erroneos,
ne à Domino corrigātur, & agāt pœnitentiā
de errore præterito. Adeāt autē authoritatē or-
dinariā, p̄ quā cum eis ſup̄ huiuſmodi errore
cōmiſſo diſpenſetur. Et ſit etiā iſta vnctio in
capite, vt charitas, quæ p̄ Spiritū ſanctū datur,
abundet ſemp̄ in cordib⁹ noſtris, ſecūdum il-
lud ſapientis: Oleum de capite tuo nunq; de-
ficiat. Vnde & Apoſtolus: Charitas Dei diffu-
ſa eſt in cordibus noſtris p̄ Spiritū ſanctum,
qui datus eſt nobis. Vel ſit ideo in vertice: vt
cognoſcat ſe promotū eſſe in regale genus &
ſacerdotale vt à Chriſti cōſortio vocetur Chri-
ſtian⁹, & æterni regni ſit cohæres. Et etiā ſtatī
regitur veſte vel mitra, vt intelligat ſe diade-
mate regni & ſacerdotali (ſicut dictū ē) potiri.

Sed dubitatur, Nonne iam Spiritus ſanctus
datus eſt baptizato in ipſa aqua baptiſmi? Re-
ſpōdeo quōd ſic, ſed differenter hic & ibi. Nā
turibi da ad peccatorū p̄teritorū remiſſionē
quia per ipſam aſperſionē aquæ in baptiſmo
omnia præterita peccata purgata ſunt. Sed hic
datur in iſta vnctione ad ædificandū, in corde
noſtro

nostro Dei & proximi dilectione. Consequenter datur baptizato vestis candida, quæ debet ita disponi ut cooperiat totum caput, & omnia loca unctionum, scilicet scapulas & pectus, secundum Hugo. quæ candore suo figuram præfert acceptæ nouitatis, & restitutionis innocentie. & spem futuræ immortalitatis. Hæc est enim vestis, in qua ad nuptias regis intrare quilibet est necesse. Unde sacerdos imponendo eam dicit: Accipe vestem candidam, sanctam, & immaculatam, id est, vitæ innocentiam (quæ tunc restituitur ei) quam perferas ad tribunal Christi, ut habeas vitam æternam. Amen. Potest tamen iste panniculus etiam seruari pro aliis pueris baptizandis in ecclesia, ut dicitur de consecratione. distin. 4. c. si quis. ubi dicitur: Si quis voluerit chrismate iterum pannum linire, & super alium baptizandum mittere: non est absurdum. Et ultimo sacerdos tradit puerum in manus lampadem, seu cereum incensum: quod significat fidei & amoris longitudinem. Lumen enim significat fidem: sed incensum significat fidem infirmam charitatis feruore. In manibus autem acceptum significat bonorum operum exhibitionem: & tum tali Christo omnes occurrere debemus ad iudicium venienti. Et ideo sacerdos: Accipe lampadem ardentem, & irreprehensibilem, & custodi baptismum tuum, ut cum Dominus ad nuptias venerit, possis ei occurrere

vna cum sanctis & electis Dei in aula cælesti: ut habeas vitam æternam, & viuas in secula seculorum. Amen.

De sacramento confirmationis.

Confirmatio hoc Deus, quod operatus es in nobis. Psal. 67. Post sacramentum baptismi sequitur aliud, quod maius est, quantum ad ministrorum dignitatem. Hoc enim à summis Pontificibus, id est, episcopis vel suffraganeis tantummodo traditur: sicut & à solis Apostolis tradebatur: ut dicitur de consecratione. distin. 5. man. Prius enim unctio, postea sequitur confirmatio: ibi peccatum dimittitur: hæc gratie dona dantur. Datur autem hæc illa gratia, qua contra singula vitia, etsi non semper, quandoque tamen pugnatur. Est autem gratia quasi armatura quædam, qua in hoc deserto post transitum maris baptismi contra vitia pugnamus. Sicut enim submersi Aegyptiis à tergo sequentibus filios Israel olim hostes oppugnaverunt pro desertum: sic submerso diabolo in baptismo qui primum nos insequatur, multa nobis per huius vitæ desertum vitia constituit, contra quæ vitia gratia in hoc sacramento est data, qua quasi armatura & munitione quadam muniamur. Unde post baptismi susceptionem, in qua est gratia collata quantum ad innocentiam & novæ vitæ restitutionem congruè petit ecclesia sibi dari sacramentum à Deo, propter illam gratiam

cōfirmetur, dicens verba p̄missa: Confirma hoc Deus, scilicet per sacramentum confirmationis, quod operat⁹ es in nobis, scilicet p̄ gratiam baptismalis renouationis. Ista duo sacramēta ita sunt cōiuncta, quod abinuicem nisi morte p̄ueniente, nullatenus possunt segregari: & vnum sine altero ritē perfici non potest. Ita dicit Melchisedes papa scribens Hispaniarum episcopis: cuius verba ponuntur de consecratione distinet. 5. de his verò.

Definitur autē istud sacramētum secundū doctore subulem super. 4. Sentē. dist. 7. q. 1. sic Confirmatio, est vnctio hominis viatoris aliquo modo cōsentiētis, vel libero arbitrio nōnū quā vsi, facta in frontē figura crucis cum chrisimate sanctificato: & hoc à ministro idoneo simul cū intētionē debita inungente, & verba debite proferēte: significās efficaciter ex institutione diuina vnctionem animæ per gratiā roborantē ad cōfitemdum cū constantia fidē Christi. Et secundū beatum Thomam sup. 4. Sententiarū: Confirmatio in re est ipsa linitio chrisimatis sub forma verborū p̄scripta.

Quot sunt de substantia huius sacramenti.

Circa quod sciēdum est secundū Petrū Tharān. super. 3. dist. 18. & Archi. de consecratio. distinet. 5. nouissimē. Quinq; dicuntur de substantia huius sacramēti: duo ex parte sacra-

sacramētum in se, scilicet materia chrisimatis, id est, oleum cū balsamo ab episcopo sanctificatum: vt habetur de cōsecratione distinctione 4. p̄sbyter. Nec pōt sine tali oleo conferti hoc sacramentum, eò quod secundū Thomā super. 4. distinet. 7. quest. 2. articu. 3. illa sacramēta, quæ sibi ministrū determinant etiam materiā sanctificatā requirunt & exigunt. Sed sacramētū, quod nō determinat sibi ministrū, nisi quantū ad solennitatem, non habet materiam sanctificatā quantum ad necessitatem, sed quantū ad solennitatem, vt baptismus. Et quia hoc sacramentum determinat sibi ministrū: ideo etiā requirit materiā sanctificatā ab eo, qui est minister huius sacramenti, scilicet ab ep̄o. Quare autem materia est chrisma, ostendit artic. 2. dicēs quod hoc sacramentum sumpsit initium ab aduētū Spiritus sancti in discipulos qui apparuit in linguis igneis: sed igni nihil cōuenientius accipi pōt loco ei⁹ materia in cōfirmatione quā oleū: quia luccet, & nutrit ignē. Figurā autem linguæ cōuenienter accipit balsamus propter odorem: quia p̄ confessionem linguæ odor bonæ notitiæ Dei diffunditur in omni loco. Ideo sicut visibilis apparitio Spiritus sancti fuit in igne figura: a in figura linguæ: ita materia cōfirmationis est ī oleo balsamato: vt oleū p̄tineat ad conscien-

cōsciētā, quā oportet habere nitidā eos, qui cōfessores diuinę fidei cōstituūtur. & balsam⁹ ad bonam samā pertinet, quā oportet diffundere & verbis & factis in cōfessioe fidei. Hęc sanct⁹ Thomas. Et licet Christ⁹ circa institutionem hui⁹ sacramēti non fuit vsus tali materia, nec Apostoli post eū: tamen ideo hodie ecclesia nō vitur incongruē tali materia, eō quod Christus non alligauit potētiam suā sacramētis. Potuit enim sine tali materia cōferre per alium modū gratiam huius sacramēti. Similiter secundum doctore subtilem potuit cū discipulis dispensare in primitiua ecclesia, vt per alium modum cōferrent hoc sacramētum: maximē cū tūc erant aliqua signa sensibilia, vt puta descensus Spirit⁹ sancti desup, & donum linguarum, quę omnia accipiebāt cōfirmati per Apostolos. Vnde nō fuit necessaria eis materia hui⁹ sacramēti in signo tam occulto: ex quo ī magis visibili & euidentiori illud cōferebant. Credit tñ idē doctor q̄ hęc materia ab Apostolis sit instituta, lz nō legatur.

Secundum, quod est de substantia huius sacramēti, & forma verborū, quę est hęc: Consigno te signo sanctę crucis, & cōfirmo te chrismate salutis in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, tamē. Refert tamen archidiacon⁹ de consecra. distin. 5. c. nouissime. & secundum

cūdū Hugo. ibidē tenuisse quod nec forma predicta, nec alia est necessaria, & de substantia huius sacramēti: imō credit quod sacramētū olei & sacramētū chrismatis pōt cōferri sine verbo: dummodo fiat vnctio de oleo vel de balsamo cōsecrato. Idē etiā notat. 95. dist. cap. peruenit. illud tamen ibi dicit sub dubio. Ego tamen istud dictum minus recipio nec admitto, eō q̄ nec iure nec rōne consistit: & omnibus Theologię magistris aduersatur.

Tertū quod est de substantia huius sacramēti, q̄ requiritur ex parte ministri, est dignitas pōtificialis seu episcopalis, & intentio debita. In tantū enim requiritur ministeriū pōtificis in collatione huius sacramēti: vt si per alium simplicē sacerdotē fieret etiā de cōmissione: nō valeret, licet secundū quosdā papa potest simplici sacerdoti cōmittere, vt posset hoc sacramētū conferre. Et hoc tenet gloss. c. 4. de cōsuetudinē. Hoc etiā tenet ibi H. stie. Hoc etiā tenet Archi. 95. distin. peruenit. Hoc etiā idē approbat S. Tho. super. 4. dist. 7. q. 11. arti. 3. vbi assignat rationē, dicēs quod papa p. hoc quod episcoporū summus, non dicitur habere plenitudinē potestatis per relationem ad corpus Domini verū, sed per relationē ad corpus mysticū. Et quia gratia sacramētis descendit in corpus mysticū à capite: eo omnis d opera

operatio in corpus mysticum sacramentalis, p̄ quā gratia datur depēdet ab operatione sacramentali sup̄ corpus Dñi verū. Et ideo sol⁹ sacerdos potest absoluerē in foro p̄nitentiā, & baptizare ex officio. Et ideo dicēdū est quod p̄mouere ad illas perfectiones, quæ nō respiciunt corpus Dñi verū sed solum corpus mysticū, p̄t̄ a papa, qui habet plenitudinē p̄t̄ificalis potestatis, cōmitti sacerdoti, quæ habet actū summū sup̄ corpus Dñi verū: nō autem diacono, vel alicui inferiori, qui non habet cōficere corpus Dñi verū: sicut nec absoluerē in foro p̄nitentiā. Non autē potest simpliciter sacerdoti cōmittere p̄mouere ad perfectionē, quæ respicit aliquo modo corpus Dñi verū. Et ideo simplex sacerdos ex mādato papæ nō p̄t̄ cōferre ordinē sacerdotij: quia omnes sacerdotes habent actum supra corpus Domini verū, vel supra materiam eius. Potest tamen concedere sacerdoti quod confirmet: quia confirmatio perficit eū in actu corporis Christi mystici: nō autem habet aliquā relationem ad corpus Dñi verum. Et hoc dictum approbat in toto Petrus de Tharan. super. 4. Sententiarum distin. 1. c. 1. secundo principio quæ sit. artic. 2. Hoc idem approbat Scotus, & licet Bonauētura videatur permissis cōtradiceret: tamen assistendū est maiori parti doctorum

doctorū p̄dictorū: q̄ cū determinatiōe ecclesie sic hoc approbātes cōsentiūt in toto, & cōcordāt.

Quartū, quod est de substantia huius sacramenti, est ex parte suscipiētis, scilicet suscipiēs, qui est frons. Vnctio enim fit ad cōsignificandū id, quod cōfertur in sacramento. Vñ in confirmatione cōfertur audacia confessionis: cuius oppositū, scilicet timor & erubescētia principalis & euidentius in fronte manifestatur: ideo fit vnctio frontis. Hæc est rō Archi. de cōsecratio, dist. nouissime. Alia autē ratio secūdū Petrū super. 4. distin. 7. q. 4. quia etiā robor in fronte signatur, iuxta illud Ezechie. tertio: Ecce dedi frontē tuam duriorē frontibus eorū. Vnde in tribus sacramentis fit triplex vnctio sancti chris̄matis: sed tamen diuersificatur ex fide: quia in baptismo (vt dictū est) fit in vertice ad significandū fidei susceptio nem: quia vertex est locus rationalis. In cōfirmatione in fronte fit vnctio ad significandū audaciā confessionis. cuius impedimētū, scilicet timor vel verecundia, in pallore vel rubore frontis, ostēditur ex propinquitate cellulę memoratiuæ, & imaginatiuæ. In ordine vero in manibus fit vnctio ad significandū potestātē cōsecrādi corpus Dominicū. Hæc Pet. Alia ratio nē poni: Canō dicēs: Spiritus sanct⁹ in baptismo tribuit plenitudinē ad innocētiam, in con-

firmatione augmentū ad gratiam præstat. In baptismo regeneratur ad vitā: post baptismū cōfirmatur ad pugā. In baptismo abluimur: post baptismū roboramur. Regeneratio per se soluit: cōfirmatio armat & instituit ad agones huius mundi & prælia. de cōsecratio. dist. v. Spiritus sanctus. His omnibus cōsonas Rabanus de institutione clerico. lib. primo, cap. xxx. dicit: Signatur in baptismo baptizatus cū chrismate in capitis summitate, id est, in vertice per sacerdotem simplicem. Per pontificē verò in fronte, vt in priori vnctione, scilicet in summitate capitis: in baptismo, significetur super ipsum Spiritū sancti descensio ad inhabitationem Deo consecrandā. In secūda quoque scilicet in confirmatione, vt eiusdē Spiritus sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis, scientiæ, virtutis, & veritatis venire in hominem declareretur. Habentur ista verba de consecratio. dist. v. nouissime. Dicitur autē hæc gratia, non solum communiter sicut in alijs sacramentis, sed etiam specialiter, per quam quis deputatur ad effectum sanctitatis, & idoneus efficitur ad Christum confitendum. Et hæc est maxima vtilitas. Vnde de hoc debent pensare homines, & istud sacramentum nō omittere: nam omisio ipsius augmentum gratiæ subtrahit.

De acci-

De accidentibus circa sacramentum confirmationis.

Consequenter videndum est de accidentibus huius sacramenti: quæ sunt quatuor. Primo quod istud sacramentū est conferendum a ieiuno episcopo: vt dicit canon de cōsecratio. dist. v. vt episcopi. Hoc autē est propter venerabilitatē huius sacramenti: quia venerabilius est vt a ieiuno cōferatur. In necessitate tamē cōferitur post pradiū: præsertim quādo est multitudo cōfirmāndorum, quæ ante pradiū cōmodē expediri nō potest: vel quādo aliqui veniunt de longinquo, nō volētes expectare in crastinū: vel quādo episcopus nō potest expectare in crastinū. Vnde melius est vt tūc cōfirmetur, quā si episcopo recedente sic dimitterentur. Secūdo, quod istud sacramentū sit a ieiunis hominibus sumendum, propter reuerentiā & honestatē huius sacramenti: vt dicitur in capit. vt ieiuni. de consecra. dist. v. tamē, vt dictū est, in necessitate etiā post pradiū potest suscipi. Tertio quod in susceptione huius sacramenti debet aliter cōfirmatus tenere confirmadū eo quod ille, si accesserit ad illud sacramentū nō habet robur per se: nisi nec pradiū per se stare, nisi adiut ab alio: licet autē de ratione huius sacramenti cōfirmatus debeat esse, & illi debet tenere: tamen si non est confirmatus propter

d 3 hoc

hoc nō est minutū hoc sacramētū: lz. grauer peccet. de cōsecra. dist. 7. nouissimē. Quarto sequitur q. loc^o vñctōis ligetur pāno quousq; sicetur: & postmodū ēt secundū Hugonē dz homo ēē sub quadā disciplina in custodiēdo christma, scilz ne caput lauet vsq; ad sep^e dies, ppter septē dona Spiritus sancti. quæ tūc recipit. Hoc tū hodie nō bñ seruatur. Bonū tū ēēt seruare ppter reuerētiā sacramēti, & significationem prædictam. Consuetudo autē nostra est q. ligatura illa portetur vsq; ad tertiā diē: & tūc tertia die cōburatur panniculus, & locus frontis bene cū sale. & aqua lauetur, & aqua in focum vel in fornacem fundatur.

3. Cautela huius sacramenti.

Primo caueat sacerdos. ne aliquē pri^o cōfirmatū cōfirmet: quia hoc sacm̄ est irriterabile, cū imprimat charactere indelebile, sicut & baptism^o: & ēt quia magnā iniuriā faceret sacramēto, qui istud reiteraret: cū p hoc prima cōfirmatio iudicetur nihil ēē. Secūdo caueat cōfirmād^o ne bis cōfirmari sciēter se faciat. Nā talis p poenitētiā debet: ingredi monasteriū, & ibi sub habita regulari Deo famulari: vt dicitur de cōsecra. dist. 7. dictū est nobis.

Tertio caueat ne vxor teneat in cōfirmatione virū vel maritū suum, vel econuerso, ppter cōtrahēdā cognationē spirituale, que ipedit matri-

matrimoniū cōtrahēdū, & cōiugale actū. Nā tales debēt abstinere abinuicē vsq; ad mortē ipsorū: & sic separari debēt à thoro: licet non absoluantur à vinculo matrimonij vsq; ad mortē.

Similiter caueat, nequis filiū propriū teneat quia etiā cōtrahitur cognatio spiritualis inter cōiuges, nō tū matrimoniū dirimens: sed tamen grauer puniuntur cōiuges.

Similiter caueat ne soror fratē vel econuerso teneat: quia sufficit inter tales vinculū cognatiōis carnalis. Si tū fieret, nihil impedit sed tū honest^o est abstinere. Nā turpe est audire, si frater vocaret sororē i hoc casu cōmatrē, vel econuerso. Alij tū cognari vt patruales, fratruales, auunculi, patrini &c. bñ possunt tenere confirmandos nepotes & alios.

Quarto caueat cōfirmād^o vt non accedat ad istud sacramētū nisi cōfess^o, si est sibi cōsci^o us alicui^o mortalis peccati, nec ponat obie^o gratiæ, quā susceptur^o est in hoc sacramento. Quātū tū est ex vi sacramēti, suscipit ipsū sacramētū, nō tū rē sacramēti, scilicet gratiam.

3. De sacramento eucharistiæ.

Accipite & comedite. Matt. 26. & de cōf. di. 2. panis. Quia suscitati à peccatis per baptismū, & cōfirmati in gratia p cōfirmationē, ne laborātes in via presentis vitę in certamine spirituali deficiāt, (opus em̄ habēt refici

cibo spirituali: alioquin saluatore testante: Si dimisi ieiuni fuerint, deficient in via. Mat. 25.) Ideo post duo sacramenta sequitur tertium, scilicet venerabilis eucharistia, quod est cib⁹ animarum nostrarū, iuxta illud Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnē, &c. Ne igitur omittatur sed frequētius sumatur à fidelib⁹, hortatur Saluator in verbis præmissis dicens: Accipite & comedite. Et rectus ordo est vt post baptismū & post cōfirmationē sumatur hoc venerabile sacramētū ab adultis. Legim⁹ si quē quod submersis Aegyptijs ī mari rubro, trāsitoq; mari p̄dicto, filij Israel nouū pascha in azymo pane fecerunt in deserto: sic nos submersis dæmonib⁹ in baptismo cū peccatis nostris in deserto huius mūdi pascha nouum in azymis synceritatis & veritatis huius sanctissimi panis facere debemus. Circa vero hoc sacramētū excellentissimū tria sunt cōsideranda. Primo quē substantia ipsius. Secūdo credēda ipsius. Tertio caute. De primo sciēdum est circa hoc sacramētū quod quatuor sunt de substantiā sui necessaria. Primū est ordo sacerdotalis. Nullus enim potest hoc sacramētū cōficere, nisi sacerdos. Vnde nec laicus nec Angelus bonus potest hoc cōficere: quia nō habet quē potestātē sup actū cōsecrationis huius sacramēti, nisi ordinat⁹ in sacerdotē. nō enim

meritis

meritis sanctitatis, sed autoritate officij & ministerij, sacerdotalis hoc sacram. cōficitur: iuxta illud: Non in meritis consecrantis, sed in verbis cōficet sacerdos. Ex quo patet error illorū, q̄ dicūt q; si laicus proferret verba canonis sup panē triticeum, cōficeret sacramētū: quod omnino est falsum. Nec debet quem mouere illa historia, quæ refertur de quibusdā pastorib⁹ laicis, qui addiscētes verba canonis & consecrationis in ecclesia à sacerdote tēpore cōsecrationis prolata, ipsi etiā veniētes ad greges suos super panē protulerunt eadē verba, & statim apparuit puer pulcherrim⁹. Ibi enim nō fuit caro Christi, sicut est in hoc sacramēto à sacerdote cōfecto: sed ibi fuit miraculose ex p̄missione diuina quēdā figura & species carnis diuinit⁹ formata: nec ille puer erat verus Christus Deus & homo habēs animā, sicut est in sacramēto isto per sacerdotē cōfecto, vbi realiter est Christus cū diuinitate & humanitate & anima sua, sicut nunc est in celo. Nec etiā illa caro illius pueri adoranda fuit sicut Christus, nec sumenda pro corpore Christi, sed pro quodam miraculoso corpore & opere diuino veneranda, sicut alia miracula diuina. Sicut & dicimus de sanguine illo, qui dicitur exiisse de imagine lignea passionis Christi, quam cū quidam Iudæi

dæi

dæi in cellario cõfodissent in cõtumeliã Christi, subito emanauit quidã humor sanguineus i maxima quãtitate: quo viso Iudæi illi fuerũt cõuerfi. Ille em̃ humor nõ fuit sanguis Christi verus, sicut est i sacramento, nec dign⁹ tali adoratione, sicut qui est in calice: sed mō suo uenerandus tanq̃: miraculosum op⁹ Dei. Et de tali humore sanguineo collecto in loco prædicti cellarij fuit p̃ diuersas partes m̃di distributũ. Ex quo puenerat error fidelũ, qui putãtes uerũ Christi sanguinẽ eẽ, adorabãt eũ adoratione latræ, & sic idololatrabãt. Imò dato q̃ fuisset uerus sanguis Christi sub cruce Christi collectus, adhuc min⁹ eẽt adorãdus, quã ille, qui est in calice p̃ sacerdotẽ cõsecrat⁹. Rõ huius est: quia ille diuisus est à diuinitate quã citò descendit ad terrã de Christo: nec potuit dici filius Dei ampl⁹: nisi Christo reunit⁹ & redintegrat⁹. Iste autẽ q̃ est i calice, cõiũct⁹ ẽ diuinitati: quia de ipso sanguine uerũ est dicere, Hic est uer⁹ filius Dei: cũ ibi ratione cõcomitantẽ sit etiã uera caro Christi, & anima ei⁹, & diuinitas. Archi. de cõsecratione distinctione secũda, qui māducant, tenet quod nõ remãsit aliquis sanguis sub cruce Domini, nec etiam de carne præputij, sicut Romæ mōstratur, & in Hildeshyz: sz erronee: q̃a tũc habuisset duo præputia: quod tamẽ est falsum, & nõ tenendum.

Magnæ

Magnæ itaq; dignitatis sunt sacerdotes, q̃ hoc p̃nt, q̃ null⁹, citra Deũ facere p̃t. Sed pro dolor, dignitatẽ suã minimẽ attẽdũt, null⁹ penẽ id reputãtes æstimatiõis. Secundũ, quod est de substãtia huius sacramenti, est materia debita, scilz panis triticus. Et hoc ideo, quia Dñs se grano tritici cõparauit, Io. 12. Tum etiã quia Christus creditur sic cõsecrasse. Vinũ uitis est materia debita & necessaria: quia Christus se uiti cõparauit, Ioãnis decimoquinto. Ista autẽ duo, scilicet panis & vinũ, ita sunt cõiuncta in cõsecratione, ut nequaquã vnũ sine alio debeat cõsecrari, aut à celebrante suscipi, iuxta illud Gelasij: Sacerdos corp⁹ Christi sine eius sanguine nõquã debet suscipere. Aut em̃ integrẽ sumat, aut ab integris absteineat: quia vni⁹ ei⁹ dẽq; mysterij diuisio sine grãdi sacrilegio nõ p̃t puenire, de cõsecra. dist. 2. cõperim⁹. Non putet tñ quis ex hoc q̃ sacerdos, quãtũ est de rõne sacramenti, nõ possit cõsecrare hostiã p̃ se sine calicis cõsecratione: quia forma cõsecrationis panis & calicis nõ se expectãt: quia altera sine altera totũ effectũ operatur quã citò profertur. Sed tñ dico, quod hoc sacerdos nõ p̃t facere sine graui peccato. Ad denda est etiam uino modica aqua: quæ signat coniunctione populi ad Christũ in hoc sacramento. Et licet sine aqua in solo uino p̃t cõfici: non

tamen

tamē sine graui peccato. Ecōuerso verō sine vino in sola aqua nihil cōficitur: & hoc tunc grauius est peccatū quā primū, ppter idolo-
latriā quā cōmittit popul⁹ tēpore celebratio-
nis & eleuatiōis: quorū oīum est re⁹ celebrās.

Tertium, quōd est de substantia huius sacra-
mēti, est debita forma verborū, que est hæc
super hostiam: Hoc est enim corpus meū. Et
super sanguinē: Hic est enim calix sanguinis
mei noui & æterni testamēti, misteriu fidei,
qui p nobis & p multis effundetur in remis-
sionem peccatorū. Circa quod sciendum est
quod licet illa cōiūctio, Enim, posita in am-
babus formis, nō sit de substantia formæ sim-
pliciter necessaria: debet tamen apponi secū-
dū vsum ecclēsię, qui vsus à beato Petro int-
itū sumpsit: & grauius peccant omittentes
eam. Quōd autem præmittitur: Accipite, &
manducate ex hoc omnes: pertinet ad vsum
sacramēti, & nō est de substantia formę. Sed
si queritur quomodo ista locutio est vera, cū
sacerdos dicit, hoc est enim corpus meū.
Hoc enim, videtur falsum si ex persona sa-
cerdotis illa verba dicantur: cū sacerdos non
intēdat cōficere ibi suū ppiū corpus, sed
Christi. Ad hoc respondetur breuiter, q̄ ista
verba sacerdos nō profert ex persona sua, sed
Christi. Demonstrat autē illud p̄nomē Hbc,

verum corpus Christi in ordine ad totā com-
positionē huius formę, Hoc est enim corpus
meū. non quōd prolato solūm isto pronomi-
ne Hoc, statim sit corpus Christi, sed prolata
tota forma à Christo instituta: quia in vltima
prolatione istorū verborū sit trāssubstantiatio,
ad quā ordinantur præcedētia. Et pro isto vl-
terius sciendum est, quōd secūdū beatū Tho-
mā super 4. distinct. 8. quæsti. 5. articu. 2. For-
ma huius sacramēti differt à formis aliorū sa-
cramētōrū in duob⁹. Primō quia forma alio-
rū importat vsum materię: forma autem istius
importat consecrationem tantūm, quæ con-
sistit in trāssubstantiatione materię. Vnde mi-
nister vel sacerdos. in conficiendo hoc sacra-
mentū non habet alium actum, nisi prolatio-
nē verborū ex persona Christi. Secūdo quia
aliorum sacramētōrum ex persona ministri
proferuntur: forma autem istius sacramēti à
ministro in persona profertur Christi.

Ad intelligendū autē quodlibet verbum po-
sitū in hac forma, est sciendum quōd hæc for-
ma est sufficientissīma. Primo quantū ad ope-
ratiuā potētā: quia cū factio habeat suā cō-
plexionē: ideo cōuenienter ponitur istud pro-
nomē Hoc, demōstrās panē, qui est trāssubsta-
tīatus in corpus Christi, & est idē cū corpore
Christi. Secūdo est sufficiens quātū ad modū
operandī

operandi: quia hic terminus ad quem, est sine omni immutatioe ex parte sui. Ideo bene ponitur *ly Est*, designans permanetia: & non ponitur verbum *fiendi*, scilicet *Erit*, designans mutatione. Tertio est sufficiens ex parte operis: quia hic corpus Christi verum, designat corpus Christi mysticum, quod hz diuersas partes. & forte diuersaru rationu ppter differente gratia gratia datat: ideo melius dicitur corpus, qua caro. Quarto est sufficiens ex parte operatis. Vnde corpus Christi non tantum significat corpus Christi verum, sed etiam significat corpus Christi mysticum. Et cum hoc non possit facere se eundem se, sed inquam est vnus vel vnus cum diuinitate: ideo congrue ponit ibi *ly Meum*. Quinto est sufficiens ex parte effectus principij. Vnde quia iste effectus, scilicet corpus Christi, est ratione nobilitatis quod non fit in sacramentum nisi a Deo immediate: nec minister habet aliquem actum speciale in isto sacramento sicut in alijs: ideo conuenienter factum est quod ista forma non profertur in persona alicuius, sed Dei absolute. Sicut enim vox hominis per tubam, ita Dei per hominem.

Quartum, quod est de substantia huius sacramenti, est intentio consecrantis: scilicet vt in speciali vel in generali hoc facere velit quod facit ecclesia, vel quod fecit Christus, & statuit faciendum. Licet tamen intentio sem-

per est necessaria de substantia, non tamen attentio. Vnde si mens rapitur ad alia ex infirmitate, vel negligentia, vel incuria: non ideo est minus consecratum, quam si affuisset attentio. Peccat tamen ille, qui consecrat. & non intelligit, & se non recolligit quantum attentus potest ad conseruationem. Nam debet attentus esse ad hoc vt consideret quid facit: & tunc maxime quando plures hostias consecrat pro comunicantibus: vnde debet habere respectum speciale ad illas hostias omnes, quae sunt coram eo. Alias enim si haberet generalem intentionem ad omnes hostias, quae sunt in altari: staret quaque quod etiam illas, quae sunt in pyxide residue, consecraret, secundum quosdam. Mihi autem non apparet hoc: quia ex quo non intendit consecrare alias, nisi quae sunt coram ipso de propinquo cumulate ad vnus locum, quantumque generaliter intendat super eas, non consecrabit nisi illas. Similiter dico quod si hostia aliqua iaceret sub palla non consecrata absconsa, in tempore consecrationis forte per obliuionem clerici dimissa, ex quo sacerdos de ea non intendit, non est consecrata. Secus dico, si habet intentionem ad omnes, quae sunt ante eum: tunc enim & illam hostiam absconsam consecrabit. Tamen dicit Ioan. Caldinensis in supplicationibus suis de officio ordin. ca. si sacerdos, quod si sacerdos credens ponere sedecim hostias, ponit de-
cem

cem, si intentio sua est consecrare quantum habet ante se, pes sunt consecrata. Et ideo dicendum est quod sufficit sacerdoti habere intentionem determinatam faciendi ut facit ecclesia super totam materiam preordinatam, sine specificatione numeri, secundum magistrum Franciscum de Braga, in quadam questione disputata. Idem dico de vino perfuso super altare per negligentiam perfusionis tempore in calice: quia illud non consecratur, dum sacerdos non intendat super illud. Et ideo dixi quod maxime requiritur intentio in perilla, quae sunt coram sacerdote posita in tali loco tantum, & non in alio. Ex illo soluitur dubium an schismaticus vel haereticus conficiat hoc sacramentum. Pateat enim quod sic: cum talis possit habere intentionem ecclesiae in conficiendo: & hoc maxime vniuersale, scilicet intendendo facere quod Christus fecit, & instituit faciendum, & quod ecclesia facit: licet etiam non intendat in speciali: quia ex quo est in haeresi vel in schismate: ipse certus est & credit nihil valere vel facere, propter peccatum, in quo est. Nec obstat capitulo schisma. 24. q. 1. ubi dicitur quod schismaticus execrari potest, non autem consecrare. Quod intelligitur quantum ad efficaciam sacramenti: quia non operatur effectum salutis in illo sic consecrate illa vel conficiente, propter schisma vel haeresim: sed tamen est verum corpus Christi. Similiter etiam

illud

illud intelligitur, scilicet ubi dicitur. Non est corpus Christi, quod schismaticus conficit: id est quod non est verum corpus Christi, quantum ad conficiendum in schismate vel haeresi: quia sibi non proficit, sed officit, id est, nocet. Nihilominus tamen quantum est ad veritatem sacramenti, est verum corpus Christi. Similiter in e. audiui. ubi dicitur: quod schismaticus execrari potest, non autem consecrare: intelligitur ut dictum est. Vbi patet illos indiscretos facere, quod sacramentum per Ruthenos: aut Graecos confectum in forma ecclesiae, blasphemant & derident: cum ibi sit verum corpus Christi. Consultius tamen isti facerent ut illuc non intraret, nec inspicerent in ipsorum ecclesias, quam ut venientes illuc derideant.

Concludendo ergo dico quod ad hoc sacramentum conficiendum sufficit triplex conditio ex parte conficientis. Primo, quod sit sacerdos rite ordinatus. Secundo, quod possit verba proferre consecrationis. Tertio, quod possit habere debitam intentionem faciendi quod facit ecclesia. Propter defectum primae conditionis nullus laicus, quantumcumque sanctus, nec sacerdos Gentilis, ut Tatarorum, conficiunt: quia non sunt rite in forma ecclesiae ordinati. Propter defectum secundae conditionis mutus non potest conficere: quia non potest verba consecrationis proferre. Propter defectum tertiae conditionis carens usu rationis,

c

&

& ebrius nondū digestus non possunt conficere, cum nō habeāt intentionē debitā. Sed prima cōditio est propria: quia solus sacerdos & quilibet pōr, cui possunt cōpetere istæ conditiones, scilicet prolatio, & intentio. Nec obstat si instat de degradato quod nō sit sacerdos, quod tñ non est verum: quia caracterem sacerdotalem sibi semel in ordinibus susceptis collatum, nullus potest delere. Quauis taliter degradatus perdat priuilegiū clericale, & tradatur curiæ seculari: tamen si celebraret, conficeret: quia autoritas substantifica non est sibi ablata, quantum ad veritatem sacramenti, sed tantam quantum ad executionem legitimam, qua caret quo ad se & ad alios, & quo ad totam ecclesiam. Quando autem dicitur quod schismaticus, excommunicatus, hæreticus, & degradatus non conficiunt: intelligendam est quod non conficiunt ritē & ordinatē, nec legitimē quantum ad efficaciam sacramenti: vt scilicet ~~et~~ vtilis illa confectio ad salutem eis: sed tamen constiunt quantum ad veritatem sacramenti. Et hoc catholicē sentiendum est de isto sacramento, omittis opinionibus multorum. Et si quis contra prædicta obijciat magistrum Sententiarum libro quarto, distinctione octaua, vbi dicit, tales non posse conficere. Salua pace magi-

magistri, dico quod in hoc non tenetur. Tamen propter sui reuerentiam, vt eius dictum potius valeat quàm pereat, intelligendum est, quod tales nō possunt cōficere de iure, & sine peccato, seu ordinatē: sed de facto bene possunt. Nec moueat aliquē ratio magistri ibi posita, per quā dicit ideo non posse prædictos conficere: quia nemo in ista cōsecratione dicit, Offero: sed, offerim⁹ hoc sacrificiū. Nemo igit, nisi fuerit membrum ecclesiæ, pōr dicere cum alijs, Offerimus: quasi esset vna de personis ecclesiæ. Non possunt dicere Offerimus: ergo nec conficere. Ad quod dicimus q̄ oblatio non pertinet ad rationē cōsecrationis: vnde non necessario requiritur vt offeratur. Ita soluit doctor subtilis super 4. dist. 8. q. 1. & sanctus Tho. eadem dist. q. 1. artic. 1. 3. & 4.

De credendis circa hoc sacramentum.

ANte omnia credendum est, quod in hoc sacramento idem Christus, qui de virgine natus est, & pro nobis passus, continetur. Et sicut ibi verus est Christus: ita etiam est ibi sub vna quantitate, sed non quātificatiuē, hoc est tantum dicere, quod non vitur illa quantitate occupando locum. Sic etiam non vitur claritate sua illuminando aërem.

Secundō credendū est quod corpus Christi potest esse in pluribus locis, quantum-

cunq; plures panes trāssubstāntientur in ipm. Vnde in cælo est localiter: in verbo diuino. psonaliter: in altari sacramentaliter. Secundū naturale eius est, esse in cælo in vno tantū loco: secundū eē sacramentale eius pōt esse in diuersis locis. Est ergo hic secundū quod multa in ipsum trāsmutari possunt. Sed secundū esse personale, nō est in loco. Vnde dicit Petrus de Tharan. quōd secundū quod vnū est & indiuidū in se, non pōt esse nisi in vno loco: sicut nec angelus, nec aliud corpus: secundū quod in ipsum multa trāsmutari possunt indiuidua, sic potest esse in diuersis locis. dist. 10. q. 3. arti. 2. super quarto Senten.

Tertiū credendum est secundū Tho. quōd cum corpus Christi apparet in specie carnis, vel pueri: vtrū ibi appareat verū corpus Christi, vel an ille species sint pprie corporis Christi: non omnino determinatū est, à doctorib⁹. Tamen secūe dicitur q. illæ dimēsiōnes panis manent: & in eis. alia accidentia sensibilia superducuntur diuina virtute, quæ specie carnis præendant: sicut accidentia, quæ prius erant, prætendebant speciem panis. Quando tamen apparet sub forma carnis, vel pueri, non deberet sumi, sed pro reliquijs seruari.

Quartū credendum est quōd illa accidentia manent sine subiecto post consecrationē vir-

tute

CIRCA EUCHARISTIAM. 68
tute diuina: retinet tñ ibi modū agēdi vel patiēdi in corpore Christi, quē prius habuerūt.

Quintū credendū est quōd facta cōsecratione, vltērius nō manet in hostia consecrata substātia panis, nec in vino substātia vini: sed statim corpus Christi fit in hostia, & sanguis Christi in calice. Et rō, secundū beatū Tho. est, quia oppositū huius dicere, repugnat verbis Christi. Nō em̄ esset verū dicere, Hoc est em̄ corpus meū: sed, Hic est corpus meū. Item si remāneret substātia panis, tolleretur reuerētia Christo debita vt continetur in hostia. Nā Christo, vt continetur in hostia, debetur cultus latrē, sed si ibi maneret substātia panis, nō deberet talis cultus latrē exhiberi, propter idololatriam adorando creaturā. Et licet multi doctores huc contradicant sententiā, iam tamen pro catholica conclusa est sub Alexandro quarto papa, & Martino quinto.

Sextū credendum est quōd fractio, quæ fit in hostia, non fit in corpore Christi, sed tantū in speciebus hostiæ: Vnde ibi accidentia manentia sine subiecto dicuntur frāgi, secundū Petrum distinctio. 12. articu. principali, quæst. 1. quia aliās fractio est quēdam diuisio: diuisio verō est passio quanti vt quantum. In sacramento verō aliquid est quantum per modū quanti, vt species. Aliquid est quantum,

sed non per modum quanti, vt corpus Christi. Ideo dicendum est q̄ fractio vel diuisio sit in speciebus, & non in corpore Christi. Septimò credendum est quòd corpus Christi in hoc sacramento propriè non videt, nec sanguis corporal. Ratio Grego. quia tūc ibi nō esset aliud visum, & aliud creditū. Itē alia ratio naturalis: quia nullum corpus videri pōt, nisi habeat accidentia in essentia, vel nisi sit coloratū formaliter, vt patet de pariete, sed color albus nō est in hostia formaliter: ergo non pōt videri propriè. Nec tamen errant laici, qui dicunt se videre corpus Christi: sicut illi non errauerunt, qui dicebant se videre angelos in assumpto corpore, quos tām non viderūt in quā tum fuerunt spiritus. Et simile est de homine armato, quē dicis te videre: cū tamē nec faciē nec membrum aliquod nudum eius videas. Imò vt dicit Varro distinct. 5. q. 9. Nulla creatura naturali cognitione, nec angelus potest cognoscere ibi esse corpus Christi. Licet tamē visione gloriosa & intellectuali potest cognosci. oculus tamen glorificatus illud videre nō potest corporaliter, secundū Thomam. Vnde glorificati vident corpus Christi in sacramento visione intellectuali, & non corporali.

Octauò credendum est quòd in hostia sunt quatuor, & quatuor veraciter in calice credenda

CIRCA EYCHARISTIAM. 71
 denda continētur. Primò enim in hostia virtute verborū est corp⁹ Christi. Ratio: quia illud veraciter continet in hostia, de quo verba faciūt mentionē: sed hoc solū est de corpore Christi: quia ibi dicit, Hoc est esū corpus meū vbi nil dicit de anima, nec de deitate, nec de sanguine. Secūdo ibi est sanguis Christi non principaliter, sed ex cōcomitantia quadā necessaria: quia corpus verū: & viuū nō est sine sanguine. Vnde dicit anima esse in sanguine. Tertio ibi est anima Christi ex cōcomitantia mediata: quia impossibile est animā informare & perficere corpus, nisi corpus sit dispositū: sed sine sanguine nō est ibi corpus bene dispositū, nec etiā organizatū. Ibi ex consequēti etiam est anima, cū ibi sit corpus dispositū per sanguinem: & hoc est dicere, mediāte sanguine. Quarto est ibi deitas ex quadam cōcomitantia remota: quia corpus & deitas sunt disparia: tamen ex quo Christus natus fuit ex Maria virgine verus homo & Deus: idē etiā hīc est verus homo & Deus. Similiter dicitur de calice quòd ibi primò est sanguis: quia de illo verba faciunt mentionem. Secūdo ex cōcomitantia immediata ibi est corpus Christi. Tertio ex cōcomitantia mediata ibi est anima Christi. Quarto ex cōcomitantia quadam remota ibi est deitas.

Nono credendū est quod in hoc sacramen-
to aliquod est sacramētū, & nō res sacramēti,
sicut species sensibiles panis & vini: & illæ spe-
cies sunt creature. Vnde adorator vidēs hostiā
non debet ferre intentionē principaliter ad id,
quod videt, sed ad id, quod credit ibi esse, scili-
cet Christū. Secūdo inuenitur ibi sacramētū
& res sacramēti: hoc est verū corpus Christi
& sanguis eius. Ista autē dicuntur sacramētū
& res sacramenti p respectū ad ministrum vel
sacerdotē sub debita formā cōficientē. Vnde
dicitur sacramentum, quasi sacræ rei signum:
quia significat, spirituales refectiōne anime.
Et dicitur res: quia hoc ipsum facit per gratiā
quod cōtinet. Tertiū est ibi aliquid, quod est
res sacramēti, & nō sacramētū: sicut est gra-
tia data dignē suscipienti: & hæc gratia est res
sacramenti, non tū sacramentum. Quarto est
ibi, quod nec est res sacramenti, nec sacramē-
tum: vt sunt illa omnia, quæ sunt concomitan-
tia hoc sacramentum, siue sint accidentia pro-
pria, siue communia. Et illa dicuntur potius
formæ accidentales, siue species.

Decimō credendum est quod licet sacerdos de-
beat sub vtraq; specie sumere hoc sacramen-
tum cū celebrat: tū populo sufficit sumere
sub specie panis tantū. Et ratio est, quia se-
cundūm Archi. de conse. dist. 2. cōperimus. In
hoc

CIRCA EUCCHARISTIAM. ¶
hoc sacramēto nō solū attenditur efficacia, sed
etiā significātia. Significatur em̄ p istas duas
spēs, scilz corporis & sanguinis seorsum sum-
ptas p sacerdotē tēpore celebratiōnis, q̄ san-
guis Chr̄sti ī cruce fuit diuisus à corpore suo,
vt dicit Gorra super Matthæū. Cū autē sa-
cerdos tantū, & nō populus habet huius sa-
cramēti significatiōne ex ordine suo exprimere tā-
tū ipse & non populus: tūc sub vtraq; specie
debet sumere, eo q̄ ipse tūc gerit vices Chr̄-
sti, populus autē nō. Et ideo populo nō est op-
p̄ de significātia, sed de efficacia. Et quia effi-
cacia est æqualis sub vtraq; specie: ideo popu-
lo traditur sub altera specie, in qua tradi pōt
cū reuerētia & cautela. A presbyteris autē tū
sumitur sub vtraq; specie. Et pro isto sciendū
secundūm Thomā in tertia parte. q. 82. arti. 7.
& vltimō quod circa vsum huius sacramenti
possunt duo cōsiderari: vnū ex parte ipsius sa-
cramenti: & aliud ex parte ipsorum sumen-
tium. Ex parte ipsius sacramenti conuenit q̄
vtrunq; sumatur, scilicet corpus, & sanguis:
quia in vtroq; consistit perfectiō sacramenti:
& ideo quia ad sacerdotem pertinet hoc sa-
cramentum considerare, & consecrare, & per-
ficere, nullo modo dz recipere corpus Christi
sine sanguine. Ex parte autem sumētium re-
quiritur summa reuerētia, & cautela, ne ali-
quid

quid accidat, quod vergat in iniuriã tanti mis-
 terij: quã præcipuè posset accidere in sangui-
 nis sumptione: qui quidẽ si incautè sumeretur:
 de facili posset effundi. Et quia crescẽte mul-
 tudine populi Christiani, in qua continet
 senes & iuuenes, quorũ quidã non sunt tan-
 tã discretionis, vt cautelã debitã circa vsum
 huius sacramenti adhiberẽt: ideo prouidẽ ordi-
 natum est vt populo sub altera tantũ specie
 detur. Hoc idem tenet sanctus Thomas super
 illud Ioan. 6. Nisi mãducaueritis. dicens: Non
 est de necessitate salutis perceptio sanguinis,
 sicut corporis Christi: cum Christus totus sub
 altera specie tantũ sumatur. In hoc ipsum se-
 quitur Lyra ibidẽ, dicens: Non est intelligen-
 dum quod sub vtraq; specie fit fidelibus exhiben-
 dum, sed tantũ sacerdotibus sumendum.

De cautelis seruãdis circa hoc sacramen-
 tum ex parte sumentium.

ET quia duplex status vtitur hoc sacramen-
 to ad salutem, scilicet secularis & spiri-
 tualis: idẽo quilibet habet suas cautelas. Vna
 igitur omnes tam speciales cuiuslibet eorum,
 quã communes vtriusque simul. Et primò
 cauendum est omnibus ne in peccato morta-
 li sumant hoc sacramentum. Nam si pecca-
 rent grauiter, iuxta illud primò, ad Corinthi-
 os, vndecimo. Qui autẽ mãducat indignẽ, in
 dicitur

dicitur sibi manducat, &c. Sunt autem quidã,
 qui sufficienter se præparãt secũdũ veritatẽ,
 scilicet qui expellunt diabolu de corde suo per
 veram examinationẽ conscientie, & per con-
 tritionẽ siue iudiciũ penitentie: & hi conse-
 quuntur gratiã, & manducãt dignẽ. Alij sunt
 qui præparant se sufficienter, nõ tñ secũdũ
 veritatẽ, sed secũdũ probabilitatẽ: ita quod æsti-
 mant se carere peccato: qui tamen si facerent
 maiorẽ conscientie inquisitionẽ, inuenirent
 se reos: sed tñ sunt parati, quia si scirẽt peccatũ
 in se, vellent cõfiteri: non tñ apponunt ad hoc
 omnimodã diligentiam. Et hi quamuis gra-
 tiam non percipiant, nõ tamen incurrunt of-
 fensam: quia nec sumunt dignẽ nec indignẽ,
 quãuis sint indigni. Tertij sunt qui neuro mo-
 do se præparant, imò cõtemnunt: & hi peccãt
 mortaliter, & sumunt indignẽ. Vnde indignẽ
 accedũt triplices homines. Primi, qui cũ con-
 scientia mortalis peccati, & sine proposito pe-
 nitendi accedũt. Secundi, qui aliter quã ec-
 clesia statuit, accedunt, vel extra ecclesiam: vt
 schismatici vel hæretici. Tertij, qui sine reue-
 rentia accedũt, sicut faciũt multi qui præmũt
 se ad altare, & vnus in aliũ quandoq; prouo-
 eatur. Vel vt quidam sacerdotes præparantes
 se ad celebrandum distracti accedunt & festi-
 nant, ita quod quandoq; obliuiscuntur quid
 faciunt

faciunt. Et licet quis non posset habere certitudinem an sit immunis à peccatis: pòt tñ hoc perpendere per quatuor signa. Primũ est, cum qs verba Dei deuotè audit. Io. 8. Qui ex Deo est, verba Dei audit. Secundũ, cum quis ad bñ operandũ pròptũ se inuenit: quia pbatio dilectionis, est exhibitio dperis, secundũ Grego. Tertiũ, cum quis pròpositũ abstinèdi à peccatis in futurũ habet. Quartum est, cum quis de prateritis cõmissis dolet. Vnde si quis per huiusmodi signa facta diligenti discussione suar cõscientiar, quãuis fortè nõ sufficiet, ad sacra cõmunionè accedat, aliquo peccato mortali in eo remanète, quòd eius cognitionè subter fugiat, nõ peccat: imò magis ex vi sacramenti peccatorũ remissionè consequitur: quia istud sacramentũ venialia delet, & mortalia oblita.

Secunda cautela est omnibus communis, ne quis pollutus in corpore accedat eodem die. Et non solum requiritur munditia mentis, quòd scilicet sit sine peccato: sed etiã corporis. Pro quo scièdum quod pollutio potest cõtingere ex sola dispositione naturæ, & non ex præcedenti cogitatione: & tunc non est si- gnum alicuius peccati, sed potest hebetudinè mentis inducere, si simul cum imaginatione contingat: immunditiam tamen corporis habet. Et ideo si necessitas imminet, & deu-

tio ex.

tio exposcat, nõ ipedit: præcipuè qñ sine imaginatione accidit. Tñ si ppter reuerentiã tũ abstineat, laudandus est, maximè qñ talis dispositio naturæ nõ est perpetua siue diuturna. Secundò modo pòt cõtingere ex præcedèti cogitatione: & tunc si nõ fuit cõsensu ad cogitationè, & neceitas vrgeat: potest accedere & celebrare. si autè non vrgeat necessitas, accedendo nõ peccat mortaliter, sed venialiter: maxime quãdõ cogitatio est cum delectatione, licet sine cõsensu. Dicit tamè beatus Thomas qd potest cõtingere quod i ipsa cogitatione pollutio oriatur: quæ si placet, propter delectationè ex surreptiõne, est peccatũ veniale. Si autem deliberante cõsensu, & præcipuè cũ cõplacencia futura, est peccatum mortale. Ista autem complacencia non facit dictam pollutionem esse peccatum: quia nõ est eius causa, sed in se est peccatum. Si autem placeat vt alliuatio natura, peccatum esse non creditur.

Tertiò conringit ex cibo & potu: & tunc idem est iudicium, sicut de illa pollutioe, quæ contingit cum imaginatione turpi: vt dicit canon sexta distinctione, sacramentum. vbi dicitur cum appetitus gulæ ultra modum, in sumendis alimentis rapitur, atq; idcirco humorum receptacula, id est, virilia membra grauantur: habet exinde animus aliquè reatum, id est,

id est, veniale peccatum. Et hoc non prohibet ab Eucharistiæ sumptione, sed à cōfectione, nisi sit necessitas. Vñ ibidē sequitur: Non tñ vsq; ad prohibitionē sacri mysterij percipiēdi, vel missarū solēnia celebrādi: cū fortasse aut dies festus exigit, aut exhibere mysteriū pro eo q; alius sacerdos deest, ipsa necessitas cōpellit. Hæc ibidē. Et nota secūdū Archi. in canone, testamentū. dist. 6. q; licet pollutio ex crapula in somno est veniale: tñ ipsa crapula præcedens est mortale. Ex quo patet q; licet pollutio ex crapula, quæ est veniale peccatū prohibeat nihilominus præter casum necessitatis à cōfectione: tñ laicū à sumptione nō phibet: quod plus est: quia maior mūditiā requirit in sacrificio, quàm in sumptione. Vnde Archi. vbi suprā, elicit efficax argumentū q; min⁹ est audire diuina, quā celebrare: eo q; scdm Tho. peccator ī mortali peccato existēs vidēdo corp⁹ Christi in missa nō peccat: licet tūc debeat humiliari.

Quartò cōtingit pollutio ex illusione diabolica, de qua dicit: Ioannes Parisiensis super 4. Sententiarum, distinctio. 10. q. 2. quòd talis illusio habet quandoq; causam intrinsecam: sicut quādo dormiens non fecit quod debuit scilicet se non signando, vel aliquid aliud: & sic est peccatum, scilicet quando habet causam extrinsecam: sicut narratur in Vitis pa-
trum

trum de quodam sancto viro, qui quoties celebrare volebat, procurabat ei diabolus pollutio nes: quod patres percipientes dederūt ei cōsiliū q; audacter celebraret. Quocūq; tamē modo accidat, ex quadā cōgruentia semper im-
pedit sumptionem sacramenti, propter duo.

Primò, quia ibi semper accidit fœditas corporalis, cum qua nullus propter reuerentiam sacramenti debet accedere: vnde accedentes lauant manus, &c. nisi fortē talis esset immunditia, quæ esset perpetua & diuturna: vt si esset lepra vel fluxus sanguinis vel seminis.

Secundò, quia ibi sequitur pollutio, in euagatione mentis, præcipuè ex turpi cogitatione, quæ etiā nō sine culpa cōtingit. Tenendū tamen est secundū Tho. q; in omnibus istis propter necessitatē vel solennitatem diei, vel vbi vnus est sacerdos tantū, postponenda est talis cōgruentia: & cōmittendo se Deo cū dolore & cordis cōpunctione, præmissa confessione, si haberi potest, aliās cū bono proposito cōsuetudini accedat in nomine Domini. Dicit etiam doctor Parisi. vbi suprā (& cōncordant cū sancto Tho.) de menstruo & alijs immunditijs, quod quandiu durat, ex quo sunt temporales immunditiæ, & non perpetuæ: in talibus est abstinendū propter reuerentiā sacramenti. Si tamen mulier habet deuotionem:

vel forte postea non habebit tps cōpetens: ad hoc admittatur, ne secundūm Greg. pœna corporalis ei mutetur in culpā. Dicit tñ Grego. q. si mulier eo tpe accedat, nō est iudicāda: quia passio sua nō est culpa. Si autē abstineat, laudāda est, & dist. ad eius verō. Valde igitur essent arguēdi sacerdotes: idiotæ grauātes tales psonas grauib⁹ pœnitentijs, eo qd ad ecclesiā tpe mēstrui ingrediūtur, aut ad sacramētū altaris accedūt. Et audiui de quodā q. p vna leui pollutione cuidā p̄:æ fœminæ & multū deuotæ dedit multa p̄salteria p pœnitētia cōparāda: puto tñ q. p̄ uiderat in hac parte de simonia sibi ipsi p eandē faciēda: sed tñ mērita est iniquitas sibi. Illa em̄ statim discretiorē accessit, qui cū ea meli⁹ & miti⁹ egit: & ita ille pauper fuit frustrat⁹, & in sua spe simoniaca cōfusus.

Tertia cautela, q. nullus die illo, in quo cōmunicat, debitū petat à cōiuge: vel ecōuerso, vxor à marito: secundūm Tho. in. 2. parte. q. 80. nec etiam nocte sequenti aut præcedenti, quod si fiat causā prolis generandæ, vel causā reddēdi debitū, iudicā: ū est sicut de pollutione nocturnali, quæ accidit nō sine peccato propter immūditā corporālē & mentis distractionē. Vnde in cōcil. Elibertino. de cōs. dist. 2. c. omnis homo dicitur: Omnis homo ante cōmunionē sacram̄ a p̄pria vxore abstinere debet.

CIRCA EUCHARISTIAM. 81
debet trib⁹, aut quatuor, aut quinq; aut septē diebus. Gl. abstinere debet quantū in se est, vt nō exigat: exactus tñ reddere debet quolibet tēpore: vt patet. 3. q. 7. si dicat. Dicit in glo. q. hoc nō est præceptū. Pro illo notatur. 33. q. 4. vir cū propria. Ioan. etiā in nouella sua de cōsecr. eccle. vel alta. c. 1. lib. 6. super gl. in ver. Eucharistiā. non debet exigere: tenetur autē reddere de hoc. 82. dist. preposuisti. &. 33. q. Christiano. In tali ergo casu, vt dicit Grego. Sunt homines suo arbitrio seu iudicio relinquēdi: & eorū cōscientia est requirenda, cū veniunt ad cōfessionē. Vnde si quis voluptate domināte cōiugi miscetur, prohiberi debet ab hoc sacramēto. 33. q. 4. vir cū propria Alb. ritus autē dicit quod etiā post sacrā cōmunionē non licet illo die debitū exigere: nec exactū reddere, nisi cum difficultate. Puto tamē quod reddens illo die debitum non peccat mortaliter, sed venialiter. Sed diceret: tamen Hieronymus in quodam sermone similiter prohibet dicens: Quicumq; vxori reddit debitum, non potest carnes agni edere. 33. quæstio. 4. sciat. Dico secundūm doctorem subtilem, quod non potest omnino cum tanta reuerentia. Et ideo consilium est vt tunc abstineat, licet non sit præceptum necessitatis: quia nō video quomodo

modo ppter hoc solum peccaret mortaliter, quia percepit corpus Christi. Vnde glo. super dicto ca. sciatis. dicit quod talis nō debet edere de carnib⁹ agni, id est, corpore Christi, propter reuerentiā sacramenti, cum causa libidinis commisceat uxori: aliās verō tenet debitū reddere, vt dicitur. 43. quęstio. 5. ca. 1. Nō video quare puniet: cum tantū p mortali abstinēdū sit à corpore Christi. de cōfessa. dist. 2. quotidie. Ex quibus infero quōd dogma Beguardorū docens hominem pro omni tēpore. quo idoneus est manducare spiritualiter, esse idoneū ad manducandum sacramentaliter: totaliter esse pestiferum, & scripturis sanctis contrariū. Patet hoc ex supra dictis. Nā multi sunt sine mortali peccato qui sunt idonei ad manducandum spiritualiter, cum sint in gratia: & tamen propter reuerentiam sacramēti non sunt idonei ad manducandum sacramentaliter: sicut patet de coniugibus actualiter commiscētib⁹, vt dictū est. Item apparet ex his quantus error est dicere quod homo ex reuerentia nō debet moneri ad abstinētiā: imō magis ad sacramentaliter percipiendum. Similiter dicere quōd virgines & viduę deuotę negotia seculi abdicantes, si se in defectibus inueniāt, periculosē ab hoc sacramento, abstineant. Vnde eis consulendum q̄ quotidie aliās frequenter

quenter, aliās aliquoties in septimana hoc venerabile percipiant sacramentum. quę omnia errorem sapiunt; & vulpinā calliditatem. Vnde dico secundū doctōrē subtilē, q̄ existēs in gratia actualiter in deuot⁹, laudabiliter abstineat ab hoc sacramento. Nec est cōsiliū ecclesię & sanctorū patrū per sumptionē sacramēti excitare actualē deuotionē, sed per ieiunium, elemosinas, orationes, & meditationes deuotas primā in se deuotionem excitare: auxilio Dei: & demū ex sumptionē Eucharistię feruorem; & gratię expectare fideliter cōplemētū.

Quarta cautela, ne q̄s quantūcūq; contritus de suis peccatis, sine cōfessione facta sacerdoti accedat ad cōmunionē. Nā sic accedens peccat grauiter ex hoc, quando habet copiam sacerdotis. Sacerdos tamē volēs celebrare nō secū habēs copiā sacerdotis, si imminet scōdā lū populū, & iam incipit canonē, vel forte quia infirmus amittit loquelā, & ipse pro eo cōmunicando vult cōficere Eucharistiā. & celebrare missam: si talis est in proposito cōsūtēdi, quanto cuius poterit, non peccat cōmunicando. Licet autē in peccato existens non debeat sine cōfessione communicare: tamen potest videre corpus Christi sine peccato. Si tamen abstineat propter humilitatem: melius facit secundū Tho. in. 4. distin. 11. Dicit tamē Albertus
f. 2. quod

q̄ peccator potest videre corpus Christi, sed non multo aspectu: sed eo viso debet percutere pectus suam quasi non sit dignus aspectu.

Quinta cautela est, ne quis nō ieiunans accedat ad cōmunionē, propter reuerentiā sacramenti. 7. q. 1. c. nihil. & de cōsec. dist. 2. liquido. Et hoc p̄pter honorē tāti sacramenti, vt dicit Aug. in lib. respōsionū ad Ianuariū: Nō te moueat q̄ Dominus post cōenam cōmunicatū Apostolos: quia hoc fecit p̄pter impressiōē memoriæ Apostolorū meliorē. Si tamē imminet necessitas mortis: tūc pōt cōmunicare, etiā post cibū vel potū: sicut si quis vulneratur in taberna hora vesperūna tēdit ad mortē: talis pōt expediri statim, ne recedat sine viatico. Vnde non licet aliquā medicinā ante cōmunionē recipere, nec etiā potare. Si tamē lauādo os, aliquid aquæ, vel si reliquias cibi inter dētes remanētes trāglutiret: nō impeditur cōicāre: quia nō sumpsit illud p̄ modū cibi vel pot̄, sed p̄ modū saluæ, quæ vitari nō pōt. Si quis etiā post mediū noctis aliquid p̄ modum cibi vel pot̄ recipit, impeditur à cōmuniōe illo die. Si autē ante mediā noctē, siue dormiat, siue nō quātū ad rōnē p̄cepti nō videtur impedire: amē sine cā necessaria melius est differre cōionē. & hoc p̄pter turbationē mētis q̄ puenit ex digestionē & insōmmitate, secūdu

quam

quam homo redditur ineptus ad cōmunionem. Ita dicit Thom. in. 3. parte, quæstio. 30.

Sexta cautela est, vt oēs Christiani habētes annos discretionis, scilz à decē (secundū tñ sub & supra) annis, semel in anno in pascha non omittāt cōmunicare: nisi de consilio sui sacerdotis. & propter aliquā rationabilem cām ad tēpus abstineāt: vt dicitur de p̄enis & remis. omnis vtriusq; sexus. Si tñ sæpius possint cōmunicare: cōmendabiles sunt: & maxime ad festa Christi, Apostolorū, & patronorū ecclesiarū, in quib⁹ maior deuotio excitatur propter festiuitatē. Vnde antiqua cōsuetudo iure approbata habet quōd seculares in natali Domini, pascha, & pentecoste, de cōsilio debēt cōmunicare, de cōsecr. dist. 3. c. etsi nō frequentius. Seculares tñ personæ cōtēplatiuæ & deuotæ singulis mensib⁹ possunt cōmunicare. Vnde secūdu Aug. in lib. de ecclesiasticis dogmatibus singulis dieb⁹ dominicis, si nō sint in p̄posito peccādi amplius. Singulis autem diebus non laudat: nec vituperat cōmunicantes. Non laudat, quia difficile est secularib⁹ se p̄parare ad hoc singulis diebus, saltem dignē.

Circa hoc tamen sciendū secundū Thomā super 4. distin. 12. quōd si quis experimentaliter cognoscit ex quotidiana sumptione seruorem amoris ad Deum sibi augeri, & sa-

eramenti reuerentiã non minui: talis posset
 quotidie sumere, siue communicare. Si autem
 sentiat reuerentiã minui, & feruorẽ nõ augeri
 multũ: debet interdum abstinere, vt cũ maiori
 reuerentiã & deuotiõẽ postmodũ accedat. Vn
 de quantũ ad hoc vnusquisq; relinquendus est
 suo iudicio, vt dicit Augu. lib. 1. in Ianuarium.
 Nec te moueat ad contrariũ illud dictũ Am-
 bro. lib. 1. de sacramẽtis, q̃ et ponitur de cõse-
 cra. dist. 2. si quotiescunq; q̃ etiã allegat Huf-
 fita hæretici dãtes præsumptionẽ cõmunicãdi
 secularibus quotidie: vbi dicitur: **Qui** semper
 pecco, semper debeo accipere medicinã. Hoc
 tamen est intelligendũ quantũ ad præparatio-
 nẽ animi & cõscientiã. Vnde dicit ibi: lẽ glo.
 Debeo semper accipere, id est, debeo semper
 me præstare seu præparare habile & dignum
 ad accipiendũ. Sic etiã intelligendũ est illud
 Ambros. q̃ ponitur de cõsecr. di. 2. nõ iste. vbi
 dicitur: Accipe quotidie tibi illud, q̃ quotidie
 tibi p̃misse: & sic viue vt quotidie merearis ac-
 cipere. Vbi gloss. exponit: Accipe quotidie, id
 est, præpara te quotidie habile ad recipiendũ.
 Et ex his patet q̃ Christianus semper habilem
 se præstas ad recipiendũ hoc sacramentũ, dici-
 tur semper communicare: & nõ sacramentali-
 ter: tamen spiritualiter, scilicet p̃ fidẽ, deuotiõ-
 nẽ, & charitatẽ: iuxta illud Augu. Vt quid pa-
 ras

ras dentem & ventrẽ, & non mentẽ? Crede, &
 mãducasti. de cõse. dist. 2. vt quid. Pater etiã se-
 cũdò ex hoc q̃ periculosẽ errãt illi, qui dicũt:
 Sufficit q̃ ego ante cõmunionẽ pascale qua-
 draginta diebus quadragesimã me reddã ha-
 bile ad cõmunionẽ, nõ curãdo totũ tẽpus an-
 ni inutiliter expendere: imo credentes se di-
 gnos, tunc ad cõmunionẽ currũt intrepidi: q̃-
 bus tamẽ melius esset, si quotidie digni existẽ-
 tes acciperet spiritualiter siue mẽtaliter & vti-
 liter, quã semel in anno sacramentaliter & dã-
 nabiliter. Vnde Chryso. super epistolam ad
 Hebrãeos, sermone. 16. circa mediũ, oẽs præ-
 dictos tangit dicens: Quos magis acceptamus,
 id est approbamus: an eos qui semel in anno:
 an eos, qui sæpius: an illos, q̃ rarò accipiũt? Et
 respõdet: neq; illos qui semel: neq; illos, qui se-
 pius: neq; illos, qui rarò: sed eos, qui cum mun-
 da cõsciẽtis, & qui cũ mũdo corde qui cũ vita
 irreprehensibili: isti semp̃ accedũt. **Qui** verò ta-
 les nõ sunt, neq; semel accedunt: quia iudiciũ
 sibi accipiũt, & damnationẽ, & suppliciũ. Hęc
 Chryso. ad hoc sonat illud de cõsec. distinc. 2.
 Accipe quotidie. vbi dicitur: **Qui** non mere-
 tur quotidie accipere: non meretur post annũ
 accipere. Et est dictum Augu. tractantis illud
 Mat. 6. Panem nostrum quotidianum, &c.
 Septimò caueat cõmunicandus, ne post cõm-
 munionem

munione cibis lubricis aut potib⁹, qui possit vomitū puocare, vtatur: sicut fieri solet in pascha, vbi tūc vtuntur lacto cocto infrigidato, ouis infrigidatis, & alijs cibis, ex quib⁹ frequēter sequitur vomit⁹. Tales autē qui ex huiusmodi caulis die sacræ cōmunionis habēt vomitū ex ipsorū culpa qualitercūq; , pœnitētia dura sunt puniēdi. Et ne sacerdos talē qualē voluerit pœnitentiā pro tali peccato iniungat, audiatur pœnitentiā. districtā diu p sanctos taxatā & à iure approbatā. Sicut em̄ dicit Beda ī suo Pœnitētiāli; & ponūtur verba in Decreto, de consecra. dist. 2. vbi dicitur: Si quis p ebrietatē vel voracitatē Eucharistiā euomuerit, quadraginta dies pœniteat: Clerici vel monachi septuaginta dieb⁹: Episcopi nonaginta. Si verò per infirmitatis causam euomuerit: septem diebus pœniteat. Et hoc quod dicitur de infirmo, cui iniungitur pœnitētia pro vomitu: intelligendum est quòd hoc sit ad cautelam: quia cum esse infirmus, nō debuit sumere: & ita fuit in culpa. Vnde & sacerdos sit circa hoc cautus, quòd si viderit infirmum talem ad vomitū prouocatum siue promptū, tantūm ostendat sibi corpus Christi, & suadeat sibi piē credendum & sentiendum de ipso: & sufficit sibi pro cōmunionē sacramentali: quia nihilò minus communicat ipse spiritaliter, & non sacramen-

ramentaliter, si est sine peccato mortali.
De cautelis seruandis ex parte sacerdotis hoc sacramentū conferentis vel conficiētis.

Primò, sacerdos caueat ne cōicet alienū parochianū absq; licētia sui plebani; quia grauiter peccaret, mittēdo falcē in messem alienā. Religiosus tñ hoc faciēs est excōicatus de facto: & p solū papā est absolūendus, vt dicitur in. c. religiosi. de priuileg. in Clemē. Et nota q̄ plebanus cōicans alienū parochianū nō incurrit hanc pœnā excōicationis, vt dicit Io. Andr. in glo. dicti cap. Et Stephanus Polonus hoc idē sentit. Si tamē religiosus præfēct⁹ ecclesie parochiali hoc faceret: dubitat ibidem Ioan. Andr. an incidere in illā pœnā. videtur tñ dicere quòd sic, in. c. 1. de deci. in. 1. gl. i. cle. & in. c. 1. de reb. eccl. nō alie. in gl. 5. in fi. pœnam cōsimilē nō extendit ad religiosum, qui præest ecclesie seculari vt clericus secularis.

Secūda cautela, Caueat sacerdos, nec peccatorē occultum ab hoc sacramento publicē petentē cōmunionē abiciat vel prohibeat, si cut quidā indiscreti fecisse inuenti sunt. Vnde dicit Aug. Non prohibeat dispensator, id est, sacerdos pingues terrā, id est, peccatores, mēsam Domini māducare, sed exactorē moneat timere. de consec. dist. 2. non prohibeat.

Pro quo sciendum quòd secundūm Tho.

in. 4. Sentē. dist. 9. q. 5. Si peccatū est occultū p
 cōfessorē solū scitū, & ille in occulto petit, de-
 bet ei denegare, & monere eum in occulto ne
 petat in publico. Si autē nihilominus petit in
 manifesto, debet ei dare: exēplo Christi, q Iu-
 dae traditori dedit corpus suum. 1. q. 1. Christ⁹.
 de conse. dis. 1. sicut Iudas. Si verò peccatū est
 manifestū: tūc siue in occulto, siue in manife-
 sto petat: debet ei denegari. Quare autē pecca-
 tori occulto nō est denegāda Eucharistia, Gui-
 dō de Bas. in Rosario decretorū, in. d. c. nō p-
 hibeat. dicit q hoc est ideo, ne pdat peccato-
 rē suspectū esse de crimine: q faceret, si eū p-
 hiberet. Sed dicerēs: Videtur in hoc sacerdos
 esse reus dānationis sic communicās: quia dat
 medicinā, per quā moritur agrotus, & dat gla-
 diū furioso, quo se trāsuerberat: imo videtur ta-
 lis sacerdos projicere in lutū pessimū cōscien-
 tiā immūdae illius peccatoris corpus Christi.
 Respondeo quòd hęc omnia nō debent ali-
 quē mouere in cōtrariū: quia nihil concludūt.
 Ille autem sacerdos nō dat medicinam mor-
 tiferam illi peccatori, sed ille peccator solus
 rapit violenter, à quo non potest prohiberi
 de iure per sacerdotem. Nec dat ei gladium
 sacerdos, sed ipse solus violenter rapit: cui sa-
 cerdos resistere nō potest, ex quo sibi ius pro-
 hibuit. Nec projicit corpus Christi in hoc ca-
 su in

in lutū: sed ille peccator hoc facit, sacerdos
 autē inuitus hoc facit, & cū dolore maximo:
 quā monet eū in secreto Deū timere: quod
 eū fecerit, nō habet amplius quid faciat: sicut
 de beato Gregorio legitur, quòd cū fratres pe-
 catori occulto eucharistiam dedit pu-
 blice dixit: Iudicet Deus inter me & te. Eligat
 ergo peccator occultus, secundū cōsiliū Gui-
 donis supradicti, vt potius se pdat suspectū de
 peccato, abstinendū a communione, quā in
 peccato suat indignē.

Tertā cautela est, ne sacerdos det alicui hos-
 tiā nō cōsecratā loco cōsecrata: quia secūdū
 Tho. i sacramēto veritatis nō debet esse fictio
 aliqua: & hoc ideo quia māducāt hostiā ado-
 rat eā: & sic cōmitteret idololatria: quod cri-
 mē in sacerdotē retorqueretur, qui daret actū
 & causā idololatrādi, secūdum Tho. in suo
 quòdlibeto lib. 6. quæstio. 6. Nec etiā sol⁹ su-
 mat in missa ppter quodēq; peccatū sibi oc-
 currēs hostiā nō cōsecratam: sicut de quodam
 int'lexi, qui sentiens se grauibus peccatis for-
 nicationis irretitum, præsertim cū nocte
 illa habuisset cōcubinam, timens offendere
 diuinam maiestatem, in missa eodem die per
 ipsum celebratā ad quam non confessus pu-
 dore sociorum aliorum, ne de eo illud scire-
 tur, confusus recessit) hostiam non consecra-
 tam

tam eleuauit populo adoradā: quā solus post ea sumpfit. q̄ se sapissimē facere asseruit corā cōcubinā p̄dicta: cū per eā ipsa retēta irreuerentior sicuti ad quod ita indignus accedat, fuisse reprehensus. Hoc autē est maximū peccatū, & mains illo, quo q̄s in peccato mortali cōmunicat: sicut dicit decretalis. de celeb. missa. c. de homine. vbi dicitur q̄ talis illud Deo & populo: quia facit populū idololatrāre. Faciat autē talis sacerdos iuxta iuris cōsiliū. l. dist. de his. in fi. vlti. gl. vbi dicitur quod talis, dū modo sit cōtritus, quāuis nō cōfessus, necessitate urgente pōt licitē celebrare: & in tali casu nō fingat se celebrare, sed veraciter in noīe Dñi cōtecret. & hoc est noratu dignū.

Quarta cautela, Caueat sacerdos ne det corpus Christi histrionibus, & alijs, qui homines prouocāt ad luxuriā vel lasciuā & dissolutionem: quia hoc nec diuinæ maiestati, nec Euangelicæ disciplinæ competit. de consecra. dist. c. 2. pro dilectione. Et hoc intellige de istis histrionibus, qui vtuntur verbis impudicis, vel factis illicitis, vel adhibent ludum negotijs: sicut illi qui induunt laruas, & fingunt se ceruos vel equos, induentes saccos: & qui hoc faciunt temporibus indebitis, sicut diebus festiuis, distrahentes populū à deuotione. Aliās autem illis potest dari communio,

qui

qui licitē & ornatē interdum coram hominibus faciunt iocosam collationē verbis honestis & nō scādalis. Nam ioculatores audire causa recreatiōis, nō est peccatū mortale. 36. di. donare. in. 1. glo. Nā & talibus pōt dari aliquid p̄ mercedē, secundū Tho. secunda secū. de. q. 62. ar. 3. Similiter amentibus & fatuis naturaliter nō debet dari. Si autem omnino nō sunt debiles in mēte, sed aliquo modo sunt docilis, & habēt reuerentiā ad sacramētū, nō debet eis denegari. Similiter pueris, q̄ nō habēt discretiōnē, nō debet hoc sacramētū porrigi.

Quinta cautela, Caueat sacerdos ne habeat euaporatā aut corruptā hostiā. Vnde notāt doctores q̄ vltra vnā septimanā seu hebdomadam sacerdos non debet seruare hostiā, ne putrescat: vbi habetur de sentē. excō. vt p̄mittimus. sup̄ glo. 1. Similiter: ne sit vinū acē osum: quia in talibus nihil cōferret. Si tamen hostia nondum totaliter esset euaporata: sed tēderet ad corruptionē, si vinū etiā inciperet acēscere: resp̄dest quidem confici, sed peccat cōficiens mortaliter, propter irreuerentiā sacramenti. Similiter ne conficiat in vino agresto, scilicet nondū maturo: quia nondū est vinū, sed in via generationis. In musto tamen cōficitur bene: quia habet plenā rationē vini: tamē nō est conficiendum de multū recenti musto, propter

propter impuritatem ipsius, secundum Thomam in. 4. distin. 11. q. 3. arti. 1. 2. & 3. Videat etiam sacerdos quod apponat tantum de aqua, quod totaliter potest conuerti in vinum.

- Sexta cautela: Caueat sacerdos ne cum est debilis, ita quod non potest conficere, missam audeat celebrare: sicut contingit patientibus tertianam febrem & quartanam, vel quos interdum dimittit febris: qui ut saepius deficiunt in celebrando, ita quod vis ab altari domum languentes deportantur. Verumtamen licet sic debilis non potest celebrare, potest tamen seipsum communicare, si non habet alium sacerdotem, qui ipsum communicaret, sed tunc debet habere stolam. 23. distin. ecclesiastica. in gl. prima. In hoc tamen casu si sacerdos incipit missam debilitatur intantum, quod non possit eam perficere: si ante consecrationem corporis Christi, vel ante consecrationem sanguinis, vel etiam sanguine consecrato, debet reliqua pars missae suppleri per alium: ut patet. 7. q. 1. nihil. Et hoc idem tenet Thomas. in. 3. parte. q. 93. Si autem sacerdos post consecrationem corporis Christi, ante tamen consecrationem sanguinis, percipiat vinum aut aquam deesse in calice: tunc debet statim apponere, & consecrare. Si vero post omnia consecrationis verba percipit quod aqua desit, debet nihilominus procedere: quia appositio aquae non est de necessitate sacramenti.

meti. Nullo autem modo aqua debet vino iam consecrato misceri. Si autem post ipsam consecrationem sanguinis percipit quod vinum non fuit appositum in calice, sed solum aqua: si hoc percipit ante assumptionem corporis Christi, debet desinere aqua (si ibi fuerit) aquam cum vino sumere: & resumere a verbis consecrationis sanguinis. Si vero hoc percipit post assumptionem corporis Christi, debet apponere aliam hostiam cum sanguine consecrandam, & in fine sumere hostiam iterum consecratam & sanguinem: non obstante si prius etiam sumpsit aquam, quae erat in calice: quia preceptum de perfectione sacramenti maioris est ponderis, quam preceptum quod hoc sacramentum a ieiunis sumatur, secundum Thomam. Alijs tamen videtur quod solum debet apponere vinum in calicem & aquam sine noua hostia, & repetere verba consecrationis calicis tantum ab illo loco. Simili modo. Et si timet prolongationem missae, sufficit dicere verba essentialia consecrationis calicis: nec est necesse repetere orationes sequentes. Et hoc totum intelligunt ipsi, si gustauit tantum, & non transglutiuit. Quid autem faciat si habeat aquam in ore, & verum sentit quod est aqua tantum? Dicit Innocentius quod non debet eam emittere: quia propter corpus Christi, quod est in ea, cauendum est ne vilitate tractetur. Et quia est timendum

timendum ne generaretur scđalū his, qui viderent. Dicit etiam ipse Innocen. si ea transglutiuit, non est ieiunus: nec debet postea cōficere. 7. q. 1. c. nihil. Hosti. vero dicit, quod debet eā seruare, & ponere in sac. ario. Et secundū hoc debet se fingere eā transglutire: & hoc ideo, quia aliās tanquā nō ieiunus non debet cōficere. Ego tamen teneo cū Thoma q̄ post consecrationem illius aque posset in hoc casu cōsecrari corpus Christi, & sumi: ne sacrificiū maneat imperfectū, quod est grauius peccatū. Itē si percipit hostiā corruptā post sumptionē: debet aliā accipere, & iterū cōsecrare, & sumere, secundū Tho. in. 3. parte. q. 84. arti. vlti. Similiter si recordaretur se omiūisse aliqua verba que sunt de necessitate formę: resumat formā iterū p̄ ordinē. Si autē eēnt verba nō de necessitate formę. p̄cedat, ne turbet ordinē officij diuini, secundū Tho. in. 3. parte. q. 84. arti. vlti.

Septima cautela, Caueat sacerdos, ne aliquid de corpore Christi vel sanguine in terrā, vel in vestem ornatus sui cadere vel stillare permittat: quia grauiter puniretur. Nam si ceciderit aliquid super tabulā lignēā, lingua labatur, & tabula radatur, Si autem non est tabula, locus radatur, & comburatur, & cinis in sacratio recondatur, & sacerdos quadraginta diebus peniteat. Si vero super lapidem altaris

altaris ceciderit, sorbeat sacerdos stillā, & tribus diebus peniteat: Si vero sup̄ sicutū altaris, vel sup̄ casulā sacerdotis ceciderit: si peruenit stilla ad aliud sicutū: quatuor diebus peniteat: si vero peruenit ad tertiū, nouē diebus peniteat: si v̄t̄ ad quartū, viginti diebus peniteat: & lauet sicutamina tribus vicibus, quæ stilla tergerit, supposito calice: & aqua ablutiōis iuxta altare cōdat̄. de cōsecra. dist. 2. si per negligentiam. Posset et̄ sumi a sacerdote nisi timeretur abominatio. Cautius tamē est illā partē sicutaminis vel corporalis excidere vel comburere, cinerē autē ponere in sacratio, secundū Tho. in. 4. dist. in. 13. & in. 7. par. q. 84. arti. vlti. Habentur hæc omnia de consecratio. dist. 2. si per negligentiam. Octaua cautela, Caueat sacerdos, ne aliquid cadat in calicē, & maxime in æstate, vt est vermis, aranea, musca, fr̄ pass̄ris, puluis, & similia. Quod si ante cōsecrationē calicis cōtingerit, calix debet abluī, & de nouo vinum infundi cum aqua. Si vero post cōsecrationem: debet caute capi, & diligenter lauāri, & comburi, & ablutio in sacratio m̄ti. Et si venenum ibi esse deprehenderit: nullo modo sumere debet, nec alteri dare, ne calix vitæ in mortem vertatur: sed debet diligenter seruari in vasculo. Et ne sacramentum maneat imperfectum, debet inde depo-

g ni, &

ai, & sacerdos denuò incipere consecratione calicis, vt sacramentum perficiatur. Nihil enim abominabile debet sumi occasione huius sacramenti, secundum glo. si. c. si per negligentiam. de consecra. dist. 1. Hæc Hugo.

Nonò caueat ne corpus Christi ponat incaute, ita quòd à muribus comedatur: quia de hoc quadraginta diebus debet pœnitere. de consecratio. distinctio. 2. qui non bene. Sed dicitur tamè ibi: Mus non comedit corpus Christi: quare ergo sacerdos sic punitur? Respondeo: licet multi doctores non concedant ibi rodì corpus Christi, sed solum speciem sacramenti eò quòd (vt dicunt) quàm citò sumitur à muce vel ab alio animali, desinit esse sacramentum: non est tamèn inconueniens, si dicatur qd mus sumat corpus Christi, cum sceleratissimi homines illud sumant: secundum gl. de conse. dist. 2. qui non bene. Potest tamen dici quòd licet homo malus sumat sacramentum istud sacramentaliter, & non spiritualiter: mus tamen vel brutum animal nec spiritualiter nec sacramentaliter recipit: quia non vultur eo vt sacramento, eò quòd non credit ibi esse Deum & hominem, sed sumit per modum asterius cuiuscunq; cibi: & ita sumit bene accidentia & species sacramentales, sed non sacramentum. Imò dicunt doctores (vt notatur in

tur in

tur in glo. d. c. non iste. de conse. dist. 2.) quòd etiam in bono homine quandiu sentiunt species, tandiu est ibi corp^o Christi: & quàm citò deglutit, statim desinit esse sacramentum, & corp^o Christi desinit esse in sumete. Ita sentit Hugo Cardi. Sed Hugo de sancto Victore, & recitat Archi. in. c. prædicto, nò iste. dicit qd quandiu ibi manet species, sub illis est Christ^o integer. Vñ si intrat stomachum, sub illis manet, quãdiu sunt ibi, sicut sub ipsa specie est in pyxide. Et verum est, secundum Petrum de Thar. qd non vadit in corp^o nostrum vt illud nutriat, sicut ceteri cibi: intrat tñ, & est ibi sub specie sacramentali, quãdiu illa durat, secundum Petr. Et hoc etiam tenent theologi. Dicit etiã gl. de conse. dist. 2. tanta. super verbo, commiseri. quòd species illæ nec cibis alijs commiscantur, nec in stomachum descendunt; & propter hoc neq; per secessum emittuntur. Et licet aliquis ex ipsis reficiatur: non tamen incorporantur, nec in stomachum descendunt, nec per secessum emittuntur. Interdum tamen etiam homo odore recreatur, qui tamèn nec per secessum, nec in stomachum digeritur. Tamen Bartholomæus Brixienfis ibidem dicit quòd bene dicere potest quòd in stomachum descendant: nam aliàs quomodo euomerentur? Quando ergo dicit Aug. Non iste est panis, qui transit

in ventre: exponit Archi.in. c. si quis per ebrietate: em. de conse. dist. 2. q. hoc pro tanto dicitur, q. non est iste panis, qui vadit in corpus sicut cib^{us} naturalis, sic q. nutriat: sed est ibi sub specie sacramentali. Et pro tanto punitur sacerdos, quia permittit irreuerenter à muribus conrectari sacramentum tam venerabile.

De sacramento poenitentiae.

Poenitentiam agite: appropinquabit enim regnū cœlorū. Matth. h. 3. & 4. & de poeniten. dist. 1. ex his. Quia restituta in baptismo innocentia, homo fragilis illæfam & inconstinamā continuè seruire non pōt vitam, quin sæpius cadat: ideo diuina maiestas cōtra casum homini pro restauratione innocēt. & prædicta de sacramento poenitentiae prouidit per quam homo à Deo per peccatū elongatus ad ipsū appropinquat. Hinc est quod Saluator veniens in mundū, quasi bonus medicus & grotis consulens dicit: Poenitentiam agite. Agite, inquam, secundū Gorrā super Matth. tanquā medicinā ad sanandum morbu, quasi armaturam ad incundū bellum, quasi clauē ad referandum cœlum. Tria enim consequit poenitentia actor, scilicet sanationem vulnerum cordis, armationem insidiarum hostis, & apertionem regni cœlestis. Vnde dicitur, Appropinquabit enim vobis regnum cœlorum. Desini

tur au-

tur autē sic scdm magistrū Senten. lib. 4. dist. 14. Poenitentia est virtus, qua cōmissa mala plāgimus, cū emēdationis proposito. Ambrosius autē sic definit poenitentia: Poenitentia est virtus cordis, amari udo animæ pro malis quæ cōmissit. Alibi etiā idē Ambrosius dicit: Poenitentia est mala præterita plāgere, & plāgē dā iterū non cōmittere. Circa quod sciendū q. duplex est poenitentia scilz interior tū: & est dolor p peccato: & hæc de iure naturæ. Alia exterior, quæ fit arbitrio hominis, scilz imposita p sacerdotē. Primā nō est sacramētū ppriē. scz secūda, scilz p ministros ecclesiæ imposita. Est autem materia huius sacramētī act^{us} ministri, scilz sacerdotis, quæ exercet circa peccatorem, absoluedo ipm. Forma autē istius sacramenti licet à Christo nō sit instituta certa: tamen secundū doctores est hæc, q. primò præmittatur oratio, scilicet illa, Dominus te absoluat. vel, Misereatur tui omnipotens Deus, & dimittat tibi omnia peccata tua, & perducat te in vitam æternā. Et tunc sequat forma essentiali, scilicet, Et ego authoritate, qua fungor, absoluo te à peccatis tuis in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Ita ponit Albertus in scripto quarti Senten. distin. 17. Dicit autem Thomas in 3. parte. q. 84. articulo tertio, quod de substantia formæ est, Ego te absoluo, sed hoc, quod præ-

mittitur

mittitur, scilicet oratio, non est de substantia formæ: sed tñ ne sacramenti effectus impediat ex parte pœnitentis. Fit autē manus impositio super caput cōstentis: quod nō est de essentia secundū Tho. quia hoc sacramentū nō ordinatur ad aliquā ex cœlentia gratiæ consequendam: sed ad remissionē peccatorū. Vnde magis in hoc sacramento cōpeteret signū crucis, quā manus impositio: in signū q̄ per sanguinem Christi remittuntur peccata: non tñ est de necessitate sacramenti. Hoc tñ, quod dicit sacerdos, Ego te absoluo: valet tantū, id est, sacramentū absolutionis tibi cōmitto. Sicut cū quis ab aliquo baptizando, Credis in Deū? respondet: credo, quod valet tantū sicut, Sacramentū fidei suscipere volo: secundū doctore Parisiensem dist. n. 14. q. 3. Plures tamen doctores absolunt, auctoritate domini nostri Iesu Christi, & auctoritate beatorum Petri, & Pauli, & auctoritate mihi in hac parte concessa, ab omnibus peccatis tuis per te Deo & mihi confentis, ego te absoluo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Et ista forma mihi magis placet. Tamen ex quo certa forma nō est ab ecclesia præscripta in hoc sacramento, eligat sibi quis quam vult ex istis. Vnde ex hoc potest patere quod cum istud sacramentum non habeat certam formam à Christo instit-

instituta vel per ecclesiā præscriptā, videt cōsonū q̄ illi, qui absoluūt per virtutē passionis domini nostri Iesu Christi, vel aliter non sint damnādi, tāquā erronei: imo videt q̄ prædicta forma absolutionis p̄ doctores inuēta & approbata sit sustinēda: nec opus fuit repetere cōfessiōes talib⁹ factas: quia in nullo contra determinationē ecclesię venerūt p̄dicti: nec causa inducendi errorem per illam formam sed tanquā pie seruata eadem vs̄ sunt.

Vtius sciendum quod tres sunt species pœnitentiæ. quædam est solēnis, quædam publica, quædam priuata seu secreta.

Solennis pœnitētia est, quæ imponitur ab episcopo in capite ieiunij p̄ crimine publico & manifesto, sicut pro homicidio, incēdio, & sacrilegio, &c. Et talis nō pot̄ reiterari, ne vilescat: nec imponit clerico nisi disposito. Et agēs talē pœnitentiā, de cætero nō pot̄ promoueri ad sacros ordines. Forma autē imponēdi eā ponit l. dist. in capite. vbi dicit qd̄ oēs pœnitentes, qui talem pœnitentiā publicam suscipiunt, præsentent se episcopo in capite quadragesimæ ante fores ecclesię nudis pedibus, vultibus in terra demissis, &c. Item debent adesse decani, archipresbyteri, parochiani, & presbyteri pœnitentium, qui debēt iniungere talibus pœnitentias. Post hoc eos

in ecclesiam introducant, & cum omni clero septē psalmos pœnitētiales, ipsis in terrā prostratis cū lachrymis, p̄ eorū absolutiōe desinat. Postea surgēs ab oratiōe man⁹ eis spongiā aquā benedictā sup eos aspgat: cinerē tam pri⁹ imitat. Deinde cilicio capita eorū cooperiat. Post hoc p̄ ministros ecclesiæ de ecclesia eos expellat cū rñtorio. In sudore vultus tui. Iste tñ mod⁹ nō seruat apud nos: sed trāslat⁹ est ī cœnā Dñi: & ibi expedit. Sciēdū tñ factū dū Gulielmū ty ingressus ecclesiæ, q̄ iniungitur solenniter pœnitentibus, pender ex arbitrio sacerdotis: tamen postquam introducunt tales in ecclesiā per episcopū feria quinta magna, solū intrabunt ecclesiam vsq; ad octauam paschæ, & postea exhibūt per totum annum: vt dicit glossa. distin. in capite. Et erunt extra ecclesiam vsque ad eandem feriam sequentis anni: nec communicabunt aliquādo vsque ad mortem. Quandoque tamen minus secūdūm arbitrium episcopi. 12. q. 2. de viro. 33. q. 2. admonere. 26. q. 6. si quis de corpore. & de pœnitent. distin. 5. si qui vero. Si tamen pœnitet: potest ei secūdo vel tertio. anno reddi ingressus ecclesiæ: vt patet. 12. q. 2. de viro.

Pœnitentia publica est, quæ fit in publico, non tamen cū prædicta solennitate: vt cū iniungitur alicui peregrinatio per Mundum cum

tum baculo cubitali, & cū scapulari, & cum huiusmodi. Et hæc potest imponere quilibet iūo parochiano. Et fit publice: vnde, vt publicū peccatū publicā habeat medicinā: sicut si qs ī fornicatiōe esset dephēsus publice: vnde qd. talis est magna cōfusiōe dign⁹, propter aliorū scādālū, & vt fit alijs in terrorē, & in exēplū pœnitēdi, & nō desperādi, publicē agat pœnitentiā. Nō oportet autē p̄ quolibet manifesto peccato manifestam agere pœnitentiā, secundūm Alber. sed solūm quando scandalizauit alios. Et hoc est contra multos qui iniungūt suis parochianis publicā pœnitentiā ante fores ecclesiæ, vel in circuitu cœmiterij ambulare ante p̄cessionē in die festi uo, vel iacere ad faciē infra ostiū ecclesiæ, p̄ leui peccato, sicut pro vna potatione: vel pro alio peccato, quod tamen non scandalizauit totam ecclesiam: Et isti præcludunt viā pœnitēdi seu. confitēdi alijs similibus peccatis inuolutis, ne similiter confundantur.

Pœnitentia autem priuata seu secreta est, quam quis imponit pro peccato occulto. Vt autem ordinatē procedam⁹ circa huiusmodi pœnitētiās tam publicas quā priuatas, tria considerari oportet circa istud sacramentū. Habet enim pœnitentiā tres partes, scilicet contritiōnē, confessiōnem, & satisfactiōnē.

De con-

Decōtitiōe, quæ est prima pars pñitentiæ.
Contritiō, est dolor pro peccatis voluntariè assumpt⁹, cū proposito cōfiteñdi & satisfaciendi. Circa quod sciēdū quòd dolor est duplex. Vn⁹ est volūtatis, qui nō est aliud, nisi peccati displicētia: & iste ē de necessitate & essentia cōtritiōis. Ali⁹ est dolor sensibilis, qui apparet ī lachrymis & suspirijs: & iste nō est de essentia cōtritiōis, sed de pfectiōe: quā nō est ī nostra potestate eā habere quādo volumus. Potest autem fieri tanta contritiō, quòd non solum culpa, sed etiam tota pœ nā dimittatur. Potest enim tantum incendi charitas in contrito; & tantus esse dolor sensibilis, quòd contritiō inde præcedens merebitur solutionem ab omni pœna. Sciendum tamen est quòd aliqui putant satis indiscretè tūc esse contritionem, quando habent quandam displicentiam de peccatis: vel quando habent propositum dolendi de eis: & tales pauperes decipiuntur: hoc enim non est contritiō, sed attritiō. Sed quando homo habet perfectam displicentiā, & habet non solum dolendi propositum, sed etiam verum cordis dolorem pro ipsis: tunc habet contritiōē, secundum Thomam in quarta distinctio. 17. questione. 6. articulo. 3. Debet autem peccator de omni peccato mortali dolere, & contritionem habere,

& de

& de quolibet specialiter. De oblitis tamē sufficit contritiō generalis cū conatu ad recordandū & ad dolendū. Et debet dolere de obliuione peccatorū, quæ ex negligentia sua processit. Nō intellige quòd q̄s necessariò debet habere dolorē specialē de quolibet peccato mortali, talē videlicet dolorē, qui est gratia informatus, sed liquet quòd debet hoc habere circa principiū cōfessiōis, cū quis recogitat peccata, & dolet. Et beneficeret peccator, qui p̄ maiori peccato plus doleret: quia magis p̄ hoc Deū offendit, & maiorē pœnā p̄meruit. Nec debet cōtritiō, saltē in habitu, cessare in peccatore, etiam post cōfessiōē, sed semper manere: vt dicit Tho. in quarto, distinctio. 17.

De confessione nunc sequitur.

Confessio autem secundum Augustinum sic definitur: Est per quam morbus latēs spe veniæ aperitur. Vel secundum Raymun. Confessio est legitima coram Deo & sacerdote peccatorum declaratiō. Tenētur autem habentes annos discretionis ad eam faciendam semel in anno: vt patet de pœnitentijs & remissionibus. capitulo, omnis vtriusque. Imò qualiscunq̄ esset contritiō, si quis contemneret confiteri, damnaretur. Vnde falsum est & hæreticum dicere, Sufficit soli Deo confiteri. Nam dicit canon de pœnitentijs.

ten. distin. 1. taciturnitas. Vbi est taciturnitas confessionis, nō est speranda venia criminis. Pātet hoc exēplo Christi, qui Lazarū suscitauit, sed tñ discipulis tradit absolūendū. Ioā. 11. & 11. q. 1. tunc vera. Item decē leprosos ad sacerdotes misit, qui in via eūdo fuerūt mūdatis: vt dicit Lucē. 17. Per quod significat quōd peccator licet in eūdo ad confessionē ratione contritionis quā habet, consequat veniā & remissionem peccatorū: tñ tenetur venire & confiteri sacerdoti. Sed dices: quare peccator debet ire ad confessionem vel sacerdotem, ex quo remissa sunt ei peccata per contritionem? Responso secundū Hostiensē in summa de pœnitentijs & remissionibus. capitu. 1. Tñ dic quōd peccator duplici vinculo ad satisfaciendum adstringitur. Vnō, quo ligatur ad Deum: & illud in cōritione dimittitur. Alio, quo ligatur ad ecclesiam: & hoc per confessionem & satisfactionem dimittitur, & per absolutionem sacerdotis relaxatur. Ad hoc facit de senten. ex commu. a nobis. cap. 1. de pœnit. distin. 1. multiplex. & cap. quem pœnitet in fine. & d. 1. n. 1. consideret. Licet igitur peccatum dimittatur quo ad reatum per contritionem: manet tamen obligatio ad pœnā temporalem per sacerdotem infligendam. Et probat Archi. de pœni. distin. 3. productior quā

quia sicut omnes creaturæ ostendunt & cōfententur defectus suos temporales & naturales hominib⁹, eo mō quo possunt, vt dicit gl. sup illo versu, Cōfessio & magnificētia opus eius & c. ita homo debet ostēdere defectus suos voluntarios, & cōfiteri verbo vocali, in quo abundat. Et etiam debet cōfiteri homini, eō quōd verbū diuinum humilitatū est pro peccatis nostris defendis: quod verbum vnitū humanitati obligat nos vt humiliem⁹, verbū nostrū loquēdo nō solum homini, sed etiā Deo: & non solum Deo, sed etiā homini: quod fit in cōfessione vocali. Præterea cū hodie peccem⁹ corā Deo, & homine, debemus cōfiteri non solum coram Deo, sicut in veteri testamēto fuit: sed homini loco Dei constituto. Nec propter hoc quōd in contritione homini dimittitur reatus culpæ, superflua esset confessio vocalis: quæ secundū Hugonem Cardinalem ad hoc est necessaria ad humilitatem & iustitiam exercendam. Item ad hoc q̄ ecclesiæ satisfaciatur, quæ læsa est ex peccato. Valet etiam secundū Ioannem Andrēam propter fidem, quam peccator habet credēs authoritatem clauium in ecclesia. Similiter valet propter obedientiam, quā exhibet ministris ecclesiæ vel Deo: de pœni. distinctio. 1. multiplex. & c. nonnulli. Quando ergo legis in scripturis sanctis q̄ sola

sola cōtritio sufficit ad remissionē peccatorū intelligas in necessitate, quādo cōfessio nō pōt haberi. Nam tunc nō est pr̄ceptū: iuxta illud, Cōfitemini alterutrū, &c. q̄a necessitas legē non habet. Nā tunc voluntas pro factō reputat: sufficit enim tūc soli Deo cōfiteri in corde. Si tñ ibi esset aliquis laicus, bonū esse sibi cōfiteri ppter hoc, vt postea ecclesia informaret quib⁹ remedijs pro anima sua esse subueniēdū. Doctor tñ subtilis dicit: Ex quo accusatio in confessione non fit ad aliud, nisi vt cōsequat sententiā, & laic⁹ nō habet auctoritatē sententiandi in isto foro: sequitur q̄ nullum pr̄ceptum est ad accusandū se coram laico. Forte autem melius eēt hoc dimittere si peccator pōset aliqualem verecūdiā corā se habere recogitādo eadem, & sic æquē puniri. Etiam licet simplicibus laicis sit vniuersalis confessio coram laico in necessitate: nō tamen viris discretis, qui sciunt ad quid instituta est confessio. Hinc est quod dicit Ioan. Andre. in capi. si ep̄scopus. de peniten. & remiss. libro. vj. in vltima glos. quod licet laico in necessitate possumus confiteri: tamen ipse non potest absolueri: quia non habet claves de pœnitent. distinct. i. quem pœnitet. Et notat de officio cura. pastoralis. vb; Hugo dicit quod licet in necessitate audit: non tamen ad

hoc

hoc vt sit vera absolutio: sed quo ad signa pœnitentiæ declaranda. Sed Raymundus contradicit. Itē Archid. 25. dist. audire. dicit quosdam dixisse q̄ nullus etiā in necessitate tenet cōfiteri rustico vel laico, p̄sbytero absente, maxime peccata mortalia. Et dicit q̄ illud Iacobī, Confitemini alterutrū peccata vestra: tantūa de venialibus intelligitur, quę possunt talibus laicis cōfiteri in necessitate: vel loquitur de confessione in generali, quę fit in ecclesia: vel loquitur tantū de sacerdotibus. Hugo vero dicit quod laico tenetur quis cōfiteri peccata sua, cum non pōt habere sacerdotem. Nec videtur verē pœnitēs, qui in hoc articulo mortis peccata sua nō confitetur cuiunq; potest, si sacerdotem habere non potest: quanuis laicus non habeat auctoritatē absoluendi. Dicit autem glo. 30. quæstio. i. omnes. quod si laicus in necessitate audiat peccata mulieris, nō potest cum ea postea contrahere: si tamen contrahat, forte tenet matrimonium. Videtur tamen hoc tantummodo sacerdoti prohiberi: cum tantū eius officium sit audire peccata. Tu dic securē quod talis potest cū tali muliere contrahere, quā audiuit in necessitate: quia per hoc sacramentum nulla compaternitas contrahitur, vt dicitur in canōne, quanuis, &c. de cognatione spirituali. libro. vj. Item

scien-

sciendum quod confessio sexdecim conditio-
nes habere debet, quæ habentur in his verbis.
Sic simplex, humilis confessio, pura, fidelis, Axi-
frequens, nuda, discreta, libes, verecunda, integra,
secreta, lachrimabilis, accelerata, Fortis, & ac-
cusans, & sit parere parata. Quantuncq; autem
nota sint sacerdoti peccata: adhuc tamē debet
narrari in confessione: quia non sufficit quod
ea cognoscat sacerdos ut homo tm. s. in pū-
blico: sed etiā ut Deus, scilicet in secreto cor-
dis: de pœni. dist. 1. imperfecta. in gl. r. Tenet
etiā peccator non solum mortalia, sed etiā venia-
lia confiteri: licet non ita necessitate absoluta
teneatur ad confessionem venialium, sicut mortalium.
Tamē ex quo non possumus vitam æternam conse-
qui sine remissione venialium: tenemur ad eorū
confessionem: ut dicit Tho. in 4. dist. 1.

✠ De modo audiendi confessiones.

ET quia, experientia docete, multos vi-
demus in practica huius sacramenti er-
rare: ideo vtile videt ponere modum & formam
circa audiendas confessiones. Circa quod videt
dum est de pluribus. Et primo de dispositione
personæ. Secundo quomodo sacerdos debeat
inquirere à confitente. Tertio, qui sint casus,
in quibus potest absolueri.

De primo itaq; sciendum quod confessionem
audiens sacerdos debet sedere in loco omni-
suspi-

suspicione carere, vbi ab omnibus videri pos-
sit, à nullo verò audiri. Non sicut quidam in ca-
meris ante lectum proprium audiunt, vel in sacri-
stia: quia cõperti sunt multa mala cum spiritua-
libus filiabus commisisse. Non debet etiā sacer-
dos vel cõfessor inspicere vultum confitentis: ne
ductus terrore sacerdotis minus audeat cõfite-
ri: vel ne quid occultet vel alleuiet. Maxime ta-
mē à vultibus caueat: quia secundum sapientem, Fa-
cies mulieris sicut vetus vres. Nec debet sedere
ex opposito: sed ad latus. Nec etiā debet pfer-
re verba iocosa, ne alter ipsorum ad risum puo-
cetur, sicut etiā cõpertum est de aliquibus: sed
verbis blandis, & benignis cõfessor utatur, non si-
cut quidam faciunt maledicentes confitenti, dicen-
tes: Diabolus te mihi nuserat cum his peccatis:
eos vel eas diabolo commendantes: ut quidam
idiota faciunt. Nec debet sacerdos mouere ca-
put vel sputum sæpius projicere: ne videat à cir-
cunstantibus prodere peccata confitentis. Vbi er-
go sunt illi, qui pede nudum confitentes, vel fa-
ciunt quasdam vociferationes suspiciosas, vel
suspiria suspiciosa, ex quibus proditur confes-
sio peccatoris? Cum ergo incipis confiteri, at-
tendat verba sua cõfessor usque ad finem,
nec interrumpat, nisi cum fuerit cõfessor
per confitentem de aliquo exquisitus, vel ni-
si cõfessor habuerit necesse inquirere de ali-

qua circūstantia peccati. Si verò cōfiteas cor-
rā sacerdote prae timore erubescens obmure-
scit: tunc sacerdos eum dulciter alloquens in-
formet, & det sibi cor & audaciam his verbis,
vt dicit Hugo: Eili charissime, ex habundātia
gratiæ diuinæ habemus magnum donū hoc
& in salutis remedium, quod per nostram verā
confessionem possumus consequi indulgen-
tiam peccatorū. Non autem verearis pro ani-
ma tua dicere verum coram me, qui sum pec-
cator, sicut & tu. Nō autem te audio vt homo,
sed vt Deus. Quod si forte cōfiteas nescit mo-
dum confitendi: cōfessor dicat ei modum, di-
cens: Charissime fili, ita debes confiteri: Con-
fiteor omnipotenti Deo, & tibi patri, quod
ego peccator peccavi in multiplicibus pecca-
tis. Et primò in mortalibus peccatis transgre-
diendo diuina p̄cepta, nō diligendo Deum,
nec proximum. Et tunc videat confitens dice-
re peccata: & primò de mortalibus peccatis se-
cundū quod disposuit in mente sua. Si autē
ignorat que sunt peccata mortalia, dicat sibi:
Ecce, fili mi, ista sunt peccata mortalia, Super-
bia, auaritia, luxuria, ira, gula, inuidia, & acce-
dia. Recordare si commissisti aliquod istorum.
Qui cūm de eis expeditus fuerit, descendat ad
opera pietatis, si ea neglexit adimplere: simili-
ter de alienis peccatis, vt statim patebit.

Secundū

Secundo videndum est qualiter sacerdos de-
bet querere a cōfiteente. Pro quo sciendū quod
si est discretus cōfiteens, nō debet ab eo aliquid
queri, sed si est rudis: tunc querat ab eo sacer-
dos, & primò de mortalibus peccatis in gene-
re, nunquam tamen in specie: verbi gratia, sic
dicens: Ecce fili: nōne peccasti istis peccatis,
scilicet superbia, auaritia, &c. Si ergo cōtingit
te aliquando superbisse de vestibus, de pulchri-
tudine corporis, de sapientia, de diuitijs: hoc re-
cogites, & de hoc doleas. Itē si aliquādo excef-
fisti modū comedendi vel bibēdi, vel habuisti
diuturnū odium cōtra proximū tuū, vel appe-
titū vltionis iniuste cōtra proximū: vel inuidi-
sti sibi dona spiritalia vel tēporalia: aut etiam
fuiisti accediosus & piger in diuino officio vel
sermōne: quia forte non diligenter attende-
bas in missa. sed dormitabas, vel sermones in-
utiles immiscuisti. Istis modis & consimilibus
cōfessor dicat ī genere. Et vt meli⁹ cognoscas
modū in genere querēdi, sic querat: Fili cha-
rissime, fecisti furū? Si dicat, sic: dicas vbi, quā-
do, quo tēpore, qua ductus necessitate, a quo,
quoties? Non aut querat, fecisti homini tali,
in tali loco? Hoc enim esset suspectum nego-
tium. Similiter de luxuria querat, vtum fuit
aliquādo pollutus in corpore: Si dicat, sic: que-
ras an nocte vel die. Si dicat in nocte vel in

h. 2. somno.

somno: nō quæras vltra. Si dicat non in for-
 no: quæras per quē modū, cū quo, vel quo, mo-
 do: & expectes eius respōsiōnē. Nec determi-
 nes aliquid, sicut quidā indicereti faciūt dicen-
 do: Fecisti cū boue, vel cum pecore, vel equo,
 descēdēdo ad sodomitica peccata, de quib⁹ for-
 tē cōfitens ignorat. Et in hoc grauissimē pec-
 cat cōfessor. Nec dicat secundū Guliel. Audio
 quōd inhabitas cū tali muliere. Hoc est enim
 se ponere testē vel iudicē. quōd nō debet fieri
 in confessione: sed ea peracta debet iudicare,
 &c. Verū tamē si sacerdos fortē pbauit, quōd
 ille fortē oblitus est aliquod peccatū, quōd cō-
 fessori constat eū cōmississe, potest sibi in me-
 moriā reducere dicens: Accidit ne tibi aliquā-
 do inebriari, vel fornicari in isto anno. Et si
 dixerit, sic: quærat primō de persona, cum qua
 peccauit, an ne sibi attinebat, & in quo gradu
 consanguinitatis, vel affinitatis. Nec est hoc
 prodere aliam personā, vel alium accusare: sed
 se liberare & mundare veraciter: cū alio
 modo expedire non potest sine confessione illi-
 us circumstantiā. Multū tamen caute circa
 hoc peccatum luxuria, est procedendum
 ne quid curiosē inquiratur de ipso confite-
 te. Vnde consulo, vt confessor circa hoc dicat
 sibi, Eiji mi charissime, ego quidem verecun-
 dor & erubesco, de talibus materijs impudi-

cis inquirere: nec putes quōd ista ex curiosita-
 te factā, cū de eis fuissē libētius supporta-
 tus: oportet tamē quōd de necessitate procedā
 more & officio mēdici debentis curare occul-
 tū morbū infirmi. Itē aduertat cōfessor & di-
 ligenter consideret personæ cōfitentis qualita-
 tē, cuius status & conditionis existat. Nā si est
 princeps, baro, miles, nōbilis, vel quicūque do-
 mius rēporalis, quærat ab eo vtrum oppressit
 pauperes subditos, & aggrauauit eos labori-
 bus, vel iustitiam facere neglexit: vel ali-
 quas impositiones iniustas imposuit. Si verō
 est prælatus spiritualis, non est opus quærerere
 de negligentia animarum subditorum: quia
 præsūmitur si hoc faceret, solus diceret, eō q̄
 habet sufficientem cognitionem & scientiam
 quantum ad hoc. Si autem non confitetur
 de officio, in quo est, dicat & hortetur eum p̄
 prio motu dicens: Pater venerabilis & fili in
 hac parte, velitis attendere dignitatem offi-
 cij vestri, in quo estis: & in remedium pecca-
 torum vestrorum vobis iniungo vt habeatis
 diligentiam de animabus vobis commissis.
 Si autem est mechanicus, quærat ab eo, vtrum
 in suo opere debitum æquitatis modum fet-
 net: aur si est mercator, an aliquem defraudet
 in pondere vel mensura, an rem viliozem ca-
 rius vendidit, vel ad vsuras pecunias mutua-

uit, vel ad præstitam carius vèdedit, vel causam rei venditæ nõ dixit emptori, sicut circa equi defectu aliquè: vel ipsam rem sic vitiatã nõ æmissiori pretio vendidit. Aut diebus festiuis & dominicis res suas venales exposuit. Iuravit tũ valere, cum tãtũ non valuissent: vel iuravit illas emisse pro tãto. Si est tabernator, quærat ab eo vtrum aliquãdo brasium miscuit diuersis granis: sicut apponendo aliquot choros tritici, aliquot siliginis, aliquot hordeis & vendes nihilominus ceruissiam pro totali triticeã: vel si diebus festiuis circa eam laborauit, cum hoc antè vel post bene posset expediri: vel mensuram minorem dedit in domo, quã extra domum habentibus commiserat. Sic etiam quærat de vino & alijs liquoribus. Item à iudicibus quærat & consulibus, vtrum aliquando ex gratia, odio, timore, amore, vel priuato motu iustitiam peruerterant, vel sententiam tulerunt, ex qua quis damnificatus est in rebus vel in corpore. Vel si ad pœnam fuerunt nimis proni contra simplices sententiando pœnam statim pro vno leui verbo in iudicio. Item à patribus familiã quærat, qui habent seruos vel filios, vtrum angariauerunt familiam diebus festiuis, vel eorum detinent mercedem, aut corã mala dissimularunt. Similiter quærat à seruis an fideliter ser-

merunt

merunt, & non subtraxerunt bona dominorũ suorum. Item si est virgo, quærat ab ea de custodia virginitatis, de pudicitia verborum, & honestate conuersationis: quomodo & cũ quibus solet conuersari. Si est vidua, quærat de deuotione ipsius & operibus pietatis, an libenter seruiuit pauperibus, vel eos visitauit, vel temporalia pro suo posse impendit & exhibet & an dissolutè viuit, seu delicatè. Et isti sunt morbi viduarum secundum Apostolum. Item si est coniugata, quærat ab ea an seruet cum viro castitatem diebus festiuis, ieiunij, & aliarum vigiliarum, & tempore imprægnationis, vel etiam partus. Similiter an à marito exigat debitum diebus festiuis, aut tempore menstrui, vel imprægnationis, vel tempore partus: an etiam aliter quã modus nature est, vir eam cognouit. Et secundum hoc procedat cum qualibet. Circa tamen vitium luxuriæ cautius quã circa quodlibet aliud se regat: quòd circumstantias necessarias non inuites & curiosas inquirat. De quibus sciendum est hic secundum Thomam: circumstantiarum quædam sunt trahentes in aliud genus peccati, vt coire cũ coniugata, & c. & has homo tenetur confiteri. Quædam vero aggravantes sunt in eadem specie, & earum quædam sunt non aggravantes mor-

h 4 taliter,

raliter, sicut scientia, & huiusmodi: & has non tenetur confiteri: quia sunt quasi venialia. Quaedam vero sunt aggrauantes mortaliter: & his oportet confiteri: vt furari in sacro loco, fornicari in die festo. Vnde versus.

Aggrauat ordo, locus, peccata scientia, tempus, Lucta pusilla, metus culpe, genus, & status altus, Conditio, numerus, aetas, & scandala, sexus. Item querat sacerdos a confitente de alienis peccatis, quae sunt nouem. Versus:

Iussio, consilio, consensus, palpo, recursus, Participans, mutus, non obstitus, non manifestas. Iussio id est, si praecipit facere malum: licet solus non interest, vel consuluit alteri, sine cuius consilio non fecisset tale factum: vel consensit facientibus malum: vel ipsis adlatus est laudando eorum factum. Vel quia malefactores habuerunt ad eum recursum: vel ipsis participauit in maleficio: vel tacuit non intercedendo eos, vel non deferendo superiori: vel non resistebat cum posset: vel tenetur ex officio: vel non manifestauit, cum debuit manifestare.

De casibus ad Papam pertinentibus, **P**onendi sunt etiam hic casus ad solum papam pertinentes. Primus est de eo, qui verberat, clericum ordinatum: si est laesio enormis cum effusione sanguinis atrocis: 17. q. 2. si quis suadente diabolo. Secundus, de eo qui

qui incendit vel frangit ecclesiam: & talis antequam denuntiatur, potest absolui ad episcopos: sed post denuntiationem per solum papam. de senten. excomm. c. conquesti. Et idem de quolibet incendiario postquam publice excommunicatus est. de senten. excomm. c. tua. Tertius: quando papa solus aliquem nominat, vel nominatim excommunicat: tunc solus papa absoluit eum de senten. excomm. c. significasti. Quartus falsarius literarum papae, vel eius vices scietur: vt patet. de falsarijs. c. dura. Quintus, qui insequitur Cardinale. de pccnis. c. felicitis. lib. 6. Sextus, qui grauat iudicium spirituale in persona vel bonis: vel dat licentiam grauandi, propter hoc quod sententiam excommunicationis tulit. de senten. excommunica. qui cunq; lib. 6. Septimus, si quis corpus defuncti scinderet vel coqueret pro ossibus transferendus. De hoc habetur in quadam extrauaganti Bonifacii papae octauae, quae incipit; detestanda. Octauus si quis inquisitorum odio, vel gratia, amore, vel uero contra iustitiam vel conscientiam omisit contra quempiam procedere: vt de hereticis. multorum. in fine. in clem. Nonus, si religiosus absque licentia sui proprii sacerdotis solennizaret matrimonium, aut ministraret eucharistiae & vntionis sacramenta. c. religiosi. de priuileg. in cle. Similiter etiam excommunicati sunt religiosi, qui excommunicatos

nicatos à canone absoluunt in casibus non ex-
 cessis, vel cōtra statuta puincialia vel synoda-
 lia, vel à pœna & culpa. Decimus, si quis in se-
 quif episcopū, de pœnis, si quis. lib. 6. Undecim-
 mus, si qui religiosi inducunt aliquē ad vōnen-
 dū, iurādū vel promittēdū apud eos eligere se-
 pulturā, vel ut iā electā vterius nō immutet. de
 pœn. cupiētes. in cle. Duodecimus, de his qui
 sacerdotē cogūt celebrare in loco interdicto,
 vel ad audiendū excomunicatos vocāt vel in-
 terdictos, vel prohibēt ne moniti exeāt. de sen-
 tē. excō. grauis in cle. Tredecimus, qui Sarace-
 nis arma ad expugnādū Christianos defexūt,
 vel consiliū vel auxiliū dant in dispendiū ter-
 ræ sanctæ. extra, de Iudæis. ita quorundam.

✠ Casus episcopales nunc sequuntur.

Casus verò episcopi qui notantur per Io-
 an. And. in. 1. gloss. si episcopus. de pœni.
 & re. lib. 6. sunt ibi. Primus, absoluerē excom-
 municatos a. i. excommunicatione: vt de
 senten. excommuni. c. nuper. Secundus est, im-
 ponere pœnitentias blasphemantibus nomen
 Dei & sanctorum eius. de clericis maledictis
 c. 2. Tertius, absoluerē sacrilegos. de sacrile-
 gijs. c. 2. Quartus, commutatio quorumlibet
 vōtorum, de voto, & voti redemptione. capi-
 te. 1. Excipitur tamen votum terræ sanctæ.
 Quintus, depositio male ablatorum, incerto-

rum,

rum, vel etiam tertorum, quādo non existunt
 illi quibus faciēda est restitutio, de Iudæis. cū
 sit. Sextus, pœnitentiā imponere illis, qui matri-
 monium clandestinē cōtraxerunt, vel cōtra
 interdictum ecclesiæ. vt de matrimo. cōtra in-
 terdi. eccle. contracto. in Clement. c. 1. & vlti.
 Solent etiam reseruari episcopis pœnitentiæ
 omniū publicanorū & oppressorū puerorū ex
 proposito vel casu. Item homicidium, vel fal-
 sum testimonium, falsarij instrumentorū. Item
 periurus, incestuosus, corruptor monialiu, vel
 coeuntes cum brutis, & his similes. Et breuiter
 intelligas, quōd quatuor sunt casus de iure epi-
 scopales, prout determinat Benedictus. 9. Præ-
 mus est occisor clericis: propter quod incurrit
 irregularitatem. Vnde episcopus potest absol-
 uere clericum ab homicidio, sed nō ab irregu-
 laritate. Vel potest absoluerē clericū à pecca-
 to, quia celebravit in ecclesia interdicta: sed
 nō potest absoluerē ab irregularitate inde cō-
 tracta. Secundus, de incendiarijs, quod tamen
 intellige antequam sint publicati. Tertius, vbi
 est indicendā solennis pœnitentia. Quartus,
 vbi quis incurrit maiorem, excommunicatio-
 nem. Idem autem papa declarat quinq; casus
 esse episcopales de consuetudine approbatos.
 Primus est homicide voluntarij. Secundus, fal-
 satij. Tertius, violatoris ecclesiasticæ liber-
 tatis

ratis. Quartus violatoris ecclesiasticæ immuni-
 tatis. Quintus, sortilegi & diuinatoris: vtilis
 questione prima, capite primo. Et incipit, sua
 bulla, in qua prædicta declarantur. Inter can-
 ctas, & renouata est iterum per consiliū Viennē-
 se, in clemen. dudū. de sepulturis. Ultra autem
 hos casus possunt episcopi referuare sibi alios;
 prout videbitur eis expedire. Sed vt omnis tol-
 latur ambiguitas, ponā casus tā de iure quam
 de consuetudine ad episcopum pertinentes: vt
 sunt isti, homicidiū, sacrilegiū, incestus, filiorū
 oppressio, coitus cū moniali. Itē mulier colēs
 cū religioso, vel sacerdote. Itē vulnerās patrē
 vel matrem. Item desforans virginem vi op-
 pressam. Item baptizans propriam filiam sine
 necessitate, vel tenens eam ad confirmationē.
 Item fractor voti simplicis. Item contrahens
 votum simplex castitatis. Item intrans religio-
 nem inuita vxore post copulam carnis: Item
 hæreticam prauitatem tenens quo ad pecca-
 tum tantum. Similiter simoniacus quo ad
 peccatum tantum: quia irregularitas huius-
 modi pertinet ad papam. Item celebrans co-
 ram excommunicatis solemniter in ecclesia
 quo ad peccatum tantum, sed quo ad irregu-
 laritatem pertinet ad papam. Item ordinatus
 per saltum ad sacros ordines. Item promotus
 ab alieno episcopo sine licentia proprii. Item
 luxurians

luxurians in ecclesia consecrata. Item coiens
 cum iudæa vel pagana. Itē concipiēs a nō viro,
 suo, quem vir credendo filiū suū constituit eū
 in heredē in præiudiciū aliorū. Itē procutans
 abortū vel sterilitatē in se vel in alio. Itē contra
 hēs sponsalia præter matrimoniū cum aliquo
 marito interposito contractu. Item scienter ce-
 lebrans in ecclesia interdicta quo ad absolu-
 tionē peccati: sed quo ad irregularitatem quo
 ad papam. Item sortilegus, incantator, necro-
 manicus, experimentator. Itē scienter exco-
 municatos, & manifestos interdictos vel etiā
 vsurarios sepeliens. Item clandestinē mati-
 monium contrahens. Item blasphemus Dei
 & sanctorum. Item incendiarius. Item periur-
 us, sodomita, aduker. Item fornicans cum fi-
 lia quam baptizauit, vel ad confirmationem
 tenuit, vel audiuit confessionem eius. Item ce-
 lebrans in altari non consecrato. Itē celebrās
 sine sacris indumentis, vel emittens aliquod
 indumentorum, vt stolam vel manipulum. Itē
 celebrans non ieiunus. Horum autem poenitē-
 tiam ponūt in taxata inferius particulam.
 Alij verō casus præter istos sunt de authorita-
 te plebanorum.

De satisfactioe, que est tertia ps poenitē.
Est autem satisfactio secundum beatum
 Tho. super. 4. dist. 9. q. 1. artic. 1. iniuria
 illate

illatz recompensatio secundum iustitiam & qualitate vel quantitate. Et intellige & qualitate & portione, & non quantitate. Similiter Augustinus lib. Car. deus homo. definit satisfactionem dicens: Satisfactio, est Deo debitum: prout est honoris impedere: scilicet ratione culpe commissæ. Et istæ definitiones sunt satisfactionis, prout est medicina præteritorum peccatorum, & præseruatio futurorum: sed prout est præseruatio à culpa, definitur sic secundum Augustinum. Satisfactio est causas abscindere peccatorum, & eorum suggestionibus aditum non indulgere.

Circa quod sciendum quod licet secundum Bonaventuram ubi supra, sine charitate non possit se homo præparare ad habendam charitatem, & faciendam satisfactionem, ex quo impossibile est sine ea Deo placere, & opera eius acceptari à Deo: ideo nec satisfactio sine tali gratia est possibilis. Item consulendum est penitentibus quod eorum penitentiam ipsi imminutam sine mortali peccato commiserunt: quia alias Deus ab eis exigit poenam. Nam satisfactio facta in peccato mortali, & si soluit poenam debitam: non tamen meretur gratiam: ut dicit doctor subtilis ubi supra, questio prima. secundo principali articulo. quarto. Sed si quartas veni homo peragens poenitentiam in peccato mortali iterum facta confessione de illo peccato mortali debet

debet peragere de nouo, vel denuò istam poenitentiam iam peractam, vel an reuiuifcat, & valere incipiat illa poenitentia sic peracta in peccato mortali: ex quo iam post confessionem factam erit in charitate & gratia: in hoc sunt doctores diuersi. Nam sanctus Thomas prima facie dicit quod non viuificantur, nec valent ad satisfactionem illorum peccatorum, pro quibus aguntur, nec etiã ad meritum vite æternæ. Dicit tamen quod satisfactiones illæ, quæ relinquunt post se effectum postquam actus transit, non oportet quod reiterentur: ut ieiunium dimittit post se debilitationem corporis: Eleemosyna relinquit post se diminutionem substantiæ. Illæ vero quæ non relinquunt post se effectum, oportet quod reiterentur: ut est oratio. Ex his patet, quod qui ieiunant pro peccatis existentes in mortali peccato, non debent ultra ieiunare, vel eleemosynam dare: si qui orant in peccato existentes, tenentur repetere horas, & implere eas. Et istam opinionem approbant doctores. Doctor tamen subtilis fauorizat peccatoribus, dicens quod qui verè poenitet & recipit satisfactionem condignam ab ecclesia impositam clauæ non exante, quantumcunq; peccet postea, & reciduet, nunquam tenebitur nisi ad illam unicam satisfactionem adimplendam. Et si eam impleat in charitate, melius est: quia non tantum soluit poenam,

sed etiam meretur gratiā. Sed si impleat pœnitentiā volūtariē extra charitatē, soluit quidem pœniā, sed nō meretur gratiā: quia nō est satisfactio reconciliās, neq; placans. Vnde subdit, quod si homo magnā partē satisfactionis impleuit in mortali peccato, & postea iterū pœniteat de peccato nouo: non est iteratō imponēda pœnitentiā pro peccato primo de quo satisfecit, licet extra charitatē, sed tātūm de nouis peccatis, quæ fuerūt causā quod ista satisfactio fuit mortua. Et hanc determinationem sequitur Ioannes Parisiensis ibidem, quæstione quinta, dicens, & dans huius dicti rationē satis pulchram: quoniā ex quo extra charitatē sufficit satisfactio inuolūtaria ad pœnitentiā peccati: multō magis satisfactio volūtaria debet sufficere. Exemplificat ipse: Si alicui offēdētī regē, offēnsæ regis correspondeat precisē secundūm legem manus abscissio: si isti inuito abscinderetur manus, satis patitur, & in tantum sufficit regi quod secundūm iustitiam non debet ulteriorem pœnam exigere: & tunc non recipit eum in gratiam vel amicitiam. Multō autem magis sufficeret pro punitione culpæ, si aliquis sibi debitam pœnam infligeret: licet non esset in gratia vel amicitia illius iudicis offēnsū. Ex quo sequitur, quod si talis propter nouum peccatum

danaretur

damnaretur antequā cōpleuisset totā pœnitentiā sibi impostā, punit in inferno tēporaliter pœna sibi correspondente, quæ nō fuit hīc soluta: & post tēpus aliquod non puniret amplius tali pœna: sicut dicimus de veniali: quia mortis in veniali simul cū mortali, nō puniretur æternaliter p veniali, sed tēporaliter: pro mortali verō æternaliter. Hoc doctor subtilis.

Sunt autem tria opera satisfactoria, scilicet eleemosyna, ieiunium, & oratio. Per ieiunium intelligunt omnia carnem affligentia: vt sunt macerationes, afflictiones, flagellationes, & peregrinationes. Per eleemosynā, omnia opera misericordiæ corporalia. Per orationem, omnia opera spiritualia misericordiæ. Per ieiunium homo reuocatur à cōcupiscentia carnis: per eleemosynā à cōcupiscentia oculorū: & per orationē, à superbia vitæ. Per ieiunium ordinat homo ad seipsum: p eleemosynā, ad proximū: & per orationē, ad Deum. Per ieiunium fit satisfactio de bonis corporalibus: per eleemosynā de bonis temporalibus: & per orationem, de spiritualibus. Licet autem singula istorum cū singulis peccatis approprientur propter conuenientiam: tamen quodlibet illorum pro quolibet peccato satisfacere potest, secundūm Thomam. Dicit enim doctor subtilis, quæst. 1. secundo principali, articu. 30.

i quod

q̄ talis correspondētia nec est de cōgruo, nec de necessitate in singulis casibus: sicut patet in pauperibus. Nec pauperi est congruū, nec necessariū iniungere aliquod istorū, si est insufficientis ad ea: ut si est pauper, qui nutritur labore, & qua die nō laborat, caret victu: & si iunaret, impotens redderet ad laborē: nec orationi vacare potest labore lassatus: vel a fortiori nec elemosynis: istis iniungendū est, & istum laborē subeat in remissionē peccatorū, intēdēs illū ad hūc finē referre, salte quousq̄ occurrat sibi opportunitas aliqua aliā satisfactionē sō uēdi. Ex hoc habes dicto, q̄ homo peccator libenter sustinens defectus temporales, & labores à Deo in eum permisos, vel tribulationes, satisfacit per illa pro peccatis, ex quo eis cōsentit: & aliter satisfacere vel pœnitere nō potest. Ita dicit Tho. vbi suprā distinc. 15. q. 4. arti. 2. Et hoc etiam sēpius esset prædicandū pauperibus & defectuosīs: ne deficerent & desperarent de peccatis vidētes se impotentes ad peragendā pœnitentiā eis iniunctā. Similiter diues, q̄ lapsus est peccato carnis, si ad eō delicat⁹ est q̄ non velit ieiunare, nec macerationē carnis subire: vel p̄sumptio est q̄ si sibi imponeret, abijceret eā, & ita iam nouo peccato peccaret, iudicāndus est ad orationē vel ad elemosynā: & iponēdū est ei, q̄ libenter

libēter accipit, & q̄ credit p̄seuerātius adimplere: imō si nullā veller accipere pœnitentiā, & habere displicentiā de peccato, & firmū p̄positū nō peccādi, vel abstinenti: nō est remittendus vacuus, sed absolūendus, ne cadat in desperationē: sed intimāda est ei pœnitentiā, quæ est pro peccatis illis imponenda, & q̄ eā in se, vel in æquivalēte studeat adimplere: alioquin soluet ad plēnū in purgatorio. Hæc sententia satis consonat dicto Christi Mat. h. 12. & Isa. 42. vbi dicit: Arundinē cassatā nō cōfringet, & linū fumigās nō extinguet. Arundo quassa est peccator quassatus tentationibus & peccatis: & linū fumigās & linū nimis humidū. tū habēs aliquid de igne charitatis: hoc extinguitur per duritiā sacerdotis. sed cum ad aliqd̄ minus difficile obligat: tunc nō extinguitur. Sed dicat sibi q̄ oportet eū hīc vel ibi pœnā persoluere: & q̄ faciat tantā pœnitentiā, quantum hīc debet p̄ peccatis reddere, aliās acrior alibi ab eo exiget. Hæc Scotus. Dicit Petr. de Tha. dist. 15. & Tho. ibidē. q. 3. quod alter pro altero pōt satisfacere, si est in charitate, quando ille, cui iniuncta est pœnitentiā, eam exple commode non potest: & hoc quantum ad absolutionem debiti: sed quantum ad excisionem causarum peccatorum præcedentium, & in quantum pœnitentiā est medicina pro peccatis

peccatis, vn^o nō potest satisfacere pro altero. Dicit tamen Tho. q̄ nullus debet permittere satisfacere per aliū, nisi appareat defectus corporalis vel spiritualis, per quē non sit promptus ad portandū onus pœnitentię. Dicendum est ergo his, qui satisfactionem pro se alijs imponunt, q̄ si ambo negligētes fuerint: ambo punientur: vnus pro peccato proprio, alter pro om̄issa satisfactione, ad quam se obligauit.

De pœnitentijs iniungen. sc̄m canones.

Restat nunc de pœnitentijs iniungendis secundū canones taxatis. Circa quod principaliter est vidēdū q̄ licet pœnitentię sint arbitrarie, vt dicit infrā: tñ in publicis seruandę sunt taxatę p̄ canones, licet debet haberi respectus ad circūstantias criminis, & ad qualitatem & quantitatem, personę dignitatem, officium, paupertatem, debilitatem, &c. Vt tñ nō ignoremus pœnitentias taxatas, cum tempus incurrit, imponēdas, notandę sunt aliquę regulę, quę canones pœnitentiales ab alijs appellant. Primus canon, q̄ pro quolibet mortali peccato pœnitentiā septē annorū est iniungenda. vt. 33. q. 2. hoc ipsum. & c. seq. & 22. quęstio. 1. capit. prædicandum. in gl. & 82. distinct. presbyter. Et ratio est: quia sicut per peccatum mortale septiformē gratiam Spiritus sancti amissimus: sic etiam eam per septem annos requiramus.

Hoc

Hoc tamen verum est pro publico & graui peccato, pensatis circūstantijs. Secundus si presbyter fuerit publicus fornicator, decem annis pœniteat inclusus, sacco indutus tribus mensibus cōtinuis à vespera ad vesperam pane & aqua utat, exceptis diebus dominicis & festiuis: quibus annis expleis pot̄ eum episcopus ad pristinū reuocare statim. de quo multū habet. 82. distinct. c. presbyter. quod non scripsi propter tædiū episcoporum, qui in hoc sunt remissi, & potius ad pœnā proni. Tertius: sacerdos cognoscēs filiā spiritualem, scilz quā baptizauit, vel cuius cōfessionē audiuit, duodecim annis pœniteat: episcopus vero quindecim annis pœniteat. Mulier verō si est soluta, tradenda est religionē, rebus suis pauperibus erogatis. 30. quęstione. 1. si quis sacerdos. Et sic patet, vt dicit gl. in. c. prædicto, q̄ magis peccat sacerdos cognoscēs filiā spiritualem, quā in alterius uxore: quia propter hoc imponitur pœnitentiā duodecim annorū. Quartus: si quis contra naturam peccat, si clericus est, deponitur, vel ad religionē recluditur: si laicus, excommunicatur, donec pœniteat. Pœnitentiā autē sua est septem annorū. Et idem est pro incestu. 33. quęstione. ij. hoc ipsum. & capitū. sequen. Quintus: sacerdos, qui interest clandestinis nuptijs sine bannis, tribus annis suspenditur,

i 3 de clan.

de clandestin. despon. c. 1. & c. cum in th. s. b. s. Sextus: si quis votū si. n. plex violauerit, tunc licet quia promissit in secreto vxorē nō ducere, vel corā aliquibus socijs, & postea duxit: tribus annis poeniteat. 27. dist. si vir. Septim⁹: si quis excommunicatus celebrat, tribus annis festa secunda, quarta & sexta à potu, alijs à vind, & à carnibus debet abstinere. 11. q. 3. de illis. Octauus: qui alium iniuste accusat ad mortē, septē annis poeniteat, si vitā perdidērit. si verò membrū, per tres annos poeniteat: vt de aedific. accusasti. Nonus: qui filiā suā spiritalē vel commatrem cognoscit, per septē annos poeniteat. 30. q. 3. non oportet. Decimus: si quis desponsatam alterius duxerit, eā dimittat, & quadraginta diebus in pane & aqua ieiunet, & poeniteat per septē sequētes annos. de spon. duo. c. accepisti. Undecim⁹: qui cognoscit duas commatres vel sorores. vij. annis poeniteat. 30. q. 3. si pater. Duodecim⁹: homicida volūtari⁹, sine spē restitutionis deponatur, & septē annis poeniteat. 50. dist. furor. Si est casualis, per quinque annos poeniteat. 50. dist. c. si qua. & c. si qs. & c. eos. Et hæc omnia intelligas si potuit euadere homicidium, & non euasit. Nam qui se & suas res liberando, fures, qui capi nō poterant, occiderit, poenitentiam agere non tenetur, nisi voluerit. Si tamen hoc facit ipse necessitate,

cessitate enitabili, duos annos poeniteat. 50. dist. c. de his. licet si esset inuitabilis. si nullo ei imputaretur. 50. dist. quia se. quod tū est verum quo ad peccatū: sed quo ad cautelā & innocētiā suā ecclesiæ ostendendam, bonum est poenitere: de homicidio. c. 2. paragrafo si. 34. q. 2. in lectū. 33. q. 3. excommunicatorum. Si quis tū in stultitia vel infirmitate vel furio sitate occidit: non imputatur ei. 3. q. 9. c. indicas. 15. q. 1. c. aliquos. & c. illa. & c. si quis. Si autem causa disciplinæ, sicut magister scholarium incautē occidit: imputat ei: & deponit, si est sacerdos: de homi. c. presbyterorum. & 20. q. 5. c. si quis non iratus. Sed & si quis ligatū latronem interficit: deponit. de homi. c. susceptum. Tredecimus: matrē occidens, decē annis poeniteat secundum formā satis asperam; quæ ponitur. 23. quæstio. 2. capite. latronem. vbi dicitur quod primo anno ecclesiam nō intret, sed ante fores ecclesiæ oret. Post annum verò intret ecclesiam stans inter audientes; & non communicet, nisi completo termino: oblationes eius non voluntariē accipiantur, nisi post septem annos. Et per hos decem annos non comedat carnes. nec potum (alijs vinum) bibat exceptis diebus dominicis & festiuis à festo Paschæ vsq; ad festū Pentecostes. Et nō vadat alicubi nisi pedester. Feria secunda; quarta &

sexta ieiunet: sed tamē nō separet ab vxore,
 propter periculū adulterij. Decimusquartus:
 vxoricida omnibus dieb⁹, quib⁹ pœnitet, nō
 debet vti carnib⁹, nec potu, alijs vino, nisi in
 pascha & natali Dñi: in pane & aqua & fide
 vigilijs, & orationib⁹ & eleemosynis penitē-
 tiā agat, arma nō sumat, vxorē nō ducat, bal-
 neo nō vtiat, cōuiuū latatiū nō intret, in ec-
 clesia post ostiū stet, nō cōicet in vita, sed in
 morte tantū: vt patet. 23. q. 2. admonere. Et in
 tellige q^d maior penitētia est vxoricide, q̄ ma-
 tricide: nō q^d mat^r est peccatū vxorē occide-
 re, quā matrē: sed quia prōiores sunt homi-
 nes ad occidendū vxores, quā matres: & ideo
 vt retrahatur, grāuior eis pena iniūgitur. arg.
 34. q. 1. nō afferamus. Decimusquintus: ingu-
 lans volūtariē puerū suū, dicit Raymun. q^d tā-
 lis debet in monasteriū induci, si nō habet al-
 ios pueros & vxorē, grāuior ei debet imponi
 penitētia, scilicet septem annorū. Cū autem
 ex negligētia iugulat eum parentes, ita q^d po-
 nunt eum in lectum suum sanū, & postea in-
 ueniunt eū mortuum: tribus annis pœniteant,
 quorum vnus annus est in pane & aqua om-
 nibus ferijs quartis, sextis & sabbatis: alij duo
 ieiunando feriam quartam & sabbatū, sed
 sextam in pane & aqua, de his, qui occidunt
 filios, cap. 1. & 2. Decimus sextus: periturus qua-

draginta

draginta dieb⁹ ieiunādo in pane & aqua per
 septem annos pœniteat. 6. q. 1. cuiusque. Deci-
 musseptimus: falsam mensurā habens triginta
 diebus pœniteat in pane & aqua. de empt. &
 vendi. capite, vt mensurē. Decimus octauus:
 qui deuotā vel mortiale cognouit, decē annis
 pœniteat: & ipsa similiter. 2. 7. q. 1. cap. de filia.
 & cap. deuotā. Decimus nonus: presbyter can-
 tās missam & nō cōmunicans, sanno vno pœ-
 nitere debet: & interim a celebratione missæ
 cessabit. de cōsecra. dist. 2. relatum. Vice simus:
 sacerdos, qui laicum mortuum cum palla alta-
 ris inuoluit, decem annis & quinque mēsis
 pœniteat: diaconus vero triennio & dimidio
 siue sex mēsis pœniteat. de consecra. dist. 1.
 nemo. Vice simus primus: sacrilegus violās ec-
 clesiā, septē annis pœniteat, 12. q. 2. de viro. Et
 primo anno ante cœmeteriū, quod violauit
 cōsistat: secūdo anno ante fores ecclesię: ter-
 tio anno in ecclesia. Et per hos tres ānos car-
 nes nō comedat: & potū (alias vinū) non bi-
 bat, nisi in Pascha & in natali Domini: nec
 communionem accipiat. In quarto anno cō-
 municabit: & tunc quinto & sexto vsque ad se-
 ptimum annum feria secūda, quarta & sexta
 a carnibus & a potu abstineat. Vice simus se-
 cundus: parentes frangentes sponsalia filiorū
 per trienniū separētur a cōmunionē: & fi-
 lij simi

lij similiter, si in culpa sunt, tricesima questio.
 3. capitulo, si qui parentes. Vicefimusterius:
 qui ducit illā in matrimoniū, quā prius pōllit
 per adulteriū, quinque annis poeniteat. 31. q. 1.
 c. si qua vidua. Vicefimiquartus: blasphemus
 debet per septē hebdomadas agere poeniten-
 tiam secundū formā quæ tradit de maledi-
 cis. c. statim⁹. Vicefimiquintus: sacerdos de-
 nudans confessionē alicuius verbo, vel facto,
 vel signo, & c. de quo infra dicet, & habetur de
 poeni. dist. 6. sacerdos. Vicefimisextus: peri-
 rus si liber est, quadraginta dieb⁹ per septē an-
 nos in pane & aqua poeniteat: si seruus, tribus
 annis. 2. q. 5. qui compulsus. Vicefimisepti-
 mus qui periurat in manu episcopi, per tres an-
 nos poeniteat: qui verò in manu consecrata,
 vno anno poeniteat: qui verò coactē, nesciens
 esse tam graue peccatū, tribus quadragesimis
 poeniteat: hoc est, tribus annis, quolibet anno
 quadraginta dies. 2. q. 5. qui cōpulsus. Sed qui
 sciēter iurat, vel alium iurare permittit: qua-
 draginta dies poeniteat in pane & aqua, & se-
 ptem sequentes annos: & similiter conscij sui
 12. q. 5. si quis peierauerit. & c. si quis conuict⁹.
 Vicefimioctauus: discrepans à consuetudine
 metropolitane ecclesie in horis canonicis,
 septem mensibus communionē priuetur, si ex
 contemptu hoc faciat. dist. 12. c. de his. Vicefi-
 musnonus

musnonus: Sortilegus quadraginta dieb⁹ poe-
 niteat de sortileg. c. 1. & c. ex tuarū. Qui autē
 aspicit astroballū, vno poeniteat anno: ibidē.
 Tricesimus: Intersector presbyteri duodecim
 annis poeniteat: vt. c. 2. de poeniten. & 1. emiss.
 Tricesimus primus: incendens domum, totum
 damnū restituat, & tribus annis poeniteat. co-
 titu. c. 2. & de iniurijs & damno dato. c. si quis
 domū. Tricesimus secundus: Cōmunicās hære-
 ticū nescienter, annū poeniteat: sciēter ve-
 rō, quinque annis. Permittēs autē hæreticū can-
 tare nescienter missam, quadraginta diebus.
 Si autē in subuersionē fidei tanquā hæreticus
 damnat, nisi decē annis poeniteat. Si quis re-
 cesserit ab ecclesia ad hæreticos fugiens, duo-
 decim annis poeniteat. secundū formā. 64.
 quest. 1. si quis dederit. Tricesimustertius: qui
 nescienter cognoscit duas sorores, vel matrē
 & filiā, vel amiram & neptē, septē annis poeni-
 teat. Si sciēter: perpetuò carebit coniugio. 34.
 q. vnica. si quis: Tricesimusquartus: Cum bru-
 to coiens, plusquā septem annis poeniteat.
 Item pro incestu. 13. quest. 2. hoc ipsum. & ca-
 seq. Tricesimusquintus: Patronus res ecclesie
 dilapidans, vno anno poeniteat: 16. questio. 7.
 filius: Tricesimusextus: qui iurat pacem non
 facere cum proximo, vno anno poeniteat, &
 ad pacem redeat. 2. questio. 4. qui sacramen-
 to. Trice-

to. Tricesimusseptimus: Bis baptizatus, vel
 confirmatus, septem annis poeniteat: quarta & sex-
 ta feria in pane & aqua ieiunet: & coges fieri
 regularis. de consecra. dist. 3. qui bis. & c. dictum
 est. Sunt plures alij casus, qui apud nos non curan-
 tur: & ideo de illis nihil posui. Hi autem intelligendi
 sunt de poenitentia publica, & pro peccato publi-
 co. Circa quod sciendum quod licet illa poeniten-
 tia sit taxata a canonibus pro manifestis pec-
 catis, ita quod nullo modo licet aliam imponere
 vel variare: tamen episcopus de his dispensa-
 re potest ex causa rationabili, inspectis circum-
 stantijs personarum: ut dicit Leo papa. Poeni-
 tudinis tempora constituenda sunt tuo iudicio,
 secundum quod perspexeris animos confiten-
 tium esse deuotos. 26. q. 7. tempora. & c. hoc
 fit. Idem dicit Hieron. de poeniten. distinct. 1.
 mensuram. Et ideo dico. de occultis peccatis,
 quae pertinent ad simplices sacerdotes qui ubi-
 cunque inueniant taxatam poenitentiam per
 canones, non mutant eam sine causa: ita tamen
 quod non prodant per eam peccatorem. Secundum
 hoc intellige illud, quod communiter dicitur,
 sed male intelligitur quod poenitentiae sunt ar-
 bitrarie. de poeniten. & remissioni. Deus qui.
 & de sortilegijs. capitulum. 2. glossa. 2. ubi dicitur
 quod poenitentiae tempus arbitrium est: quod
 intelligit glossa ultra illud, quod iam in ta-

taxat. Et

taxat. Et si ius taxauit unum annum poeniten-
 tiae, & delictum exigit plus: hoc est ad sacerdo-
 tis arbitrium concessum. Idem dicit de clerico. excō-
 latores. Et dixi non aliter quod sine causa non debet per
 quemcunque sacerdotem mutari poenitentia taxata:
 quia ex causa potest bene moderari per simplicem
 sacerdotem, qui dispensare potest contra canones
 taxantes talem poenitentiam: ut de iudicijs. at si
 clerici. in gl. super verbo, de adulterijs. ut ibi-
 dem notant doctores. Pro isto tamen sciendum quod
 hodie multi sumpserunt occasione erroris ex
 isto dicto, quo dicit: Poenitentiae sunt arbitra-
 riae. & secundum arbitrium sacerdotis imponen-
 dae. Et ideo pro meliori istius dicti intelligen-
 tia aduertendum est quod sicut dicit sanctus
 Thomas super. 4. distinct. 19. quaest. articul. 4.
 Si quis praeter modum agentis principalis uti
 sua potestate praesumpserit: non consequitur
 effectum, secundum Dionysium: & propterea
 talis ab ordine & officio diuino auerteretur,
 & culpam incurreret. Verbi gratia: Si minister
 medici aliter adhiberet medicinam aegroti
 quam praecipit medicus, grauius talis offende-
 ret medicum, & etiam aegrotum. Et quia poe-
 nitentiae satisfactoriae sunt medicinae pro pec-
 catis infligendae: ideo sicut medicinae in arte
 determinatae non omnibus competunt, sed
 variandae sunt secundum arbitrium medici non
 propriam

propriam voluntatem sequētis, sed artem medicinæ: ita poenæ satisfactoriæ determinatæ in canone non cōpetunt omnibus, sed variandæ sunt secundū arbitriū sacerdotis diuino instinctu regularum. Hæc Thomas Vide ergo quicumq; iudicas, secundū caput tuū iniungendo poenitentias nō taxatis debitis circumstantiis: quia in magno periculo es, decipiēs te & confitentē, si arbitraris aliter poenitentiam, quam Spiritus sanctus eā dictauit, illi confitenti imponendā. Vnde dicit sanctus Thomas dist. 20. q. 2. arti. 2. q. qualitercunq; habeat se sacerdos vel diuertat se in officio sacramentorū: nihilominus peccator per manet reus ad quantitatem eiusdē poenæ: & ideo si eam hic nō explet: exitur ab eo in purgatorio. Sacerdos tñ discretus (vt dicit idē) poenā imponēs minorē, etiā, ex industria, plus pdest cōfidenti quā nocet: quia fortē à magnitudine poenæ possēt à poenitentia agenda impediri: quia diuinus amor, qui in eo incipit, & paulatim confortat: excitabit eum postea spē & ppria volūtate ad plura opera misericordiæ quā sacerdos imposuit. Sed circa hoc sit sacerdos cautus, vt tūc hoc faciat qñ præsumit de cōfidente vt hoc faciat. Videat ergo sacerdos, & cautē pspiciat q. vbi cunq; poena à iure expressa est, nō omittat eā imponere, nisi necessitas vel alia causa ratio-

nabilis

nabilis aliud suaderet. Vbi autē nō est poena à iure iposita & expressa: ibi arbitrio suo idē statuat secundū quod viderit expedire. Nā ex cā pōt eā aggrauare vel mitigare, vt dicit gl. de poen. dist. 1. mēsurā. Ad idē facit Arc. 50. dist. c. de his. Sed forte quæres: Quid si nūq; arbitrat^o est, & minorē poenā imponat q̄ debeat: nūqd ille cōfites secur^o est: vel an relidūū exitur ab eo ī purgatorio? Ad quod respōdeo secundū glos. 3. de poen. dist. 1. mēsurā. q. si est ordinarius iudex siue sacerdos parochialis, & facit hoc animo dispēnsandi: sufficit illa poenitentia modica ad delendū peccatū. Si autē p errorē est iposita, & tamē ab illo poenitēte credebatur perit^o: sufficit illa minor poenitentia ad peccatū delēdū: dūmodo poenitēs, qui eā recipit, maiorē suscipere est paratus, si ibi imponeretur, de poeni. dist. 1. quē poenitet. vers. sed qui. Si autē c. edebat eū imperitū, in culpa est poenitēs aut cōfites: quia peritorem non requisit. Et hoc est cōtra illos, qui impetrāt licentiā cōfidenti alibi a suis plebanis: & confitentur imperitis sacerdotibus vel monachis ad hoc non electis nec approbatis, & tales se decipiunt. Nam dicit August. de poenit. Qui vult cōfiteri peccata sua vt inueniat gratiam: quærat sacerdotē scientem ligare & soluere: ne negligens cu ca se sit, negligatur ab eo, qui cum

eum misericorditer monet, & petit ne ambo in foueam cadat: quonia stultus errare voluit. Et subdit, Qui ergo cofiteri vult, omnino cofiteatur sacerdoti meliori, que inuenire potest. Audiatur autem vnusquisque confessor taliter qualiter sibi placuerit poenitentiam imponens, quod sibi dicat per beatum Hieronymum. Et ponunt haec verba. 24. q. 1. non afferamus, vbi dicit: Non afferas stateras dolosas, vbi appendam quod volumus, dicentes hoc graue est, hoc leue est: sed afferamus diuinam stateram ex scripturis sanctis, tanquam de thesauris Dominicis: & in illa quid sit grauius, appendamus. Haec Hieronymus. Ex quibus verbis vides quod illae poenitentiae, quae imponuntur erronee & aliter quam sint impositae in iure, dicuntur dolosae & tenetariae. Hoc est quod dicit Gregorius, de poenitentia, dist. 5. falsas poenitentias, vbi dicit: Falsas poenitentias esse dicimus, quae non secundum auctoritatem sanctorum patrum, per qualitate criminum imponunt. Vnde dicit Gregorius, si certa poena statuitur, & tamen minor imponitur: falsa est poenitentia, nisi ex causa temperetur: vt dicitur. 26. q. 7. tempora, vbi dicit Leo Papa quod tempora poenitentiae habita moderatione constituenda sunt iudicio sacerdotis, prout confessores poenitentium animos perspexerint esse deuotos. Hoc est quod concludunt doctores finaliter quod tunc tunc

ex cau-

tam ex causa: scilicet necessaria poenitentiae eodem modo, quo dictum est arbitrariae possunt dici, scilicet consideratis circumstantiis personarum, locorum, temporum, etatum, qualitatum, criminum, & aliorum prout dicitur de poenitentia, dist. 5. consideret. Circumstantiae autem notantur in illo versu: Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando. Hoc est dicere, quod licet pro aliquo crimine a iure taxatur poenitentia septemnis: si tamen sacerdos videt personam paruum, debilem, vel nimis senem, vel nimis iuuenem, vel multum nobilem, vel locum in quo moratur, sicut castrum, vel curiam principis, non esse aptum ad poenitentiam agendam sic a iure expressam vel videt tempus non conueniens propter nimios labores: tunc instantes: in his casibus potest confessor moderari poenitentiam in toto vel in parte, prout not. in gl. 23. questio. 1. si is. Et hoc intellige quando contritum sufficienter viderit peccatorem. Sed diceret tamen Gregorius, in homini dicit, & ponit in c. praedicto, Si is qui prelatum est, dominico debitori culpas impugnet dimittere, non mediocriter profecto offendit, qui debita caelestis regis & domini sui presumptuose resoluit. Similiter primo glo. 26. q. 7. hoc sit positum: dicit quod non potest sacerdos totum dimittere sine aliqua poenitentia.

nitentia. Et idem de pœni. distinc. 1. c. mensu-
ram. & c. si peccatum. & 26. q. 7. tēpora. & h. 1.
q. 7. hi qui. Tu dic. p. omnia illa loquuntur de
illo qui non est conuictus sufficienter: vel de il-
lo qui non potest agere pœnitentiam comipo-
de. Talibus enim sacerdos ex toto non potest
dimittere, & grauitur peccaret remittens: quia
se se oneraret peccatis alienis.

De restitutie ablatorum in satisfactioe.

ET quia. v. dicit sanctus Thomas. resti-
tutio maior ablatorū, licet nō sit satisfactio,
nec pars eius, est tamen præambulum ad satis-
factionē: quia non est aliud, nisi cessare ab of-
fensa: ideo de ipsa aliqua subiungit. Sciendum
autē quod homo nec Deo satisfacere, nec re-
cōciliari potest, qui re detinet alienā. hęc po-
te omnia. q. alienū recipit & detinet: si vult di-
gnē pœnitere, primō debet omnia illa restituere,
si pōt. Si autē nō pōt, sufficit voluntas resti-
tuēdi, cū tāta restitutiōe, quāta possibilis est, se-
cū dū cōditionē vtriusq. ad arbitriū bonorū.
Vnde nota quod si quis aufert alicui famam
intentione infamādi eū, de restitutiōe fame
tenetur ad restitutiōnē, scilicet fame, dicendo
se falsum dixisse si falsum dixit. Si verō verum
dixit & nō tenuit modū fratris correptionis:
dica quod hoc dixit nō infēdēs eius bonū.
Item ablationē viginatatis restituar ad ar-
bitrium

bitrium bonorum: vel si est pœna statuta in ci-
uitate, illam soluat. Similiter ad ablationē mē-
bri, vel priuationem vitæ, alicui sit restitutiō se-
cundū cōsuetudinem vel statutum cōmutat-
tatis vel terræ. Tenetur etiam satisfacere pueris
& vxori interfecti, quia abstulit pueris pa-
trem, & vxori maritum, qui eos nutrebat. Vn-
de illud dampnum inde proueniens debet eis
tunc restituere secundū statutum. Et quia,
vt dicit doctor subtilis. 15. dist. q. 3. ex quo om-
nia i la vix aliquis potest recompensare cōdi-
gnē: expedit et similitur animæ cuiuslibet ho-
micidæ, vt solueret per passionē voluntariā, vt
scilicet occideretur pro homicidio. Vnde dicit
quod opportunē prouisum est in multis com-
munitatibus vbi est statuta lex talionis in cau-
sa homicidij, nec seruatur vt lex Mosaiica, sed
vt euāgelica de qua Matth. 26. Omnes, qui ac-
ceperint gladiū, gladio peribunt. Itē si aliqua
aliū impedit in præbēda consequenda, si facit
animo lædēdi ipsū: tenetur ad restitutiōnē:
nō quāntū valebet præbēda, quia nōndū eū
dem fuit consecutus: sed pensatis cōditioni-
bus vtriusque ad arbitriū bonorum. Nam si fe-
cit, quia indignus erat ille, quem impediēbat,
vel vt de meliori prouideret et iuste fecit, nec te-
netur restituere. Non solum autem, qui acci-
pit, sed etiam qui fauet accipienti, tenetur ad

restitutionem: vt illi, qui peccatis alienis consentiunt. Nā qui iuuat facere, tenetur ad restitutionē totius. Similiter, qui consulit facere, ita quod sine eius consilio non fuisset factū, totū restituat: aliās restituat quātum nocuit per se. Similiter adulator laudans raptorem, quare ipse rapit, aliās nō rapturus: tenetur in solidū, id est, in toto sicut principalis. Similiter participans in crimine furti vel rapinæ, tenetur in solidum sicut principalis. Similiter participans in re furata vel rapta: tenetur restituere eam: & etiā qui eā scienter emit vel recipit. Similiter qui videt furtum fieri, & tacet, cum ex officio teneatur reuelare: tenetur ad restitutionē: aliās non. Similiter qui non prohibet, cum tamen teneatur ex officio. Similiter qui scit rem vbi iacet, & non vult reuelare. Si tamen principalis satisfecit: alij non tenentur, secundū Raym. & secundū Thomam secunda secunda. q. 61. artic. 1. Cum autem spoliari ignoratur: tūc distribuētur res in pios vsus pro pauperibus illi loci, vbi rapina est facta, vel p ecclesijs eiusdē loci: & hoc si nō apparet heres suus: quia si apparet, illi sit restitutio. Si etiam sit abscisus, cui fieri debet restitutio: debet ei trāsmitti, si commodē fieri potest: alioquin in loco ruo debet reponi & conseruari pro eo, secundū Thomam, vbi supra.

➤ Cautelæ ex parte confitentis seruanda.
Primo caueat confitens, ne diuidat confessionem: vt puta dicendo vnam partē peccatorum coram vno sacerdote, & aliā coram alio: sed integraliter confiteatur omnia vni. de penit. dist. 5. c. 1. Nā aliās cōfessio esset falsa & ficta: & ita nihil dimittit, iuxta illud: Larga Dei pietas veniam non dimidiabit.
 Aut nihil aut totum propitiando dabit.
 Si tamen confitens quis coram vno sacerdote te nō recordabatur aliqua peccata, quę postea reducens memorię vadit & confitetur coram alio: nō est diuisio cōfessionis: nec oportet vt reiteret confessionē prius factā: seu dicat in generali quod cum alia multa sit confessus hoc fuit oblitus. Ita dicit sanctus Thomas in quarto, distinctione decimasextima, questione decimatertia, articulo tertio. Multi autē indiscreti arguūt alios quod tūc nec isti nec illi confitentur, quod fieri omnino debet. Nā sic coram pluribus confitentes si faciant eo proposito vt multiplicent eis intercessores & oratores ad Deum: aut vt sic coram pluribus confitentes eadem peccata, maiorē ruborem habeāt, cōmendabiles sunt. Vtile nanque est taliter cōfiteri pluribus propter maiorē verē cūdiā habendā, quę est maxima pars satisfactionis. Et pōt esse tam frequens confessio quod

etiã tota pœna tollatur. Nã dicit sanctus Thomas distin. 18. quæstio. 3. articu. 3. quod per absolutionẽ sacerdotis non solũ culpa dimittit, sed etiã de illa pœna, quę in purgatorio debetur, aliquid dimittit, vt min^o in purgatorio pũliatur absoluitur decedẽs ante satisfactio-
nẽ, quã si ante solutionẽ decederet: & sic vir-
tute passiois Christi sine præiudicio diuinę
iustitię pœnis singulorũ proportionabiliter
aliquid dimittitur. Et subdit: Nõ est inconue-
niens si per frequentem confessionem etiã
tota pœna tollatur, Vt peccatum omninõ ma-
neat impunitũ, pro quo pœna Christi satisfe-
cit. Hęc sanctus Thomas, vbi suprà, a titulo
tertio. Vtile est etiã sic confiteri pluribus: quia
quilibet confessor tenetur orare pro suis con-
fessis, & eorum memoriam in missa, saltẽ ge-
neralem. Veruntamẽ reprehendendi sunt cõ-
fidentes: qui nunc isti ista peccata, postea alte-
ri de nouo iterum commissa confitentur, ve-
recundantes priorem confessorem pro eo qd
iterum eadem prius confessa postea commi-
serit. Vnde inducendi sunt ne hoc faciant: quia
confessor nouit eorum fragilitatem, vnde nõ
debet imputare.

Secundõ caueat confitens ne mētiatur, ne
scilicet plus dicat quã res se habet, vel mi-
nus: quia secundũ sanctũ Augustinũ & S. Tho-
mam, si

nam, si nõn est peccator mendicando sic pecca-
tor: 22. q. 4. tũ humilitatis causa. Et hoc multũ
arguit illos, qui causa humilitatis de se p^o sin-
gunt, vel causa hypochrasis minus dicunt.

Tertõ caueat confitens; ne aliquid omit-
tat. licet dubitet illud esse peccatum mortale:
sed dicat confessori totũ, querendo an sit pec-
catum mortale: nã peccaret mortaliter omi-
ttingendo in tali dabitatio- ne confiteri.

Quartõ caueat ne omittat iterare confes-
sionẽ si cõfessus fuit sacerdoti, qd eũ absolueri
nõ potuit: vel si potuit, nesciuit discernere: vel
si cõfessus nõ fuit itegria, vt quæ tacuit aliquid
peccati mortale, vel neglexit, vel obli-^o est sa-
tisfactionẽ iniunctã in pœnitentiã. Similiter si
cõfessus est sine cõtritiõne: puta habẽdo p^oposi-
tũ in idẽ peccatũ reuertedi. In his em- casibus
tenet reiterare cõfessionẽ, scõdũ Pet. Sed an
residuas tenet cõfiteri peccata priora? Tho-
m. 4. dist. 22. quæ. 4. dicit qd directẽ non tenet,
nec in gnali, nec in specia- li: sed bene indire-
ctẽ scãquã illud, siue quo sciri nõ põt debitus
mod^o satisfactiõis, vnde tenet cõfiteri: & nõ-
titate peccata dimissã quã nõ sufficit; vt sciat
quẽ satisfactio sit ei imponẽda: vt si ipse fre-
quẽter lapsus carnis passus est ex aliqua oc-
casione, ita qd occasio per satisfactionem præ-
scindatur, & similiter de alijs peccatis.

Quintò caueat confitens ne cōfiteatur alie-
no sacerdoti, hoc est nō proprio: quia alienus
nō potest eū absoluerē vel ligare, de pœnitē
& remissio. c. omnis. & de pœni. di. 6. placet.
Licet em̄ omnes sacerdotes clauēs ligādi. & q̄
soluēdi accipiant in ordinatione sua. non in
qualiter laxata est illa potestas ad quolibet
sacerdotes. Et illa potestas ita cōcessa nis est li-
gata quātū ad exercitiū, ita q̄ non possunt eā
exercere, nisi de eis potestas iurisdictionis or-
dinaria vel delegata ab episcopō vel à sede a-
postolica, secundū Ioan. And. in. c. omni.

Potest autem proprius sacerdos quadrupli-
citer accipi. Vno modo pro eo, qui præest pa-
rochia; vt plebanus, qui habet potestātē, sed
modo inferiori. Alio modo, qui, præest modo
superiori: & sic episcopus est proprius sacerdos
nō hōi suæ diœcesis, & immediat⁹, vt in. c. xij.
episcopus, de offi. ordi. lib. 6. & in. c. vlti. de of-
fic. archid. secundū Hostien. Vel qui præest
modo principalissimo: vt papa. Nam papa est
proprius sacerdos omniū Christianorū, & ha-
bet plenitudinem potestatis, de author. & vsu
pall. ad honorē. & de foro cōpeten. cap. vlti. s. 2.
quæstio. 3. capito. cuncta per Mundum. Ter-
tio: proprius sacerdos dicitur habens iurisdic-
tionem delegatā ab aliquo prædictorum, vel
à legato papæ, de offi. dele. c. 1. Quarto habet
iurisdictionem

iurisdictionem à cōmuni confessione vel per-
missione iuris: & sic proprii sunt illi, quos epi-
scopi & abbates exempti eligūt in cōfessores:
vt de pœnitē. & re. ne pro dilatiōe. Sic etiam
in articulo mortis quilibet est proprius sacer-
dos illi quē audiuit, si propriū habere non po-
test. vigesimal ex. 2. quæst. sexta. si presbyter. &
c. sequenti. Hoc etiā modo vagabundorū ho-
minū est quilibet proprius sacerdos, ad quē de-
ueniūt. Similiter propri⁹ sacerdos peregrino-
rū est, ad quēcūq; deueniūt. Cōcordāt Io. An.
Inn. Hostiē. Frater Ioānes Hereticus, & Ioan-
nes de lignano, de pœni. & remissio. c. omnis.
Sciendum, tamen circa prædicta q̄ episcopus
potest committere audientiam confessionis
fratribus Prædicatoribus vel Minoribus per
ipsum electis & probatis: sed illi non habent
authoritatem totalem sicut plebani, nisi eis spe-
cialiter committatur: vt notatur de sepulturis,
capite, dudum. in Clementinis. Nec confessus
talibus tenetur iterū cōfiteri proprio. sacerdo-
tū, vt quidam erroneē putant: quorum author
fuit Ioannes de Polycraus: quem reprobauit
Ioannes vicesimus secundus in quadam extra
vaganti quæ incipit, Vas electionis.

Sciendum etiam, circa prædicta quod quis
potest confiteri alteri quā proprio sacerdo-
tū in pluribus casibus. Primo si subditus scit
propriū

propriū plebanus hæreticū, aut sollicitatorē
ad malū, aut fragilē ad peccatū, aut ad reuēsi-
dam pronū, & generaliter vbiq; confitens
probabiliter timet sibi vel sacerdoti periculū
tūc tñ debet recurrere ad superiorē, & petere
licentiā alteri cōfiteđi. Hæc Thomas in quar-
to, distinctione decima septima. Hostrius etiā
enūmerat octo casus. Primus est, qñ proprius
sacerdos est omnino indiscretus, vnde de penitē-
tia, distinctione sexta, ca. 1. placuit: Sed in hoc
subditus debet petere licentiā a sacerdote pro-
prio: quā si nō vult dare, petat eā ab Episcopo.
Secūdus, quādo parochianus trāstulit domici-
liū ad aliā parochiā. Tertius, quando quis est
vagabūdus. Quartus, cū quis querit domiciliū,
quo se cōferat, & nec dū quietatus est, aut limi-
tatur ad vnū locū. Quintus, cū quis deliquit in
aliena parochia, & commisit rapinā: tūc enim
ibi punitur. de rap. c. 1. Et hoc si est publicū ita
q̄ pro eo esset excomunicatus a p̄lato ip-
sius loci. Aliās si esset occultū, potest absolui a
proprio sacerdote, vbiq; furtū vel rapinā
accipit. Sextus, ratione studij, vt cū clerici ac-
cedunt de licentiā p̄latorum ad studium. Sei-
ptimus, tēpore necessitatis: vt quia infirmantur
ad mortē, vel debet intrare bellum, vel ma-
re, Octauus, si nō ponat spem in petitiōe proprij
sacerdotis. Sed hoc vltimum communiter non
tenetur

CIRCA CONFESIONES. III.
tenetur. In talib⁹ enim casib⁹, vbi quis cōfiteb⁹
alieno, debet ei iniūgi, vt se p̄sentet proprio
sacerdoti: nec propri⁹ sacerdos debet ei crede-
re, ne diceret se esse absolutū ab aliqua ex cōi-
tatione: quia tunc nō tenetur credere sine li-
teris absolutionis. Ego tamē cōsulo secundū
Richardū m. 4. dist. 17. quæst. prima. artic. 3. q̄
sine causa multū necessaria vel legitima nō
querat quis alium sacerdotē p̄ter propriū:
sicut multi consueuerunt facere, dubitantes,
temere de vita priorum sacerdotum, & di-
centes quōd non confitebuntur illi inebria-
to, sed querunt alienum contra statutum ec-
clesiæ. Sed si alter discretior non potest habe-
ri, vel p̄latus non vult dare licentiā sub-
dito cōfiteđi alij p̄ter se: quid erit agen-
dum? Dicit Richardus quōd in tali casu pro-
pter bonum obedientiæ facit magis subditus
utilitatem animæ suæ confitendo proprio sa-
cerdoti minus bono, dum tamen sit sufficiens,
quā confitendo alteri meliori. Et dico de mi-
nus bono, non de minus discreto: quia aliās
semper querēdus esset minus discretus: quōd
non est verum: sed semper querēdus est ma-
gis discretus, si potest haberi. Nec excusatur
subditus indiscreto plebano confitens si eum
male iudicat: quia non tenetur cæcus cæcum
ducere, ne ambo in foueam cadant.

Et nota

Et nota quod in casu quo quis veniens de aliena parochia, caueat imperitiā proprii sacerdotis, petēs audiri confessionē suam per alium plebanum: dicēs se habere licentiā a proprio sacerdote: nunquid tenetur ei credere ille, quem petit pro audiēda cōfessione? Respō. deo quod sic, prout notauit Ioan. And. in glo. 4. capit. primo, de priuileg. in Clēm. Pro quo allegauit de pœnit. distinc. 6. placuit, quia nō est immemor prēsumentus suę salutis. prima quęstione septima. capit. sancimus. & de homicidij s. capitulo, significasti. Potest autē hęc licentiā parochialis dare, etiam si nondū habet ordinē sacerdotij, aut eius vicarius vices suas gerēs: vt dicit Io. An. in quinta glof. ibid.

De cautelis seruandis ex pte confessoris.

Primo caueat cōfessor ne suū parochianum habentē casum episcopi nondum expeditum, in quo ipse non potest dispensare aliquo modo audeat absoluere ad cautelam: sicut stulti quidam consueuerunt facere, qui non confessores, sed deceptores potius appellandi sunt, & confessores, qui cū non possunt absoluere in casibus episcopi, dicūt parochiano: Ecce, ego te absoluo ab isto peccato ad cautelā, vt possis istis diebus cōmunicare, tē de te scandalum oriatur, si non cōmunicare isto festo paschæ. Tu autem post ista festa accedens

tedens ad authoritarem episcopi, confiteberis de isto peccato. O non sic impie, non sicne decipias te & ipsum, Sic enim facias, & dicās: O bone fili, ego non habeo in isto casu authoritatem: ergo accedas statim ad episcopum, vel eius authoritatem habētē: nec te prius procura res sacramento Eucharistię cōmunicari, nisi fueris absolutus. Si enim non possis accedere ad Episcopum ante ista festa, nullo modo accedas. Et si aliqui de te suspicabūtur dicētes, Hęc nō cōmunicauit istis festis: vel si ā te querat vicin⁹ tuus, quare nō es cōmunicat⁹ in isto festo? dicas, hoc feci de cōsilio sacerdotis mei vel cōfessoris: vel quia habeo graues inimicitias cū hostibus quibusdā, quos nondū euasi. Et verū dixit: quia habet inimicitias cū diabolo, & ei⁹ laqueos disumpere conari debet, & ipsum ex pugnare de corde suo: nec in hoc mētuit. Nō tamen dicat in hoc: habeo inimicitias cū quibusdā hominibus: sed cū quibusdā hostibus: nisi etiā haberet inimicitias cū hominib⁹. Sacerdos autē hoc casu quādo subditus cōfitef sibi taliter, inueniēs casum episcopi, inter alios, audacter absoluat ab illis, & iniungat pœnitentiā pro illis, quę sunt de authoritate sua: casum verò referuatū remittat ad episcopū. Non sicut quidam faciunt, qui postquam audiunt in confessione casum episcopi, statim dicunt

confitenti:

confitentis: vade, non habeo tecum quicquam dīponere, nisi accedas ad episcopū. Et tales exponunt personas huiusmodi magno periculo quia sæpe contingit q̄ tales oblitī fuerūt de peccatis prius cōfessīs. Veruntamē si sacerdos inuenit confitentē ex eōmunicatū a iure vel ab homine: vel si forē dicat cōfiteari, Bone pater, ego semel percussī clericū ordinatū, ex ira: vel sum in ex cōmunicacione maiori: tunc statim sacerdos nō audiat eius cōfessionē: nec absoluat eum ab aliquo, etiā minimo peccato, donec fuerit p̄r superiorē a sententia ex cōmunicacionis absolutus, & se docuerit p̄r literas absolutorum, secundū Tho. in. 4. dist. 8.

Secundū lo caueat sacerdos, ne aliquo modo reuelet vel prodar cōfessionē signo, nutu, vel facto: sed oīo debet celare exteri, sicut De^o tegit interi^o. Per hoc em̄, vt dicit Tho. in. 4. dist. 21. hoīes magis attrahunt, & simplici^o cōfitemur. Si autē periculū immineret, & hoc solū sciret p̄ cōfessionē: vt quia scit aliquē hereticū: si maliter scit in cōfessariū: p̄pter hoc debet reuelare eōs: sed p̄r mōrē debet tales vt dicitur sicut p̄lato dicere quōd videt sup̄ gregē, sine oī reuelatōe cōfessionis. Si etiā sacerdos cōpelleret ad dicendū per episcopū: talis bene p̄r dicitur: Reuerēte pater, ego nihil scio: nisi illigēdo v̄ homo: quia scit vt Deus. Non solū

lum autē caueat reuelare illa; quæ cadunt sub cōfessione sacramentali, vt peccata: sed etiā alia gesta, & facta, per quæ posset quis deprehēdi peccator: imō etiā illa, quæ omnino non pertinet ad cōfessionē. Et idē dico si aliqua dicantur alicui, nō per modū cōfessionis: quia fortē nō sit absolutio, nec p̄nitentiæ iniunctio: sed tamē sit sub specie cōfessionis. Nam in tali casu licet non claudatur tale dictū sigillo cōfessionis, secundū Tho. in cōpendio: tū talia omnino sunt seruanda ex honestate, ac si in cōfessioe suscepta fuissent, secundū Tho. in. 4. dist. 21. Si autē sacerdos scit peccatū p̄ter cōfessionē, potest illud dicere: sed nō debet dicere quōd sciat hoc ex cōfessioe; & nihilominus debet abstinere ab hoc quantum potest propter prōnitatis cōsuetudinē. Nam sacerdos peccata reuelans, quæ scit extra cōfessionem, & sæpius hoc faciēns, assuescit, ex hoc postea etiam reuelare ea, quæ sunt in cōfessione sibi distando habeat linguam re frenatam dentibus propter p̄nam depositionis & retrusionis in arctum monasterium ad agenda p̄nitentiā: de p̄nitentiā, & re. omnis, & de p̄nitentiā, dist. 6. sacerdos. Quando ergo vis securus esse, cū opus habes de aliquo peccato tibi confessō, require doctorem aliquem sub cōsilio dando, non dicas sic: Ecce

quædã persona est mihi cõfessa de ciuitate vel villa: de hoc quid cõsultis cum ea faceret? potius dimittas vt ipsa sola cõsulat vel quærat auctoritate. Quod si fortè uereur, dicat sic: Ecce, quidã casus accidit sub hac forma? et peruenit ad me casus talis: quid cõsultis super eo? Et licet esset de licetia cõfitentis quod posset reuelari, vt dicit Tho. vbi supra: hoc tamen fiat sine scãdalo: & absteineat ab hoc sacerdos quantum magis potest, vbi scandalum timetur. Ille etiã, cui reuelatur de licetia cõfitentis, tenetur illud seruare & celare, sicut confessor principalis: nisi daret sibi licentia à cõfidente, quod ille absolute ac liberè faciat, ac si esset publicè factum. Caucaut autem confessor, ne sic reuelando de licentia cõfitentis dicat narrando: Dicitur est mihi in cõfessione hoc: quia in nullo ca su debet, nec potest hoc facere, quantumcũque haberet licentiã à cõfidente: quia ista sola verba includunt peccatum mortale: quia includunt reuelationem huius vt cogniti eo modo, quo non licet reuelare, secundum Scotum. Dicit tamen sub illis doctor in 4. distinctio. 21. q. 2. q. ad celationem peccati in confessione detecti tenetur homo de lege naturæ: iuxta illud, Non facias alijs, &c. Math. 7. Quia quisque tenetur conseruare famam alterius, sicut propriam: similiter fidelitatem debet seruare, quam bene

vult

vult sibi seruare. Item de lege positiva, quæ est. De cõfessione aliqua nullus te tradere debet. Talis etiam datur occasio fieri cõfidenti.

Tertio caueat sacerdos: ne audiat mulierem illam, quæ peccauit, scilicet cõcubinã vel adulteram suã. Nã licet secundum dominum Archid. 30. q. 1. in c. omnes. sup. gl. 2. talis sacerdos potest tali mulieri iniungere pœnitentiã, cum sit parrochiana eius, secundum Hugonem, qui hoc notat. 3. q. 7. c. ult. Quicquid tamẽ est de hoc, ego video aliud, scilicet, clerici nõ debent suis cõcubinis pœnitentiã iniungere, sed magis eas inducant vt ab alijs pœnitentiã accipiant: vt in gl. 3. q. 2. placuit. Et hoc totum est propter honestatẽ secundum Bartho. Brixien. & propter ordinem, secundum Hugo. Quantum tamen est de iuris rigore, si presbyter daret pœnitentiã cõcubinæ suæ, p. delicto cõmissõ, valebit pœnitentiã scdm Archid. quia nota. 30. q. 1. vbi hoc idẽ sentit Laur. Põlon. dicens cũ gl. 30. q. 1. o. c. s. q. presbyter Orientalis sicut Ruthen. vel Grecus nõ audit peccata suæ vxoris: quia nec ipse libere cõfiteatur, si adulteriũ commisit. Ergo in omnib. ista meli. est psonas huiusmodi remittere ad superiores. Et ego miror. de tantis in hoc magnã difficultatẽ facientib. an presbyter possit audire suæ cõcubinæ confessionem. Ego autẽ video q. iste casus est episcopalis: vt

I. dictum.

dictum est supra de casibus episcopali bus.
 Quarto caueat sacerdos, ne existens in crimine audiat confessiones aliorum: naturalis est uiter peccat. Nam sacerdos bene docedo populum, & male uiuendo, instruit Deum quod dicitur cum debeat condemnare. xl. dist. multi. & de pen. ni. dist. 6. qui uult. ver. sacerdos. ubi dicit Aug. Sacerdos, cui omnis offert peccator, ante quem statuit omnis languor, in nullo eorum sit iudicandus, que in alio est iudicare proprius. Vbi dicit gl. q. peccat sacerdos in crimine iniungens penitentiam & uerum est. vt. 3. q. 7. ite in Euangelio ubi dicit gl. q. si in necessitate suus parochianus petat ab eo penitentiam, cetera ipse sacerdos & statim iniungere potest. vi. dicit gl. Quando ergo tu simplex, sicut & ego, legis autoritates, quod non solum sancti existentes soluunt peccatores, sed etiam mali quandoque iudicabant aliorum excessus & peccata: sicut Saul cum a Domino esset reprobatus populum Dei iudicabat, & eius iudicium uniuersus populus expectabat. Itē David cum esset adulter & homicida, interrogatus a propheta, sententiam in diuitie dedit, qui ouem pauperis rapuit, dicens: Filius mortis est vir, qui fecit hoc. 11. Regum. 20. Item Salomon cum ante uere muliercularum deos gentium coleret, tamen uniuersa plebs Israelitica ad eius iudicium confluerebat. Sic & Achab quandoque

leret,

leret Baal, tamen decem tribus iudicabat. 3. Regum. 22. Non te decipias quisquis istas leges: quia nihilominus grauius peccas, licet absolutio, quam facis in subditos, teneat apud Deum quantum ex officio, non ex iuris merito: quia ubique melius faceres, si ex utroque absolueres: quia & tibi meriti gratiam mereris, & confidenti veniam adaugeres.

Quinto caueat sacerdos ne audiat sacerdotem sine licentia specialis vel generali episcopalis: nisi episcopus scierit vel approbaret tacite vel expresse. Et hoc est contra multos plebanos, quorum unusquisque audit alium & presertim in casibus fornicationum, qui sunt episcopales: ut multoties clamant, & adhuc clamore lupi in caelum & terram quod isti decipiant se.

Sexto caueat confessor, ne confidentem, qui non uult, vel non potest sufferre onus penitentiae, remittat a se uacuum. Caueat etiam ne exigat iuramentum a confidente de peccato illo, de quo confessus est, amplius non faciendo neque committendo. Hoc enim reprobatur. 1. quae st. 3. ubi gl. 2. dicit quod ab haereticis reuertentibus, & ab incendiarijs vel in horrendis criminibus similibus tantum iuramentum exigetur ut iuret confitens de cetero se nunquam simile commissurum. Et expresse prohibet gl. ibidem hoc non fieri in quolibet peccato mortali. Ego tamen

men competi quosdam, sciolos apud se a mulieribus coniugatis extorisse iuramenta super fornicationem de cætero non faciendâ, quod quanti periculi sit, qui ibet aduertere potest. Quando ergo venit ad te homo, qui non vult subire onus pœnitentiæ: dicas sibi iuxta tenorem capituli, quod quidem, de pœni. & remiss. Quod si confiteatur, sed se dicit abstinere non posse: nihilominus eius cōfessionem audias, & dicas ei quod non est vera pœnitentiæ talis: & quod disponat se quanto citius p̄r ad propositū abstinendi à peccatis huiusmodi. Cū autem habet propositum abstinendi à peccatis, sed non vult subire onus pœnitentiæ tam magnum sicut sua peccata requirunt, dicendū est ei: Charissime fili, tu debuisti pro istis peccatis pœnitentiā agere tantam vel tantam: sed ex quo non vis subire eam, scias quod exigetur à te in purgatorio: & nihilominus ex quo habes contritionem, ego te absolvam. In hoc enim casu melius est de misericordiā facere rationem, quàm de iustitiā. Si tamen esset suspectus aliquis, de quo præsumitur quod non faciat quod ei præcipitur: dicendum est ei quod si non faciat hoc, puta quod non restituat talem rem, de qua confiteatur, quod caret fructu confessionis. Et iste est modus optimus & securus.

De pœni.

De pœnitentijs infirmorum & decedentium de hac vita.

Habitis cautelis, modis, & dispositionibus pœnitentiū in bona sanitate: videndū est de pœnitentijs infirmorū & decedentiū de hac vita. Est igit sciendū q̄ sacerdos circa quēlibet moriturū primò ad eū veniēs ita quærat, secūdum cōsiliū Anselmi, dicēs: Charissime fili, habes ne fortè intētionē abstinendi à peccatis, si supervixeris, & de eis satisfaciēdi? Et ille dicat, q̄ sic. Itē lætaris q̄ in fide christiana decedis? & ille respōdeat, Et iā, Itē fareris te non bene vixisse sicut debuisses? Respōdeat, fateor. Item credis, q̄ propterte est mortuus filius Dei vivi Iesus Christus? Respondeat, Et iā. Itē credis resurrectionē mortuorum? Respondeat, Et iā. Tūc hortetur infirmum dicens: Age age ergo pœnitentiā dū est anima in te, habēdo verā cōtritionē: & in morte Christi verā fiduciā constitue. Huic morti te totū committe. Hac morte totū contege & involue. Et cū Dominus Deus tu⁹ voluerit te iudicare, scilicet iuxta peccata tua, dic: Domine: mō: tē domini nostri Iesu Christi objicio inter me & iudiciū tuū: aliter tecū nō contendo. Si dixerit Deus q̄ mereris dānationē, dic: Attēdo crucē domini nostri Iesu christi, nulla merita mea, ipsiusque meritū offero pro merito meo, modò, quod ego habe

re de.

re debuissim, non habeo. Istit sic habitis, quod
 diat eius cōfessionē: qui cū cōfessus fuerit, non
 est ei imponēda quāritas pœnitētię, sed inno-
 tescēda. 26. q. septima. ab infirmis. qui postquam
 cōualuerit: illā pœnitētiā seruare debet. Dic-
 cat ergo ei cōfessor, Bone fili, ecce tu pro istis
 peccatis tantum deberes pati, si superuixerēs,
 unde ex quo iam nō potes satisfacere pro eis
 in præsenti vita, doleas salte quantū potes, ro-
 ga tū amicos ad faciendū pro te orationes &
 elemosynas. Si autē cōualueris, accedas iterū
 ad me, & ego iniungā tibi pœnitētiā salutarē.
 Quare autē innotescēda est pœnitētiā tali ex-
 decedenti? Archi. in dicto cap. ab infirmis. di-
 cit quod propter duo: scilicet vt sciant amici,
 quā recompensationē facere debeat: & vt iste,
 sciat qualiter pœnitere debeat, si superuixerit.
 Et idē ponit verba qualiter tales sunt admonē-
 di, dicens: Talia peccata qualia tu perpetrasti,
 tot annorū a nobis pœnitentiā accipiunt: sed
 te in: erim quousq; enaseris fortē, expectam⁹,
 vt tunc tibi congruā pœnitentiā imponam. Si
 autem dominus noster vitę terminū tibi dero,
 voluerit p̄ auctoritatē Petri & Pauli principis,
 cui datę sunt clauēs regni cœlorū, absoluo te
 a peccatis tuis prędictis, & sacrificia & preces
 nō elemosynas & ieiunia, nec nō & iura
 & opera pietatis, q̄ p̄ te fiēt, tibi p̄ futurā
 redemptionē

redemptionem anime iudico, &c.

10. Quomodo sacerdos se habere de-
 beat erga infirmos.

VT autem practicā habeat sacerdos cir-
 ca prędicta, sic procedat: veniēs ad in-
 firmū pręmissis istis interrogationibus suprad-
 ictis, audita cōfessione, nō iniungendo, sed in-
 notescēdo pœnitentiā eo modo quo suprad-
 ictū est, sic eū absoluat: Misereat tui De⁹ om-
 nipotēs, & dimittat tibi peccata tua, & p̄ducāt
 te in vitā eternā. Domin⁹ noster Iesus Chri-
 stus te absoluat ab oībus peccatis tuis que cō-
 misisti cogitatione, locutione, opere, & omis-
 sione: & auctoritate dñi nostri Iesu Christi,
 qua fungor in hac pte. Ego te absoluo ab om-
 nibus sententijs excommunicationis minoris & ma-
 ioris ab hominē, vel a cōfessione in te factis, & ab
 oībus peccatis tuis Deo & sibi cōfessus & cō-
 titis & obis: & restituo te in gremiū sanctę
 matris ecclesie, & participationi sacramento-
 rum. In nomine Patris & Filij & Spiritus san-
 cti amen. Si verō decedens habet bullam pa-
 palem a peccata & a culpa in agōne tantū
 tunc obseruetur forma bullę, & absoluat
 sic: Et primō, tam in isto casu, quam in omni-
 bus supradictis pręmissis decedens factis
 cōfessionem omnibus, quibus tenetur, vel a p̄-
 bus illicitis aliquid recepisse, & a p̄-
 bus

iniuste. Et hoc faciat per se, si supervixerit, pro
tra certū tempus sibi assignatū, vel p suos he-
redes, quos tunc obliget, sit tūc deinde absol-
uat p remittēdo sicut prius. Misereat tibi omni-
potēs, &c. & auctoritate dñi nōstrī Iesu Ch-
risti & sanctorū Petri & Pauli, & auctoritate
mini N. papæ mihi in hac parte vigore grātē
tibi factæ cōmissa. Ego te absolvo ab omni
sententijs excoicationis maioris vel minoris,
ab homine, vel à canone in te lat. contēdo-
tibi omniū peccatorū tuorū de quibus con-
fessus es, & confessus plenā remissionē, in nomi-
ne Patris & Filij & Spiritus sancti. Amen.

Circa prædicta tamen est sciendū, quod
libet sacerdos simplex in mortis articulo, ha-
bet plenā auctoritatē absoluedi decedentem
ab omnibus excoicationibus & peccatis,
servata tamen forma ecclesie. Unde quatin-
cunq; vnus sit excoicatus à iure, vel ab ho-
mine, dū modo fuerit in forma ecclesie abso-
lutus, sepeliet in cœmeterio, nisi ius sibi specia-
liter denegasset sepulturam, & inhiuisset ut
patet de torneamentis, per totū. & sic de alijs.
Forma autem ecclesie circa istos servanda, est
hæc: Primum si est excoicatus per excoica-
tionem, promittat stare & parere iuri. Si autem
est excoicatus pro debito, promittat
quod cum equaliter satisfactus fuerit, ser-
vabitur.

fiat usure, siue rapine, siue spolia, siue quodcū-
que aliud debitum. Quod si cōgierit eū de-
cedere: tūc ponat hæredes suos, vel alios habē-
tes ibi bona, fideiūsores suos, qui p ipso satis-
faciant eū effectū: & hoc ipsi fideiūsores de-
bent facere & pmittere antequam absoluat.
Dicendū est etiā, si supervixerit, & intra
tempus sibi assignatū, postquam convaluerit,
non satisfecerit, reitūdet in sententiā eandem
excoicationis: ut patet in c. eos qui de sen-
ten. extom. lib. 6. Si autē esset pauper, qui nōn
posset facere vel habere fideiūsores, saltē pro-
mittat quōd postquam ad pinguiorē fortunā
veniet, vult satisfacere: de solutio. capi. Odoar-
dus. Omnib⁹ autē præmissis, sacerdos coram
testibus pot. eū sepelire in cœmeterio, vel in
ecclesia eo modo quo dictum est supra. Unde
sic dicit Grego. papa. 9. x. vii. de sepul. cuilibet
curator Parochiano tuo, qui excoicatus
test pro manifestis excessibus, videlicet: pro ho-
mitudo, incedio, violenta manu iniectione
in personas ecclesiasticas, vel ecclesiarū viola-
tione, vel incestu, dum agebat in extremis, per
presbyterum suum iuxta formam ecclesie ab-
solutus, non debent cœmeterium & alia ec-
clesiastica iustitia denegari, sed vius hæredes
& propinqui, ad quos bona pervenerunt ipsius,
pro eodem satisfaciant, tenura ecclesiasti-
ca sunt

ca sunt, compellendi. Hæc ubi
 Et quia multi dubitant, utrum taliter absolui
 in agone, postea debet absolui per iudicem
 periorē, ex quo fuerūt excommunicati: est scilicet
 dum q̄ si prædicti infirmi cōualescunt; & fa-
 ciunt ea quæ eis iniunguntur, nō debent vlti-
 rius querere vltiorē absolutionē ab aliquo
 iudice, a quo fuerunt excommunicati: sed con-
 tēti erūt absolutione principis sacerdotis, per
 quem fuerunt in agone absolui. Alias enim
 ad quid valeret illa forma circa eos obserua-
 ta? Illa enim absolutio circa eos facta dū tra-
 debat in agone, licet non decesserit, est vali-
 da intantū, ac si per illū iudicē, per quem fue-
 runt excommunicati, fuisset facta: quia in ta-
 li articulo quilibet sacerdos est papa, de vlti-
 mo distin. r. quem pœnitet. & de senten. exco. nō
 dubitet. & eo. tit. eos qui lib. 8. Sciat autē sa-
 cerdos qui absoluit v̄surariū, vel raptorem, vel
 incendiarium, sacrilegum, homicidam, p̄for-
 sorem, clericū, vel similem in agone. sine for-
 ma suprā dicta, puta nō accepta ab eo promif-
 sione vel cautione fideiussoria sufficienti; q̄
 ipse solus soluat illis, quos negotiū t̄git. Te-
 netur enim ex quo non satisfacit formæ statu-
 tæ ab ecclesia, & illis subtrahit personam, con-
 tra quam restabat eis actio: Ad hoc facit Cle-
 ment. eos, qui de septimo. in fine per a ipsam
 absolutum

absolutum fuisse quo ad actionem: quia eccle-
 sia non habebit eum pro absoluto, nisi aliās
 sacerdos satisfecerit pro eo.

Regulæ quibus peccata mortalia atq; ve-
 nialia sunt cognoscenda.

EXpeditis modis congruis, quibus se con-
 fessores circa audiendas cōfessiones re-
 gere debēt, vtile iudicavi, confessoribus occu-
 sionem dare aliquā cognoscendi, et si non cea-
 titudinaliter, coniecturatiuē tamen pecca-
 ta mortalia & venialia. Pro quo primò est
 sciendum quod peccatum mortale sic definitur
 Est commissio siue omissio voluntaria rectæ
 rationi cōtraria: ratione cuius & de per se per-
 ditur gratia. Vnde ex hoc nō plus accipe, nisi
 quod peccatum mortale est conuersio inordi-
 nata per delectationem ad creaturam suprā
 Deum, vel æqualiter cum Deo. Veniale autē
 fit per delectationem in creatura circa Deū,
 vel sub Deo. Et dicitur mortale, quasi magis
 dignum morte: quia infert mortem culpæ, &
 aufert vitam gratiæ. Veniale autem, quia ve-
 nia dignum. Et committitur veniale ex impo-
 tentia & inanimaduertētia, & ignorantia. Et
 eū nullum istorum procedat ex malo pro-
 posito siue malitia: ergo dicitur venia dignū.
 Ponam igitur aliquas regulas de notitia pec-
 catorum mortalium.

Prima est, Quando cūq; homo presertim creaturā creatori, vt puta magis ei intēdendo, sibi plus credēdo, de ipsa plus confitēdo, quā de Deo, aut ei maiorem honorē exhibēdo quā Deo: similiter ei plus placendo quā Deo, & mādati eius prōprie obediēdo, aut ei subiūcēdo, aut difficiliora pro ea, quā pro Deo sustinēdo: plus in ea, quā in Deo delectādo: aut pro ea diuina mādata trāsgrediēdo: aut in ea sufficiētū suā ponendo: sunt semper præsūmitur mortale peccatum. Ex hoc ergo colligitur notabile diuisum q; quando amor vel affectio ad creaturā, siue ad se, siue ad aliū tantūm credit in homine vel est tā magna quōd in ea constituitur vltimus finis: sic q; aliquis nec actō nec habitu ordinat illā creaturā, nec eius dilectionem, aut etiā seipsum secundum Deum; sed vellet cum tali creatura contentari, & non curat Deum offendere, aut praecepta eius trāsgredi propter illam creaturā: vel non curat de beatitudine dummodo possit hīc manere cū tali creatura: omnia ista sunt mortalia: q; includunt contemptū Dei, licet non formalē; tamen interpretatiuum: & est fructio creaturæ, quæ praeponitur Deo. Hoc est contra illos curiosos, qui amore amasarum suarū debaechati dicunt: O si rectū possem in perperuā manere, non curerē si Deus in caelo resideret, &

me hīc

me hīc tecum dimitteret. O miser & omnium miserorū infelicissimē, qui nō gustasti quā suavis est Dñs speratib² in se, & quā a preparauit diligētib² se. Si tū aliquis diligit creaturā plus quā debet, sed tū ppter hoc Deū nollet offendere, aut eius amicitia p̄dere nec trāsgredi eius praeceptū, aut eū ppter hoc deserere: tūc nō oportet q; sit mortale. Secūda regula: Quā aliquid cōmittit cōtra dilectionē Dei, vel proximi notabiliter tūc est mortale. Illud autem est contra dilectionē Dei, p quod violat amicitia inter Deū & hominē: vt cū sit aliquid contra eius prohibitionē, vel quod sibi displiceat. Illud verō sit cōtra dilectionē proximi, qd homo facit proximo: & tamen sibi nollet hoc fieri, iuxta illud: Non facias alijs, & c. & quod tibi rationabiliter & ex debito vis fieri, & c. Et potest etiā attēdi penes scādalum acturum quod ego infero proximo meo per mala exēpla. Sed quantū importat cōtra dilectionē, vel quantū sit illud scādalu ad hoc q; sit mortale, nō prae cise determinatū est: q; in modico facere cōtra proximi, aut in paruo scādalizare: non est mortale. Vnde quilibet attendat seipsum quid sibi vellet fieri, & quid sibi nollet fieri, & per quod factum & non factum inter se & proximum amicitia quā sibi habent, absolueret.

Tertia regula: Quando aliquis committit

vel

vel omittit cōtra præceptū Dei vel ecclesiæ, vel legis naturæ, vel superiorū: & præsertim si sunt præcepta de necessitate salutis: vel faciunt contra votum publicum, vel contra iuramentum licitum: tale est mortale.

Quarta regula: Quando aliquid fit vel omittitur contra conscientiam verè vel falsè dictam aliquid esse mortale: vel contra conscientiam formidantem probabiliter & dubitantem an sit mortale, si conscientia non sit sufficienter instructa: est mortale.

Quinta regula est de actibus intus manentibus: quando quidem quis habet solam cogitationem de aliquo quantuncunque turpi vel malam, absque tamen complacencia seu delectatione vel consensu: tunc nunquam est peccatum mortale, sed vel veniale, vel nullum. Quando verò est consensus in actum, qui est factum peccatum mortale: tunc semper est mortale: quia Deus voluntatem pro facto acceptat. Quando autem cum cogitatione aut complacencia est delectatio morosa in aliquo turpi, & specialiter in libidinosis: tunc est mortale secundum dictum August. esto quod non sit consensus in actum, sed in solâ morosâ delectatione: & hoc bene est attendendum. plures enim hic decipiuntur. Ex his ergo iam ponamus prædicâ de singulis peccatis mortalibus. Et pri-

mòde

mò de superbia: quæ tunc est peccatum mortale, secundum primam regulam, quando quis subtrahit se à subiectione & obedientia diuina; & totâ vitam suâ ordinat ad laudè humanâ, & ad vanam gloriâ. Talis enim ex quo non curat hoc facere ad laudè Dei, sed potius humanâ, videt homines plus diligere quam Deum: quia illis plus vult complacere, quam Deo. Similiter est mortale per regulam secundâ, cum quis pro sua superbiâ faciendo facit extorquere pauperes proximos pro suis tunicis componendis. Similiter cum quis non curat scandalizare proximos: sicut sunt mulieres ornantes se, quæ præbent occasionem videntibus ad concupiscendum eas. Vel cum quis præsumptuosè transgreditur præcepta Dei, vel præcepta legis naturæ: ut faciens alteri quod sibi displicet: tunc est mortale, per tertiam regulam. Quando verò quis appereret humanâ laudè vel vanâ gloriâ alijs motus: tunc est veniale. Item avaritia est mortale peccatum, per secundâ regulâ, quando aliquis appetit diuitias habere, non curando an per fraudem, mendaciâ, vfuras, periuriâ, per ludos illicitos, vel emptiones, vel venditiones exercens illicitas, vel detinendo debita aliorum, vel mercedem seruorum suorum: peccat mortaliter. Similiter per primam regulam est peccatum mortale, si nimis magna spes

spes in eis constituitur. Est etiam per tertiam regulam peccatum mortale quoniam pro eis acquirendis negliguntur precepta salutis: ut fornicando die dominico vel festiuo. Item per quartam regulam fit peccatum mortale, quoniam dubitatur de contractu an sit licitus, & tamen exercetur. Quando vero appetunt diuitias plus quam sunt necessesse, sed tamen nollet eas acquirere malo & iniusto modo, veniale est peccatum, secundum Augustinum in libro de purgatorio. Vel quando nollet offendere Deum, nec in eis confidere: tunc etiam est veniale; &c. Item gula est peccatum mortale: per primam regulam, quando quis tantam delectationem in comestatione vel potatione habet, quod propter ipsam non curat Deum offendere, aut missas negligere, vel ieiunia frangere. Item, quando homo se grauat potu, tantum quod usum rationis amittat. obliuiscens ubi sit, & reditur ut bestia, vel cum alium studiosè inebriat, & hoc est peccatum mortale, per secundam regulam. Et hoc est verum, si scit fortitudinem patris: quia si nescit, & bibit excessiue causa celsionis vel collationis amicorum & sociorum, est veniale. Item per quartam regulam est mortale, si quis contra conscientiam sibi dictatam bibit: quia tale potum bibere immoderate, est destructio capitis, vel quia hoc est peccatum talidie, vel quia inde scandalum oritur: est peccatum

catum

catum mortale. Hoc attēdat presbyter visitans tabernas: ex cuius visitatione scandalizant laici, si talis peccat mortaliter, iudicet seipsum. Si autē quis comedit vel bibit ex delectatione, vel ultra mēsurā, vel pretiosos cibos sumit, sed tamē nollet ipse sibi per hoc ardinare aliquod impedimentū sanitatis vel salutis, licet ei eueniat dolor capitis vel infirmitatis: aliās est veniale. Itē ira quā homo procedit vsq; ad odiū proximi, ita quod vult notabiliter nocere proximo in rebus, corpore, vel honore: est mortale, per secundam regulam. Si autē ex commotione subita vult malum proximo, non bene deliberatus quod tamē deliberatus non faceret: nō est mortale. Item inuidia, quae est tristitia de bono proximi, si procedit ex odio personali: est peccatum mortale, per secundam regulam. vel si gaudet de malo proximi, & trahitur de ipsius bono, & tamē ex hoc nullam habet vt sita em: semper est mortale. Sed si ideo gaudet de malo, ne sit ei notius: puta gaudet de sui inimici depressione, vt per hoc sit sibi ad nocendum minus potens: hoc non est peccatum mortale. Similiter detrahens & infamis ex inuidia: est mortale. Itē luxuria, quae est omnis coitus extra thorum matrimonialē semper est peccatum mortale. Similiter concupiscentia cum delectatione morosa, vel con-

m

sensus

sentus in talē actū. Et omnis actus turpis in le-
tis impudicis, vt oscula, & alia, quæ verecūda-
tur homo facere coram hominibus, sunt pec-
cata mortalia. Similiter dicendum est de ami-
citiā & fauore viri & mulieris, quidā dicunt q̄
est mortale peccatū, eo modo videlicet dum
vult complacere alteri: i in actibus præscriptis,
scilicet osculis, motibus & tactibus inordina-
tis, dans sibi potestatem in se exercendi vel ha-
bens animum paratum ad hoc, dum alter nol-
let exercere. Et tales stances in tali periculo,
vel proposito non sunt in via salutis. Item Ace-
dia est tædium de diuinis rebus & de rebus spi-
ritualibus, vel tarditas & pigritia ad audien-
dum de Deo, & faciendum ea, quæ ad Deum
spectant: & est mortale. Vnde patet q̄ distra-
ctio, cogitatio, vel occupatio exterior inter di-
uinum officium est peccatū a ccedia. Et si est
studiosa applicatio ad talia impertinentia, ita
q̄ nō curat homo à se repellere huiusmodi co-
gitationes, & dimittere occupationes: est mor-
tale peccatum. Et nota circa prædicta q̄ aliud
est mortale, aliud veniale, & aliud criminale.
Vnde inter mortalia & criminalia est differē-
tia, sicut inter genus & speciem: nā omne cri-
minale est mortale, sed non e conuerso. Multa
enim mortalia sunt, quæ non sunt criminalia,
id est, capitalia id est quæ nō inducūt decapi-

tationem

tationem, siue depositionem, vel exilium, vel
intrusionē carceris: licet quodammodo omne
peccatū vocetur crimē. dist. 25. vnum oratiū.
parapho, criminis appellatio. Primum pecca-
tum criminale est peccatū hæresis: vt errare in
fide Trinitatis. 22. q. 2. primum. Secundum est
incestus: vt habetur. 32. quest. 7. cap. adulteriū.
& capite, flagitia. Tertium est homicidium. 5.
distinct. placuit. Quartū crimen læsæ maiesta-
tis. 6. quest. 1. si quis. 3. quest. 5. accusatoribus.
Quintum crimen sacrilegij. 2. quest. 1. in pri-
mis requirendū est. 17. quest. 4. si quis in atrio.
& c. frater. Sextum, incestus. 3. quest. 4. con-
sanguineorum. 35. questio. 3. de incestis. & eo-
dem cap. questio. 8. hæc sabubriter. Septimum
conspiratio. 11. quest. 1. conspirationum. & ca-
pit. si quis clericorum. Octauum, adulterium.
21. questio. 7. quid in omnibus, & eadem cau-
sa. q. 4. Nonum, falsum testimonium. 12. q. 4.
non peierabis. 6. questio. 1. quicunque. Deci-
mum, est crimen simoniæ, respectu cuius o-
mnia crimina pro nihilo reputantur: vt de si-
mon. sicut simoniaca. prima. q. septima, capite
vlti. Vnde decimum est vsura. 4. quest. 3. c. pleriq̄.
Alia autem peccata nō vocantur criminalia:
quia nō sunt capitalia, licet mortalia sint. sunt
enim dispensabilia sine decoloratione status
ecclesiæ. 1. quest. 12. dispensatores. & c. & si il-

la. secundum Arch. 25. dist. audire. Itē peccata mortalia sunt omnia cōtra decē p̄cepta cōmissa. quæ enumerat Apostolus ad Ro. 1. vt idololatria, auaritia, inuidia, cōtētio, dolus, sūsurraio, detractio, cōtumelia, superbia, clatio, inuentio malorum, inobediētia. Nā qui talia agū: digni sunt morte. Itē ad Gala. 5. enumerat alia dicens: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immuditia, impudicitia, luxuria, auaritia, veneficia, inimicitia, cōtētionēs, emulatiōes, rixæ, dissensionēs, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, comestationes. Et sequitur: Qui talia agūt, regnū Dēi nō consequent. Ad ista autē reducūtur omnia alia mortalia. Sed peccata venialia enumerat August. 25. di. quālis. vt cū aliquis plus accipit in cibo vel potu quā sit necesse: plus loquitur quā oportet: plus tacet quā expedit: quoties paupere importundē petentē exasperat: vel si sanus a lijs ieiunāribus prandere velit. Aut somno de ditis, tardius ad ecclesiam surgit: aut vxorem cepto desiderio filiorum cognoscit: quod tamen sape est mortale, quoties incarceratos tardius requisierit, vel infirmos non visitauerit. Si discordes non concordare curauerit. Si plus filium, vxorem, vel seruum exasperauerit, seu increpauerit, aut correxerit. Si fuerit plus blanditus, id est, adulatus alicui, quām expedit

expedit. Si pauperibus esurientibus nimis delicatū cibum sibi p̄parauit. Si in ecclesia aut extra ecclesiā iocosis vel fabulosis vel otiosis verbis institerit. Si aliquid iurat incautē, quod postea implere non potest. Vel cūm ex facilitate vel temeritate maledicit. Hæc omnia pro tanto diutius protraximus, putantes multum esse vile circa hoc sacramētum p̄nitentiæ cognoscere particulariter, & ad oculum illa, sine quorum cognitione non bene potest expediri illud sacramētum.

De extrema vnctioe.

Infirmatur quis ex vobis: inducat presbyter ecclesie, & orent super eum vngētes eū oleo in nomine Domini. Iacobi. 5. c. Quia, vt dicit gl. de appella. ca. qua fronte. Homo propter peccatū citius mori p̄sumitur. 11. q. 3. epi scopi. & 12. q. 1. cap. 1. & 23. q. 4. ea vindicta. & gl. ordi. super verbo thematis, dicit quod multi propter peccata plectuntur morte corporis. Hinc est quod Saluator p̄uidēs de remedio contra peccata hominū sanorū, vt de p̄nitentiā: p̄uidere etiam est dignatus de remedijs cōtra peccata hominum infirmorum, vt de extrema vnctioe: per quam quidē peccata venialia dimittuntur, & etiam infirmitas corporis interdūm alleuiatur. Vnde sequitur in themate: Et oratio fidelū saluabit infirmum, &

alleuiabit eum Dominus. Gl. interlin. id est, si eum contigerit mori, sic dimitteur. Et hoc bene expressum est in Apostolis, de quibus dicitur Mar. 6. quod ungebant oleo mulos infirmos, & sanabantur. Quod utique fit virtute huius sacramenti, & non alia simplici unctione. Nam Apostoli tunc ungebates conferebant hoc sacramentum a Christo eis preceptum. Vnde dicit de Lyra super Mar. ubi supra quod Apostoli sic ungebant, patet quod unctio extrema, quae est infirmorum, fuit instituta a Christo. Quod est contra multos dicentes quod Iacobus Apostolus in verbis praemisissis eam instituerat: quod est falsum, cum nullus Apostolus aliquod sacramentum instituere potuerit, sed bene publicare potuit institutum. Et hoc fecit Iacobus in verbis praemisissis nostri thematis: dicens: Infirmitur quis ex vobis, &c. Vnde dicit Tho. in 4. distinct. 23. quaestio. 1. artic. 1. quod omnia sacramenta Christus instituit per se, (sed quae sunt difficiliora ad credendum, illa per se promulgauit: alia autem seruaui Apostolis promulganda, sicut extremam unctionem, & confirmationem. Vnde per ista verba thematis nostri a Iacobo fuit istud sacramentum promulgatum, & non institutum.

Definitur autem extrema unctio sic secundum Scotum, ubi supra: Est unctio infirmi hominis

minis facta in partibus determinatis corporis cum oleo consecrato ab episcopo, ministrata a sacerdote certa verba cum intentione debita ferente, ex institutione diuina efficaciter significans curationem venialium. Ex qua definitione satis patet euidenter a quo debeat istud sacramentum conferri, ex qua materia, & sub qua forma, de quibus per ordinem est videndum.

Et primo sciendum est quod materia huius sacramenti est oleum oliuae ab episcopo consecratum, & non est oleum balsami, sicut in confirmatione. Cuius ratio est: quia qui habet exire de via, non oportet quod habeat odorem bonae fame, quod per balsamum designatur: sed sufficit ipsum habere bonam conscientiam. Nec potest aliquis hoc sacramentum conferre, nisi sacerdos: & si alius conferat, nihil facit. Vnde in definitione dicitur a sacerdote ministrata.

Secundo sciendum est de forma huius sacramenti, quae est septuplex, ad septem unctiones principales. Circa quod sciendum, quod in quibusdam ecclesiis dicitur haec forma in collatione huius sacramenti: Ungo oculos tuos oleo sanctificationis, in nomine Patris & Filij & spiritus sancti. Similiter, ungo nares, &c. Et consequenter labia, manus, & pedes. Sed in reuerentia ista verba non sunt vera forma huius sacramenti: sed bene sunt dispositio ad formam. Forma autem huius sacramenti vera est haec:

Per istā sacrā vnctionē, & per istam sacratissimam benedictionem indulgeat tibi Dominus quicquid deliquisti p̄ visum. Similiter resumēdo super aures, nares, labia, manus, & pedes. Licet autem in hoc sacramēto fiant multæ vnctiones: vltima tamē vnctio, scilicet in pedibus, est forma respectu omnium præcedentium, & agit in virtute omnium: & ideo in vltima gratia infunditur quæ effectū sacramenti præbet. Vnde secundū Tho. in. 4. dif. 23. si iam aliquæ partes essent inunctæ, & presbiter deficeret, si aut contingit in pestilentia: quod factū est, nō debet iterari: sed vnctiones, quæ restant, per alium sacerdotē debent compleri. Sint ergo presbyteri cauti, vt decet: et corrigant libros suos, & agenda in quibus communiter habent formam sacramenti huius per illa verba: Vngō oculos tuos, vel nares tuas, &c. Istud enim sacramentum confertur per modum suffragij, secundū Tho. & ideo datur per solam orationem: & per verba operatiui modi. Vnde dicit Iacobus in verbis thematis: Inducant presbyteros, vt orēt pro eo. Illa verō verba, Vngō oculos tuos, &c. nō sunt de substantia sacramenti, sed de bene esse, secundū Pet. de Tharant. dif. 18. & Tho. in. 4. quaestio. 4. articulo. 2.

Quibus autem conferendum sit hoc sacramentum? Respondeo quòd solū in est dādum infirmis,

infirmis, & nunquā sanis. nihil enim efficit in eis, Et hoc patet ex definitione prius data, in qua dicitur, quòd hoc sacramentū est infirmi hominis. Nec debet dari istud sacramentū infirmis ex periculo exterioris violentiæ, puta armorū, vel submersionis, secundū doctore subtilē in. 4. dif. 23. Et ex hoc soluo vnū dubiū: de quo cum audire Sentē. libros. dubitabam à lectorib⁹, & formatis baccalarijs sacræ Theologiæ, an valeat vulneratis vel submergēdis hoc sacramentū. Patet enim quòd nō. Dico enim probabiliter, quòd si quis est vulneratus, & ex vulneribus inflictis incidit in infirmitatē longam, ex qua desperatur de vita sua: puto quòd ei dandum, sed aliās recenter vulnerato iam decedenti: non est dandum. Similiter suspendendo vel submergendo nō est dandum: quia illi non dicuntur infirmi, nec moriuntur ex defectu naturæ, sed ex eueniū fortunæ, secundū Pet. Item nō debet dari pueris, furiosis, & amentibus, qui prius non petierunt hoc sacramentum. Si quis tamen senio deficeret: subito in articulo moris potest ei dari hoc sacramentum. Sed tamen adultis vsūm rationis habentibus non datur, nisi petant specialiter. Sed tamen, qui in vita sua habuit bonum propositum omnia sacramēta suscipiendi sibi necessaria vel vtilia, etiam si amitteret loquelam,

lam, vngatur in nomine Christi: Nō debet etiam quis inungi sapius in eadē infirmitate; nisi eadem infirmitas vltra antiū protrahatur: ita q̄ vno anno in eadē infirmitate nullus bis inungetur: ne sacramentum istud vilescat. Iteratur tamē hoc sacramentum in aduersis infirmitatibus, vel in eadem recidiva: quia non habet effectū perpetuū, eō q̄ sanitas corporis & mētis, quæ sunt eius effectus, reiterari possunt, & amitti, & recuperari. Debet autē fieri vnctio super organa quinque sensuum: quæ sunt quasi primæ radices peccandi. vnde oculi vnguntur propter vīsum quo peccamus: aures propter auditum: nares propter odoratum: labia propter gustum: manus propter tactum: pedes verò propter vim motiuam: quod non est de necessitate. Cor autem nō vngitur: quia est principium immediatum vitæ, & remouit actionis: nec genitalia, propter immunditiam, & reuerentiam sacramenti: nec lingua, propter abominationem. Item secundum Tho. mutilati inungi debent quantum propinquius possunt circa partes quæ inungi debuerant: quia quantum non habent membra: tamen habent potentias, quæ illis membris debentur, saltem in radice: & ideo interius peccare possunt, per ea quæ ad eos pertinent. Et effectus extremæ vnctionis, secundum Tho. est quædam san-

ctio spiritualis, quæ datur contra quandā debilitatē vel ineptitudinē, quæ in nobis relinquatur ex peccato actuali vel originali, cōtra quā debilitatē homo roboratur per hoc sacramentum. Et quia hoc robur seu fortitudo gratiam facit, secū nō patitur peccatū: ideo ex cōsequēti si inuenit peccatum aliquod veniale vel mortale oblitū, quo ad culpā tollit: dummodo nō ponatur obex ex parte recipientis. Secundarius autem effectus eius est corporalis sanitas.

Sed dices, quare nō semper homo infirmus vnctus surgat de infirmitate, sed sepius moritur? Respondeo q̄ in isto sacramento sanitas est effectus secularis: & ideo nō datur nisi tēcū dūm q̄ expedit ad sanitatē spirituatē: quæ sic semper eā inducit, dummodo nō sit impedimentum ex parte recipientis. Vnde patet quod vnctus in extremis, si nō surgit ab infirmitate, illa per illam vnctionem, signum est quod sanitas corporalis est sibi nociua, & vult Deus potius enim sic habere infirmum, quàm sanum: vel signum est quod infirmus non bene dispositus est in conscientia: ita quod adhuc aliquid habet q̄ impedit ne sanitas corporalis sibi restituatur: aliter raro fallit. In hoc enim sacramento vnctio exterior est sacramentum: sed res sacramenti est sanitas corporis & animæ.

Res autem & sacramentum est vnctio spiritualis

tualis interioris, id est, metis iucunditas vel solatium. Potest autem hoc sacramentum sacerdos conferre cum vno clerico: qui sibi respondeat ad orationes, & ad psalmos, qui ibi dicuntur. Si tamen careret clerico, potest solus expedire totum, secundum Gulielmum & Hostiensem. Si autem vngitur sacerdos: non est opus clerico, qui respondeat ad psalmos & ad orationes: sed ipsemet respondeat solus, dicens cum dicuntur in litanias: Sancta Maria: ora pro me. Sancte Petre: ora pro me, &c. Similiter cum dicitur: A morte perpetua, respondeat: Libera me domine. Nec vngatur sacerdoti manus in palmis interioribus: quia ibi vinctæ sunt per episcopum in ordinibus, red exterius vngantur in superficie. De hoc tamen non est magna vis qualitercumque faciat: sed tamen illud securius est & tutius.

Practica huius sacramenti est facilis. Nam præmittit sacerdos primo veniens in domum infirmi septem psalmos poenitentiales cum litanis. Deinde querit ab infirmo si postulat sacramentum vntionem. Tertio dicit orationes postas in libello ad hoc congruas. Quarto, vngit eum forma supradicta. Quinto tergit eum stappa cannabibus vel lini locavnta, & projicit in ignem. Sexto, lauat manus sale & aqua: & similiter projicit ad ignem. Septimo, alligat loca illa mundo panniculo: vique ad ter-

ad tertiã diẽ, quæ tertia die cõburuntur. Oportet autem, relinquit signum passiois Christi: in cuius virtute istud sacramentum, sicut & alia, habet virtutem sanatiuam anime & corporis.

De sacramentõ ordinis.

Regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. 1. Petri. 2. Et si Christus descendens de cœlo ad terras humanum genus non solum a feruitute diabolica redemit, & libertati ac dignitati restituit: iuxta illud, Non enim sumus filij ancillæ, sed liberæ, qua libertate liberavit nos Christus, ad Galath. 4. & Ioan. 8. Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Multo tamen meliori modo statum sacerdotalem in illa libertate exulit & dignificauit: ita vt non solum ipsi sacerdotes sint liberi commodo communi, vt veteri homines in communionem vnus fidei & participationem sacramentorum: sed etiam quod sunt quasi duces, præsidēs & reges, dispensatores & rectores diuinorum mysteriorum. Vnde dicuntur sacerdotes, quasi sacri duces, vel sacra dantes: vel sacramenta sacrificantes seu consecrantes, quod vniuersum maximum est, & excedens communem statum fidelium. Vnde merito Petrus nesciens eos comparare alijs quàm excellentissimis personis in congregatione fidelium, scilicet regibus, dicit: Regale sacerdotium. Ne ergo sacer-

go sacerdotes putarentur esse tantum nobiliores ut reges: additur, Gēs sancta: scilicet specialiter sanctificata dño Iesu Christo. Erneleuis reputationis in sanctitate æstimarentur, vt ceteri, subiūxit: Populus acquisitionis, id est, specialiter acquisit⁹, & Deo appropriat⁹. Nō enī sacerdotes solū sunt populus Dei, & oues pascuæ ei⁹ iure creatiōis, vt oēs homines: nec redēptionis solū, vt omnes Christiani: sed iure specialissimo & peculiari, quo vocauit eos, vt virtutes eius nūtient: vt dicitur. 1. Pet. 2. **Qui** bus nō super homines solū, sed & sup seipsum quo: tammodo dedit potestatem, dando videlicet eis potestatem consecrādi & cōficiendū corpus suum & sanguinē: vt dicitur Matt. 28.

Circa igitur sacramentum ordinis sacerdotalis, videndū est primō de substantialibus. Secundō de accidentalibus. Tertio de cautelis. **Quātū** ad primum sciendum q̄ ordo sic definitur per magistrū Sent. lib. 4. dist. 24. est signaculū quoddā ecclesiæ, p̄ quod spiritualis potestas traditur ordinato. Ita etiā definit Hugo de sancto Victore. Ordo aut̄ sacerdotalis secundū doct. sic definitur in specie: Ordo est institutio in gradu ecclesiæ simpliciter præminēte, disponēs habentē ad cōficiendū Eucharistiæ sacramentum, facta ab episcopo certa verba, cum intentione debita profertente.

Etiā

Et in ipsa ordinatione quoddam est sacramentum tantum: vt potestas, quæ traditur. quoddā res tantū: vt gratia, quæ confertur. quoddā res & sacramentum: vt character, qui imprimitur in singulis ordinibus: vt statim patebit.

Sunt autem sex de substantia huius sacramenti. Primū, est potestas ordinātis: quia oportet vt sit episcopus. Secundū, est materia: scilicet vnctio in sacerdotib⁹: & tact⁹ illorū, quæ sunt tāgenda. Tertium, est forma verborū. Quartū, est sexus virilis: quia scēmina ordinari nō potest: nec recipit characterē ordinis, si miles ordinaretur. Cuius ratio est, secundū Tho. quia cū in sacerdotio debeat significari eminentia gradus, & scēmina tenet statū subiectionis: ideo nō est apta ad suscipiendū hoc sacramentum. **Quintū**, est intētio deb. ta: vt episcopus intendat cōferre, & clericus suscipere. Sextum, est quod ordinandus sit prius baptizatus: aliās nō susciperet hoc sacramentum: quia fundamentum omnium sacramentorum & ianua baptismus. Vbi autem fundamentum deest, nihil de super ædificari potest. de presbytero non baptizato, capi. miserante. & capit. veniens. Character autem confessionis nō præexigitur de necessitate, sed de congruo.

Vltimus est sciendū, quod septē sunt ordines. Primus, est ostiarius: cuius est custodire

dire locum confectionis sacramentum ab im-
mūdis, scilicet infidelibus & ex cōmunicatis.
Secūdus, est lectoratus: cui⁹ est legere prophe-
tias ad instruendum illos qui volunt credere.
Et ideo secundū Tho. prophetie quae pri-
ma rudimēta eius legēde cōmittuntur. Ter-
tius est exorcistarum, quorū est arctare daemones
per adiurationē, ne dominantur in corpore
nondū baptizato. Quartus, est acolythorum:
quorū est praesentare materiā, ut cōmuni-
cum aqua & vino, & lumen accendere. Alij verō
enumerāt adhuc alios duos ordines, scilicet
Psalmistarum & Cantorum: qui tamen secun-
dū Tho. in. 1. dist. 24. q. 4. artic. 2. nō sunt
ordines. nec sunt illa nomina ordinum, sed of-
ficiorū: cum inter ordines largē acceptos cō-
putantur. Et isti vocantur minores ordines,
quos possunt abbates benedicti conferre in-
clusiue vsq; ad lectoratū: vt. 69. dist. quoniam
videmus. vbi glo. dicit q; possunt facere psal-
mistā, ostiariū, & lectorem: & hoc licet ab-
bati in suo monasterio. Exorcistam verō aut
acolythum facere non licet: quia isti duo per
solū episcopū hūerūt dicitur ibidem in ca. nō
oportet. Hęc sunt sententia Hugo. & Lauren-
tij, quos sequitur Archi. ibidem. Idem tenent
Raymundus & Gofredus in sententijs eorū,
de episcopo, qui renuntiavit episcopatu. Et
potest

potest abbas taliter ordinare suprādictos non
solū in quatuor tēporibus, sed etiam diebus
dominicijs, sed tātū in suo monasterio: aliās
alteri faceret pra iudiciū. Istam autē habet pō-
testatē abbas nō solū ex ordine, sed ex pote-
state benedictionis. Vnde licet abbas nō con-
secratus manū imponere nō pōt ordinare: vt
in. c. quoniā videmus. & c. nō oportet. & c. eū
contingat. de arate & quali. ordi. tñ manū be-
nedictionis pōt imponere. de supplē. negli.
præla. c. j. scilicet recipiēdo professos & sic nō
potest ordinē conferre, nisi sit benedictus. De
hoc iam determinatū est de privilegijs. c. ab-
bates. lib. 6. & de colla. ibidē. Imō psalmistā &
cantorē potest ordinare simplex sacerdos: vt
23. dist. vbi dicit: Psalmista & cantor pnt absq;
licētia episcopi. sola iussione presbyteri offi-
ciū suscipere cantandi, dicēte sibi presbytero:
Vide vt quod ore cātēs, corde credas: & quod
corde credis, operibus approbes. Laurentius et-
iam. 92. dist. nō licet. exponit hoc. c. cū dicitur
in eo. officium cantandi suscipere. id est,
suscepti officij executionē. Quod etiā probat
Host. in Summa. de ordinatis ab episcopo, qui
renuntiavit episcopatu. circa principiū. Ray-
mundus verō in Summa. eodē tit. notauit hoc
intelligendū de sacerdotibus curam habenti-
bus, qui soli hoc possunt. Videtur tamen quōdā

cum nec alios ordines posset quis exequi sine licentia eius: ita nec aliquid specialitatis in psalmista hoc introducat. Sed Inn. Ber. & Petrus de Sèprana dicunt hoc posse quilibet sacerdotem. Et hanc ultimam sententiam approbat Archi. in prædicto capi. psalmista. Vtrum autem infigatur character animæ per huiusmodi ordinem: dicit ibidem Archi. quod nemo scit: & ideo percutiens talem non incidit in canonem: quia, ut dicit Vinc. hic ordo non est de principalibus: nec dicitur ordo proprie, sed large. Et istam sententiam tenent Theologi, qui dicunt psalmistatum, cantoratum, & episcopatum non esse ordines. Credit tamen Archidiaconus ubi supra, quod percutiens psalmistam incidit in canonem: nec super eum seculare iudicium potest habere potestatem. Et dicit quasi omittatur ordo iste, & conferatur lectoratus, & acolythatus: non est repetendus. Hosti. tamen in. c. cum contingat. de ætate & quali. ordi. quod sit repetendus. Hæc de istis.

Deinde sequuntur sacri ordines, qui dicuntur maiores. Primus est subdiaconatus: ad quem pertinet, oblationes recipere ab offerentibus, & eas diacono offerre. Item legere epistolam &c. Secundus, est diaconatus: ad quem pertinet hostias ordinare in altari: similiter legere Evangelium. Tertius est presbyteratus: ad quem

quæ pertinet consecrare corpus Christi & sanguinè & hic est actus principalis: alius autem consequens, scilicet solvere & ligare, per quæ actus præparatur corpus Christi mysticum, scilicet fideles Christiani: ut sint apti ad corpus Christi verum.

De episcopatu autem an sit ordo, est diversitas inter Theologos & Iuristas. Nam Theologi dicunt eum non esse ordinem. Iuristæ vero communiter tenent quod sit ordo, de quo Io. Andr. in nouella Sexti notat pulchre circa præmiū. Et hoc idem tenet doctor subtilis in 4. Sententiarum. distin. 24. arti. 2. In quolibet autem ordine character imprimitur, cum eis per episcopum porrigitur. I. ber. cum forma verborum. Acolytho, cum datur candelabrum. Subdiacono, cum datur calix vacuus cum alijs vasis, quorum usus est in consecratione eucharistia. Diacono & presbytero, quando episcopus imponit manum capiti: & hæc impressio confert plenitudinem gratia. Thomas tamen dicit distin. 24. q. 5. arti. 2. quod subdiacono imprimitur character in datione calicis tantum: cuius actus principalis est circa vas tantum, & non circa contenta in vasis. Unde non potest tangere corpus Christi sine necessitate magna. Sed actus diaconi nec est super vas tantum, nec super contenta in vasis, quia ille est actus sacerdotis: sed est super corpus contentum in

vase tantum. Vnde eius est dispensare corpus Christi in patena, & sanguine in calice: id est potestas eius ad actum non potuit exprimi per dationem vas tantum: nec materiam tantum: sed exprimitur per actum in hoc, per datur sibi liber Evangeliorum: & in hac datione imprimitur character, secundum Tho. ubi supra dicens quod contractus iste instrumentorum talium est de essentia sacramenti quia dicitur, Accipe hoc aut illud. Impositio autem manus non est de necessitate & substantia huius sacramenti: ut de sacramentis iterand. c. vii. Et licet isti characteres in essentia distinguantur: tamen in fine ununtur: quia ad ultimum characterem presbyteratus, & secundum Petrum in. 4. dist. 24. q. 2. artic. 1. & Ioan. Parisien. non est credendum quod character unius ordinis presupponat characterem alterius ordinis. Nam ut dicit Thomas ubi supra in primitiva ecclesia aliqui ordinabantur in presbyteros, qui tamen prius inferiores ordines non acceperunt: & tamen poterant duci inferiores. Sed hodie statuit ecclesia ut non ingerat se quis ad maiores, qui prius in minoribus officiis se non humiliavit. ideo hoc est de congruitate, & non de necessitate. Et nota secundum Tho. in. 4. dist. 24. q. 2. artic. 2. quod episcopus primo preparat ordinandos per tria scilicet per benedictionem, per quam duntaxat

officijs.

officijs mancipantur: per manus impositionem per quam datur plenitudo gratiae, per quam magna sunt idonei: & solis diaconis & presbyteris fit manus impositio. Tertio per vocationem ad aliquod sacramentum tangendum: quod fit solis sacerdotibus, qui proprijs manibus tangunt corpus Christi. Vnde etiam calix & patena vnguntur.

De accidentalibus huius sacramenti.

Est autem sciendum quod illa dicuntur accidentalia sacramenti, quae requiruntur de congruitate, & non de necessitate sacramenti. Congruum est ergo primum, ut non ordinetur quis ad sacros ordines, nisi habeat aetatem legitimam. Aetas autem pro subdiacono est viginti annorum: pro presbytero viginti quinque, & ponitur in clementina de aetate & qualitate praeficiendi. capi. generalem. Et, ut nota Ioan. And. in. c. ei cui. de preben. lib. 0. can. gloss. 4. non est opus servare interstitia longa temporum in ordinibus suscipiendis sicut prius. Vnde habes aetatem legitimam laicus in carnif. prius potest esse missam in sacerdotio constitutus in festo paschae. Si tamen quis in minori aetate recipit hoc sacramentum: nec: sed peccat, & debet suspēdi ab executione ipsius & ordinator à collatione ordinum: & cum hoc potest compelli ut sibi provideat de aliquo beneficio. ut de tempo. ordi. capi. vel non

est. Hoc enim q̄ huic imperfecto annis disere-
tionis recipiat sacramentū ordinis: licet scdm̄
Tho. sic p̄pter honestatē sacramenti institutū
ita vt iam sit ex necessitate p̄ceptū: non tñ ex
necessitate sacramēti. Vñ si ordo sacer cōferri
puero carēti vsu rationis: tenet quātū est ex vi
sacramēti. Dicit tñ Tho. q̄ i illis sacramētis, vbi
actus suscipientis requirit: ibi vsus ratiōis nō
est de necessitate sacramēti, sicut in pœnitentiā
& matrimonio. Sed in q̄b̄ act⁹ suscipiētis nō
requirit: vsus etiā ratiōis nō est de necessitate
sacramēti, sicut est i ordine sacro. vbi solū spi-
ritualis potestas dat: & ideo vsus ratiōis non
requirit. Sciendum q̄ licet laicus ignarus nihil
sciens de litera ordinem possit sacrum susci-
pere, quātum est ex vi sacramenti: peccat ta-
men grauit̄ episcopus cōferens tali ordinē
fieri. Nā dicit Tho. q̄ tenet ordināndus scire
quod pertinet ad eius officium secundum ma-
gis & mia. Vnde sacerdos religiosus ex quo
recipit potestatē tantū super corpus Chri-
sti verū cōsecrandi: ideo sufficit q̄ solūm sciat
illa quæ requirunt ad cōsecrationē corporis
Christi. Curat̄ autem vt plebanus tenet plus
scire: quia promouetur super corpus Christi
mysticum, quod est ecclesia, Vnde debet scire
etā, quæ spectant ad populum. Ad episcopum
verō pertinet scire etiam difficiles, quæstiones
sacra-

sacrae scripturae. Quod ergo dicitur q̄ de sub-
stantia sacri ordinis sunt eloquia diuina, vt dici-
tur. 38. dist. omnes psallētes, exponendū est nō
de substantia ordinis, sed de substantia execu-
tionis: quia scilicet talis exequi non potest sa-
crum ordinem, nisi sciat illud quod ad illum
ordinem spectat exequendum.

Item licet sex tempora anni sunt deputata
ad cōferendum ordines: tamē hoc non est de
substantia secundū Ray. Et hoc expressum est
de tēp. ordi. sanē. Congruum tamen valde est
vt nō alijs, nisi p̄dictis sex tēporibus cōferā-
tur: scilicet quatuor tēporibus singulis, sabbā-
tho, Sicutētes, & sabbatho paschæ: vt dicit dist.
71. c. vlt. Potest tamē episcopus cōferre mino-
res ordines diebus dominicis: sed nō multis,
ne videat generalē ordinationē facere: vt de
tēp. ordi. de eo. Ideo autē sabbatho conferū-
tur sacri ordines: quia sabbathū significat re-
quiē, per quod significat q̄ qui ordinat ad sa-
cros ordines irreuocabiliter, transit de labore
in requiē: puta de labore seculariū negotiorū
ad requiē, id est, ad vacandū spiritualibus: vt
dicitur. 38. distinctione fornicari. Possunt eti-
am conferri ordines sacri in die dominico
mane: ita tamen quod ordinandus & ordina-
tor continuent ieiunium p̄cedentis sab-
bathi: quia tunc mane dominicae diei trahi-

tur ad sabbatum propter continuationē. *igitur* *ij.* Sed hoc non faciat episcopus sine necessitate: ut si forte in fir. nare. sabb. hō. pōt differre in crastinū. Et intellige de vno & eodē ordine, nō de diuersis. Nam nullus debet suscipere duos ordines, vel minore & vnū sacrū in eisdē quatuor temporibus. Pœna autē ordinatorū extra dicta tēpora, est suspensio ab executione illius ordinis, quē suscepit: ut de tēpo. ordi. c. 2. Potest tū cum eis dispensari ut ministrent, in p. vta eis pœnitentia: ut in. c. consultationi. ibid. m. Ordinator verō debet priuari auctoritate ordinandi: ut ibidem patet.

De cautelis circa sacramentum ordinis obseruandis.

ET primò caueat episcopus ne ordinet alienū clericū vel laicū: ut de tempo. ordi. cum nullus. lib. 6. Quod si fecerit, per annum à collatione ordinū est suspēdendus. Et interim clerici sui absq; licentia sua à vicinis episcopis possunt ordinari: ut patet de tempo. ordi. lib. 6. Clerici verō, qui sine proprii episcopi licentia ordinantur, ab executione ordinum suspendantur: tamen episcopus potest cum eis dispensare. 9. q. 2. Lugdu. de tempo. ordi. quod transitionē. Secūdo caueat episcopus ne ordinem aliquem ad sacros ordines sine titulo: alijs solus ei prouidere tenebit de beneficiis.

Tertio

Tertio caueat ne ordinet per simoniam: ut de simo. per totū. Nec solus episcopus, sed etiā notarius nō debet formatas videri. de simo. c. 1. Quarto caueat ordināndus, ne recipiat ordinē aliquē ab episcopo. quē scit simoniacē in ordinem susceptū: siue sit occultū, siue manifestū: quia non recipit executionem, & indiget dispensatione. 1. q. 1. si qui à simoniaciis. Dicit tamen Thomas. 2. 7. q. 8. q. si esset simoniacus alia ex causa, posset ab eo recipere ordines, dū modo sit occultum: quia talis episcopus non est suspensus ad alios, sed ad se tantum.

Quinto caueat ordināndus ne tempore ordinationis sit in peccato mortali: nā mortaliter peccaret. distinc. 11. multi. Et idem sanctus Thomas in. 4. distinc. 24. nec talis potest vi ordine sic suscepto, secundum ipsū: quia facit contra præceptum illud Deuteronomio. 8. Iussē quod iustam est exequaris. Vnde talis quoties tale actum exercet, semper peccat mortaliter. Dicit tamen Thomas ibidem, q. subditus huiusmodi ordinatus in peccato mortali tenetur ab eo recipere sacramentum, si est occultum: & hoc quantum diu toleratur ab ecclesia. Tū dicit idem: Non est tuum talem ad aliquem actum sui ordinis exequendum inducere durāte conscientia q. iste sit in peccato mortali: quam tamen deponere posset: quia in instanti:

stanti homo posset à diuina gratia emendari.

Sextò caueat clericus ne ordinetur sine examine: aliàs dicitur fornicatè ordinatus, secundè Host. vi. 63. dist. extra cōsciētā, nec profunt ei formatoria. Si tñ est dignus & not⁹, nihil obest: quia tales nō sunt examinādi. Arch. 23. di. c. nullus. Sed si est indignus, deponi debet. de corpore vitiat⁹, c. exposuisti. Si etiā sit ignot⁹ quāuis dign⁹, deponi debet. 24. di. c. vlt. & multò fortius si est indignus. l. dist. ex pœnitētib⁹. Debet etiā cōfiteri publicè episcopo suo crimina seu notoria impedimenta iuris vel facti vt ibidem dicit. Si autē subticet talia, etiā post pœnitentiā, impediūt executionē. Nec etiam suscipiat aliquē ordinem superiorē omisso inferiori: quia hoc est per saltum promoueri. Et talis debet deponi, si hoc teneret ex malitia. si ex ignorantia vel negligētia. di. 48. sicut olim. Ex dispēsatione tamē episcopi ad omis sum ordinem potest promoueri: sed in suscepto prius nō administrabit. Datur autē gratia gratum faciēs in hoc sacramēto: quæ necessaria est nō solū ad dignè suscipiendū sacramētū, sed etiam ad dignè ministrādum, secundū Thomam & Petrum in. 4. distinc. 4.

30. De sacramento matrimonij.

PROpter fornicationē habeat quisq; vxorē suā. 2. ad Corin. 6. & 32. q. 2. c. his ita. Licet ma-

et matrimoniu in statu innocētie sit institutum in officiū nature. hoc est ppagationē & multiplicationem prolis ad Dei cultū: quia tñ natura lapsa vitiat⁹ est ex originali peccato, adeò vt falsè ppriam in messem nō vereatur mittere alienā: quæ reus indifferētèr quacūq; scemina, cū qua fornicatiōis expleat peccatū: ideo magnus doctor gentium, prædicator & rector, providens de remedio dicit. Propter fornicationē euitādā vauisq; habeat vxorē suā. per qd damnat peccatū fornicationis: & cōmēdat statū matrimonij cōiugal⁹. In qbus verbis prim⁹ Apostol⁹ suadet vitare fornicationē, ibi: Propter fornicationē. Secūdo cōsulit remedij adhibitionē: quia habeat vxorē suā. Per primū damnatur error illorū, qui dicunt simplicè fornicationē non esse peccatū: allegātes sanctos patres, scilicet Abraham, Iacob, David, & alios, qui habebant cōcubinas, nec tamē illa fornicatio impurata est eis ad peccatum. Quibus respondet secundū Tho. in. 4. Senten. dist. 33. q. 4. quia quælibet fornicatio extra matrimonium, quæ tollit debitā ordinationem parentis ad prolem, quam natura ex concubitu intendit, est peccatum. Ideo secundū ipsam sine dubio simplex fornicatio est peccatum mortale: etiam si lex scripta nō esset, quod est multum notabile. Vbicun-

que autē legimus aliquos patres habuisse cō-
cubinas: illud fuit pro speciali dispensatione
Spiritus sancti, & ad designandū aliquid. Hoc
enim q̄ filij Iacob ex liberis & ancillis fuerūt
hæredes, designat quòd Christo in baptismo
nascuntur filij & hæredes per bonos & malos
ministros: sic etiā alia omnia in prædictis pa-
tribus ad mysterium pertinent: vt habetur la-
tius. 3. q. 3. ca. 1. 2. & 3. de quo vti placet suffi-
ciēter informari, videat notata mea super fe-
xio præcepto: scilicet, Non mœchaberis. Per
secundum dānatur bigamia, cū dicitur: Ha-
beat vxorem suam: & sic vnā tantū, non
plures simul. Vnde Saluator, repetēs illud Ge-
nes. 11. Erunt duo in carne vna. Matt. 19. dicit:
Itaque iam non sunt duo, sed vna caro.

De sponsalibus hīc prius agitur.

Circa illud sacramentum primò videndū
de substantialibus: secundò de acciden-
tialibus: tertio de cautelis.

Quantum ad primū sciendum est q̄ quæ-
dam sunt accidentalialia matrimonij scilicet spō-
salia: & idē de ipsis primò videndū est. Secū-
dò quid sit matrimonium. Tertio, que requi-
runtur ad matrimonium. Quarto, que impe-
diunt ipsum. Quantum ad primum, sponsalia
secūdū h̄m. Franciscum de Zabarellis super ru-
brica de sponsalibus. sic definiuntur: sunt su-

turarum nuptiarum seu matrimonij promi-
sio. Et definitio illa trahitur ex canone. 30. q.
3. nostrates. Dicuntur à spōdeo spondes: quia,
vt dicit Gaspar de Caldarijs, olim sponsus &
sponsa mittebāt cautiones, quibus spondebāt
se in iura matrimonij consentire, & fidei ius-
tes dabant, quibus id se obseruaturus obliga-
bant. Quandoq; etiam sponsalia dicuntur ma-
trimonium: sed tunc debent intelligi, si sunt
sponsalia de presenti. Et sunt spōsalia quatuor
modis. Primò, nuda promissione: vt cū dicitur
Promitto te ducere in vxorē. Secundò, da-
tis arrhis sponsalitijs. vt pecunia vel alterius
rei. Tertio, annuli subarrhatione. Quarto, in-
terueniente iuramento: vt cū alter alteri iu-
rat, dicens: Iuro q̄ te in vxorem ducere volo.
Quomodo cūq; ergo. quis istorum quatuor
modorū promittit ducere alterā & postea nō
curat, peccat mortaliter: nisi legitimū impedi-
mentum interueniat. Sciendum tamen quòd
si sponsi sibi iniuriam duplicēt & dissentiant,
si sponsalia non fuerint iurata, possunt se mu-
tuo absoluerē. Vnde notant doctores in cap.
præterea, de sponsalibus. vbi inter ceteros Ia-
cobus de Alberga notat quòd quando ec-
clesia videt quòd sponsi sibi iniuriam displicent,
debet dissimulare: id est, non debet cogē-
re sponsū & sponsam ad perficiendum ma-
trimonium.

rimonium, propter malum, quod posset inde
 prouenire, scilicet vxoris icidium, vel mutua adul-
 teria contrahentiū. Et hoc placet Gaspari. Si
 autem tantūm alter dissentit, dicit Gofredus,
 q̄ ex quo alter dissentit: dissentiēs præcisè cō-
 pellit, donec in eodē statu permanet. sed si cū
 alio contraxerit p̄ verba de præsentī: cessabit
 coactio. Idē vult Inno. titu. de sponsalibus. An
 autē spōsalia iurata possint n̄ mutuo partiū dis-
 sensu dissolui: licet antiqui doctores dubitent
 de hoc, moderni tamen expedierunt illum ca-
 sum. Vnde Vincennus in c. præterea. de spon-
 salibus. ponit distinguēdo an iuramentū diri-
 gat̄ in Deū, an in hominē. Primò casū, nullus
 potest absoluere nisi Deus. Secundò casū ho-
 mo, cui iuraf, p̄t̄ absoluere. Tunc autē dirigi-
 tur in Deum, secūdum Io. Andre. q̄n̄ is, qui iu-
 rat, magis intendit placere Deo, quā homi-
 nibus: siue sit in faciēdo aliquid meritoriū, si-
 ue in abstinēdo ab aliquo illicito. Exemplum
 primū: iuravi abbati intrare monasteriū, hoc
 enim tantūm Deum concernit, nō abbatē: vñ
 abbas nō p̄t̄ me absoluere à iuramento. Si-
 militer iuravi nō occidere hominē, &c. Ad ko-
 minem autē tunc dirigit̄, si iuravi tibi scribere
 librum: ab hoc enim tu potes me absoluere:
 quia te solum concernit hoc opus. Licet enim
 omne iuramentū cōcernat Deum principaliter, quia

ter, quia p̄ religionē p̄mittit̄: t̄m̄ quia cōcernit
 commodū eius, cui iuraf: p̄t̄ ab eō remitti. de
 iurciurādo. c. 1. Idem etiā tenet Gaspar, dicēs
 q̄ sponsalia etiā iurata mutuo dissensu tollūt:
 quia sublata obligatiōe sublātū est iuramētū:
 sicut dicitur de statuto & iurato: & notatur de
 præbendis. dilectio. Facit ad hoc regula, quod
 fauore. lib. 6. Et notaf 31. quæ. 3. c. in gl. penul.
 vbi dicitur q̄ parentes sicut possunt liangere
 sponsalia filiorum: sic & iuramēta remittere.
 Concludo ergo, & dico secūdū Franciscū
 de Zabarellis, quod si aliquis iurat spōsæ eius
 intuitu: potest sponsa ipsum absoluere: sec̄o si
 intuitu Dei, seu ob pietatē: vt cū spōsus esset
 diues, sponsa pauperrima. Tamen dicit Fran-
 ciscus q̄ etiā in hoc casū potest eum sponsa
 absoluere: quia licet iurauit intuitu Dei: tamē
 ex quo cōmodum concernit spōsam: ipsa po-
 test remittere prædicta. Et sic generaliter ob-
 seruatur: aā ecclesia se nō intromittit de spō-
 salibus de futuro, nec ad instantiā alterius par-
 tis. Ambobus ergo dissentientibus, etiā si
 iurassent: mutuo se possunt absoluere.

Et nota quod xias seu tempus cōtrahēdi
 spōsalia vtrobiq; est septennium. Vnde spōsa-
 tio, quæ fit in quin; vel sex annis, nulla est:
 vt de desponsatione impuberum. l. i. c. 1. Nam
 ex talibus sponsalibus inducitur publica ho-
 nestatis

neffaris iustitia. Est autem publica honestas, secundum Franciscum in c. iuuenis. de sponsa. impedimentū, quod nec ex consanguinitate nec ex affinitate procedit: sed ex quadam honestate, que in matrimonijs consideranda est: ut ille, qui prius contraxit sponsalia cū aliqua, ipsa mortua nō ducat aliquā consanguineam ipsius infra quartū gradum: ut in c. audientia. & de sponsalibus. c. 1. libr. 6. Ratio autē huius constitutionis est: quia experiēt a docuit graues rixas & inimicitias inter consanguineos oriri, quā vni desponsatā aliquis de consanguinitate sponsi procurat habere. Similiter quando quis consanguineā sponsæ sūæ ipsa mortua, cum qua nōdum perfecerat matrimoniū, vult ducere: non est honestum; cū per hoc quasi duo consanguinei videantur vni mulieri copulari: quod honestas prohibet. Veruntamē ius commune est, qd si quis desponsat puellam ante septem annos, si interim ipse moriē, pōt eam frater suus ducere. Similiter si moreretur illa puella ante septimum annum, vir duceret eius sororem aut matrem. Et hoc totum habes de desponsatione impuberum. literas.

Sunt autem octo casus, in quibus soluntur sponsalia. Primus, si alter sponsorum post desponsationem transeat ad religionē: quod tūc potest facere contracto matrimonio ante

ante copulam carnalem: tūc enim mulier pōt alteri nubere, quasi post mortē viri: quia religio est quædam mors civilis, secundum Thomā in 4. dist. 27. q. 3. Secundus, quādo sponsus se absentat per longum tempus, sponsa cū alio potest contrahere. Tertius, si alter eorū incurrat leptom vel paralytum. Quartus, si superueniret affinitas: ut quia sponsus cognouit consanguineam sponsæ. Quintus, si mutuo se absolunt. Sextus, si alter eorū fuerit medio tempore fornicatus: quia tūc redditur alteri suspectus de fide postea non seruanda. Septimus, si sponsus cum alia contrahit per verba de presenti, vel etiam de futuro cum copula carnali. Si tamen cōtrahit cū prima sine iuramento, cum secunda cū iuramento, debet adherere primæ & pœnitere de periurio. Octauus, quando quis impubes contraxit sponsalia, & venit ad ætatē adultam, & petit absolui à vinculo sponsalium, & sibi dari licentiam nubendi. In omnibus autem istis casibus debent sponsalia auctoritate ecclesiæ absolui, præter quàm in primo, quinto, & sexto, in quibus soluntur ipso iure. Ad id etiam notandum casum Hostien. scilicet si sama est q̄ inter eos est canonicū impedimentū.

De definitione matrimonij.

Consequenter de matrimonio sciendum quod ipsum sic definitur: Matrimonium, o est viri

est viri & mulieris cōiunctio, indiuiduā cōsue-
tudinē vitæ retinēs. Ista definitio traditur. 27.
qua st. 2. ca. 1. Per hoc quod dicitur, viri & mu-
lieris: excluditur viri cū viro, vel mulieris cū
muliere, vel vnus viri cū multis mulieribus:
quia talis cōiunctio nō causat matrimoniū, sed
peccatū. Dicitur etiā, cōiunctio: scilicet amo-
ris matrimonialis. Dicit etiam, indiuiduā vitæ
consuetudinē retinēs, quod est tantū dicere
q̄ neuter eorum absq; alterius cōsensu potest
continentiam profiteri, vel orationi vacare,
nec se alteri copulare: sed sibi inuicē seruare
fidē, & debiti redditionem mixtuam. Similiter
debent eis mutuo de necessitatibus provide-
re, & subuenire inuicē. Et hoc intelligēdū est
de matrimonio copula carnali consummatio:
quia non cōsummatum tali copula, potest se-
parari per ingressum religionis: vt de sponsa-
libus, commissum. Intelligitur etiā hoc de ma-
trimonio fidelitū: quia matrimoniū infidelitū
potest separari, altero trāsente ad fidē. Ratio
autē hęc: Tho. in. 4. distin. 24. q. 1. quare cō-
iunctio matrimonij est inseparabilis vsque ad
mortem inter homines, & non inter alia ani-
malia, est hęc: quia aliorū animalū filij pos-
sunt sibi victū statim habere, vel saltē ad eorū
sustentationē vnum sufficit, sicut est de vacca,
& qua, asina, & similibus: & ideo ibi nō est cer-

ta con-

ta cōiunctio certi masculi ad certā feminam:
nec etiā necessaria diuturna coniunctio, eō q̄
femina in eis sufficit ad educandū scē: ū sine
masculo. In his autem, quorū filij indigēt vtri-
usq; scilicet tā patris quā matris sustentatiōe:
aliud est. Similiter vbi inuenitur aliqua deter-
minatio quantū ad tēpus sustentationis, & edu-
cationis, sicut in auibus. Vnde passerēs, turtu-
res, & colūbæ, habent determinatas feminas:
quia habēt educare pullos, & alter eorum non
sufficeret ad querendū victū, cū & se equali-
ter nutrire debeāt. Nō autē sic est in homini-
bus: vbi filius indiget cura parētū ad magnum
tēpus. Et ergo matrimonialis cōiunctio inter
solos homines dicitur indiuisibilis secundum
totā vitam alterius coniugis. Oportet enim fi-
liū generari, educari, nutiri, & doceri, & sibi
de necessarijs vitæ à parentibus prouideri, eū
q̄ iuxta Apostolā, oportet patres filijs thesauri-
zare. 11. ad Cor. 12. Ista autē requiritur magnū
tēpus. Et quo ad hoc dicit Iyra super Mat.
16. ca. quōd matrimoniū nō solum est de iure
diuino, sed etiā de iure naturali: quia hoc na-
tura dicit q̄ vir & mulier cohabitent simul p̄
totam vitam: ad educandū & promouendū
prolem vsque ad perfectum statum virtutis.
Dicitur autem matrimonium potius, quā
parimonium: quia maiora onera sunt in ma-

tre, quam in viro. Et dicitur a matre, quasi materis muniū: quia munitur à matre, & dat mulieribus esse matres: & quia etiā finis principalis matrimonij est bonū prolis, in cuius procreatione mater magis laborat, & ideo ab ipsa denominatur. Fuit autē matrimoniū institutū à Deo in statu innocentiae: vt dicit de voto. c. 1. li. 6. Et hoc per illa verba, hoc nunc os ex osibus meis, quae verba Adā Spiritu sancto illustratus dixit Gen. 11. in fi. & 17. q. 2. lex diuina. Et p hoc reprobaf illa opinio, quae dicit qd matrimoniū sit institutū à Deo illis verbis, Crescite, & multiplicamini, qd videtur inconueniens: cū etiā illa verba prius dixerat Deus non solū ad homines, sed etiā ad bestias. Gene. 1. Et quāuis matrimoniū etiā sit institutū tēpore. Moysi, & tēpore Christi: hoc fuit amē diuersis respectibus. Nā, vt dicit Tho. dist. 26. in. 4. secundū qd ordinatur ad generationē prolis, quae erat necessaria: etiā ante peccatū institutū est à Deo in statu innocentiae, in hoc qd Deus formauit mulierē in adiutorium viri; & hoc modo dicitur in officiū fuisse institutū. Sed in quātum est in remediū peccati, fuit institutū post peccatum tempore legis naturae. Secundū autem determinationem personarum habuit institutionem in lege Moysi, vbi non nisi de certis tribus copulabantur. Sed secundū quod repræ-

repræsentat cōiunctionē Christi & ecclesie, sic habuit institutionē in lege noua: & secundū hoc dicitur sacramentū nouae legis. Et ex hoc habet qd duae principales sunt causae institutionis matrimonij, scilicet educatio prolis ad cultū diuinū, & vitāda fornicationis causa. Aliae sunt multae causae minus principales, scilicet, pulchritudo vxoris, diuitiae, reformatio panis: Et propter istas causas, si eia ducat vxor, seruatis verbis de praesenti, tenet matrimonium.

Sciendum autē ex quo, vt dicitur. 7. Ethico rū, in actu carnali priuatur homo magno bono, scilicet vsu rationis: quia, vt dicit Philosophus, talis actus furatur intellectum sapientis. Et, vt dicit Aug. 16. lib. de Trini. ipsa voluptas carnalis (qua maior in voluptatibus carnalibus nequit inueniri,) momento ipso tempore quo ad eius peruenitur extremum, penē omnis acies & vis rationis obruitur. Nullus autē secundū rectā rationem debet se obligare ad aliquid, in quo tantum malum patitur: nisi sit aliquod bonum recompensans istud dānum, Vnde à sanctis patribus ponuntur excusantia illū actum tam damnozum, scilicet bonum fidei, prolis, & sacramenti. Fides hic sumpta, est fidelitas, siue iustitia ad actū, ad quē obligat se: scilicet vt ille nō querat aliam: nec cōuerfo. Similiter bonū prolis obligat quo ad cul-

tū diuinum, scilicet vt religiosè, id est sanctè,
& deuotè educetur. Bonū autē sacramenti est
illa indissolubilitas inter virū & mulierem: &
signat indissolubilitatē cōiunctionis Christi &
ecclesiæ, & hoc est bonū intrinsecū matrimo-
nij: quā perfectio prima est formalis: prima au-
tē duo bona, scilicet fides & proles, sunt bona
extrinseca matrimonij. Et his patet quod ex quo
(vt dictū est) sacramentum est bonū excusans
istum actū: videtur quod actus ipse matrimo-
nialis non solū est bonus, sed etiā sanctus: quā
sanctitate habet ex indissolubilitate cōiunctio-
nis, secundū quā significat coniunctionē Chri-
sti & ecclesiæ. Ita etiā dicit Tho. in distin-
ctio. 31. in. q. 1. ex quibus omnibus infertur se-
cundū Bonauent. ibidē secundo principali.
q. 2. quod qui coit causā fornicationis vitandæ
in vxore, ne scilicet vxor fornicetur: sic reddē-
do debitū nullo modo peccat, sed magis mere-
tur: quia exercet opus iustitiæ, hoc est fidei, ad
quā tenetur: & ideo omnis culpa excusatur.
Si verò coit causā fornicationis vitandæ in sei-
pso, scilicet ne ipse solus fornicet: in hoc peccat
venialiter: & hoc si nō pulsatur à carne. Nā ex
quo nō potest procreare prole, nec propter eā
procreandam coit, nec compellitur ab vxore
ad reddendū debitum, aliqua superfluitas est
ibi: & ideo peccat, sed venialiter imo dici potest
secun-

secundū Petrū de Tharā. in quarto, distinctio-
ne trigesima, qua stione quarta principalis que-
stione secunda, articulo primo, quare delectationem in cōiuge, si sedo tamē intra fines
matrimonij, scilicet quādo cū altera muliere
id nō faceret: veniale est peccatū, licet etiā
fiat causa expellēdæ libidinis. Sed si querat de
lectationē in ea, nō vt i cōiuge, sed vt in alia
muliere quacūque: tūc est peccatū mortale. hoc
est cōtra Hugonē. 1. q. 1. quomodo. vbi dicit
vsum matrimonij nō posse impleri sine pecca-
to, talitē veniali: quia potest etia esse matrimo-
niū, cū sit bono intuitu, sicut fuisse in statu
innocētiæ, secundū Franciscū in rubrica de
spōsālibus. Hoc idē innuit Io. An. in gl. super
c. alma. de sentent. ex cō. lib. 5. super verbo, sa-
cramētis. vbi dicit quod datur gratia per istud
sacramētū, sed nō sicut per alia sacramenta.
Cōfertur autē in hoc sacramēto gratia adiu-
uans ad illa opera, quæ in matrimonio requi-
runtur. Ratio secundū Tho. in. 4. dist. 26. q. 4.
quia vbi cūq; diuinitus datur facultas aliquid fa-
ciendi, datur etiā auxilia, sine quibus non po-
test cōuenienter vti illa facultate: sed in mat-
rimonio datur diuinitus facultas vtendi vxore
& per consequens datur gratia, qua idē cōue-
niēter fieri possit. Hæc sanctus Tho. Et p hoc
reprobatur gloss. 1. q. 1. quicquid. Etiam dicit

doctor subtilis quod effectus istius sacramenti sunt duæ gratiæ in animabus contrahentiũ: & hoc nisi sit obex mortalis peccati. Et enim nõ sufficit ad gratiã percipiendã q̄ cõtrahẽs nõ sit fãctus respectu sacramenti: id est, quod nõ fãctõ recipere intẽdit, sed oportet quod priõ pœnituerit: q̄ illud sacramentũ nõ dat pœnitentiã. Est ergo vnus & totalis effectus istius sacramenti, scilicet gratiosã coitio animorum. Hoc doctor subtilis. Pro isto dictõ est. c. vnicum, de sacra vnctione: vltterius est sciendũ de illis quæ requiruntur ad matrimonium vt sit verum.

Primõ requiritur ætas debita personarum contrahentiũ, Nam vir debet esse quatuordecim annorum, & fœmina duodecim annorũ. Vnde sicut sponsalia infra septimum annum nõ tenent: sic matrimoniũ etiam non tenet infra. 14. annum. Quantumcunq; enim fuerit matrimoniũ de verbõ de præsentĩ infra quatuordecim annũ, nihilominus nõ est aliud nisi sponsalia: de futuro vsq; ad decimum quartum annum. Et ista possunt rumpi postquam spõsi vel alter illorum venerit ad debitam ætatem.

Secundõ requiritur consensus mutuus contrahentium personarũ per verba de præsentĩ. Consensus autẽ ille, secundum Bona. in. 4. dist. 28. debet esse in mutuam corporis potestate. Verba autẽ de præsentĩ sunt ista ex parte viri.

Accipio

Accipio ego te in meã vxorẽ. Verba autẽ mulieris sunt ista. Ego te accipio in meũ virũ. Et sunt ista verba necessaria: quia sacramentũ est res sensibilis: & ideo in eo requiritur signũ expressiuũ: quæ expressio cõueniẽtius fit p̄ verba de præsentĩ: vnde & iste cõsensu põt bene per alia verba expediri vel exprimi inter homines visitata quæ istis æquipollẽt, dicẽdo. Cõsentio in te, tanquã in vxorẽ. Similiter si præcessit interrogatio inter aliquos de cõtrahendo, si alter eorũ dicat: Volo te de cætero habere in vxorẽ. & illa respõdet: Et ego te volo habere in virum. Vel, volo quod tu sis vxor mea: & illa, & ego habeo te p̄ viro. In omnibus talibus contrahatur matrimoniũ. Sed si diceres, Volo te accipere in vxorẽ: vel, volo in te consentire, tanquã in vxorẽ: nõ esset matrimoniũ. Similiter si dicat vir: Promitto quod te nõ dimittam pro meliori vel p̄ peiori: etiã iudicandũ est pro matrimonio. Itẽ si post datã fidẽ dicat aliqui: Bibamus nomine matrimonij, & osculemur nos. Gulielmus dicit q̄ nõ est matrimoniũ: nisi vellent p̄ hoc recedere à spõsaliibus & cõtrahere de præsentĩ, q̄ illud dictũ significat futurũ matrimoniũ. Sed si diceres, Bibam pro matrimonio cõtracto: esset matrimoniũ. Franciscus tũ dicit quod illa verba, bibamus nomine matrimonij, sunt confessio veri matrimoniij:

trimonij:

trimonij. & ergo est matrimoniu. In omnibus autē istis ubi verba dubia sunt, recurrendū est ad intentionem contrahētium, & ad cōmunē verborū vulgariū intelligentiam. Vnde credo quōd per illa verba sponsi interrogati, scilicet in Polonia dicēdo. N. placet tibi habere K. n. vxorē: illo respōdēte, placet: si mulier interrogata, respōdēt similiter: cōtrahitur verū matrimoniu. arg. ca. ex literis. de sponsalibus. Nā per illa verba oēs in Polonia intelligunt contrahi matrimoniu. Ergo si sic vicini cōmunitē intelligunt, debent etiā contrahētibus illa verba facere eundē sensum. Nā, vt dicunt doctores in capit. ex literis. de sponsalibus. in talibus recurrendū est ad intellectu vicinorum. Hoc approbat Francisc. libidē. Et dicit Hosti. q. quanuis alter nō intellexit ad literam vel linguā: si tamē intellexerit affectū vel sensum nutu vel signo: sufficit: Et non refert an nutu vel lingua intelligat. arg. de trans. episc. inter corporalia. c. 4. di. si rector. Vnde si sponsus dat anulū dicendo in Theutonico p verba de presenti, & spōsa Polona recipit anulū annuendo: dicit cōsentire. in. d. ca. ex literis. Dicit etiā Francisc. de Zabarellis in capitulo, ex parte de spōsalib. quōd si dicat vir: Promitto q te ducam in vxorem, & de certo tenebo vt vxorem: si talis, contrahit cum alia per verba de presen-

presenti: adhærebit secūde, propter verba illa, ducā te. quæ sunt de futuro, quæ etiā verba restringuntur per sequētia, cū dixit, tenebo te vt vxorē. Et dicit Inno. q. hec verba, ducam & c. non sonāt tantū actū, sed etiā ius: vt sit sensus. Promitto, quōd tunc hā tua legitima vxor: & hoc est, si sunt verba mulieris. Illa autē verba, promitto quōd tenebo te pro vxore, habēt sensum, ac si dicat vir. Habeo tecū matrimoniu, vel, accipio te in meā vxorē, & promitto quōd de facto tenebo te pro vxore. Si autē dicit, promitto quod nunquā habebō aliam nisi te: licet istam non tenetur simpliciter accipere, si nullā vxorē in vita sua vult ducere: tamē si vellet ducere alā, nō pōt: quia de cōmuni vsu loquēdi sensus est, Recipia te, & nō aliā, si vxorē volo ducere. Itē si concubina dicat alicui, nolo quod me cognoscas nisi tanquā vxorem: & vir taceat, & cognoscat dicit Ioannes de Lignano q. est præsumptū matrimoniu. Sed tñ Gaspar dicit quōd nō: quia nō expresserūt: & etiā quia tacens habetur pro cōtradicente, in hoc casu: cū agatur de obligatione ipsius, scilicet sub conditione, vel sub modo. Sub conditione fit: vt contraho tecū, si patri meo placuerit: vel si inuenero te habere centum marcas, & sic de similibus: & talis contractus suspendit matrimonium vsque ad existentiam condi-

conditionis: id est, nō prius tale matrimonium tenebit, nisi impleatur illa conditio. Si tamē interim consensus de presenti, vel copula carnalis fuerit subsequuta: tenebit matrimonium: eō q̄ tales videntur recessisse à conditione vt de conditionibus appositis, de illis. & ca. super eo. & c. per tuas. Et hoc intelligendum est de conditione honesta: quales sunt duæ illæ suprà posite. Nā si esset conditio contra substantiam matrimonij: vt contraho tecū si nō prolificabis: vel donec mihi aliam inueniam: vel, si te exponas pro quæstu prostituendā: omnes tales nihil agunt. Si tamē quis dicat: Contraho tecū, si te virginē inuenero: & postea sequitur coitus, nec inuenitur virgo: dicit Bernardus & Hof. q̄ iudicabitur p̄ matrimonio: & hoc in foro iudicij: tamen in foro animæ non sic iudicabit: quia dignū est, vt mulier quæ mēta est se esse virginē maneat decepta: & vt viro subueniatur, qui forrē vult vitare bigamiā. Sed sub modo cōtrahitur sic: Do tibi tunicā, vel cingulū, vel annulū, vt cōtrahas mecū: alioquin reuoco qd̄ donauī. talis contractus statim tenet. Sed si nō seruetur modus poterit reuocari. Dicit tamē doctores q̄ licet possit cōtrahi matrimonium sub conditione: nō tamen sub modo: est tenendū. Matrimonium tamē ex causā contractum tenet, siue causa sit vera, siue falsa: vt

cōtraho tecum, quia pulchra es, siue diues: nisi causa esset ita falsa q̄ contineret in se aliquod impedimentū: vt, cōtraho tecū, quia libera es. Nā si nō esset libera: nō teneret matrimonium, & c. Et sciendū etiā quōd si quis cōtrahit cum aliqua cū conditione: deinde tamē ante aduentū conditionis cōtrahit cū alia purē: debet manere cū secūda, etiā si sit cōsanguinea primæ.

De impedimentis matrimonij.

Nunc videndum est de impedimentis matrimonij. Sunt autem duodecim impedimenta quæ impediunt matrimonium cōtrahendū, & dirimunt iam contractū, secundū Innocentium in causa iuuenis. de sponsa. Primum est furor. 31. quæsti. 8. cap. neque furiosus, vbi dicitur, Neque furiosus neque furiosa contrahere possunt matrimonium, sed si contractum fuerit, scilicet ante furorē: non separentur, scilicet propter furorē. Et ratio: quia tales non possunt consentire. Si tamen habēt lucida interualla: tunc bene possunt: vt dicit gl. ibidem. Secundū, si esset utroque articulo, id est, testiculo cares, vel impotēs coire. 31. quæstio. 7. illi. Tertiū, est affinitas: vt si quis sponsam de presenti cōsanguinei sui recepit in vxorē, & eam cognouit: impeditur cōtrahendū, & dirimitur contractum: ita q̄ primo restituitur, sed mulier nō pot. induci ad abstinentiā propter publicē hono-

honestatis iustitiam: vt de eo, qui cognouit eſſe ſanguineam vxoris ſux. cap. diſcretionem.

Quartū, eſt error in perſona: vt cū quis putans cōtrahere cū R. cōtrahit cū V. ſula. Quintū, eſt error in cōditione ſeruili: vt ſi quis contrahit cū aliqua, putās eā eſſe liberā cū tamen nō eſt libera: vt de coniugio ſeruorū. ca. 2. Sed quid dicendum eſt de Iacob, qui deceptus eſt in perſonā, ſcilicet qui putās Rachaſam, cum qua cōtraxerat, inuenit Liā, & tamē tenuit matrimoniu: Reſpōſio ſecundū Gratian. 39. quaſtio. 1. quōd illud matrimonium nō tenuit ex præcedēti cōſenſu, ſed ſubſequentē: quia poſt copulam carnalē in eandē conſenſis de nouo. Error tamē qualitatis nō excludit conſenſum matrimonij: vt ſi putatur bonus, qui tamen eſt malus: & ſi putatur virgo, quæ tamē inuenitur corrupta. Similiter error ſortum: vt ſi putatur ſponſa diues, quæ tamen eſt pauper. In omnibus iſtis caſibus non dirimitur matrimonium contractum. Sextū, eſt votū ſolēne: vt ſacri ordinis vel p̄feſſionis: vñ ſi quis p̄ſeſſiōe facta in religione vel ſacro ordine vxorē duxit: dirimitur matrimoniu: vt qui clericus vel vouentes. cōſinuante, & de voto. c. vnico. lib. 5. alia autē vota ſimplicia licet impediāt cōtrahēdū: non tamē dirimūt iā cōtractū. Vnde ſi quis vouet ſimpliciter nō velle ducere vxorem, & poſtea

duxerit:

duxerit: tenet matrimonium. Sed ille peccat mortaliter ſic contrahēs: & non debet petere debitū ab vxore: ſed tamē tenet reddere quādo petit ab eo: vt notāt docto. in. c. rursus. qui clericus vel vouētēs. de quibus vide ibi materia iſtā. Sed tñ ſi q̄s habens votū ſimplex quaerat à ſacerdote an poſſet cōtrahere: dat conſilium Hoſt. q̄ poſteſt dicere q̄ ſic. Si autē quaerat vterius an tale matrimoniu tenebit, debet dicere q̄ nō: aliās peccaret: quia daret occaſionē mortaliter peccādi. Septimū, ſi machinatus eſt in mortē prioris cōiugis ſeu vxoris, vel eā ducere promiſit. de eo, qui duxit in matrimoniu quā pol. per adulteriū. ca. ſignificasti. Et dicit Io. And. in. c. laudabilē. de cōuer. infidelium. q̄ quādo machinatio eſt ab vtroq̄, ſcilicet à viro & à muliere in mortē mariti: tūc ſufficit ad dirimēdū matrimoniu ſine adulterio. Quñ verò machinatio eſt ab altero tantū: tūc nō ſufficit ſine adulterio: vt de diuor. tijs. c. j. & iſtud imprimēdū eſt mēti: quia raro iſte p̄ctus bene intelligit. Octauū, ſi eſt alterius cult⁹: vt Saraceni⁹ vel Iudeus. 28. q. 1. eant. Nonū, ſi per vim coactus eſt cōtrahere: vt de ſpōſa. cū locū. Et intellige de vi vel metu, qui cadit in cōſtanē virū: vt dicit glo. 1. ibidē: quæ etiam dicit quōd minor motus excuſat ſc̄mi nam, quā virum? quod ſimiliter nota. De-

ciuum

cimum est sacer ordo: vt qui cleri. vel **vouent**
cap. r. & de voto: cap. vnico lib. 6. Vndecimū
est alteri nupta. de sponsa. duorū: ca. 1. Duode-
cimū, est publicæ honestatis iustitia, de spon-
sal. ca. iuuenis. & ca. ad audientiam. Sunt alia
duo impedimēta, quæ impediunt, & non diru-
munt, scilicet tempus feriarū: vt de ferijs. ca. ca-
pellanus. Et interdīctū ecclesie: vt de despōsa:
impu. c. ad dissoluendū. De omnib' istis datur
versus per Ioan. And. in Sum. quarti sub hac
forma.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus, disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas

Si sis affinis, vel si coire nequibis:
Hæc sociāda vetat cōnubia, iuncta retractā

Et de vltimis duobus dantur versus:
Ecclesie vetitum, nec non tempus feriarum.

Impediunt fieri, permittunt facta teneri.
De cautelis huius sacramenti.

ET primò caueat vir, ne volens à muliere
extorquere carnalem commisionē sin-
gat se eam ducere velle, non habens tamen in-
tentionē & propositū eam ducēdi. Nam talis
si eam non ducat, grauiter peccat licet in for-
pœnitentia non iudicatur pro matrimonio.
Et licet mulier, quæ simplici animo sibi cōtra-
sentit in peccato, excusatur: tamen decepto
talī si vult veram pœnitentiam agere, necesse
se habet

se habet eam sine fictione ducere, quartū in-
eo est: vel dare sibi virū conuenientem, vel ali-
ter satisfacere. Et hoc secundū Th. Et hoc si vir
est æqualis conditionis cū illa. Nam si vir est
melioris cōditionis, puta nobilis, & mulier ru-
stica vel ribalda: pōt p̄babiliter p̄sumi q̄ nō
fuit decepta, sed se decipi finxit: & tunc in tali
casu si ille nō animo ducendi cohabitauit eū
ea: nō tenet eā ducere, nec ei satisfacere, vt di-
cunt doctores. Secundò caueat ne quis spon-
sam suā contractis spōsalib' antequā solēnita-
tes matrimonij fiant, id est, antequam in facie
ecclesie copulent, audeat cognoscere: nā ta-
lis peccat secundū Gulielmū, Et hoc intelli-
ge in illis partibus vbi primæ nuptiæ benedi-
cunt. Vnde cū istæ nō sunt virgines, nec al-
ter illorū, post illam occultā cōmisionē si ac-
cipiunt benedictionē, quam solæ virgines vel
alter ipsorum accipere cōsuevit, peccant: cū
secundæ nuptiæ nō sint benedicendæ. Si tū nō
esset consuetudo in aliquibus partibus primæ
nuptias benedicere, sicut est in Polonia: cre-
do quod sponsus cognoscens sponsam animo
consummādi matrimonium, antequam in fa-
cie ecclesie copuletur, non peccet nisi venia-
liter. Hæc Tho. in. 4. Senten. distinct. 28.

Tertiò caueat vir, ne cum illa cōtrahat per
verba de p̄senti, cum qua alter cōtraxit per
p verba

uēba de futuro, & copula carnali consummat
uit: quia nec verum, nec aliquid censetur ma-
trimonium; quod postmodū de facto est sub-
secutum: vt de sponsa. is. qui.

Quartō, caueāt parētes, ne cōtrahant pro fia-
lijs aut pro filiabus sponsalia, vel matrimoniū
cū adiectione pœnæ. Nam talis adiectio pœ-
næ non valet de iure: vt dicitur in. c. gēma. de
spōsalibus. eō q̄ matrimonia debent esse libe-
ra. Et hoc est cōtra nostrates, qui stipulantur
pœnas, nisi impleāt filij e- rū voluntatem. Di-
cit tamē Franciscus de Zabarellis. Ioan. And/
Vincen. & Abbas in dicto. c. gemma. & Ar-
chi. 30. q. 2. c. vni. quōd bene possunt stipulari
vel dari pignora inter cōtrahētes: sed nō pœ-
næ. Ratio: quia pœna solā promittit: arrhæ
verō dātur. Faciliores autē sumus ad promittē-
dū, quā ad dandū. Iē arrhæ fiunt in modica
quātitate: pœnæ verō in magnæ & idēo timo-
re magnæ quātitatis posset quis cōpelli ad ma-
trimoniū. Vn. tñ dicit q̄ si sint extranei oīno;
qui nō habēt cōtrahētes personas in suapote-
state: isti possunt stipulari pœnas inter se: &
perdūt eas, vel acquirūt, si spōsi nō stāt in eo-
rū pmissiōib⁹. Inter verō parētes, vel alios,
qui habēt spōses in potestate, nō habet hoc lō-
cū de pignōribus. Etiā teneas q̄ si das pign⁹
lōcō arrhæ: tunc tenet: si autē pro pœna, tunc
non

non. Item si datur per cōventionē, nō tenet:
si autē p traditionē, tenet. Hoc autē dicit scē-
dum Iacobū de arrhæ, q̄ ratio pignoris tenet,
si traditur. scēdum si cōstituit tātin: quia qñ cō-
stituit tantū tunc cedit lōcō arrhæ: sed si tra-
ditur, cedit lōcō pœnæ. Quintō caueāt cōtra-
hentes, ne in cōgnatione carnali, spiritali, vel
legali cōtrahāt. Nā prohibent cōtrahere con-
sanguinei vsq; ad quārtū gradum inclusiue in
collateralibus: in ascēdentib⁹ autē & descen-
dētib⁹ perpetuō. In cōgnatione autē spiri-
tuali prohibent hi, scilicet baptizatus & leuās:
Baptizatus & filij leuantis. Item baptizatus, &
cōmūx leuantis prius cōgnita. Item leuans,
& parētes leuati. Et eodē modo dico de ba-
baptizato & baptizante. Similiter inter confir-
matum & tenētem: & inter confirmantem, &
confirmatum, In alijs autem sacramentis nō
contrahitur talis cōgnatio: scilicet in pœnitē-
tia: quia pœnitentia non est sacramentū col-
latum per modū generationis, sed sanatio:
nis: idēo per ipsum non contrahitur spiritalis
cōgnatio. aliās enim filius presbyteri non
posset inuenire uxorem in tota parochia: scē-
dum Thomam in. 3. Senten. distinctio. 22. q. 1.
artic. 2. Licet enim inter sacerdotem & cōfi-
tentem contrahatur scēdus: non tāmē deri-
uatur ad alios eorū cōgnatio. tamen cate-

chismus licet impediatur contrahendum non tamen dirimit contractum: ut de cognatione spiritu. p. ca. techisimū. libr. 6. Itē cognatio legalis impedit usq; ad emancipationē. Est autē cognatio legalis illa, quā quis adoptat in filiū aliquē extraneum corā iudice. Et dico corā iudice: quia alia facta in priuato, nihil valet, secundū Host. de coga. leg. c. unico, &c. Et quia ista cognatio apud nos hodie nō viget: ideo de ista super se deo. Sexto caueat vir, ne dimittat vxorē suā propter quācūq; cām, nisi ppter fornicationem: ut dicitur in glo. c. quæsiuit. de diuortijs. Et intellige tā de fornicatione carnali, quam etiam spirituali: sicut est idololatria vel hæresis. Similiter si mortē viro machinatur. In istis tamen casibus non ducet aliam, quādiu viuet quam dimittit. 32. q. 4. omnes causationes. Ratio: quia licet quo ad conjugalem thorū sit diuortium: non tamen quo ad vinculum, quod est indissolubile & perpetuū. Ex quo patet quod mulier à viro non separatur pro furto, vel pro alio crimine, vel pro alio impedimento: ut dicitur in cap. quæsiuit. de diuortijs. nec etiam pro aliquo defectu corporali, scilicet pro surditate, cæcitate, p. fectore oris, &c. Et intellige etiam p. quādiu tuncq; esset notoriū crimen fornicationis in vxore: nō potest vir sine iudicio ecclesie propria autoritate eam dimittere: licet

re, licet bene potest debitum sibi in priuato denegare. Archidiacono. in capit. porrō. & capi. significasti. de adulterijs. In hoc tamen casu quando alter fornicatur spiritualiter, scilicet si labatur in hæresim: non potest is, qui remanet in fide, aliam ducere, illa viuente hæretica. Secus si aliquis infidelis vel paganus cōuertitur, cuius vxor non vult cōverti, vel nō vult ei cohabitare sine contumelia creatoris: quia talis potest contrahere, etiam viuente tali vxore: ut de diuor. capit. 5.

Septimò caueat vir ne vxorem in adulterio deprehensam interficiat: quia licet secundum leges ciuiles non puniatur talis occisor aliqua pœna: tamen secundum ius diuinum punitur. 33. quæstio. 2. inter hæc. vbi expressè prohibetur tale vxoricidiū. Debet enim eam potius corrigere, & sibi reconciliare: cum Deus paratus sit accipere ipsius pœnitentiam, exemplo mulieris adulteræ: Ioannis 8. ut dicit Bonaventura in quarto, dist. vicesimatertia. q. 1. & Thomas quæstio. 1. Qui etiam addit quod occidēs vxorem ppter adulteriū vel odiū ex statuto ecclesie cōtrahere cū alia non debet: & maxime si occidat eā, ut cōtrahat cū alia: Secus est si non eo animo: quia tunc licet nō debeat cōtrahere: si tamen contrahit, tenet.

Octauo, ne aliquis habēs aliquem sacrum

ordinē contrahat matrimonium quia tale ma-
 trimoniū non tenet: vt de voto. c. vnico. h. 6.
 Similiter ecōuerso caueat ne cōtrahat p̄
 ba de p̄senti cū aliqua, sacri ordinē accipiat
 quia talis debet restitui vxori: & si p̄t ee sine
 scādalo vxoris, debet deferre habitū & coro-
 nam clericalē. Nec p̄t cōtrahere post mortē
 illius vxoris: & si cōtraxerit, nō tenet matrimo-
 nium, secundū Inno. Nec etiā post mortē
 vxoris poterit in suscepto ordine ministrare:
 vt in extrauagāti Ioannis papa: vicelimescu
 di, quę incipit, antiqua. Talis em̄ restitui vxori
 nō tenebit reddere illi debitū, sed nō poterit pe-
 tere. Nonō caueant cōiuges, ne post benedi-
 ctionem acceptā prima nocte commiscantur:
 vt. 23. dist. sp̄ōūs. Alibi etiam dicitur quod bi-
 duo vel triduo debent continere: vt. 30. q. 1. ali-
 ter. Sed hoc est consiliū, non p̄ceptum: &
 ideo ne quis obliget sub p̄cepto sponsos ad
 talia, hoc pono pro anisamēto: quia multi fa-
 ciunt indiscretē conscientiam. de talibus ipse
 coniugibus per modū p̄cepti: quod fieri nō
 debet, sed per modum consilij tantūm: &c. 10

Decimō, caueat vir vel fœmina ne sine pa-
 rentum consilio, vel consensu nubat: quia, ut
 dicit Ambr. in lib. de patriarchis: Non est vir-
 ginalis pudoris, eligere maritū. Vnde & Eua-
 ristus papa dicit, quia aliter nō est legitimum
 coniu.

coniugiū, nisi à parētibus tradatur. Et Euripi-
 diō in persona cuiusdā fœminæ legis dixisse:
 Sponsaliū meorū pater meus curā subiit: ma-
 ritum eligere nō est meū. Hęc omnia habentur.
 32. q. 2. non omnis. paragrapho, cū ergo
 dicitur. & paragrapho, honoratur. Si tñ fecerit,
 tenet matrimonium: quia hoc solū est de
 honestate, & nō de necessitate: maxime si ha-
 bet annos legitimos, scilicet vir quatuordecim,
 & fœmina duodecim. Dicunt tamen leges qd
 fœmina post viginti quinque annos inui-
 tis parentibus nubit: & verum est.

Vndecimō, caueat sacerdos ne clandestinē
 aliquos copulet: hoc facit, ne p̄termisis ban-
 nis in ecclesia aliquos introducat, sine copu-
 let. Nā talis sacerdos suspenditur per trienniū
 vt nō. de clandestina desp̄osa. c. cū inhibitio.

Duodecimō, caueat sacerdos ne benedicat
 secundas nuptias: quia irregularitatem incur-
 reret. Potest tamē per episcopum super eo dis-
 pensari: vt in extrauagan. Ioan. xxij. quę inci-
 pit, concertationi.

Tredecimō, caueat ne vir semper exigat
 vel reddat debitum vxori: quia hoc p̄ceptū
 de redditione debiti cum affirmatione non
 obligat nisi pro loco & tempore, secundū Io-
 annem Parisien. quia obligat semper, sed non
 ad semper, nec pro semper, sed quando potest
 esse

esse debite: circumstantionat^o, secundū doctore
 subtile in. 4. dist. 24. quia fortiori vinculo obli
 gat ad nō reddēdū: vt in hoc casu: quia tenet
 nō occidere fœtū in vtero pręgnātis, vel nō
 esse causa abortiui. Similiter si redditio vergit
 in detrimētū sanitatis, nō tenet reddere: quia
 tenetur pot^o propriam incolumitatē seruare,
 quā istud detrimentum vitare in coniugē.
 Similiter non tenetur satisfacere voluntati
 mulieris tpe menstrui: ne proles nascatur leprosa,
 quæ aliās potest procreari sana, etiā quia talis
 coitus inducit perpetuam sterilitatē in mulie
 re: secundū Aug. propter commistionem se
 minis cum sanguine. Vnde si contingeret na
 sci fœtam, sit leprosus, scabiosus, cæcuties, vel
 interdum caducus, vel obsessio dæmonum,
 tanquā vas immūdē compositum, aptus. Et
 idē in lege Mosaiica accedens ad mensua
 tam, morte moriebatur: quæ mors non inflige
 batur nisi pro mortali. Et si dicitur, tamen le
 proso viro tenetur mulier reddere debitum,
 licet non teneat secum cohabitare, vbi tamen
 certissimum est quoddā proles nascetur lepro
 sa: ergo simile est in mensua. Respondeo
 secundū doctorem subtilem vbi supra, quia
 in menstruo potest expectari tempus congru
 um vt nascatur proles sana: in lepra verō nō.
 Vnde melius est q^o nascatur leprosa vel ali
 qualis,

qualis, quā omnino nulla: quia melius est sic
 esse, quā nō esse. Verū tamen dicit Tho. vbi
 supra. q. 2. artic. 2. Si est fluxus innaturalis &
 diurnus: pot^o vir ad talē accedere: quia aliās
 oportet virū perpetualiter abstinere. Dicit
 etiā q^o mulier menstrua pot^o reddere debitū
 viro petenti: debet tñ cum auertere precibus
 vt suffierat: non tñ ita efficaciter debet auertere
 q^o possit sibi esse occasio incidendi in aliquas
 pessimas corruptiones, sicut ad id pronus cre
 ditur. Si autē credit q^o petat ignorauer: debet
 mulier aliquā occasionem pretendere, vel in
 firmitatem allegare, ne debitum reddat, ne pe
 riculum viro timeatur. Dicit autem Thomas,
 q^o accedens ad pręgnatam, non semper pec
 cat, nisi timeatur abortus. Dicit etiam ipse q^o si
 tunc vir præter consuetudinem & modum à
 natura institutū quantum ad situm, exigit de
 bitum à cōiuge, puta à parte posteriori, vel ad
 latus: non semper est peccatum mortale, sed
 quandoq^o potest esse sine peccato: dimittere
 autem proprium vas, semper est peccatū mor
 tale & sodomiticum: quia hoc est contra na
 turam & oniuigij. hæc sanctus Thomas.

De expositione missæ.

Hoc facite in meā commumorationem.
 Luce. 22. & de consecra. dist. 2. iteratur.
 Quia secundū beatum Tho. in. 3. par. Sum
 ma suæ

in d. sac. q. 33. art. 4. mysteriū nostræ salutis totū cōprehenditur in sacramēto Eucharistiæ: ideo tale sacramentū præ cæteris agit cū maiori solēnitate. Quæ quidē solēnitas in missæ officio cōsistit: vbi recolit singularis memoria dominicæ passionis iuxta quod ipse iustus ad passionē fieri præcepit dicens: Hoc facite in meā cōmemorationē. gl. id est, in memoriam mortis meæ. Et q̄a. singulæ ptes missæ inenarrabile dulcedinē redūdāt diuinorū mysteriorū: (designāt enim gesta, facta & opera Christi, qui operatus est salutē in medio terræ, & præcipuē circa mysteriū suæ passionis, resurrectionis, & ascensionis) ideo de singulis particulis huius sacri officij breuiter intendamus.

Circa quod sciendum q̄ missa dicitur primo à mittendo: quia angeli ibi mittuntur, ut dicit Greg. de cōs. dist. 2. quod si sanguis. Secundo ratione sibi, qui ibi mittitur à Deo patre. Tertio ratione nostri, qui mittimus vota nostra ad Deū per sacerdotē, ut nobis Deus mittat benedictionem & gratiam. Quarto ratione scilicet catechuminum: qui, ut dicit Hug. antiquitus admittēbantur vsq; ad offertorium, & ad offertorio foras mittebantur. Catechumeni autem erant nouiter credentes, nondum baptizati. Habet autem multa nomina istud officium missæ; seu sacramen-

tum. Dicitur etiam missa, ppter rationes prædictas: Item dicitur Eucharistia; ab eph. quod est bonum, & charis gratia, quasi bonā gratia. Dicitur hostia ab hostib; vincendis: quia p̄ eam nostri hostes vincunt. Immolatio dicitur secundū Ilid. 6. etymo. ab in & moles: quia in mole est, in cœculo altaris sacrificat. Cōmuniō dicitur, quia esca est omnium fidelium, iuxta illud: Omnes de vno pane & de vno calice participam;. Dicitur viaticū, quia dat in hac via præsentis vitæ ad sustentationē. Dicitur sacrificiū, quasi sacrū faciēs: quia mystica prece consecrat. in psal. Immola Deo sacrificiū laudis, &c. Dicitur etiā actio secundū Leonē papā: quia hic quasi quodā iudicio agim;. Nā locus, est ecclesiæ iudex, Deus actor, diabolus reus, populus cōscientia, testis: sacerdos, defensor. Sic dicit Aug. de se in oratione quadā: Summe sacerdos, qui me inter te & meū populū esse voluisti, &c.

Secundo videndum est quis instituit missam. Respondēo quod Petrus, Iacobus, & Basilius Cæsariensis episcopus. De Petro dicitur in chronicis quod primus Antiochiæ primam missam celebravit sub tribus orationibus: ut dicit Hugo de sancto viatore, lib. 2. de sacramentis. capitulo. 3. De Iacobo & Basilio habetur de consecra. distinct. 2. Iacobus. Dicit autem Archidia. in dicto capi. Iacobus.

quod

quod Iacobus instituit dicere secretā. Basilium autē alia addidit. Pro quo sciendum quod missa quondā non cum tāto apparatu nec cū tāta solēnitate dicebatur. Primò enim ab Apostolis dicebātur tantū illa verba in celebratione missæ quæ Dominus dixit, Hoc est enim corpus meū. Sed postea Apostoli addiderūt dominicā orationē. Et adhuc etiam Apostolorū cōsuetudo præsentatur singulis annis sancto die veneris, excepto quod illo die nō cōsecratur. Postea Apostoli vel eorū successores instituerunt quod epistola & Euangelium legerētur ante sacrificiū. Primò autē legebatur Epistola, secundò Euangelium, tertio dominica oratio, quartò dicebantur verba Domini: & tunc offertoriū inchoabatur à lectore: qui mos sabbatho sancto Pentecostes adhuc obseruatur. Postea verò sancti patres & Apostoli illas solēnitates, quæ nunc sunt in missa, addiderunt ut Alexander, Gelasius, Gregorius, Leo Cælestinus, Damasus, &c. Canonē autē dicit Gregorius fuisse cōpositū à quodā scholastico. Apostoli tū ibi multa addiderunt, sicut infra prohibet in suis locis de quolibet istorū spectaliter. Tertio videndū est de præparatione sacerdotis. Et quia sacerdos est quali pugil, qui dimicare habet cū diabolo pro delictis populi in missa dedit armam se primò orationibus secundò vesti-

de vestibus sacris: tertio ceremonijs debitis: Primò igit dicit psalmos, Quam dilecta. Bene dixisti. Inclina. Credidi. & de profundis. Et hoc quantū ad illos qui dicūt officium Romanū, quod Linus instituit. Dicunt autē isti quinque psalmi scdm Inn. propter transgressionē quinque sensuum: & etiā quia in quolibet eorū sit commemoratio de his, quæ spectāt ad istud sacramentū, & ad remissionē peccatorū. In primò dicitur de altaribus. Altaria tu ad omne virtutum. In secundo, de misericordia Dei, ibi, Ostēde nobis Dñe, &c. In tertio de oratione, ibi: Venient ad te, & adorabunt corā te. In quarto de oblatione, ibi: Calicē salutaris accipia, &c. In quinto de finali redēptione, ibi: Quia apud dominū misericordia, &c. Scdō Sacerdos ornat se peccando pilos, & purgādo eunfos: pro quod designat cogitationū malarū mundatio. Tertio lauat manus, iuxta illud Isaie, Lauamini, & mūdī estote. Quarto induitur sacris vestibus.

Circa quod sciendum quod aliter induit episcopus quā simplex sacerdos. Nā episcopus secundū Io. Belet, primò induit sandales vel sotulares: quod designat ocreas pugilum. Ipse enim tunc debet pugnare cum diabolo. Unde accipit spiritalia arma. Alba pro torica operitur. Cingulum sumit pro arcu. Subcingulum pro pharetra. & dicitur subcingulum, quo stola liga-

la ligatur: Stola circumdat collum: quasi fra-
 stam contra hostem vibret. Manipulo proclama-
 da. Casula quasi clypeo protegit. Libro p[ro]ph[et]e-
 dia vitif. Mitra quasi galea caput protegit. Sed
 simplex sacerdos primò habet calceos, sine quib[us]
 nullus debet celebrare: etiã qui habet ex
 voto professionis incedere discalceatus, secun-
 dùm Ber. de Paratim. Et hoc significat huma-
 nitatē Christi, quā Ioannes Baptista calcium
 appellauit. Vnde in signū desponsationis Chri-
 sti & ecclesie incedim[us] calceati. Et deinde sa-
 cerdos ponit humerale: quò designat velamen
 Christi, quod habuit, cum sibi dicebat velato
 capite, Prophetiza nobis Christe. Alba signifi-
 cat vestimentū, in quo herodes illudit Christū
 Luc. 22. Cingulū significat flagellū, quo cæsus
 est circa columnā, Ioã. 18. Manipulus funem,
 quo ligatus fuit. Ioan. 17. Cōprehenderunt &
 ligauerūt eū: Stola significat ligamē, quo liga-
 tus fuit ad columnā. Casula significat purpu-
 reum vestimentū: Illa spiritaliter significat
 virtutes in sacerdote. Nā humerale significat
 fidē, quā Apōstolus appellat galeā: ad Eph. 6.
 Alba spēs, quæ totum contingit: ad Rom. 8. Spēs
 salui sumus. Cingulum, iustitiā: in Isaie. 11. Est
 iustitia cingulum lumborū eius: Manipulus
 significat fortitudinē contra impetū diaboli:
 Stola ab utroq[ue] humero significat prudentiā
 & tempe-

& temperantiā. Casula, quæ totum operit, li-
 gnicat charitatē. Habet ergo sacerdos sim-
 plex sex indumenta: quia habet sex officia, sci-
 licet baptizare, prædicare, catechizare, ligare,
 absolvere, & cōsecrare. Episcopus vero habet
 nouem, scilicet taligas, sandalia, succinctoriū,
 mitram, dalmaticā, tunicam, chirotecas, annu-
 lum, & baculū: quia episcopus habet plura of-
 ficia, quàm sacerdos: scilicet virgines consecrā-
 re, ecclesias dedicare, clericos ordinare, syno-
 dum celebrare, christmā conficere, vestes, vasa,
 & alia sacra ecclesie ornāmenta consecrare &
 confirmare. Cōsecrationem autem vestimen-
 torum prædictorum Stephanus instituit anno
 Domini. 57. Deinde sacerdos accedens ad
 altare dicit: Aute[m] à nobis Domine, cūctas ini-
 quitas nostras, &c. signando se in facie: per
 quod petit omnia impedimenta à se auferri,
 seu removeri. Tandem osculatur reliquias in
 medio altari, dicens: Oro te domine, per me-
 rita omnium sanctorū tuorum, & eorum, quo-
 rum hic ossa recondita sunt, vt eorum inter-
 cessione nobis digneris indulgere vniuersa
 delicta nostra, per quod petit sanctorum sus-
 fragium, quasi ex se sit indignus. Deinde oscu-
 latur librum, dicens: Dignus sim. Domine, ac-
 cipere librum, & aperite signacula eius: quo-
 niam occisus es pro nobis, & redemisti nos
 Deo in sanguine tuo. Osculum illud quod

facit in medio altaris, significat Iudaicum populum: Euangeliū verò gentile, qui per Euangeliū credidit. Vnde quia Christus vtrique populo veniens in Mundū, dedit pacē: ideo vtrunquē osculat. Quod autē prius sacerdos accedit ad dextrū cornu altaris, significat quòd Christus prædicauit Iudæis, Deinde Gentilibus. His expeditis vidēdū est de ipso officio, quod habet sex partes. Quarū prima vocat præparatio: & durat vsq; ad epistolam. Secūda instructio: & durat vsq; ad offertoriū. Tertia oblatio: & durat vsq; ad præfationē. Quarta, cōsecratio: & durat vsq; ad Orem⁹ præceptis. Quinta, sacramenti pceptio: & durat vsq; ad cōmunionem. Sexta, gratiarū actio: & durat vsq; ad finem.

De prima parte missæ.

ET quia populus debet primò venire cū mentis deuotione ad ecclesiam, ideo in missa primò incipitur ab introitu. Pro quo sciendū q; olim missa inchoabatur à lectionibus, sicut adhuc in sabbatho Paschæ & Pentecostes. Vnde Celestin⁹ prim⁹ natione Romanus anno domini. 427. instituit vt ab introitu inciperetur. Post quem Gregorius prim⁹ anno domini. 599. cāualem introitum composuit: & significat desideriū sanctorum patrum, qui incarnationem Christi desiderabant, clamantium deuotē & dicentiū Emite

agnum,

agnum Domine, dominatōre terræ, de Petra, &c. Et iterū: Vtinam disrumperes cœlos. Per versum autem designatur desiderij numerositas: quia diuersi diuersimodè clamabant. Ideo autē (vt cōmuniter) introitus sumitur de psalms: quia olim cantabatur in principio missæ. 110. psalmi. Sed quia tediosum populo erat, ideo Pelagius statuit vt solū aliquid de ipsis sumeretur, scilicet introitus cū versu. Aliqui tamen sancti habēt speciales introitus in suis festis propter reuerentiā corū. Additur etiā Gloria patri: quia licet solus filius sit incarnatus: tamen tota trinitas operata est incarnationem, quod Damascen⁹ papa instituit. Omittit tamē in missa defunctorū: quia illi nō sunt in statu gloriæ, sed pœnæ. Simile in dominica passionis Domini: quia tūc nō recolit gloria, sed cōfusio ī personā filij Dei facta. Resumit autē introitus ideo, quia tã præcedētes quã sequētes sancti in fide Christi sunt cōcordes. vnde & q; præcedebāt, & qui sequebātur, clamabāt, Osanna.

Sciendū autem quòd sacerdos debet primò egredi de sacristia, quādo introitus inchoatur. Signat autē egressus ille Christi egressum de vero virginis gloriosa: de quo processit tãquam sponsus de thalamo suo.

Secundò populus debet venire cum mentis humilitate; quod designat Kyrie eleison

quod

quod etiã Grego. papa carari nouies inscribitur.
 Et est Grecũ, significans tantum sicut Dominus
 miserere. Fit autẽ in Græco: vt inscribetur Chri-
 sti titulus inscriptus fuisse. Hebraicẽ, Græcã,
 Latinẽ. vnde Osanna & Sabaoth Hebraica
 sunt: relinqua verò latina: Vel vt omnis lingua
 cõteatur Christi passionem. Et fit nouies, vt
 ad nouem ordinũ angelorum contemplatio-
 nẽ possimus peruenire. Triplicatur autem ad
 laudẽ Trinitatis. Et rectẽ sequitur post introi-
 tum. introitus enim significat aduentũ Christi
 in carnẽ. Kyrie eleison vero in mentem p̄su-
 gnatur per hoc quod dicitur, miserere nobis.

Ter: iõ debet populus venire cũ mẽris ora-
 tione: quod signat cantus angelorum, scilicet
 Gloria in excelsis Deo. Et rectẽ sequit post il-
 la duo, ad significandũ quod homo ad aduentum
 Christi in carnẽ & memẽ, debet gaudere
 gaudio spiritali, & vocaliter exprimere.
 Et primo incipitur à sacerdote. secundo à cho-
 ro completur, per quod designatur quod pri-
 mo vnus chorus, id est, vnus angelus in nati-
 uitate Domini incẽpit istum hymnũ: post hoc
 alij multi ipsum proferebãtur: vt dicitur Lu-
 cã. 11. Et quia iste hymnus dicitur est ad laudẽ
 Dei in natiuitate, qui est mediator Dei & ho-
 minum: ideo in medio altaris dicitur: vel quia
 in media nocte natus est. Et quia etiam iste

hymnus

hymnus in ortu Christi in Mundũ dicitur est:
 ideo facie versa ad orientẽ ipse incipitur. Et
 quia istud canticũ est lætitiar: ideo in aduentũ
 nõ canitur: quia sancti patres nõ in re, sed in spe
 habuerũt præmiũ. Spes autẽ, quæ differt: affli-
 git animã. Prouer. 12. Similiter in quadragesima
 & septuagesima, vbi requiritur lapsus primi
 hominis stœbilis: nõ dicitur. Vnde nouẽ septi-
 manis taceat, propter nouẽ chororũ angelorũ
 cõsortij priuationẽ. Itẽ in die Innocentiũ nõ
 caratur: quia fuerũt nõ in gloriã, sed in vitupe-
 riũ Christi occisi. Generaliter tamẽ dicitur iste
 hymnus, quãdo dicitur Te Deũ laudam⁹. ex-
 cepto sabbatho paschæ & cœna domini pro-
 pter speciales rationes. In cœna autẽ Dñi non
 dicitur nisi ab episcopo, sed sabbatho paschæ ab
 omnibus: quia illa missã est quodãmodo diei
 sequẽtis, scilicet resurrectionis Christi: vñ in no-
 cte deberet celebrari. de consec. distin. secun-
 da, nocte. Deindẽ sacerdos venit se ad popu-
 lũ dicens: Dominus vobiscũ, quod valet tantũ id
 est, Dominus tribuat peccatoribus assistentiam
 & voluntatẽ bonã. Sed episcopus dicit, Pax vo-
 bis: quia est vicarius Christi, qui dixit Apосто-
 l̄s suis post resurrectionẽ suã. Pax vobis, qua-
 si diceret: In presenti detur vobis pax peccato-
 ris, & in futuro pax æternitatis. Et chorus re-
 spõdet: Et cũ spiritu tuo, id est, Dominus, qui

est in corde tuo, sit etiã nobiscũ in corde. no-
stro. Et hoc verbũ, Dominus vobiscũ, sumptũ
est de libro Ruth, capite secũdo. Sic enim legi-
tur Booz salutasse messorẽ suos: & ppheta in
Paralipomeno, A sãregẽ, & qui cum eo erãt: Et
angelus salutã Gedeonẽ dixit Dominus tecũ,
Sed hoc verbum, Et cum spiritu tuo: sumptum
est ab Apostolo. 1. ad Timotheum vltimo.

Sciendum tamen quod sacerdos vertit se in
missã quinquies: ad designandum quod Chri-
stus post resurrectionem suam ipso die resur-
rectionis quinquies apparuit suis electis. Pri-
mo Mariã Magdalenã: secundo mulieribus:
tertio Petro: quarto duobus discipulis in Emmaus
euntibus: quinto omnibus discipulis absen-
te Thoma. Et quia populus conuenit ad oran-
dum cum intentione impetrandi: ideo statim
sequitur collecta. Vnde dicit sacerdos: Oremus.
significã illud, quod Christus dixit App-
stolis: Orate, ne intretis in tẽtationẽ. Per quod
etiã reddit se indignũ. Vnde cõuocã ad se su-
deles dicit: Oremus. id est, oẽs orate, vt quod
petimus, facilius impetremus. Et tunc dicitur
collecta seu oratio: quã designat quod Chri-
stus dans nobis exemplũ, orauit. Et dicitur col-
lecta, quia sit super populũ collectum: vel quia
in ea colligitur populi oratio, seu deprecatio.
Et sit in dextra parte altaris, per quã designã-
tur bo

tur bona æterna & spiritualia, quã primò sunt
petenda: iuxta illud, Primũ quãrite regnum
Dei. Fit etiã versus orientem, iuxta Damasce-
num libro quarto, capitulo. 11. vt Paradisum
nos affectare mōstremus, qui est in partibus Oriẽ-
tis. Secundò, vt in Christũ crucifixum, qui ver-
sus Orientem stans in cruce respiciebat, inten-
damus. Tertiò vt ipsum iudicem inde venturũ
significemus. Quando que autem dicitur vna
oratio ratione solennitatis. Aliquando duę vel
tres vsque ad septenarium, & non vltra, quã se-
cundũ Innocen. Dominus septem petiti-
onibus docuit orare. Et etiã quia vltra in tẽ-
dium verteretur. de cõsec. dist. 2. cum omnia.
Quando autem imponuntur plures collectæ:
tunc primò imponantur duę; postea tres: vel pri-
mò vna, & postmodũ duę: ita quod maior nu-
merus sequatur. Et semper fiãt in numero im-
pari: quia personæ diuinæ sunt impares in nu-
mero. Et diriguntur omnes oratiões Patri & Fi-
lio, & non Spiritui sancto: quia cũ ipse sit do-
num, à dono non petitur donum, secundũ Ber-
nar. de Parantinis. De modo autem concludẽ-
di collectas dantur versus:
Per dominum dicas, cũ Patrem presbyter
oras.
Cũ Christum memoras, per eundem dicere
debes.

Cum Christo loqueris. q. viuis dicere quæ
Qui tecum, si sit collectæ finis in illo.

Si spiritus alius, eiusdem, dicere debes.
Hoc est: Vbiunq; ad Deam partem dirigitur
oratio, & nō est mētio de filio, dicatur Per do-
minū, &c. Si autē ibi est mētio filij, dicatur
Per eundem dominū, &c. Si autē filium allo-
queris, dic, qui viuis & reg. cum Deo patre, &c.
Si autē ibi est mētio de spiritu sancto, dica-
tur, Per dominum, &c. qui tecum viuit & re-
gnat in unitate eiusdem Spiritus sancti Deus,
per omnia secula seculorum. Amen. id est, per
omnia præsentia & futura. Nullus autē debet si-
bi facere nouas collectas, quæ non sunt ab ec-
clesia probatæ: quia hoc prohibuit. concilium
Aphricanum, cui interfuit Augustinus.

Sciendum etiam quod si imponitur collecta
defunctorum in missa viuorū, quod illa debet
esse penultima, & non vltima: quia finis debet
suo principio conuenire. Nullo autem modo
in missa defunctorū collecta pro viuis debet
interponi: quia mortui viuos iuare non pos-
sunt. Item collectas dici præcepit Symmachus
natione Sardinus, anno Domini. 494.

De secunda parte missæ.

EXpedita prima parte missæ, quæ est ad
populi præparationem: dicendum est
de secunda, quæ est ad populi instructionem,
& inci

& incipit ab Epistola. in qua docetur populus
in diuinis mandatis. Et habet sex partes: scilicet
mysterialem informationē, de qua in Epi-
stola: poenitentialem operationem, de qua in
graduati: salutarem lamentationem, de qua in
ractu: spiritualem exultationē, de qua in Ha-
leluia: principalem instructionem, de qua in
Euangelio: & specialem fidei instructionem, de
qua in symbolo. Secundum autē Innocentium
epistola significat officium præcursoris, qui præ-
bat ante faciem Domini. Et quia prædixit, Pœ-
nitentiam agere: ideo sequitur graduale. Sed
quia post poenitentiam sequitur gaudium, quia
ipse dixit: Appropinquabit enim regnum cœ-
lorum: ideo sequitur haleluia, quod est cantus
gaudij. Et quia post Ioannis doctrinam secu-
ta est doctrina Christi: ideo sequitur Euange-
liū, quæ est doctrina Christi: postquam secuta
est fides Apostolorum, ideo sequitur symbolū.
Epistolæ autem nō sunt de libris Moysi: quia
in illis promittuntur temporalia, in Epistolis
versus Pauli æterna. Et hæc ratione lectiones
de liberis Moysi terminantur in grauem accen-
tum: sed lectiones Epistolarum in acutum: quia
sursum tendunt. Graduale secundum Innocen-
tium dicitur à gradibus, in quibus cantaba-
tur: & significat conuersionem fidelium pœ-
nitentium. Et interponitur versus, ad desi-

gnandum, quod nullus verā poenitentia faciat nisi plenē cōuersus sit ad Deū. Et omittit gregoriale in festis paschalibus: & loco eius dicitur, Hæc dies: quia illi dies statū ecclesiæ futurum scilicet intinuāt, scilicet statū post resurrectionē: vbi nō erit poena, sed gaudium. Halleluia vox lætitiæ significat gaudiū poenitentiu, quod habet ex promisso præmio. Et canitur etiam in aduentu: quia licet sancti patres habuerint sp̄e de incarnatione Christi: tamē quia certi de hoc erant: idē exultabant. Sed in septuagesima omittitur: quia tūc casus primi hominis desletur: loco cuius canitur tractus, cū prolixitate & asperitate vocis: significans prolixitatē miseræ p̄sentis incolatus. Et hoc Simachus papa instituit, sicut & collectas. Additur etiā quādoq; prosa post halleluia, scilicet, quæ est vox exultationis, ad significandū gaudium corporis & animæ. Et est instituta à Nicolao papa. Prius enim cātabat neuma quoddā longū post halleluia: loco cuius Nicolai papa in festiuitatibus præcipuis profani cantari instituit. Significat etiā diutina protractio notarum ipsius halleluia gaudiū cœlestis patriæ, qd̄ est absq; fine. Et fit sine voce significatione: quia tale gaudiū nulla lingua exprimeri potest. Euangeliū quod legitur in sinistra parte altaris, designat quod p̄ ipsum peccatores sunt

sunt vocati. Et dicitur versus Aquilonē, ad eulationē malorū, & imitationē bonorū. Malum enim per aquilonē significatur. Nā per Aquilonē diabolus frequētē designatur: cōtra quē est Euangelium. Et dicitur in loco alto, scilicet in pulpito: quod nō fit in epistola: quia altus locus dat seruantibus Euangeliū, quia cœlum. Et propter hoc etiā terminatur in altum. Præmittit autē ante Euangeliū, Dominus vobiscum, salutatio populi: per quod disponit populū ad audiendū deuotē. Et chorus respondet, Et cū spiritu tuo. id est, sicut tecū est Deus ad dicēdum verbum Dei: ita nobiscum fit ad audiendum. Deinde signat se in principio, & in fine. Primò in libro facit signū crucis, quasi dicat, Crucifixum prædico. Secundò in petore, quasi dicat, Crucifixum credo. Deinde in facie: ac si dicat, Crucifixum prædicare nō erubescō. Similiter populus facit, ne diabolus vertat facies ac mentes eorū ab auditione verbi Dei in principio & in fine, ne verbum tollat de cordibus eorum. Debet etiam populus stare, & non sedere: in signum quod sunt parati pugnare pro Euangelio: & caput eleuare, signū reuertiētiæ. Et hoc statuit Anastasius papa anno Domini. 404. habetur etiam de consecratio. distinct. 7. apostolica. Item arma vel baculos ponere: in signum qd̄ iuxta doctrinā Euangelicam

Euangelicā parati sunt nō armis, sed patientiā se defendere: iuxta illud, Si quis te percusserit in vna maxilla: praebe ei & alterā. Aliquando aſa thurificat circa Euāg: hū: per quod ſignificatur oſor bonae op̄rationis: iuxta illud, Si luceat lux veſtra, &c. Datur etiā oſculū libri rātū ſacerdotib⁹ poſt Euāgeliū, & clericis: ad deſignandū q̄ ipsis debent eſſe man. feſta diuina ſecreta: ceteris aut̄ in parabolis. Luca: 8. Poſt hoc canitur Symbolū Nicenū, quod Martiānus Romanus poſt Sylueſtrum inſtituit in honore domini: 3. 19. Et dicitur a ſyn quod eſt com: & bobolus morſus: quaſi compoſitū per morſellos paruos, id eſt articuloſ. Eſt enim collectum ex diuerſis locis ſacre ſcripturae: in quo eſt tota ſides. Cōpoſitū eſt tamē propter maiorē cautelā ſcilicet ppter haereticos, ne ſit difficile querere articuloſ fidei in ſcripturis multis. Er eſt triplex ſymbolū. Primū Apoſtolorum: ſcilicet credo: quod cōiuniter dicitur in Prima, & in Cōpletorio. Secundū Ahanāſij ſcilicet, Quicūq; vult ſaluſ eſſe. Et tertium Nicenū, quod in ſynodo Nicēna fuit compoſitum. Iſtud autem potius canitur in miſſa, quā aliud: quia conditum eſt tempore veritatis propalarē contra haereticos inſurgenteſ: & clariuſ eſt deternūnatum fidei quā ſymbolū Apoſtolorum: ideo potius canitur iſtud, quā aliud.

Vnde

Vnde licet eadē ſit veritas vtrobiq; , magis manclaret in vno, quā in alio. Canitur autē alē & expreſſe, vt omneſ illud diſcant & ſciant.

De tertia parte miſſae.

Conſequenter vidēdum eſt de tertia parte miſſae, quae dicitur oblatio: quae continet ſub ſe ſex parteſ. Prima, eſt populi exultatio pro quibus offerri debet: & haec ſignat per offertorium. Secunda, eſt oblationis praſentatio, ibi: Suscipe ſancta Trinitas. Tertia, eſt altariſ thurificatio. Quarta, cordis humiliatio, cū dicit: In ſpiritu humilitatiſ. Quinta, ſequēſ oratio, ſcilicet ſecreta. Sexta, manū ablutio.

Circa quod ſciendum quod ſacerdoſ poſt ſymbolum dicit, Dominuſ vobiscum, ad ſignificandū quod ex quo debet ad oblationem accedere, & nulla oblatio poteſt eſſe accepta ſine Deo: ideo dicit Dominuſ vobiscū. Et quia tam ſacerdoſ quā populuſ debent eſſe valde attentī circa oblationem hoſtię ſacraliſ: ideo tunc quaſi excitando populuſ ſacerdoſ dicit, Oremuſ. Nō tamē vteruſ proſequitur voce alta, ſed ſub ſilentio dicit offertoriū: per quod denotat ſuam intentionē maxime recollectam ad Deum. Significat etiā illud ſilētium labium Chriſti ante paſſionē, quādo Iudaei conſpirauerunt contra eum, vt ſi quiſ eum conſiteretur, extra ſynagogam haeret.

feret: cantat tamē tūc chorus valde letabūdū ad designandū hilaritatē offerētū: quia dato. rē hilare diligit Deus: & quia legitur etiam de David q̄ citharam cum cantoribus percutiebat. Tenentur autem fideles ad oblationes secundū consuetudinē approbatā in aliquibus festiuitatibus: vt de consecratio. dist. 3. omnia Christian^o. ga dictū est à domino, Nō apparebis in cōspectu meo vacuus, Licet autē hoc sit præceptū: tamē quantū ad quantitātē, vt tantū vel tantū offeratur, non est præceptū, sed consiliū. Exodi. 25. Ab omni homine qui offert vltro neus, accipietis eas: scilicet oblationes.

Sequitur secunda pars tertiæ partis: scilicet oblationis præsentatio. Circa quod sciendum quòd sacerdos volens præsentare oblationem Deo, parat primò materiam. Et primò pro hostia accipit panem triticeum azymum, mundum, & purum, & pro sanguinis consecratione accipit vinum bonum & sapidum admista modica aqua, quæ possit absorberi & vino: quo facto dicit, Fiat hæc commissio vini pariter & aquæ, In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Deinde accipit calicem, tenendo vna manu in medio, & reliqua sustentando pedem calicis: & altè subleuando dicit, Suscipe sancta Trinitas hæc oblationem, quæ oratio de se iudicat quid vel pro quo tūc ora-

tur:

tur: tunc enim orat ecclesia Deum.

Dicta autem ista oratione debet calicē deponere deorsum, & patenam desuper tollere, & panē ad pedes calicis collocare: videlicet inter se & calicē secundū modū magis communē. Calix significat Christi diuinitatem, patena humanitatem, quæ diuinitatem (sicut patena calicem) contexit, Sed tunc patena sub corporali obseruatur: quia discipuli relicto Christo omnes fugerunt. Calix autē corporali operitur: quod significat sepulturā Christi. Debet autem corporale esse de lino mundo & candido, secundū Hugonē, & secundū cōciliū Lugdun. vt etiam habetur in bocardo libro. 3. Hoc instituit Syluester primus anno domini. 315. Nec debet in eo alterius rei materia pretiosior aut vilior misceri. Vnde dicebat Ioānes de Deo, secundū quod refert Archidiacon^o, de consecratio. dist. 1. consulto. quòd illi grauius peccant & offendunt, qui mittunt corporale confisci cum farina ad hoc quod stet rigidum super calicem. Nec tale corporale debet per mulieres lauari, nisi per sacerdotem prius lauetur in vase specialiter ad hoc deputato, in quo nihil postmodum est lauandum: vt dicitur de consec. dist. 1. nemo. Significat autem hoc corporale secundū Archid. vbi supra, ecclesiā. Quod autē superponitur caliti, significat

ficat q̄ Christi passionem ecclesia nō desinit
imitari. Corporale autē multo labore cācūda-
tur, & ecclesia multo labore Christo cōformā-
tur. Item significat sindonem, in qua Christus
fuit inuolutus: & ideo fit corporale de lino:
quia sicut linum multis pulsionibus & nōioni-
bus ad cādorē deducitur: ita ecclesia per illud
significata (quæ per corpus Christi intelligi-
tur) multis p̄sionibus & p̄sionibus ad cā-
dorem vitæ eternæ perducitur. Et ita etiā cor-
pus Christi per illud significatū per multas tri-
bulationes venit ad gloriā: vt dicit glō. in. c.
consulto, de consecra. dist. in. prima. Et quia dī-
ctū est quod calix coopertus significat Chri-
sti sepulcrum: hinc est q̄ tunc Maria Magda-
lena venit vngere Iesum, &c.

Tertia pars est altar̄ purificationis. Maria
enim Magdalena accepit lib̄: am̄ vngue-
ti nardi Pisticæ: pretiosi, & vnxit pedes Iesū
& domus impleta est ex odore vnguenti. Et
sacerdos in modum crucis superducit & cir-
cūducit incensum. suprā sacrificium & altā-
re: vt & crucis signaculo & thuris incenso dia-
bolice fraudis malignitas extricetur, & effu-
giat. Quod verō tertium superducit & cir-
cūducit incensum, designat quod Maria ter
exhibuit & attribuit vnguentum circa cor-
pus Iesu. Primō cōtra vnxit pedes ipsius: it̄ dō-

mo Simonis Pharisæi. Secūdo cū in domo Si-
monis leprosi sup̄ caput ei vnguentum effudit.
Tertio cū emit aromata, vt veniens vngeret Ie-
sum, &c. voluntas em̄ reputat̄ p̄ factō: eūm per
se ipsam nō steterit; quo min⁹ expleisset quod in-
cepit. Quod vero post modū vndiq; totū in-
censatur altare, designat quod factū illud totā
resperxit ecclesiam. sicut dominus ipse testatur
dieēs: Antē dico vobis, vbicūq; & c. Mat. 26. Et
Leo papa statuit incensum super oblatam fieri;
quos & concilium Rothomagen. fieri statuit.
De alijs et̄ purificationis significationibus
plura vide in Rationali diuino.

Sequitur quarta pars tertie partis de humi-
liatione: vbi sacerdos dicit inclinatio capite
In spiritu humilitatis &c. Et est ratio Dan.
4. c. vbi sacerdos profundō inclināf habēs ma-
nus ante pectus, & circa hoc osculāf altare in
signū crucis: quia p̄ passionē crucis recōcilia-
ti sumus Deo, & in eius amicitiam admisi. ad
Ephe. 2. Alij tñ nō osculant̄ hīc altare. Deinde
sequit̄ oratio. Vbi sciendū quod sacerdos ver-
tit se t̄c ad p̄p̄tū, eos saluandō, dicens hæc
verba: Orate pro me peccatore. per quæ ver-
ba sacerdos implorat auxiliū circumstan-
tium propter altit̄. inem sacramenti. Et de-
bent ista verba sonorosē & expressē dici: Et
tunc vertit se sacerdos ad alteram partem di-

cens: Domine exaudi orationē meā: quia est orat singulari oratione. Et in hoc multū erāt suppressē illa verba dicentes: & cū hoc molēt se vertere ad populū, nec ad alterā partē altaris: q̄ nō est sine peccato. Ista autē cōuersio ad populū cū silētiō subsequētē, significat occultā apparitiōē Christi, quā apparuit Petro: quā licet certū sit q̄ ei in diē resurrectiōis apparuit, vt dicit Luc. vlti. tamē incertū est vbi ergo sit sub silētiō. Vnde quinto sequitur secreta: quā secretē dicitur, vt notetur mētalis cōuersio ad Deū: vt sit sacrificiū ante Deū gratū. Debet em̄ tot dici secretē quot fuerunt in principio collectę, & eodē ordine poni & concludi. Sed tamē in fine omniū dicitur expressē p̄ omnia secula seculorū, scilicet ad significandū q̄ licet sacerdos orat vt persona singularis: tamen ex quo p̄ tuto populo orat, ideo occultē non debet finiri vel ad innuendū q̄ sacerdos hic postulat auxiliū populi: vnde expressē respondet clericus, amē: ad designandū quōd post Lazarī resuscitatiōē Christus publicē prędicauit.

Restat nunc videre de quinta parte tertię partis, quia dicitur sequens oratio, vel pręfatio, quę habet quatuor partes. In prima populus saluatur cū dicitur, Dominus vobiscum. In secunda ratio assignatur ibi: Vere dignum, &c. In tertiā laus diuina: a populo

cantatur

cantatur, cū dicitur, Sanctus, Sanctus, Sanctus, &c. In quarta canō ipse inchoat, ibi: Te igitur clemē. &c. Quantū ad primum sacerdos salutando populū primō excitat eum ad attentionē dicens: Dominus vobiscum. Secundō ad mentis erectiōnem, ibi: Sursum corda. Tertio ad gratiarū actionem, ibi: Gratias agam⁹. Excitatur autē ad attentionē propter reuerentiā sacramēti, in quo Christus sumit, ipse fons bonitatis. ideo sacerdos dicit, Dominus vobiscū. Deinde dicit, Sursum corda: ad designandum q̄ circa hoc sacramētū debemus habere altitudinē cōtemplationis, & ea, quę sursum sunt appetere: vt dicitur ad Col. 2. Et etiā quia istud sacramētū nō potest ritē perfici sine illo, qui est sursum, a quo cuncta bona procedunt: vt dicit Grego. & a quo omne bonū procedit: vt dicit Iacob. 1. Et ad designandū q̄ hoc sacramētum nō prodest nisi habētib⁹ corda sursum. Ad quod statim respōdet minister: Habemus ad Dñm. Et est sensus, id est, habem⁹ corda nostra ad Dominū lenata. Sed fortē in hoc multi mentiuntur habentes corda depressa: vsquequo graui corde? Tertio excitatur populus ad gratiarum actiones, ibi: Gratias agamus domino Deo nostro. Vbi vide congruentiam laudis. Quia enim est dominus: ergo a

r. seruis

seruis vult laudari. Malachias. 1. Si ego sum Dñs, vbi est honor meus? Et quia Deus, ideo vult coli: & quia noster ideo specialiter vult honorari vel venerari. Et quia tam innocētes quàm pœnitētes habēt laudare Deū: ideo dicitur rectē, dignū & iustum est. Et certē dignū ratione suæ maiestatis: iuxta illud Apo. 7. Benedictio & claritas, & sapientia, & gratiarū actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo nostro. Dignum etiā pro tantis beneficijs nobis impēsis. Dignum ratione superabūdāris charitatis, ex quo proprio filio suo nō pepercit Deus, &c. Quartō statim ratio huius assignat à sacerdote cū dicit, Verē dignū. Et hīc incipit præfatio: quæ representat illud gaudiū puerorum cantantiū in die Palmarū, Benedictus qui venit in nomine Domini. Tempore autem, quo cantatur præfatio, debent manus eleuari: ad designandum q̄ tunc sacerdos vult orare pro cœlestibus. Et per ista verba sacerdos approbat. primò Deū dignē esse laudandum: secundò inuitat angelorū exemplo cū dicit: Quæ maiestatem tuam laudant angeli. quasi dicat, secundū Innoc. Dignum est: quia mera voluntate fecisti. Iustum: quia mera misericordia redemisti. Aequum: quia gratuitē nos visitasti Salutare: quia perpetuē nos saluasti. Not tibi semper: id est, in omni tempore: & vbiq̄,

id est,

id est, in omni loco: & si nō actualiter, tñ habitualiter, nō ponendo, videlicet obicē mortalitatis peccati. Vnde non cessat orare, qui non cessat benefacere, secundū Augustinū. Circa quā sciendum q̄ tantū decem sunt præfationes. Pelagius enim papa statuit nouē: sed Urbanus papa anno Domini 444. addidit decimā de beata virgine. Quotidianā autem præfationē fecit Symmachus natione Sardu anno Domini. 493. Prima est de natiuitate: secunda, de Epiphania: tertia de quadragesima: quarta, de Resurrectione: quinta, de Ascensione: sexta, de Pentecoste: septima, de Trinitate: octaua, de sancta cruce: nona, de Apostolis: decima, de beata virgine. De hac habetur de consecratione, distinctione prima, inuenimus. Ex quo patet præfationem nouiter inuentam de dedicatione ecclesie esse superfluam, & erroneē introductam: nisi aliās interueniret auctoritas papæ, de qua tamen vsq̄ modò non constat. Vnde illi ea vtentes grauitè peccant. Cū enim vnā collectā minimā non possint mutare vel addere: multò minus tam solennem præfationem pro suo libitū immutare quis præsumat. Deinde sequitur, Sanctus: quod Sixtus primus anno Domini. 129. instituit: per quod sacerdos orat vti laus nostra & voces nostræ laudibus & vocibus angelorum

affociuntur: quia Angeli semper cantant, Sanctus. Ter autem canitur ad honorem Trinitatis. Ofanna bis: ad designandū duplicem stollam seu gaudium, corporis scilicet & animæ: & significat tantū, id est, obsecro salua.

Sequitur sexta pars tertiæ partis principalis missæ, scilicet ablutio manuum. Primario enim sacerdos abluat manus, ad significandum quod debet carere mortalibus. Sed & in hoc loco abluat: quia iuxta posse suū debet etiā carere venialibus: & ideo solum capita digitorū perfundit. Et licet aliqui dicant tunc vericulū, Lauabo inter innocētes manus meas: tñ cōuenientius omittit propter continuationē sequentis canonis, qui incipit: Te igitur, cuius preludium fuit Sanctus. Sensus enim est: Te igitur clemētissimè, id est, te, qui sanctus es Dominus Deus sabaoth, deprecor, quod congruē fieri nō posset interpositis aliquibus verbis: puta, Lauabo inter innocētes manus meas, &c. quæ faciūt notabilem discontinuationē illarū orationū principalium: ideo cautius omittitur quā dicitur.

De quarta parte missæ.

Sequitur quarta pars principalis missæ: scilicet canon. Ad cuius euentiā sciendum quod canon Græcè interpretatur regula Latine: quia multū regulatè cōpositus est. Dicitur autem quod Gelasius papa. canonem principaliter or-

ter ordinauit: & licet à pluribus sit aliquid additum in eo: tñ ab vno est cōpositus. Dicitur autem quod Cleinēs secundus anno. 71. post Cletū instituit canonē ante consecrationē: & ita dicitur Canon quali ex regulis sanctorū Patrū editus & cōpositus. Dicitur etiā sub silentio secundū Innocentiū. Primò ad significandum quod Christus secesserat in Ephrem à Iudæis. Secundò propter maiore conuersionē mentis ad Deum: quia tunc sacerdos debet intrare thalamum cordis: & ostio sensum clauso Deū orare. Tertio, propter periculi euitationem ne vltimo quotidiano verba sacra vilescant. Quarto, propter maiorem reuerentiā: quia quæ in publico fiunt, citius vilescunt. Hæc Bernardus de Paracletis. Incipit autem ab illa litera, T. quæ valde repræsentat signum crucis: ad significandum quod hoc sacramentum seu sacrificium sit ad memoriam passionis Christi in cruce. Et fit circa canonem imago crucifixi: vt tanto melius imprimatur memoria Christi passionis in cruce ipsi celebrati. Accedens autem sacerdos post ablationem primò benedicit se: secundo cōpositis manibus osculatur imaginem crucifixi inclinando se humiliter, designans humilem inclinationem, quam fecit Christus ante suam passionem: in qua factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram:

sicut habetur Lucæ. 22. Alij autem osculantur altare, ad significandum quod per hoc sacramentum acquirimus veram dilectionem cum Christo: quia minister non debet esse infidelis, ut Iudas. Deinde incipit dicens: Te igitur. Circa quod notandum quod illa coniunctio Igitur, est illatiua respectu precedentium, unde ex quo dixit prius, Sanctus dominus. nunc infert: Te igitur clementissime pater, qui es sanctus. Dicitur autem clementissimus, quasi in misericordia summè abundans. Et hæc verba dicens sacerdos se inclinatur, designans Christi humilitatè seu humilitationè ad passionè. Additur etiã, per Iesum Christum filium tuum dominum nostrum. Hoc fit ideo, quia Christus docuit in suo nomine omnia esse petenda: iuxta illud Ioannis. 16. Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, &c. Describitur autem quadrupliciter. Primo ut Saluator: quia Iesus. Matth. 1. Vocabis nomen eius Iesus. quod interpretatur Saluator. Secundo ut rex, quia Christus: quod interpretatur vnctus. Psal. Vnxit te Deus tuus. Tertio ut patri naturaliter dilectus: quia filium. Quarto, ut nobis prælatus: quia dominum nostrum. Supplices: id est, humiles rogamus. Secundum Bernardum de Parantinis, rogamus pro illis, quæ nobis deficiunt: ac petimus pro illis, quæ ad salutem nostram nobis necessaria sunt

unt. Vti accepta habeas: id est, accipias, seu grata habeas. Et aliqui hæc osculantur altare, quasi ostendentes se copari Christo: sed non est de essentia. Et debet præduci illa dictio vti, in fine. nam licet idè valet ut & vti: tamen vti, plus est expressiua. Hæc dona. Dicuntur dona, quæ dantur à superioribus: quia hoc sacrificium fit virtute supremi Dei: ideo dicitur donum. Munera, dicuntur munera quia dantur seu offeruntur ab inferioribus. Hoc enim sacrificium ministerio sacerdotum offertur Deo patri. Hæc sancta sacrificia dicuntur: quia fiunt pro peccatis nostris. Dicuntur autem illibata, id est incorrupta, non quod illa accidentia non possint corrumpi: sed quod contentum sub eis, scilicet corpus Christi & sanguis, non corrumpitur: iuxta illud, Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Fiunt autem tres cruces in verbis istis. Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata.

Pro quo sciendum quod sacerdos ideo vti tur sæpius signo crucis circa hoc sacramentum magis quam circa aliud: quia istud sacramentum est magis memoriale passionis Christi, quæ ad crucem est terminata. Fiunt autem hæc primò tres cruces, ad designandum triplicem Christi traditionem: quarum prima fuit gratiosa à Deo patre ex dilectione, qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum.

Secunda fuit à Iudæis, quæ fuit ex avaritia & cupiditate, eò q̄ pecuniã pro eo recepit: quã appellant mercedem iniquitatis.

Tertia fuit à Iudæis, quæ fuit ex invidia: quia sciebat Pilatus q̄ per invidiam tradidissent eum: Quia igitur Deus pater dedit eũ nobis in donũ: ideo prima crux fit cùm dicitur, Hæc dona. Et quia Iudæas pro munere tradidit eum: ideo secunda crux fit: cùm dicitur, Hæc munera. Quia verò Iudæi ad mortẽ tradiderunt eũ, vt crucifigeret in sacrificium illibatum: ideo tertia crux fit cũ dicitur, hæc sancta sacrificia illibata. Vel etiã secundũ Gul. Manu. nensẽm, tres cruces sũt in reuerentiã eius, qui est trinus Deus in p̄sonis: cuius potetia fit cõuersio panis & vini. Et secundũ Bernar. de Parãinis significat crucifixionẽ triplicem: quarum prima fuit in voluntate & affectu, quando collegerrunt pontifices consilium. Io. 11. & Math. 26. Secũda fuit in vocibus clamantiũ, Crucifige, crucifige. Luc. 23. & Ioã. 19. Tertia in crucifixione manuum & pedũ. Luc. 23. Est itaq; sensus istorũ verborũ quantũ ad triplicem effectum. Nam quia Christus datus est liberãliter: ideo dicitur dona pluraliter. Quia verò datus est vtiliter, ideo dicitur munera. Et quia datus est vt nos sanctificaret mentaliter, ideo dicitur sacrificia illibata, id est, im-

maculata

maculata. Sed quare dicitur pluraliter dona, munera, &c. & nõ donũ, munus &c. cùm hic nõ fiant plura sacrificia seu sacramenta, sed vnum tantũ? Respondetur q̄ licet corpus & sanguis Christi sint propriè loquẽdo cõposita distincta: tamen dicuntur vnum integritate sicut comestio in vna mensa, quãtuncq; fercula sint diuersa aut potius diue. si: nihilominus dicitur vna comestio: & hic vnitate integritatis quia cibus & potus simul integre refectio: & habet vnum effectũ scilicet nutritionẽ. Et isto modo istud sacramentũ dicitur vnũ. Quando ergo dicuntur dona, munera, pluraliter: refertur ad illas substantias panis & vini: quæ plura sunt composita per se, & nõdũ sunt corpus & sanguis Christi vnum. Vnde secundũ Gorrã super Math. quamvis ibi sint plura materialiter: nõ tamen formaliter, propter vnã operationem, quam intendunt, scilicet, refectioem spiritualem.

Sequitur in primis, quæ tibi offerimus. vbi ponitur operatio salutis eorum, pro quibus offertur hoc sacrificium: & cui, quia Deo patri, vnde dicit, in primis, id est, principaliter tibi. Secundò quis offert: quia sacerdos ex parte totius ecclesiæ: ideo dicit: offerimus: nõ offero. Ex quo patet quod malitia sacerdotis non vitiat effectum consecrationis: quia non offert

offert ex bonitate vel malitia propria, sed ex officio quod gerit ex persona ecclesie. Tertio pro quo offertur: & primo quia generaliter pro tota ecclesia: quod dicit, pro tota ecclesia catholica, id est, vniuersaliter toto orbe terrarum diffusa, & fidei sacramentis vnita: non pro synagoga Iudeorum abiecta & dispersa vbique per diabolum. Quarto ostendit qui petit, vnde dicit: quam scilicet ecclesiam, pacificare digneris, vt scilicet pacem habeat ab hæreticis & schismaticis, digneris etiã eã adunare: id est in vnitatẽ colligere, quæ dispersa est inter perfidos vel paganos. Vel secundum Gul. Mantin. orat hinc presbyter pro inuicẽ discordantibus, vt vniantur in charitate. Additur autẽ, & custodire digneris: scilicet à vitijs & dæmonibus, & regere, scilicet in prosperis. Deinde orat pro personis singularibus: & primo pro capitane is ecclesie, scilicet pro papa. quæ verba addidit Clemens: & postea Pelagius papa confirmauit. Vnde idẽ dicit: Constat ab vniuerso orbe separaũesse, qui ob quamlibet dissensionem inter sacra mysteria apostolici pontificis secundum consuetudinem memoriã nõ frequentat. Deinde pro episcopo proprio. Vnde dicit, Pro antistite nostro. quod episcopus celebrans omittit: cum sit ipsemet antistes. Post hoc addit de seculari principe: vnde dicit,

Et prin-

Et principe nostro. hoc enim est cõsiliũ Apostoli. 1. ad Thimo. 11. c. vbi inquit: Obsecro primo omniũ fieri obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarũ actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & pro omnibus, qui in sublimitate sunt constituti: vt quietã & tranquillam vitã agamus in omni pietate & castitate. Debet autẽ intẽtio celebrãtis ferri ad personã illius episcopi, in cuius diocesi celebrat. Romã tñ non dicitur pro antistite nostro: quia ibi papa est episcopus. Similiter dicendũ de principe illo, in cuius regno vel ducatu celebrat. Deinde descendit generaliter orãdo pro omnibus fidelibus. vnde dicit, Et omnib⁹ orthodoxis. id est veris catholicis: non schismaticis vel hæreticis. Vnde orthodoxus dicitur ab ortho orthi, quod est rectum, & doxa gloria, vel doctrina quasi recta gloria vel doctrina. Qui ergo rectẽ glorificant eum, & rectam fidei doctrinam sequuntur, orthodoxi vocantur: atq; apostolicæ & catholicæ fidei, id est per apostolos fundatæ & prædicatæ fidei cultores.

Memento etiã Domine famulorum famularũque tuarũ. Vbi iterum descendit in speciali ad memoriã certarum personarum. Vnde licet Deus noscat omnia, nec opus sit sibi demonstrare personam, pro qua orat presbyter, cũ oĩa nuda sint oculis ei⁹. ad Hebr. 4.

tamen

tamen obliuisci dicitur illorum, quibus gratiam suam non infundit. Similiter dicitur illorum recordari, quibus gratiam suam & dona largitur. Et est modus vulgariū, quo cōmuniter dicūt tribulati: **Deus oblitus est mei.** Petit ergo hic duo. Primò explicitè pro quibusdā: secundò pro omnibus circūstantibus. Vñ dicit: Memēo dñe famulorū famularumq; tuarum. nō dicit seruorū: quia seruitus peccatum designat Ioan. 8. **Qui facit peccatū, seruus est peccati.** Et tales quādiu sunt in peccatis, obliuiscunt à Deo: iuxta illud, Peccatores nō exaudit Deus. Ioan. 9. Sed famulus dicit à fauore, quia est in fauore & gratia Dñi: vt sunt peccatores cōuersi & pœnitentes pro peccatis: & tales Deus nouit. vnde petit presbyter recordari talium. Et sciendū q̄ sacerdos debet facere memoriā ordinatē: vt scilz primò oret p̄ illis, qui sunt maiori charitate diligendi: & quia ordinata charitas incipit à se: sed primò facit memoriā simpliciū: cogitādo tantū mēte vel exprimendo, vt Deus sui misereat, & dimittat peccata, & tribuat gratiā. Deinde orat p̄ patre & matre, parentibus & fratribus atq; sororibus. Tertio pro benefactoribus. Quarto pro inimicis & persecutoribus. Quinto pro infidelibus, vt conuertantur ad fidem. Et hīc quidam faciunt sibi dispositionem in mente satis pulchram

pulchram, facientes talem memoriā ad similitudinem ordinis casuum, quorum primus est nominatiuus, in quo simplicius recordātur. Secundus, genitiuus: & significat genitorē, id est, parentes. Tertius, datiuus: & significat datorē vel benefactorem. Quartus, accusatiuus: & significat accusatorem vel inimicum. Quintus, uocatiuus: & significat uocādos ad fidem. Sextus, ablatiuus: & significat mortuos à nobis ablatos. Et de istis fit mētio in secunda memoria. Sed quare prius pro uiuis quā pro mortuis oramus? Respōdeo, quia uiui sunt in maiori periculo, quia possunt dēnari: mortui autem pro quibus oratur, sunt in purgatorio de quibus nō timetur. Et de ista memoria debet se citò expedire, propter distractionem mentis & euagationē: non sicut quidā faciunt dormitantes in tali memoria, ita q̄ quandoq; populares recedūt à missa tædio uicti. & hoc est scandalum. & per consequens fugiendum.

Sequitur. Et omniū circūstantium: id est, S audientiū missam, digneris esse propitiū, quos uides in te credere rectē, & te deuotē diligere. Et ex hoc patet q̄ valde utile est interesse missæ: quia p̄ talibus specialiter orat. Vñ statutū est vt oēs fideles audiāt missam dominicis dieb⁹ & festiuis dieb⁹. de conse. dist. 1. c. oēs fideles. & c. missas. Et dicūt doctores hoc idem.

idem esse præceptum, ut ibidem patet. Sequitur, Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt, id est, non solum illis digneris misereri, pro quibus hoc offerimus sacrificium laudis, sed etiam illis, qui soli hoc offerunt pro se suisque omnibus, videlicet consanguineis & affinis, familiaribus, & amicis pro redemptione animarum suarum, quasi dicat, non pro temporali lucro, sed pro spe salutis & incolumitatis suæ, id est, pro salute & incolumitate sua speranda. Et quia bona hominis triplicia sunt: ideo pro æternis prius orat, scilicet pro spe salutis. Secundo pro corporalibus: ideo dicit incolumitatis, id est, corporalis sanitatis. Tertio pro spiritualibus: ideo dicit seu addit, pro redemptione animarum suarum. Sequitur Qui tibi reddunt vota sua æterno Deo vivo & vero. Vota dicuntur illa, quæ voluntarie promittuntur. Dicuntur autem vota nostra, quia fiunt à nobis ex libertate arbitrij sine coactione. Dicuntur etiam Dei: quia per gratiam eius fiunt, quam dat illis, qui vouent, ut possint etiam ea perficere. Sed circa prædicta quaeritur, quare presbyter non orat primo pro se, sed prius principaliter orat pro papa, & se omittit: Ad quod dicendum quod ibi orat ut persona publica, ideo publicum bonum seu commune præsert proprio bono: hic autem orat ut persona singularis intrando memoriam singularium & priuatarum

tarum

tarum personarum: & ideo præponit se omnibus. Communicantes. Postquam posuit commemorationem illorum, qui salute indigent: hic ponit illos, qui ad salutem adiuuant: ut sunt sancti. Et primo ponit eos in generali: se cūddò, in speciali. Dicit ergo, comunicantes. Et hoc cōposuit Linus papa, comunicantes, id est participantes cū sanctis in hoc quod Deum videmus, licet differere: quia nos per fidem, ipsi ad oculum. Tamē ex quo idē obiectum habemus cū illis, scilicet unum Deum: ergo participamus cū eis. Et memoriā venerantes, id est, veneranter colimus: in primis gloriosæ semperque virginis Mariæ genitricis Dei, & domini nostri Iesu Christi: sed & beatorum Apostolorum ac martyrum tuorum Petri & Pauli. ubi ponit, 12. Apostolos. & 12. martyres. Cōfessores autem non ponit: cuius ratio est: quia tempore quo cōpositus est canō: non celebrabat memoria confessorum ita solenniter. Vel ideo ponuntur martyres: quia imitati sunt Christum in passione & maximum honorem ostēderunt pro ipso morientes, quod non fecerunt cōfessores. Hoc autem sacrificium est maximi amoris. Ponunt etiam aliqui martyres minus notabiles, quod factum est diuina dispensatione. Nam ut dicitur, dum sancti patres delevissent istos & alios scribere vellēt: cras inuenerunt illos deletos aureis literis scriptos. ubi bonum est etiam

etiam aliquando minus sanctis reputatis reuerentiam impendere, & eorum suffragia postulare: quia secundum Tho. quibusdam sanctis datum est patrocinari specialiter, & in specialibus negotijs, ut beato Antonio contra ignem &c. Praeponitur autem omnibus sanctis beata virgo Maria, quia ipsa est salutis nostrae praecipua adiutrix: & ipsa in caelo primum locum tenet post Dei filium. Deinde ponuntur Apostoli: quia ipsi tradiderunt nobis formam & ritum huius sacrificij. Deinde martyres, qui pro illo qui est in hoc sacramento, se obtulerunt hostiam viventem. Petimus autem hic eorum suffragium: significantes quod, quando sumus in hac vita, necesse habemus eorum suffragia postulare, cum ipsi Christo sint in gloria propinqui: unde possunt nobis impetrare gloriam. Post elevationem vero petimus eorum consortium: designantes per hoc quod post resurrectionem iungemur sanctorum consorti, & non indigebimus suffragio. Non dirigimus autem orationes nostras ad sanctos, ut per eos implerentur quae postulamus: sed ut eorum precibus nostrae orationes fortiantur effectum. In quibusdam libris ponitur hic signum crucis, cum dicitur, muniamur auxilio: sed non habet fundamentum, cum non petamus hic muniri signo crucis, sed patrocinio sanctorum. **Quomodo autem**

sancti

sancti videtur orationes nostras, dicit hic Bernardus Paravinis quod non cognoscunt eas cognitione naturali vel beata, sed virtute revelationis, per quam cognoscunt orationes nostras vocales siue mentales. Fit etiam additio in quibusdam festiuitatibus, quia ibi petimus protectionem diuinam specialem: ut in Natali, in Epiphania, in Pascha, in Ascensione, & in Pentecoste: in quibus specialia dona circa nos facta recoluntur, quae nobis dari tunc postulamus. In fine autem hic non dicitur, Amen: quia angeli respondent. Amen.

Hanc igitur oblationem. Hoc addidit Leo Papa anno domini. 444. ubi quasi comprehensio omnium supra dicta summarie concluditur. Petit ergo quatuor. Primum petit acceptationem oblationis. unde dicit: Hanc igitur oblationem seruitutis nostrae. Et vide quare hic presbyter specialiter appellat se seruum: superius vero alios appellat famulos. Ratio: quia quilibet debet se reputare peccatorem, & non alios. Dicitur autem haec oblatio seruitutis: quia sumus empti ista oblatione, iuxta illud, Empti precio magno. Sed & cunctae familiae tuae, quae tibi famulantur & seruiunt, ut placatus accipiat. Licet enim Deus sit semper placatus, id est, misericors quantum est in ipso sacrificio: tamen saepe offendit ex parte ministrorum: quando sunt in peccato. Sequitur

s Diesq;

Diēsque nostros. ubi petit sordus bacis. unde dicit. Diēsque nostros in tua pace disponas. Et loquitur non solum de pace temporis, sed etiam peccatoris, quæ est cessatio à peccatis. Atque ab æterna datione nos eripi: ubi petit euasione carceris, scilicet dationem perpetuam. Et in electorum tuorum iubeas grege numerari. ubi petit adiunctionem cum electis. Per Iesum Christum dominum nostrum. Et istam particulam sanctus Gregorius composuit. Fit autem appositio istius particulæ certis diebus, ut in Resurrectione & Pentecoste. Ex quo enim petimus remunerationem, quæ fit per resurrectionem Christi, & spiritus sancti missionem: ideo tunc fit additio secundum alias etiam in cæna Domini, quia per illud sacrificium tunc institutum datur remuneratio, iuxta illud, Qui manducat hunc panem, &c. hæc autem verba dicens sacerdos, se profundè inclinatur: significans quod legalis sacerdos summo conamine obstrabatur, ne videretur: vel quia orauit Christus profundè se inclinando & humiliando ante horam passionis.

De secunda parte canonis.

Quam oblationem, &c. Hæc est secunda pars canonis, in qua ponitur sacrificij cõsecratio. Et habet tria dicta. Primum namque virtus consecrandi petitur. Secundò, ipsa consecratio perficitur, ibi, Qui pridie. Tertio, rei consecra-

consecrata commemoratio exprimitur: ibi, Unde & memores.

Circa primam, primo ponit sacrificij oblationem. Secundò, oblationis benedictionem, ibi: quæ sumus benedicta. Tertio, sacrificij transubstantiationem: ibi, ut nobis. Dicit ergo, Quam oblationem, id est, terrenam materiam ad corpus filij tui destinata, secundum Gulielmum Maninensem. Tu Deus quæsumus in omnibus, id est tota cogitatione, tota cognitione, tota mente, & toto intellectu digneris facere Benedictam, id est, per quam homines benedicantur. Ascriptam, id est, per quam homines ascribantur in cælo. Ratam, id est, per quam de visceribus Christi esse censeantur. Rationabilem, id est, per quam à bestiali sensu exuatur. Acceptabilem: ut qui nobismet ipsis displicemus, per hanc acceptabiles unico filio eius simus. Ita exponit Augustinus de consecratione distinctionem: . utrum sub figura. Sed Innocentius exponit referendo ad Christum benedictam, id est, immunem à peccato. Ascriptam, id est, scripturis prænuntiatam & figuram. Ratam, id est, non transitoriam, sicut vetus lex. Rationabilem id est, quasi non peculiatem. sicut erat hostia legalis, quæ non mūdabatur a peccato. Acceptabilem: cõtra illam, de qua Iesaias & Ieremias dicunt. Obtulisti hostiam non acceptam. Cõmuniter tamen hoc refertur ad differentiam oblationis

Iudæ, Illa em̄ traditio fuit male dicta: ideo ista fit benedicta. Illa fuit proscripta, vel descripta de libro viuentiu: ideo digneris facere ascripta ista. Illa fuit irrita, id est, iniqua & detestabilis: ideo Deus fac ista rata. Itē illa fuit irrationabilis: ideo Deus fac istam rationabilem, id est, ratione plenam, vt fiat rationale nostræ seruitutis obsequiu. Ille redidit mala p̄ bonis, propter q̄ reprobatus est: sed tu Deus fac hanc acceptabilem, per quam tibi nos reddas acceptos. Fiunt autem hic quinque signa crucis, tres communes super panē, & calicē simul, quarta autē super panē, & quinta super calicē p̄ se. Et significant quinque loca vulnerū eius. Vel secundū Innocē. tres significāt triginta denarios, p̄ quibus venditus est christus: dux autē v̄ditionem & emptionē: & duæ venditorē & venditū. Vel secundū Bern. de Parantinis, & secundū Gulielmū Mautinen. significāt tria, quæ Christus fecit circa hoc sacramentū. Nā accepit, benedixit, & dedit. ecce tria. Et specialiter fit crux vna supra oblatam, & vna super calicē: quia dixit, Hoc est enim corpus meū. & iterū: Bibite ex hoc omnes. & sequitur: Vt nobis corpus & sanguis fiat dilectissimi filij tui Domini nostri Iesu Christi. vbi petit transsubstantiationē panis in corpus Christi per hoc verbum cū dicit, Fiat. Illud enim est verbū creationis siue crea-

toris

toris. Gene. i. vbi dixit, Fiat lux. Et sequitur, Et factū est ita. Et nō dicit sacerdos, Vt faciā corpus Christi: quia nō est nisi minister huius conuersionis: ideo nō in propria persona, sed in persona Christi dicit, Fiat. Dicit autē, dilectissimi filij tui: quia null⁹ pōt esse dilectus Deo, quā tuncūque sanctus, sicut Christus: ratione cuius dilectionis p̄pter ipsum totius Mundi peccata indultit. Fiunt autē duæ cruces, vna super panē, alia super calicē: ad significandū quod hoc sacramentū valet ad salutē corporis & animæ.

Sequitur: Qui pridie. hæc verba addidit Alexāder. anno Domini. 122. Et hic perficitur consecratio. Circa quod primò representatur quid Christus in cœna fecit: vnde dicit, Qui pridie, id est, vna die antequam passus est: vel vna die præcedēte ante passionem accepit panē. Et in hoc loco terfis digitis super corporale, accipit sacerdos hostiam reuerenter. Et debet eam tenere submissē, nō ostēdēdo populo vel ministro, ne videatur aliquo modo ante consecrationem. vnde dicit: Accipit parem in sanctas ac venerabiles manus suas: & eleuatis in cœlum oculis ad te Deum patrē suum omnipotētem. Et hic eleuat sacerdos oculos supra cœlum: in quo Christus significatur: quia oculos mentis debemus eleuare in cœlum, vnde veniat auxilium nobis: vt dici-

3 3 tur in

tur in Psal. quia omne bonum deorsum descendit. Sequitur, Gratias agens, non pro se, sed pro nostra redemptione. Benedixit, & sit ibi crux sit per hostiam: quæ significat quod Christus passus est in natura humana, scilicet in corpore & anima: quia dixit, Tristis est anima mea usque ad mortem. Et ideo per se benedicitur hostia, & per se calix. Et non intelligas, quod Christus benedixit, i. crucem fecit super panem, cum virtus crucis nulla fuerit ante passionem eius: sed benedixit, id est, verba consecrationis, scilicet illa, Hoc est enim corpus meum, super panem protulit: quorum virtute verborum facta est statim benedicta transsubstantiatio panis in corpus Christi. Vnde exponere, Benedixit, id est, vim benedictipnis verbis per ipsum protulit, ut transsubstantiaret panem in corpus Christi verum. Sequitur, Ac fregit, deditque discipulis suis dicens: Accipite & manducate. Vbi sciendum quod licet hic dicitur, quod Christus prius fregit: & tunc consecrauit: tamen ita non intelligendum est quod Christus prius fregisset, & tunc benedixisset: sed quod Christus post benedictionem & conversionem fregit. Vnde sic construe literam, Accepit panem & benedixit, scilicet dicens: hoc est enim corpus meum: & tunc fregit deditque discipulis suis dicens: Accipite, & comedite, hoc est enim corpus meum. prius ergo protulit illa verba, ut eis

vim

vim efficiendi tribueret. Deinde ea protulit, ut Apostolos formam efficiendi doceret, Ita dicit Gul. Communiter tamen dicitur quod semel protulit Christus illa verba, tunc scilicet quando voluit dare Apostolis. Vnde dādo eis, tunc benedixit per illa verba iam dicta, scilicet, Hoc est enim corpus meum, Ita dicit Gorra super Mat. Et ita per illa verba semel protulit simul consecrauit, & formam efficiendi dedit, ut dicit Bernardus, de Paratensis. Vnde sensus est: Benedixit, fregit deditque discipulis suis: & tunc dixit, Hoc est enim corpus meum, Et iste est verus intellectus.

HOc est enim corpus meum. Ista est forma consecrationis venerabilis sacramenti Eucharistiae, quā dicens sacerdos habeat intentionem veram consecrandi corpus Christi. Non omittat autem illam conjunctionem, enim: quia licet non sit de substantia sacramenti: est tamen de essentia præcepti: unde grauius peccaret omittens eam. Aliqui verò dicentes ista verba tenent hostiam in manibus, ita quod possit videri à circumstantibus: quod est graue periculum: quia tunc potest adorari per simplices ante consecrationem: quod erit graue peccatum idololatriæ. Et ideo teneat eam valde depresso in altari, ne videatur. Fit autem eleuatio hostiæ sacratissimi corporis Christi: ut ostendat omnibus oblata esse ad salutem, iuxta illud:

8 4 Ego

Ego si exaltatus fuero à terra, &c. Secūdo, v
 extūc populus cognoscat ibi esse veritatē sa-
 cramentī, quæ nō prius facta est, sed modò vt
 iā sciat veraciter adorare Deū præsentem. Ex
 positio autē istius formæ verborū requiritur
 suprà in tractatu de sacramētis, circa sacramē-
 tum Eucharistiæ, vbi sufficienter expedita est
 Sequitur; Similiter, &c. vbi ponitur forma cō-
 secrationis sanguinis Christi. Vbi sciendū q̄
 sacerdos volēs p̄ferre ista verba, debet ipsum
 calicē accipere, ambabus manibus: & cūm di-
 cit, Benedixit, debet facere crucē super calicē
 tenēdo calicē in manu sinistra: ne tactu vel
 impetu cadat. Crux super calicē significat pas-
 sionē Ch̄ isti in anima, vt dictū est: & etiā io-
 strā salutē in anima: & facta cruce debet te-
 re calicē sicut prius. Et hoc facto profert ver-
 ba cōsecrationis habēdo intentionē cōsecrā-
 di sanguinē Christi. Et si potest habere actua-
 lem, est tātò melius. Debet autē proferre ver-
 ba ista sine aspiratione magna: non sicut qui-
 dam fatui faciunt, facientes anhelitum ma-
 gnum ac pessimum in hostiam vel calicem:
 ita quòd astantes scandalizantur. Vnde dicit,
 Similiter postquā cōnatum est, accipiens
 hunc præclarum calicem. Et ponitur hic con-
 tinens pro contento, id est, vinū cum aqua mi-
 stum in calice ad trāsubstantiandum in san-
 guinem

guinē suum. Dicit etiā, hūc calicē: quia idem
 est nūc, qui fuit tūc in specie similis, quantum
 ad materiā calicis: quātū verò ad cōtētū Chri-
 sti sanguinē idem est in numero nūc, qui fuit
 tūc. Addit autē, præclarū, quia istud sacrificiū
 inter omnia est præclarissimū: vnde Psal. Ca-
 lix me⁹ inebriās, quā præclar⁹ est. Sequitur, In
 sancta, ac venerabiles manus suas: quo tēpore
 recipiat sacerdos calicē in manus. Sequit, Itē
 tibi gratias agēs, q̄ referas ad illud, q̄ dictum
 simili modo, & facit sicut prius agēdo gratias
 Deo patri. Sequit, bñdixit, deditq; discipulis
 suis dicēs: Accipite & bibite ex hoc oēs, &c.

Hic est enim calix sanguinis mei noui &
 æterni testamenti mysterium fidei, qui
 pro vobis & pro multis effundetur in remis-
 sionem peccatorum. Hoc totum est de for-
 ma consecrationis sanguinis: & exponitur,
 Hic est calix sanguinis mei: id est, hic est san-
 guis meus in calice contentus: noui, id est vl-
 timi & æterni, id est, perpetui testamenti: my-
 steriū fidei, id est, habens secretam & abcon-
 ditam intelligentiam tenēdam per fidē: quia
 aliud videtur, & aliud sub visis speciebus fir-
 miter est: creditur, qui pro vobis & pro mul-
 tis effundetur in remissionem peccatorū. Di-
 cit notanter pro multis, & nō dicit, pro omni-
 bus: quia licet pro omnibus effusus est quan-
 tum

tum ad sufficientiã, ita quod sufficiens est saluare oēs: nõ tñ quantũ ad efficacie: quia non omnes efficiuntur saluati per ipsum. Dicit autẽ pro vobis. q. d. Iudæis: quia Apostoli Iudæi erãt. & pro multis, scilicet gentibus in remissionẽ peccatorũ, id est, ppter remissionẽ peccatorũ. His dictis eleuat sacerdos calicẽ, vt populus alore, sciẽs iã ibi veraciter esse sanguinẽ Christi. Aliqui autẽ eleuãt rectũ calicem, alii qui discoopertiũ: sed nõ est vis. Nam cooperatus designat occultũ & difficile mysteriũ sacra: nẽti huius: discoopertus autẽ significat separationẽ sanguinis Christi à suo corpore tempore passionis. Et ob hãc etiã causam separatim cõsecraf corpus Christi & sanguinis, vt significatio exprimat, vt dicit Gorra sup Matt. 26. c. Hęc quotiescũq; feceritis, in mei memoriã facietis. Hęc clausula, qã tã cõsecrationis corporis quã etiã sanguinis respicit cõplemẽtũ: nõ post vtrũq; est dicẽda. Sciẽdũ etiã q tpe eleuatiõis debet fieri à populo deuota inclinatio: vt dicit in. c. sanẽ. de celeb. miss. & possunt dici hęc verba à populo: vt dicit gl. ibid. Salue lus mũdi, verbũ patris, hostia vera, viuacaro, deitas integra, verus homo. Possunt etiã dici ista, Trãssubstantiẽtur res istæ in corp⁹ & sanguinẽ tuũ Dñe, ad honorẽ & laudẽ nominis tui, ad remissionẽ peccatorũ, & ad salutẽ

anima

animarũ nostrarum. Potest etiã dici tũc, Pater noster, & c. Vnde & memores, Domine, nos serui tui. vbi ponit cõsecratæ rei cõmemoratio. Quia enim Christus dixit, Hoc facite in meã cõmemorationẽ: ideo & presbyter dicit, Vñ & memores nos serui tui. Hoc dicũt ministri cã humilitatis vocãtes se seruos. Sed & hęc plebs tua sancta, id est, p baptismũ sanctificata eiusdẽ Christi filij tui dñi Dei nostri tã beatæ passionis. E: hic sacerdos man⁹ extẽdit ad modũ crucis: vt p illã extẽsionẽ manũ suarũ extẽsionẽ manũ Christi representet i cruce. Cõtra qd nũ faciũt illi, q vix mouët, verecũdãtes man⁹ extẽdere in hoc loco. Sed tu miser si cut & ego, & qd vereris tantũ dñi & Dei tui representare figurã & dispositionẽ qua te redemit: & nõ vereris circa illicitas choreas, & forsan amplex⁹ mulierũ extẽdere man⁹, pedes, brachia, atq; totũ corp⁹, & representare diaboli figurã: Sequit: Nec nõ ab inferis resurrectiõis. vbi sacerdos cõtrahit ad se brachia: & significat ab inferis resurrectionẽ. Sequit: Sed & in cœlos & glorioã ascensionis, vbi sacerdos erigit alt⁹ manus vsque ad humeros: in signũ q Christus eleuatis manibus serebat in cœlum. Et ab hoc loco stringuntur digiti, scilicet pollices & indices vtriusque manus: nec disiunguntur, nisi quando opus est tangere: sacramentum

sacramentū: quod sit ob reuerentiam sacramēti, ne digiti aliquid tangāt post cōtractū corporis Christi: ne etiam eis incautē aliquid coherereat, quod per diuisionē deperdat: quod esset, magnū peccatū. ideo sit sacerdos in hoc multū cautus. Sequitur: Offerimus præclaræ maiestati tuæ, id est, præ omnibus alijs clarę. quia licet corpora sanctorū erūt clara: tamē De⁹ præclarior est in sua maiestate: quia est speculū sine macula. Sequitur: De tuis bonis. quod dicit ratione spiritualiū. ac datis: ratione tēporaliū in præsentī. Et quid offerimus? subdit: hostiā purā: quia Christus conceptus est sine originali peccato de uirgine. sanctā: sine mortali. immaculatā: sine veniali. panē sanctū vitæ æternę: panē viatoribus præsentis vitę pro vita æterna cōsequenda præparatū. & calicē salutis perpetuę: quia ipse est reficiens & inebriās in patria, secūdū Bern. de Parā. Fiunt autē hęc quinque cruces: ad designādū quod Christus in quinque sensibus patiebatur: vel etiā plagis & vulnera, duas manū, & duas pedū, & unā lateris, secūdū Gul. Manū in. Facit autem tres communes super utrūq; scilicet corp⁹ & sanguinē: & duas per se quālibet singulariter. secūdū autē Ber. de Paran. significant quinque effusiones sanguinis Christi: scilicet in cūciliōe: in sudore, in flagellatiōe, in crucifixiōe, & in lateris apertiōe.

Sequitur

¶ Sequitur tertia pars canonis.

SVpra quæ propitio ac sereno vultu, &c. Hic ponitur tertia pars canonis in qua ponitur effectus sacramenti, qui res est tantū. Et sunt tres particule. Primō petiur donorū acceptatio. Secūdo diuine misericordię imploratio, ibi: supplices. Tertio collatio glorię ibi: Memento dñe. Dicit ergo: Supplices te rogam⁹. Vbi sacerdos cācellat manus in modū crucis cleuando ea, sita quod aliquāliter ad iunistrū protrahi possunt. Et est sensus: Supplices te rogamus ut super ista dona propitio ac sereno vultu respicere digneris. ppitio, id est, accipiēdo ea tāquam gratuitē placita. ac sereno, id est misericordi: iuxta illud, illuminet vultū suū sup nos, &c. Respicere digneris, id est accepta habere digneris. Vnde sequitur, Et accepta habere, sicut accepta dignat⁹ es habere munera pueri tui iusti Abel de isto Abel. habet historia Gene. 4. vbi dicit, Respexit domin⁹ ad Abel & ad munera eius. Et ita fuerūt Deo accepta. Sequitur: Et sacrificiū patriarchæ nostri Abraham: qui filiū suū voluit immolare. Gene. 22. quod reputatū est ei ad iustitiā. Sequitur: & quod tibi obtulit sacerdos tuus summus Melchisedech. De isto dicit Ber. de Paranti, quod fuit primogenitus Noe, qui vixit tēporib⁹ Abraham: & iste obtulit panē & vinū in sacrificiū: gratias agēs Deo pro victoria

storia Abrahamæ concessa super quinque regibus. Per quæ omnia designat istius sacramenti gratia Deo acceptabilitas. Nam sicut Abel obtulit grata primogenita: sic Christus oblat⁹ est primogenitus in multis fratribus. Et sicut Abraham unicum obtulit filium: sic Christus unicus Dei patris oblatusest. Et sicut melchisedech obtulit panem & vinum: sic Christus in pane & vino sacramentum hoc instituit: de quo dicitur. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Vocat autem Abel puerum, non a pueritia: quia fuit vir virginis annorum: sed a puritate innocentie. Abraham autem dicitur patriarcha: id est, pater fidei catholice: quia primus in Deum credidit: & primus incarnationem præcognouit. Io. 12. Vidit & gauisus est. Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam. Hoc addidit Leo papa.

Supplices. Hic petitur diuinæ gratiæ infusio, unde dicit: Supplices, id est, humiles te rogamus omnipotens Deus. Vbi sacerdos humiliter inclinatur cancellatis manibus positus super altare: quæ cancellatio, sicut & prima, significat quod per crucem & passionem petit offerri ista. Sinistra autem supponit: per quam significat & passio Christi: sed dextera supra ponitur: per quam Christi resurrectionis designatur. Sequitur: Iube hæc perferri per manus sancti Angeli tui, quod exponit Thomas in 4. Sententiarum, distinct. 13. non quod

quod Angelus ista consecret, cum potestatem non habeat: sed orationem sacerdotis & populi Deo presentat, secundum illud Apocal. 8. Ascendit fumus aromatatum in conspectu domini, id est, vota vel supplicationes fidelium: de manu angelis: quæ sunt orationes sanctorum. Exponit ergo. Iube hæc vota vel supplicationes fidelium perferri per manus, id est, per ministeria angelorum in sublimem altare, id est, in ecclesiam triumphantem, vel in plenam participationem deitatis, quod est sublime altare, unde sequitur: In conspectu diuinæ maiestatis tuæ. Vel iube perferri hæc, id est, in ecclesiam militantem in sublimem altare, id est, in ecclesiam triumphantem: & hoc fac per manus angelis, id est, filij tui. Sequitur: Et præsta ut quotquot, fideles. Ex hac altaris participatione, &c. Et hic primò sacerdos disingit manus & osculatur altare in dextera parte: per quod representatur osculum Iudæ, quod dedit Christo cum surrexit ab oratione: & fit hoc in detestationem ipsius Iudæ. Sequitur: Sacrosantum filij tui corpus: & hic facit crucem super hostiam. Sequitur & sanguinem. & hic facit aliam crucem super calicem. Sequitur, Sumpserimus, omni benedictione cælesti & gratia repleamur, hic signat se ante faciem. Crux super hostiam designat vincula, quibus alligatum fuit corpus Christi. Crux super calicem designat flagellum, quo eductus est sanguis

guis de corpore Christi. Crux super faciã desig-
nat spura in faciẽ Christi. Vel signãt istã cruce-
s q; Christus ter orauit: vel etiã q; tria verba
dixit in cruce. Primum, Pater, dimitte illis. Se-
cundum, In manus tuas. Tertium Vt quid de-
reliquisti me?

Memento etiã domine famulorũ famu-
larum q; tuarũ. vbi petitur collatio glo-
rię, & primò mortuis, postea viuís: vnde dicit,
Memeto Domine famulorũ famularũq; tua-
rũ. Vbi sciẽdũ q; licet quidã mortui sunt in ce-
lo, quidã in inferno, & quidã in purgatorio
mẽ quia nobis nõ cõstat de singulis in specia-
li, ideo quasi estimãtes eos esse in purgatorio,
oramus pro omnibus: & ideo dicimus, Memẽ-
to domine, &c. qui nos præcesserunt cũ signo
fidei, id est, ostẽderũt aliquod signũ fidei, puta
habuerũt cõtritiõnẽ vel deuotiõnẽ decedẽtes.
Nam de talibus adhuc est spes. Et dormiũt in
sõmno pacis, id est sine peccato mortali, secun-
dũ Ber. de Par. Et debet: hĩc fieri memoria eo-
dẽ mō sicut suprà: primò pro illis, p quib; spe-
cialit missa legĩt: vel qui in speciali memoria
sunt tibi cõmendati. Secũdò, p parẽtib; mor-
tuis. Tertio p benefactorib;. Quarto p oĩb;
fidelib; defunctis: nõ aut p inimicis secundũ
quosdã. Et hoc dico de illis, de quibus certum
est quòd non reconciliati decesserũt: quia pro
illis

illis nominatim nõ est orandũ: imò. nec gene-
raliter, nisi sub cõditione, inquantũ sunt susce-
ptibiles suffragij. Sequitur secunda memoria,
Ipsis, & omnib; in Christo quiescẽtib;: in fide
Christi quiescẽtib; locũ refrigerij lucis & pa-
cis vt indulgeas deprecamur. Et nõ est op; di-
cere, ipsis Domine: quia præmittit prius, Me-
mẽto dñe. Vñ illud qd sequit, scilz, indulgeas:
refert ad illud, Dñe: aliter vnũ illorũ superflue-
ret. Et dicit locũ refrigerij. Vñ regnũ cœlorũ
dicit locus refrigerij respectu purgatorij qui
est locus ardoris maximi & caloris: quia scdm
August. ibi est pœna maior, quã aliqua, quã
põt excogitari in Mũdo. Dicit etiã, locũ lucis
quia purgatorium est locus obscuritatis. Dicit
etiã locũ pacis: quia purgatoriũ locus inquie-
tudinis: quia nunquã animã habent pacẽ nec
quiescẽt. Nõ sicut quidã singũ, dicẽtes eos feria
secundã quiescere: aliqui verò dominico die.
quę oĩa sunt friuola, ac insana, & sacris scriptu-
ris contraria. Sequit, Nobis quoq; peccatori-
bus, vbi petit gloriã collationem viuís. Primò
enim petit collationẽ eiusdem gloriã. Secun-
dò gloriã societatem cum sanctis Apostolis.
Tertio ponit mediatorẽ, per quẽ hoc exequi
postulat: dicens: Per dñm, &c. Circa primũ
nota quòd sacerdos dicens ista verba eleuata
modicũ voce, tundit pectus suũ, per quòd
t inter-

interrumpit silentiū significās per hoc confessionē & cōtritionē latronis poenitētis in cruce, qui increpās aliū dixit: Nos quidē, scilz tanquā peccatores, digna factis recipim⁹. Vñ sacerdos dicit, Nobis quoq; peccatorib⁹ famulis tuis de multitudine miserationū tuarū sperantibus, scilz sicut ille latro sperauit. Percussio autem pectoris significat illā tunctionē pectoris illorū, qui aderāt ad spectaculū passionis Christi: & percutiētes pectora reuertebant in Ierusalem. Exaltatio verō vocis significat clamorē Ceterionis dicentis: Verē filius Dei erat iste. Sequitur, Partē aliquā & societate donare dignis. Licet em̄ Deus sit simplex nō habens partes: tñ dicit partē aliquā propter hoc: quia quilibet secundū meritū habebit diuinæ faciē visionē, ita q; vnus alio pfectius videbit Deū: vel quia sancti videbūt eum totum, nō tamen totaliter, id est nō secundū omnes modos, quibus est visibilis: quia: est infinitus: & cū cōprehendi nō possit: ergo quasi partē dabit nobis. Totaliter autē non est cōprehensibilis Deus, nisi filio suo, qui est in sinu suo: vt dicit Ioā. 1. Sequitur: Cū Iohāne secundū Bern. de Parantinis, scilicet Ioanne Baptista. Et præfertur Stephano. Nec mirum: quia & Apostolis præfertur. Adiungitur Stephano: quia isti duo erant primī martyres noui Testamenti. Innocē. ta-

men

men dicit q; hic reperitur Ioannes Euangelista propter priuilegiū virginitalis: quia virgines sequuntur agnū quocūq; ierit. Ante verō consecrationē ponit, propter priuilegiū Apostolatus. Sed credit Ber. q; melius intelligatur de Baptista: qui propter excellentiā singularis sanctitatis nō debet excludi à canone. Postea ponunt duo Apostoli, scilicet Mathia & Barnaba: qui ideo post consecrationē & nō antē ponuntur: quia isti post ascensionē Domini fuerūt electi. Deinde ponit, Ignatio: de quo legit q; cū esset deuotus Christo & beate virginī, post eius mortē inuentū est hoc nomen Iesus aureis literis scriptū in suo corde ī omnibus partibus. Ponunt autem quinq; martyres post mortem Christi propter quinq; vulnera Christi. Item propter septē dona Spiritus sancti ponunt septē virgines ibidē, quæ sequunt. Sequitur: Non æstimator meriti: quia nō secundū exigentiā meritorū retribuit, sed magis præmiādo quā quisq; meruit. Deinde concludit, per Christū dominum nostrum. Et nō dicitur amen: quia secundū doctores illud respondent Angeli: quia fit cōiunatio ad præcedentiā: vnde statim sequitur, in cuius virtute hoc petimus, cū dicitur, Per quem, scilicet Christum hoc sacramentum habet originem, uo ad plura. Et primò quo ad esse naturæ

t 2 dicitur

dicitur creas. Secundò quo ad esse sacramētū vnde dicit, sanctificas. Tertiò quo ad esse virtutis: vnde dicit, viuificas. Quarta quo ad esse etiam gratiæ, quæ est vita anima, vnde dicitur benedictis. Quintò quo ad augmentū gratiæ eiusdē, & quantū ad operationē & vsuū: vnde dicit, & præstas nobis. Est ergo sensus, p quem scilicet Christū, et Deus pater omnia bona creas, condendo naturā: viuificas, cōsistentiando naturā: benedictis, accumulādo gratiā: & præstas nobis, quan tū ad vīuū. Omnia em̄ creata sunt per Christū. In. 1. Omnia p ipsum sanctificantur, quia de plenitudine eius accipiūt vniuersi. Omnia viuunt: quia ipse est vita. Io. 14. Omnia benediciunt: quia ipse est benedictus fructus v̄tris. Luc. 1. Et aliqui dicūt, per quæ hæc omnia. Domine semp bona creas. Et est sensus: hæc omnia, scilicet panem, & v. num & aquam, creas secundū causas primordiales, & sanctificas, secundū causas sacramentalis, viuificas, vt transferantur in corpus Christi & eius sanguinē. Et ideo benedictis, vt nec per ipsa benedicamur. Secundū alios hoc pro nomen Hæc non ponitur ibi: in quo sequēda est cōsuetudo ecclesiæ. Sequi vult: Et præstas nobis, vbi sacerdos remouet corporali de calice ad benediciendum p Christū emittit Spiritum, & velum templi scilicet est, & aperta sunt nobis

bis abscondita in lege mysteria, Accepta quoque hostia dicit, & præstas nobis, p ipsum, scilicet tanquā mediatorē. Et hic facit vnam crucem per totū os calicis, pcedēdo vltra calicē. vnde dicit: Et cū ipso, & hic facit minorē crucē, scilicet à labio calicis ad aliud. Post hoc dicit: & in ipso & hic facit adhuc minorē crucē, scilicet ī calice. Tandē subdit: est tibi Deo patri omnipotēti. vbi iterū facit magnā crucē sup primū labiū calicis, incipiēdo ab extremo calicis labio versus se ipsum. Deinde subinfert: in vnitae Spiritus sancti omnis honor & gloria, & hic facit parūā crucē in pedem calicis. Est autē sensus verborum: per ipsum, tanquā mediatorē: cum ipso, tanquā cum æquali: & in ipso, tanquā inconsubstantiali. Vel hic significantur tres personæ sanctæ Trinitatis: vnde patri attribuitur authoritas: vnde dicit, per ipsum filio æqualitas: ideo dicitur cum ipso. Spiritus sancto cōmunitas: ideo dicitur in ipso. Signa verò crucis tria prius facta per illa verba, sanctificas, & c. quæ fiunt cooperto calice: significant tres crucifixiones secundū Th. Nam hora tertia crucifixus est linguis Iudæ orū clauis manū, Crucifige, & c. Hora sexta manib⁹ Gētiliū, vt dicit Ioannes. Hora nona emisit spiritum. Et quia post interuallum trium horarum Christus crucifixus est manibus genti-

liū, cū milites crucifixerūt Iesum: ideo iterū sacerdos facit tres cruces super calicem disco-
opertū super tribus verbis: scilicet per ipsū, cum ipso, & in ipso: designās illam crucifixionem, quę facta est post tres horas interpositas inter tertiam & sextā. Quia verō ibi fuit diuisio corporis & animę: ideo iterum facit duas cruces, vt dictum est. Vel secundū Galielmū Maan-
tuen. tres cruces per illa verba, per ipsū, &c. significant fidē Centurionis, qua credi-
bit vnū Deum in Trinitate. Dux verō alia significat duo sacramēta, quę fluxerūt de latere Christi: videlicet aqua regenerationis baptismi, & sanguis redemptionis generis humani. Vel signat quinque cruciatus Christi, ante mortē tres, scilicet alapas, sputa, & flagella. in morte, crucifixionem: & post mortem, lateris apertionem. quarta verō significat animę a corpore separationem: quinta descensum in limbum. Sequitur: Per omnia secula seculorum: quod debet dici alta voce. sed antequam hoc dicatur, ponatur reuerenter hostia ante calicem in suo loco. Et tunc statim debet cooperiri calix: quo factō dicitur, per omnia secula seculorum: & hoc alta voce ad designandum quod Christus clamans alta voce emisit spiritum. Et respondetur Amen. ad significandum clamorem mulierum lamentantium dominum. vnde & tunc cho-

rus la-

rus lamentabiliter respondet.

3^a. Quinta pars principalis missæ.

O Remus: præceptis salutaribus moniti, &c. Hic ponit sacramēti perceptionē. Circa quam præmittuntur multæ præparationes, scilicet tam generales: vt sunt, Pater noster, &c. quàm speciales, vt alię orationes. Dicit ergo, Oremus: præceptis salutaribus moniti. Circa quod sciendum quod hæc oratio prius non dicebatur in missa: sed Gregorius fecit eā dici: quia non fuit dignū eam omittē in hoc officio, cū sit nostri Saluatoris. Græci autē non per sacerdotē, sed per se clamāt eam in missa. Apud nos verō sacerdotes, hoc cū magna reuerentia. Vnde quasi non præsumens subito erumpere in eā, præmittit præfationem dicens, Oremus præceptis salutaribus moniti: non simpliciter nos nostra auctoritate, vel temeritate, sed præceptis salutaribus moniti, præceptis scilicet Domini: & moniti scilicet magistrī nostri, quę sunt salutaria, id est, ad salutē disponētia. formati, id est, instructi intus & exterius. Et dicit formati: quæ informatio significat solum exteriorē doctrinam. Ad ostendendū autē quod sumus à Deo formati, id est, instructi, intus scilicet in intentione: & extra, id est, in operatione: ideo dicit, audemus dicere, quasi dicat, ex quo habemus præceptū & monitionem de ista oratione dicēda, & ex

t 4 quo

quo illa oratio est cōposita per illū, qui errare nō potest: ideo audemus cū fiducia dicere. Dicitur autē altē: quia Christus passam prædicauit. Vel secundū Io. Belesih, quia sumpta est de Euāgelio, quod est prædicanda super tecta, & etiā omni creaturæ. Dicit etiā sacerdos solus in fine, anē, sub silētio: cuius ratio est: quia in alijs orationibus, amen exprimit affectū optatis: ideo à populo vel à clerico dicitur. In hac autē, anē, signat cōclusionē affirmantis. vnde hic valet tātūm, id est, exaudita est oratio. Sed ne hoc videat presumptuosē asserere, dicit sub silētio, ad euitādum ostentationem propriā. Sequitur oratio, Libera nos quæsumus Domine, vbi petit petitionis explicatio. quia enim in oratione tria mala petimus à nobis remoueri: ideo hic explicat quæ sint. Vnde dicit, Libera nos quæsumus Domine ab omnibus malis præteritis, præsentibus, & futuris. Et quia nos nō sumus digni hoc ex nobis pmereri, nisi donec nobis oratione beatæ virginis Mariæ, & Apostolorū Petri & Pauli, aq; Andree, & aliorū: ideo eos hic in auxiliū imploram⁹. Et rest⁹ ordo est. Ex quo em pacē quærim⁹ à malis: merito debet implorari virgo beata. quæ est mater veri Salomonis pacifici, scilz Christi, cū Apostolis tribus sequētib⁹, qui sunt testes pacis, scilz Petrus, & Paul⁹, & Andreas. Et ponuntur

ponūt ibi tres ppter specialē orationē, Nā Petr⁹ ppter priuilegiū prerogatiuæ dignitatis: Paul⁹ ppter priuilegiū prædicationis & immēsi laboris: & Andreas ppter nimium affectū cōcupitæ crucifixionis. Dicitur autē sub silētio illa oratio: quia designat quietē triduanā in sepulchro, vbi tūc siluit à prædicatione. Cū autē sacerdos dicit: Da ppicius pacē Dñe in diebus nostris: accipit patenā de alari, & osculaf, signū crucis faciēdo, per quā designat q̄ sum⁹ re cōciliari Deo p passionē Christi. Tādē sacerdos in fine discooperit calicē, & hostiā reuerēter accipit, & eā sup calicē frāgit primō p mediū: & tūc dicit, p dominū nostrū Iesum Christū filiū tuū. postea medietatē, q̄ erat in dextera manu, ponit sup patenā: & frāgit illā quæ erat in sinistra manu, p mediū dicēs: qui tecū viuit ac regnat. & cōiungendo illā particulā, quæ erat in sinistra. ad illā, quæ est in patena ad modū lunę, dicit, in vnitatē Spiritus sancti De⁹. Illā verò vltimā, quā habet in dextera manu, tenēs super calicē dicit, per omnia secula seculorū. Et tādē erecto modicū calicē cū illa particula, quā tenet in dextera manu, subiungit. Pax Domini, faciēs crucē magnā super calicē à labio ad labiū. Deinde subdit, Sit semp, faciēs minorē crucē. tertio addit, vobiscū: faciēdo tertiā intra calicē. Et quia alta voce ista

sunt, ideo per hoc signatur gaudiū, quod habuerūt Apostoli de resurrectione domini nostri Iesu Christi. & ideo quia gaudiū sunt visō Dño: populus clamat dicēs, & cū Spiritu tuo. Sciendū autē est de significatiōne omniū istorum prädicatorū q̄ p̄ calicē passio Christi designat, & æternæ beatitudinis fructio. Vñ Psal. Calix meus inebriās quā prælatus est. Per patenā rotunditatē signat bonorū operū perfectio. Sacerdos autē volens frāgere hostiā, primō eā sup̄ patenā locat: deinde eā tollens sup̄ calicē frāgit: ad significādū q̄ nemo passionibus huius Mūdi meritoricē se valet exponere, vel ad æternæ fructiois beatitudinē admitti, nisi prius in bonorū operū perfectione fuerit solidatus. Vñ Apostolus ad Ephes. 6. Accipite armaturā fidei, vt possitis resistere ī die malo, & in omnib⁹ perfecti s̄. Patena ergo hostiæ supponit, & hostia super calicē frangit: quia Christus, ex latitudine charitatis, quæ significatur per patenam, se supposuit passioni. Super calicem verō frangit, ne minutæ aliquatiter spargantur. Frangitur autem in memoriam eius q̄ Christus fregit, & dedit discipulis suis, & c. Frangitur autem primō in duas partes, ad signandum duplicem prædestinatorū statum, scilicet æternæ gloriæ, & temporalis miserie. Subdiuiditur autē vna medieta in duas partes: qua-

tes: quarū vna effertur p̄ illis, qui sunt in purgatorio, alia pro illis, qui sunt in mundo. Pars autē illa, quæ post priuā fractionē remanet in manu dextera, & ponit supra patenā, designat illos qui iā sunt in gloria, & iā tenēt illā rectitudinē, cui nulla obliquitas admisceri potest: & ideo dextera cōparantur. Illi autē, qui adhuc sunt in miseria, per sinistrū signantur: vbi sunt multa obliqua. Subdiuidit autē illa, quæ est in sinistra, & nō quæ est in dextera: quia illi qui sunt in cœlo, statum vniformē iā tenēt, & vna beatitudine fruuntur. Illi autē, qui sunt in miseria, sunt diuersi seu diuisi: quia quidam sunt in miseria purgatorij: quidā autē in miseria huius Mūdi. Particula autē illa, quæ est in sinistra post diuisionē additur ad illā, quæ est in patena: quia secūdū Augus. Deus habet duas manus: dexteram, qua miseretur: & sinistram, qua punit. Illis ergo, qui sunt in purgatorio, in quantum ibi purgantur, respondet sola punitio: & ideo particula, quæ in sinistra manu tenetur, illos figurat. Illi verō qui adhuc sunt in præsentī vita, in qua est stat⁹ merendi cōsequi possunt misericordiam: & ideo ipsi per aliā particulā, quæ in manu dextera remanet, designantur. Quia verō absque dubio illi, qui sunt in purgatorio, coniungentur eis, qui sunt in cœlo: ideo particula sinistra

nus coniugis illi, quæ est in patena. Sed quia illi, qui sunt in hac vita, egēt multū passionis Christi, quæ ex effusione sanguinis eius processit: ideo particula, quæ in dextera manu remāit, quæ signat illos, qui sunt in Mundo, mittit in sanguinē Christi in calicē. Itē sacerdos dicēs hæc verba, tenet hostiā super os calicis: p̄ quā signat, q̄ viuētes in corpore indigēt misericordia Dei & meritis Christi passionis. Sacerdos autē volens dicere p̄ omnia secula seculorū, erigit se, ad significandū q̄ vult p̄tere existētiam p̄petuā Domini nobiscū. vñ subdit: Pax Domini sit semper vobiscū: ad significandū quodd Dñs post resurrectionē pacē dedit. Sed sciendū quodd sacerdos dicēdo, per omnia secula seculorū, eleuat modicū calicē ad significandū populo vt populus pacē cōsiderās hoc intelligat, & dicet amē. Particula autē, quam tunc sup calicē tenet, significat quodd viuētes adhuc petūt iuari merito passionis & effusionis sanguinis Christi. Itē per hoc quodd sacerdos alrē dicit, pax domini: repræsentat personā Christi, qui post resurrectionē dixit Apostolis, Pax vobis. quāsi diceret, Do vobis pacem pectoris in via, & pacem æternitatis in patri. Est ergo sensus, Pax domini, id est, pax pectoris, quodd est à vitijs: sit in præsentivo-biscum, & in futuro pax æternitatis. Illæ an-

tem tres cruces super sanguinem Christi significānt tridū sepulturæ, vel tres mulieres quæ erāt circa monumentū Christi. Deinde sacerdos mittens corpus Christi in sanguinē, dicit: fiat hæc commistio corporis & sanguinis dñi nostri Iesu Christi mihi & omnibus sumēb⁹ salus iuentis & corporis, & ad capeſſendā vitā æternā preparatio salutis, quæ commistio significat q̄ anima vnita est corpori Christi in resurrectione. Et bñ hoc fit post Pax dñi: quia postquā Dñs pacificauit omnia, quæ in celo & in terra sunt, primò vniuit animā corpori. Hæc omnia Guliel. Deinde sequit Agnus Dei. Et sciendū q̄, antequā dicat agnus Dei, fit modicū silentiū, dicē lo hæc orationē, Fiat hæc cōmistio: ad designandū illud manifestum silentiū Apostolorū, quodd fuit añ resurrectionem Christi, antequā scirēt. Apostoli, nec eēt certificati postquā apparuit mulierib⁹. secundū Bernard. de Parauā. Dicit autē Christus agnus, quia agnouit patrem sibi obediendō. Itē matrem, in cruce pendēdo. Vel dicitur ab agnos Gracē, quodd est pius. Latine, quia piē pro nobis se obulit. Canitur autem tribus vicibus propter tres rationes, secundū Inno. scilz propter obedientiā patris, propter notitiam matris, & propter redemptionem generis humani. Vel secundū Rauā. dicitur ter, propter

propter tres partes corporis Christi mistici, scilicet in cælo, in terra, & dormientiū, siue in purgatorio. Dicit autē primò miserere nobis, vltimò autē dona nobis pacē. secundū Th. ratio est: quia p̄ prima duo petimus amotionē culpæ & pœnæ. p̄ tertiū autē, scilicet per pacē petimus assecutionē omnis boni. vel quia ipse redemit nos à miseria culpæ & pœnæ, & dedit plenitudinē gratiæ. Illud tamē, dona nobis pacē: additū est propter persecutionē tyrānorū. Post hoc sequit oratio, Dñe Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis, pacē meā do vobis &c. vbi postquā sacerdos venit ibi, Eamq; pacificare & adunare, &c. etiā osculaf patenā in sinistra parte. ad significandū, q̄ per hoc sacramentum vult vniri in Christo in charitate postquā verò compleuerit verba, osculaf reliquias vel crucē, si habet. Si nō habet, osculaf altare in dextera parte: qđ sit ad significandū vltimū ritū, vbi prius singulis diebus cōmunicabāt: sed cū nec hoc potuit fieri sine periculo, ordinatū fuit vt in tribus festiuitatibus cōi carēt. scilicet, Natiuitate, Pascha. & Pentecoste: reliquis ramen diebus osculū pacis recipe rent, & panē benedictū. Sed quia hoc fieri nō posset in quadragesima, vbi non potest sumi panis benedict⁹, ordinatū fuit vt pro eo fieret collecta in fine super populū dicēdo: inclinate capita

te capita vestra Deo. Et sciendū q; pax Domini nō dat in missa defunctorū: sed dicit, dona eis requiē: quia mortui nō indigent pace tēporali, quia nō sunt in perturbatione huius Mundi: vel quia nō sunt in pace, sed in pœnis, secū dūm Bern. de Parant. ideo dicim⁹, dona eis requiem. Aliqui autē dicūt in officio mortuorū, dona eis requiē sempiternā, & locū indulgentiæ. quod tñ dissonat: quia ibi nō est locus indulgentiarū, eo quod illi qui sunt in purgatorio, sunt extra locū militātis ecclesiæ, vbi solū est locus merēdi indulgentias. Vnde quia illi, qui sunt in purgatorio, nullo modo merentur eis per modum suffragij, vtiq; satis impropriē optaf locus indulgentiæ. Si tñ illud dictū intelligat sic, dona eis locū indulgentiæ. id est, locū in quo indultis culpīs & pœnis eos colloces, scilz in cælo: tūc bene pōt sustineri. Itē dicendæ sunt illę tres orationes, scilz, Dñe Iesu Christe fili Dei viui, qui ex voluntate patris. & dirigitur ad filium. & aliæ scilicet, Domine pater omnipotens æternæ Deus, da mihi hoc sacrosanctum corpus, &c. Et post hoc dicit: Domine nō sum dignus, &c. Deinde sumpto corpore Christi & sanguine abluat calicem primò, & abluitionem sumat. secundò abluat intus, & etiam sumat. quod tñ in die natiuitatis Christi nullo modo facere debet, qui tunc nullā abluitionem

tionem debet sumere, si vult aliam missam celebrare: sed debet ablutionem dare communicantibus subditis: vel reseruet in vase mundo scilicet in ampula, si non habeat in calicem.

30 Sexta pars missæ.

Sexta pars missæ est quantum ad gratiarum actiones, quæ dicuntur communio: quæ fit in memoriâ eius, quæ populus omnium singulis diebus communicabat, secundum Io. Beletâ. Vel ideo ut per eam communicemur Deo & sanctis. Dicitur autem complenda: quia per eam completur missa. Sed tamen complenda potius dicitur collecta post communionem. Tot autem fieri debet complenda, quot sunt orationes ante epistolam. Et significat gratiam subsequenter nobis necessariam. Et dicitur in dextera parte conuertendo librum: per quod signatur quod adhuc in fine seculi Iudæi conuerterentur ad dexteram fidei, qui nunc sunt in sinistra: iuxta illud ad Roma. 9. Reliquia Israel salua fiet. Deinde sacerdos omnibus peractis conuertitur ad populum dicens, Dominus vobiscum. Vbi sciendum quod sacerdos salutatur populum septies in missa, primo ante primam collectam. Secundum ante Euangelium. Tertium post credo. Quartum in principio præfationis. Quintum post pax domini. Sextum post communionem. Septimum hinc in fine missæ: ad significandum quod tunc est dominus vobiscum, quando habemus septiformem gratiam spiri-

tus sancti. Deinde sacerdos vertit se ad populum cantans, Ite, missa est. & hoc tempore suo. Cuius sensus est, secundum Bern. de Baran. & Ioan. nem Beletâ: Ite ad propria, quia missa est consummata. vel, Ite missa est. i. hostia summata est. vel. hostia & oblatio est missa: igitur sequimini, & ite post eam. Ite autem regressus à missa ad propria secundum Ioan. nem Beletâ, significat regressum populi Israel de captiuitate Babylonica cum gaudio: ut actio: ideo dicitur, Deo gratias. Dicitur autem semper: Ite missa est: quandoque; Te Deum laudamus dicitur. vel, Gloria in excelsis. Quando autem non dicuntur: tunc dicitur, Benedicamus Domino. Et est sumptum de Apostolo, vel de Iudith capit. 7. ubi dicitur captiuus: Benedicamus domino. Et est sensus, Referamus gratias vel laudes Deo. Et est vox humilior, quam, Ite missa est. Et ideo non vertit se sacerdos ad populum dicendo, Benedicamus &c. ad significandum quod nunquam debemus cessare referre gratias Deo. Melden. autem super psal. 7. Berengarius dicit instituisse ita dicendum, Benedicamus dominum, & non de domino: quod benedictio non fit ad vilitatem Dei sed ad nostram. Nos autem dicimus quod indifferenter vniuersumque potest dici. Creatura namque benedicit creatori bonum optando: creatura autem creatorem dupliciter, scilicet laudando, & bonum ei inuendo: crea-

tor autē creaturā, bonū augēdo: & hoc dupliciter, vel in numero, vel in merito. sicut enim erescit bonū, sic & merita. Hæc Melden. Sed Bernardus de Parātinis dat tres ratiōes. Prima, bñ celebram⁹ de sanctis in cælo, dicimus: Ite missa est, quasi prouocantes populū. Ite, id est festinate illuc vbi illi sunt. Quā autē pro-viuir in mundo, Benedicamus domino: quia nescimus an simus in gratia: ideo timere debemus ne effectus missæ euanescat in nobis. Sed cum celebram⁹ pro mortuis, dicimus, Requiescant in pace: quia eis hoc competit. His expedit bñdicere sacerdos populū dicens: Cælesti benedictiōe. Primò stās ante altare bñdicat seipsum deinde dicit vertēdo se ad populū in dextera parte altaris, Benedicat nos Pater, & cōsequēter ad populū in medio altaris, & Filius, & vltimò redeundo, & Spiritus sanctus, amen. per quod designatur missio Spiritus sancti in Apostolos. Cū autem Spiritus sanctus ibi tantum datus est: tamē quia tota Trinitas remissionē operata est: ideo dicitur. Pater & Filius & Spiritus sanctus. Post hæc oīa sacerdos flectēdo se corā altari humiliter dicit: Placeat tibi sancta Trinitas obsequium, &c. Et deinde hymnū triū puerorū, cū psalmis & orationib⁹ cōsuetis. Contra hoc tñ multi sacerdotes peccāt, q̄ nō se flectūt dicēdo istā orationē, Placeat tibi

at tibi sancta Trinitas, &c. cū tñ flectere congruit, pro eo quōd tūc gratiarū actiones referunt sanctæ Trinitati p̄ beneficijs in missa exhibitis. Et quod deteri⁹ est, aliqui emittūt hanc orationē, in quo grauiter peccāt. Vnde legit⁹ q̄ quidā obsessus à dæmone postquā adduct⁹ esset ad quendā sacerdotē in ecclesia: ille volēs certificari à diabolo qui de eius vita sentiret: quæsiuit de ipso quasi de alio: dicens: Quid tibi videtur de Iacobo sacerdote? Respondit demō: Olim fuit noster, sed iā est Dei. Deinde idē sacerdos quæsiuit de socio suo, dicens: Quid tibi videtur de Bartholomæo socio meo. Respondit dæmō: Si nō subtraheret, bonus esset. Ille verò fuit valde admiratus q̄ diceret eum furem, cū tñ sciret eū sanctū hominē. Interrogauit igit⁹ quidnā subtraheret. Respondit dæmon: Subtrahit Deo illā orationem post missam, Placeat tibi, &c. quod multū nobis placet & Deo maximē displicet. Quæ omnia fuerūt ita cōperta sicut ille dixit. Ideo caueat sacerdos ne aliquid omittat quod est de consuetudine ecclesiæ circa missam obseruandam.

➤ Cautelæ seruandæ in celebratione missæ.

Sequuntur cautelæ circa missam obseruandæ: & primò generales tam laicis quam clericis necessariæ. Prima igitur cautela generalis est, vt tam clerici quam laici ecclesiam

(præcipue tẽpore celebrationis missæ) humiliter & deuotẽ frequẽter: quia conuersatio ne Deo grata atq; in spiciẽtibus placita, primũ nõ solũ instruãt, sed & reficiãt de immu. eccle. c. dec. t. domũ. lib. 6. Secũda, vt audiẽtes missam quoties audierĩt à presbytero dici nomẽ dñi nostri Iesu Christi, flectãt genua, & caput inclinẽt reuerẽter: vt ibidẽ dicit. Tertia, vt nulla p̃fana, & multò fortius scãda colloquia proferant vt ibidẽ pulchrẽ dicitur. Quarto caueãt ne aliquis ante finẽ missæ recedat sine magna necessitate. Idẽ si exit de sermone quod si fecerit excomunicet, maxime si hoc fecerit cõtẽnendo sacerdotẽ prædicantẽ tanquã minus scientẽ: sicut solẽt facere quidã laici literati, dicendo: Quid audire istũ? ibidẽ, cũ ego plus sciã de scriptura, quã ipse? Cõtra quos est canõ. 37. dist. sedulẽ. & c. cũ ex iniuncto. de hæreticis. vbi talia p̃hibet. Sed quòd tales p̃sint excomunicari habes expressẽ de cõse. dist. 7. vbi sic dicit: Omnes fideles qui cõueniũt in solẽnitatibus sacris ad ecclesiam, & scripturas Apostolorũ & Euangeliũ audiant. Qui autẽ nõ p̃suerauerint in oratiõẽ vique dũ missa peragat, nec sanctã cõmunionẽ recipiũt velut inquietudines ecclesie cõmouentes, cõuenit cõmunionẽ priuari. Et iste est canõ Apostolorũ. Et ibidẽ in cõcilio Ca. thagi

nenis

niens dicitur: Sacerdos in ecclesia verbũ Dei proponẽte, qui egressus fuerit de auditorio: excomunicet. Et ex cõcilio Agathensi ibidẽ habet: Missas de dominico secularib; totas audire speciali ordine præcipimus, ita vt ante sacerdotis benedictionẽ egredi populus nõ præsumat: quod si fecerit, ab episcopo publicẽ cõfundat. Vbi dicit gl. hoc dico præceptũ esse. Vnde cõtra præceptũ faciunt, qui diebus dominicis missam nõ audiũt. Hoc etiã est cõtra illos, qui veniẽtes ad missam, nõ audiũt quid ibi legitur aut prædicat, sed circumeũt ecclesiã: sicut Iudæi synagogã: cũ tamẽ dicatur in Psal. Stãtes erãt pedes nostri in atrijs tuis. Et de talibus potest dici illud Psal. In circuitu impij ambulãt. Cõtra quos expressẽ est canõ Anastasij papæ. de cõsec. dist. 1. apostolicã. vbi dicitur quòd cũ legitur Euãgelium nõ sedẽtes nec stãtes, sed curui debemus audire. Si autem sessio prohibetur: multò magis discursus & circuitus. Hoc idem habes in. c. quãdo autẽ. ibidẽ. vbi Cyprianus dicit esse stãdũ ad orationem, & vigilandũ & incũbẽdũ ad preces toto corde: neq; aliquid carnalis hominis, & secularis esse cogitandũ. O p̃hibet carnalis cogitatio: quanto plus carnalis locutio & confabulatio? Quanto caueat laicus, ne vacuus die festino ad missam veniat. de consecra. dist. 1. omnes, Christiani, quia

Scriptum

scriptum est: Non apparebis in cōspectu Dei
vacuus: hoc tamē est cōsiliū secundū gl'ibidem
diebus priuatis, sed diebus festiuis videtur esse
preceptū. Vnde videtur q̄ oblatiōes sint exigē
dæ, & q̄ parochiani sint ad eas cogendi: vt. 26.
quæst. 1. statuis. Est tamē argumentū cōtra,
12. quæst. 1. duo. Dicit tamen gl'in. c. oēs Chri-
stiani. vbi supra quod si sacerdos est pauper: po-
test diuina subtrahere à parochianis nisi dent
vt simonia, cap. cū sit. Secūdo caueat quilibet ne
alibi, nisi in propria parochia die festiuo mis-
sam auaritia hīs poterit ex cōmunicari: vt de
parochijs, c. i. Septimò caueat quisque ne au-
diendo missam, prope altare nimis appropin-
quet: vt de vita & hone. cleric. c. 1. Et ista sunt in-
timenda populo sc̄ptis, vt debita reuerētia cir-
ca sacramenta ecclesiastica habeatur.

Sequuntur nunc cautele clericis necessa-
rie. Et primò caueat sacerdos ne in vesti-
bus vel ornamentis sordidis celebret: sed or-
namenta prædicta iuxta meliorem dispositio-
nem muneret: & iuxta facultatem bonorum
ecclesiæ, meliora quæ poterit comparat. Vn-
de dicit Stephanus episcopus familiari amico
Hieratio, quod vestimenta ecclesiæ quælibet,
demmodo ministrantur sacramenta, debent
esse munda, & honesta. Hoc est contra illos,
qui de bonis ecclesiæ comparant eis tunicas
pro de-

pro decē martis, & ornāmētum pro missa pro
media marca, aut sexagena. Nec debēt in alijs
calicibus quā aureis vel argenteis celebrare.
Permittit tamē canon stanneum habere cali-
cem propter paupertatē, de consec. distin. 1. ca-
lis. Secūdo caueat ne plures missas celebret,
preter diem natiuitatis Christi (vbi tres cele-
brant) & sine magna necessitate. Et hoc fit in
istis casib⁹: vt si post missam celebratā de die,
occurrit funus: tūc in prima missa nō sumēdo
aquā ablutiōis, pōt postea celebrare. Requie.

Item si occurreret hospes magnus, vt prin-
ceps, vel magnus domin⁹, qui nō audiuit mis-
sam. Itē si occurrerint sponsi volentes audire
missam. Itē si aliquis habuerit plures ecclesias
propter paupertatē vni cōmēdatas. Itē superue-
nerint peregrini, adhibita temp̄ prædicta cau-
tela, ne aqua ablutiōis prioris missæ sumatur.
De his habemus cap. 1. de celebra. missa. ca. cō-
sulisti. Dicit tamē Franciscus de Zabarel. ibi
dē, quod hoc est fugiēdū: nisi necessitas suade-
ret. Tertio caueat celebrans ne sine lumine &
cāpana celebret: vt de celebra. missarum. c. 1.
quia Christus cādor est lucis æternæ, vt ibidē
dicitur in capi. sanē. Quartò caueat ne pl⁹ po-
nat de aqua quā de vino: q̄a dicit Ioan. And. in
cap. perniciosus. de cele. mis. q̄ credere debem⁹
q̄ de latere Christi maior quātitas exiuit

sanguinis quàm aquæ: v. dicitur in. c. 3. ibidè
 Quintò caueat ille qui solus est in ecclesia, ne
 propter missam peculiare, id est priuata seu ex
 deuotione celebranda, omittat missam de die: v.
 dicitur in capit. quidã. de celebra. missa. Sextò
 caueat ne legat missam ad alicuius petitione,
 propter hoc quòd haberet bonas segetes, v.
 vti sibi in hast. ludio bene succedere: quia ista
 secundum Inn. reprehenduntur in ca. quidã. de
 celebra. missa. Multò autè fortius caueat ne
 legat missam vti Deus aliquos perdat: quia tali
 grauer peccat: & est deponendus secundum Io.
 And. in. c. quidam. vbi sup. à. pro quo allegat.
 26. quæst. 7. quicumque. Septimò caueat ne ni
 mis mane celebret, scilicet ante diem: quia secū
 dū sanctū Tho. istud sacramentū pertinet ad
 diem gratiæ: sicut dicit Apostolus ad Romanos
 13. Nox præcessit, &c. Contra illos, qui canunt,
 Rorate, ante diem: cum tamē in aurora cantui
 debeat. Excipitur tamen natiuitas Christi in
 qua canit missa post mediū noctis: que signi
 ficat statū ante legē, qui fuit in tenebris: vti di
 cit gl. de cele. mis. Verū tamē episcopis cōces
 sum est: vti videtur secundum Io. An. qui sunt in
 via q̄ possunt maturius quā alij audire: vti de
 priuile. c. vlti. hb. 6. Quaerò caueat ne legat q̄
missam nisi post matutinū, primā & tertiam.
 Et quo enim hora tertiā Christus dicitur pas
 sus

sus & crucifixus linguis Iudæorum, videtur q̄
 tūc est hora conueniens celebrandi secundum
 doctores modernos.

De dicendis horis canonicis.

Oportet semper orare. Luc. 18. Sicut dicit
 Henricus de Vimaria de perfectiōe in
 ferioris hominis, lib. 2. c. 1. cuiuslibet iusti ho
 minis sui cordisq; perfectio ad iugē & indira
 p̄ā oratiōis p̄seuerantiā tēdit. Et quantū huma
 næ fragilitati cōcedi ur, ad cōtinuā tranquilli
 tatē mētis niti debet & ad eius perpetuā puri
 tatē: p̄pter quā possidendā, & omne laborem
 corporis, & cōtitiōne spiritus indefesse queri
 mus. & iugiter exercemus. Et sicut ad oratiōis
 perfectiōne tēdit structura virtutū. sic ipsæ vir
 tutes absque orationis iugitate & p̄seueran
 tia nō possunt cōpleri. Quocirca Saluator no
 ster nos admonēs vti hāc p̄seuerentiā orandi te
 neam, dicit: Oportet semper orare. Nō est au
 tē intelligendū, quòd homo. sic quotidie de
 beat orare, vti nec dormiat, nec comedat. vel
 nec laboret: sed quòd instanter tēporib⁹ con
 gruis orer. Vnde de Lira dicit super Lucā sup
 loco thematis nostri, q̄ hęc dictio Semper, nō
 importat cōtinuitatē tēporis: q̄ oportet ora
 tiōne interrumpi tempore dormitionis & ali
 quarū aliarū necessitatū: sed importat cōstan
 tiā siue insistentiā orationis tēporibus & ho
 ris ad

ris ad hoc congruis. Hic dicit Beda super locū istū: Dicēdū est, eū semp orare, & nō desistere, q̄ canonicis horis rogare nō desistit. Pro quo facit illud, q̄ ī collationib⁹ patrū legitur de abate Lucio, q̄ iactitantes quosdā monachos q̄ si ne intermissiōe orarēt, & nullū aliud op⁹ facerēt, corripies dixit: Quādo māducatis & bibitis, q̄s p̄ vobis orat? Quo audito illi obmutuerūt. Ille verō cōsequēter subiūxit: Ego ostēdā vobis q̄a operās manib⁹ meis sine intermissiōe oro. Sedeo enī iuuāte Deo infundens mihi pauca palmulas, & facio ex eis plectās, & dico Miserere mei De⁹, &c. Et illas plectās vēdes, p̄ sexdecī nūmis, duos pono ante ostiū dom⁹, & q̄ recipit, orat p̄ me tēpore quo ego manduco vel dormio: atq; ita impletur à me q̄ sine intermissiōe oro. Iste pater laboriosus nihil aliud significabat nisi statū laicalē operosum, & manuali labori insudanē: q̄ (vt dicit Host.) nō vales cōtinuis tēporib⁹ orationib⁹ vacare laborat manualit̄ & corporaliter: & de labore suo bona tēporalia, possessiōes, oblatiōes, & multiplices reditus & p̄uētus personis spiritualibus p̄soluit: hac vtiq; in tētiōe, vt eo deficientē vel desistētē à iugi oratione, spirituales Deū exorent: vt sic semper orare videat. Qui quidē status spiritualis semp orare dicit: cū horis tam nocte quā die cōpetenter distinctis septē vicibus ho-

bus ho-

bus horas canonicas p̄soluit: qua ratione iura canonica dictū septem horarum canonicarum officiū, pensum seruitutis appellant: vt in ca. primo. de celebra. Missa. Ex quo patet totū clerum in sacris institutum obligari ad horas canonicas singulis diebus dicendas.

Circa quorū consideratiōe, vt facilius memoria commendetur quæ sequuntur: p̄ouentur aliqua dubia per quæstiūcalas breuissimas, cū solutionibus earundē. Et primò quæritur an oēs clerici in sacris constituti, tam beneficiati quā nō beneficiati, ad horas canonicas teneantur. Et dicendū est secundū Io. And. in ca. 1. de celebra. missa. & in gl. 6. clemen. primæ, de celebra. missa. q̄ sic. Idem notat Archi. 91. distin. Eleutherius. vbi ipse dat huius dicti rationem, dicēs quia ordini sacro officiū est annexū: vnde subdiacono dicitur in ordinatiōe sua: Vide si hactenus fuisti ad ecclesiā tardus, mō sis velox: si somnolētus, modo sis vigilans. Et si dicitur, Tamē fortē nō habet beneficium de quo seruiat: Respōdeō quòd inaputer sibi & episcopo, qui eū sine titulo ordinauit. Verū etiā dicit Archi. 92. distin. in ca. si quis presbyter. q̄ licet q̄s sponte ordinē accipiēs se huic necessitati supponit, nō tamē tenetur interesse ecclesiasticis officijs, sicut ille q̄ est ad hoc deputat⁹: secundū Hugo. qui etiam credit q̄ is, qui non est alicuius

ius

ius ecclesiæ clericus, debet cogi interesse; diu-
nis officijs: & hoc si cōmodè potest interesse.

Secundò quæritur, quid si clericus beneficia-
tus nescit horas legere? Respondeo: nō excusa-
tur: quia debet scire legere: aliàs priuatur bene-
ficio: cū tales habere debeāt competētē sciētīā
vt dicit in. c. cū in cunctis. de electio. Cōpetēs
autē sciētīa secūdū Archi. 36. di. illiteratos, est
sciat canones pœnitētiales, psalteriū, & homi-
lia, & huiusmodi. 2. 3. dist. cap. qui episcop⁹. Imò
dicit Hug: 85. dist. in. ca. archidiacon⁹. & in ca.
omnes. 38. dist. in. Nō solū requiritur q̄ sacer-
dos sciat in libro legere pfecte, sed etiā debet
corde tenus p̄ maiori parte scire psalteriū. Ve-
rū tamē dicit Inn. q̄ licet clericus cātās cū alijs
r. nō omnia intelligit quæ canunt: tamē nō pec-
cat mortaliter, dū mō cor suū, sursum ad Deū
hebeat. Culpā dū est tamē clericus, si ista cō-
munia ignorat, quæ ad eius officiū spectāt: se-
cundūm Host. de rta: & qualitate ordi. cā. te.

Tertiò quæritur quid si aliquis puer maior
septēnio ex dispensatione obtinet beneficium
non curatum: & nescit horas legere? Respon-
deo: potest cum eo episcopus dispensare ex
causa necessaria, vel vtili, vt aliquas alias ora-
tiones loco horarum dicat. Ratio magistri
Stanislai de Scabinis domini mei in quadam
positione sua est: quia ex quo dispensat epi-
scopus

scopus in principali, scilicet in beneficio, dis-
pense potest & in accessorio, scilicet officio.

Quartò queritur: quid si quis est infirmus?
Rūdeo secūdū Inno. de cele. missa. c. 1. si est
talis infirmitas, quæ impedit à dicēdo vel au-
diēdo horas: excusatur infirmus: nec tenetur
postea aliquid dicere. nec p̄stare pœnitere: quia
necessitas legē nō habet. de obser. ieiunij. cō-
siliū. Secus est, secūdū Host. si est aliqua infir-
mitas, quæ solū impediret dicere, sed nō au-
dire: tunc enim sacerdos debet aliquem aliū
coram ipso legentem audire, si eū habere po-
test: vel si est infirmitas leuis, sicut vetus quar-
tana, in qua etiam sua negotia procuraret: tūc
omnes horas legere tenetur.

Quintò querit quid de illo, qui misit librū
in via eūd⁹? Rūdeo, q̄ si catu hoc accidit, p̄or
excusari, p̄ illa vice ab horis: sed nihilō min⁹
dicat illa quæ scit, puta oratiōes, vel Pater no-
ster, ne vacet oratio. Rō huius dicti quare isti
nō imputāt, quia p̄ eū nō stat: ergo sibi nō de-
bet imputari ex regula iuris. lib. 6. qd̄ per me.

Sextò quæritur, an clericus beneficiatus in
scholis stans de licentia episcopi, vel peregrin-
nās ad curiā, excusatur ab horis canonicis di-
cendis? Respondeo: licet aliqui dicāt tales ex-
cusari, si p̄ alios loco sui in ecclesijs constituto
cōpleantur: & hoc si est cleric⁹ beneficia-

us in minoribus cōstitutus, put recitat Archid. dist. Eleutherius, allegādo dictū abbatis, & Petri de Séprana, de celeb. missa. c. 1. Tu dicas audacter q̄ talis clericus, siue sit beneficiatus, siue nondū sit in maioribus cōstitutus, siue in minoribus: nec p̄pter studiū, nec propter laborē peregrinationis ab horis canonicis excusatur: nec archiepiscopus nec episcopus possit super his dispēsare, aut in aliud cōmutare, nec abbas cū monacho p̄pter studium. Ita scribit Archid. in dicto cap. Eleutherius, & Raymundus in Sūma in tit. de offi. cleri. cap. nunquid, & sequentibus. Ex his omnibus sumitur istud documentū, quod omittēs horas ex voluntate, aut ex accurata negligētia, peccat mortaliter. Tenetur etiā eas resumere, vel dispensatiuē in alio genere satisfactionis recōpensare. Ratio, quia ex quo talis soluere tenet, & nō soluit, necesse est vt soluat. Veruntū si fieret multitudo negligentiarū, pōt dispēsari secū, vt cū alio secus nō faciat, nisi satisfaciatur: vt dicit Io. Andr. in ca. dōctes, & Inn. in. c. 1. de cele. mis. Et idē dicit Host. q̄ si est tāta diuersarū horarū negligētia, quod quasi impossibile est eas reducere: commutetur in aliam p̄nitentiam.

Septimō quæritur an ille, qui ex occupatione liciti operis, vt quia multum scripsit, vel audiuit cōfessiones, vel aliud fecit, per quod neglexit

neglexit horas, mortaliter peccet? Respondeo, non: quia talis per ignorantiam probabilem excusatur. de cleri. ex com. mini. apostolica.

Octauō quæritur, an tot quis peccatā cōmittit mortalia, quot horas huius diei omisit vel neglexit? Respondeo, quod licet officiū totum vni^o diei sit quoddā totū integratū ex suis partib⁹: & vno p̄cepto p̄cipiat, & p̄ cōsequēs transgrediēs oēs simul vna die non peccet nisi peccato vno mortali: tñ si quis negligit vnā horā vt puta primā, vel tertiā, &c. & alias cōplet: etiā peccat mortaliter: sed nō ita grauiter sicut omittens vel negligēs oēs horas: vnde vnū peccatū mortale est grauius alio. Est autē veritas q̄ pro negligētia horarū vnius dei integrē incurrit quis mortale grauius, quā pro negligētia vni^o horæ canonicæ diei illius. Ratio: quia maior est contemptus diuinæ laudis in toto quam in parte. Nono quærit, an attentio mentis in horis sit necessar^{ia}? Respondeo, secūdum Tho. 2. 2. quæ. 83. q̄ duplex est attentio. Vna qua attenditur ad verba, ne quis in eis erret. Secunda quæ attenditur ad finē orationis, scilicet ad Deum, & ad rem, pro qua oratur: quæ quidem maximē est necessaria. Et hanc etiam idiotę possunt habere. Quādo ergo euagatio mētis sit in oratione ex p̄posito, peccatum est mortale, & impedit orationis fructū. Vnde præci.

præcipitur clericis ut officiū diuinū quantum Deus dederit studiosè celebrent, pariter & de uotè. de cele. mis. dolètes. Hoc autè contingit, quū horæ canonicæ trāscuriūtur & syncopantur vel extranea & p̄fana uana & inhonesta colloquia intermīscuntur: ut dicitur ex cōcilio. Viēen. de cele. mis. graui. in cle. Euagatio tamē, quæ fit præter intentionē, orationis fructū non tollit: quia dicit Basilus: cū homo ex fragilitate nequit orare attēte: Deus illud ignē. icit. Vnde dicit gl. 5. in cle. graui. primò allegata, q̄ in tali casu satis est ex labijs suis seruire Deo in diuinis officijs, licet cor diuertat ad alia, secundum Inno. & Host. de cele. mis. in. c. dolètes. qui tenet q̄ talis non peccat mortaliter, maximè cogitando spirituale quid uel tēporale, q̄ de sui natura nō sit malum: sicut ille, qui in uesperis cogitat de sermone. faciendū post uesperas: præcipuè si esset fatigat⁹. de quo per Thom. 4. Senten. dist. 15. Ex quibus oībus inferit q̄ si subest necessitas, quæ dilationē nō capit: possunt licitè. tūc alia negotia expediri. Secundò inferitur q̄ si quis studiosè incipit legere horas: & tandē in medio erret, sed in fine se recoiligit: meritò nō frustratur apud Deum. Ratio: quia semper non requiritur intētio per actus essentiāles. Nam propheta Dauid de se dixit: Cor meum dereliquit me. psal. 38. Sa-

tis enim est q̄ maneat per uirtutē: quod fit quū cum bona intētionē quis accedit ad orandū, licet in prosecutione mēs ad alia rapiat. Semper enim vis primæ intētionis manet: nisi tārta esset euagatio, q̄ attentio omnino periret. Et tunc notū est quod dicit Cyprianus libr. 6. de oratione dominica. Ut quid audiri postulas à Deo, cū te ipsum nō audis? & Casianus dicit: Nunquid orat etiā quisquā flexis genibus, si per deuagationē distrahit? Hæc in glo. magna in clemē. si dicendū. de reliq. & uene. sanctorū. Ex quo patet q̄ hic solū negligētia accura: a & crassa damnat secundum Inno. in. c. dolentes. Decimò querit quid de illo, qui nō interfuit principio horæ alicuius, ut quia neglexit. sed non malitiosè: quia fortè pulsus tā cito nō audiuit, ut sic induat: nunquid illæ debet principiū repetere? Rūdeo q̄ non oportet à capite incipere, nisi magnā partē omitteret: quia tūc deberet repetendo adimplere, secundum Inno. Et similiter dico de fine horæ: si aliquis ex necessitate exit chori: tūc enim residuum supplet per alios: quia omnes sunt unū corpus in domino. de constit. cū omnes.

Vndecimò queritur an si omissus uel neglectus est vnus psalmus, debeat fieri repetitio in choro? Respondeo secundum Inno. quod non est tanta omissio psalmi cuius quod deberet

repeti, si scandalum in populo immineret. Vnde melius est omittere, & non repetere, propter scandalum populi: quia merito dicerent: Ecce clerici nostri aut sufficiunt, aut ignari, nescientes quod cantandum sit. Ex quo dicto arguendi sunt illi cavillatores non cantores chori, qui propter unum accentum aut totum varium aut erratum faciunt silentium: quod tamen saepe contingit, & male: & iterum reincipiunt: qui potius dicendi sunt diuinorum turbatores, quam cantores. Verum amen ubi haec sine scandalum fierent, ut si populus deesset: melius sit repetitio psalmi, quam omissio, secundum Ioan. An. l. in. d. c. dolentes.

Duodecimo quaeritur an degradatus an ordi-
ne, suspensus, & excoicatus, & quilibet criminosis,
 teneat ad horas canonicas: Respondetur quod sic, quam diu tolerat ab ecclesia. Patet: quia non debet esse melioris conditionis malus, quam bonus. Si ergo bonus obligatur: multo magis malus. Unde licet isti amiserunt honorem: non tamen onus: alias ex malitia commodum reportarent. Tales tamen in horis non debent dicere. Dominus vobiscum, &c.

Tredecimo quaeritur verum quis habens plu-
 ra beneficia in pluribus ecclesiis, debet plura dicere horas? Respondetur non, sed solum simpliciter. Nec obstat illud Grego. Cum crescant dona, rationes etiam crescant donorum. Illud enim sit propter impossibilitatem facti: ad quod nemo obligatur.

obligat. Videant tamen tales, qui diuites sunt: quia tales occupant & subtrahunt alijs pauperibus necessaria, ut in alijs bonis operibus recenserent. Et debet dicere illi ecclesie horas, in qua maiorem habet dignitatem vel officium: vel si est decanus in vna, & in alia canonicus: dicat illi ecclesie horas, ubi habet decanatum: vnde quia laudes dat ut vni hominide simpliciter, non dupliciter horas tenet dicere. Si ecclesie diuersae sunt eiusdem dignitatis, vel aliqua alia beneficia habet in diuersis: tunc si est ab vnaque ecclesia abtens, eligat quod officium voluerit. Si tamen habet ecclesiam parochialem in vna diocesi, & in alia praebendam: dicat horas secundum ecclesiam parochialem consuetudinem, &c. Pro quo facit illud Ambrosij: Ad quaecumque ecclesiam deuenieris, eiusdem moram serua. 12. dist. illa. Ex quo inferitur secundum Gul. Laudinen. in. c. dignemini. de celeb. miss. in. cle. quod aduenae comedentes carnes, vel alia quarta feria, vel sabatho die in loco ubi non est consuetudo, peccarent: licet in patria sua comedatur de consuetudine. Ratio: quia debet se conformare hijs, cum quibus conuersant. 12. dist. c. 1. & de sta. re. c. 2. Quarta die enim quaeritur, utrum monachus existeret praebitus ecclesiae secularis regeret eam in horis secundum consuetudinem illius ecclesiae, vel secundum officium monachale: Respondetur secundum Ioan. An. l. in. cle. de ce-

leb. miss. in vers. licitè. q. non reget secundum monachale officium, sed secundum clericale. Hoc dicit placere Ioan. 16. q. 1. c. 3. Gofied. de statu mona. in Sum. in. c. sed nunquid. & Hostien. in summa eiusdem. c. 2.

Quinto decimo quæritur quæ sit competens hora pro quâlibet hora canonica regulariter dicenda. Respondetur, q. septem sunt horæ canonice: scilicet matutinū, prima, tertia, sexta, nona, vesperæ, & completorium: vt in. c. de cele. miss. xc. dist. presbyter. Et sunt istæ horæ institutæ in memoriam passionis Christi. Nā matutinum significat detentionē Christi, quæ fuit post cœnā in media nocte. Vnde tali hora debet quilibet dicere matutinū, vt ei conueniat illud. Media nocte surgebā ad confitendum tibi. Tho. tamen dicit quod sufficit matutinum dicere post tres partes noctis, id est, ante aurorā. Et hoc hodie approbatur quasi per omnes doctores. Quod tamen contra multos est qui consumpra nocte in potatione, gula & ebrietate, nō nisi clara die dicunt matutinum: quos arguit illud propheticum. Vbi eras, dum me laudarent astra matutina? Contra quos est decret. de celebratio. missa. dolentes. vbi dicitur quod tales circa comestiones superfluas & confabulationes illicitas (vt de alijs tacet) se iē medietatem noctis expendunt: &

soma

somno residuum relinquētes, vix ad diurnum concentū animū excitāt, trāscurrētes vndiq; cōtinua syncopa matutinū. Prima verò canit in aurora orto sole in memoriā resurrectionis Christi: qui tunc dicitur resurrexisse quantum ad noticiā mulierū, quæ orto sole venerūt ad monumentū. Prima etiā hora visus est in litore post resurrectionem. Prima hora conduxit procurator vineæ operarios. Math. 20. Et signat laudē hominis, quā Deo in pueritia impendit. Tertia canitur in memoriā suæ crucifixionis: quia tūc est hora blasphematiū & accusantiū Iudæorū crucifixū. Tunc etiā Spiritū sanctū misit Apostolis. Et significat laudē hominis in adolescentia. Sexta canit in memoriale corporis passionis: tūc enim tenebræ factæ sunt à sexta hora vsq; ad nonā. Eadem hora discubuit cum discipulis in ascensione. Et signat laudem hominis in iuuentute. Nonā canitur, quia tunc Christus emisit spiritum & latus eius fuit perforatū, vnde profluxerunt sacramēta: scilicet sanguis in redemptionē & aqua in ablutionē. Et signat laudē hominis in virilitate. Vesperæ dicuntur in memoriam depositionis Christi de cruce. Et significat laudē hominis in senectute. Completoriū autē canitur in memoriam sepulturæ Christi. Et signat laudem hominis in decrepita. Vnde versus:

In matutino damnatur tempore Christus.
 Quando surrexit, primam canit ordo fidelis.
 Tertia cū canitur, tūc est cruciamina passus.
 Suar sexta tenebræ per Mundi climata factæ.
 Emissus non à diuinis spiritus ho. a.
 Vesperæ clauduntur Christi sacra membra se
 pulchro.

Christo bisseña custodia ponitur hora.

Quiauis autē horis cōpetentibus & distin-
 ctis horæ canonicæ in ecclesijs cathedralib'
 vel collegiarijs regulariter sint cōplendæ: pōt
 tñ in horis canonicis dicēdis ex causa ratio-
 nabili (vt quia plebanus habet visitare infir-
 mōs, & eis penare sacramēta: vel habet au-
 dire cōfessiones: & cū hoc aspiciere licitos la-
 bores corporales) oēs horas inclusiuē dicere
 eūā ante diē. Similiter q̄ habet p̄dicare, vel
 aliq̄ nō legere in facultate vult scholaribus,
 pōt etiā nūmal ante diē oēs cōplere. Qui verò
 hoc facit cū lasciuia: vt scilicet expeditis horis
 ante diē, in diē liberius vacet otio & vanitati-
 bus seculi: nō pōt hoc facere sine peccato, se-
 cundū Th. in quodā quodlibeto. Sunt etiā
 alij qui, qui ante mediū noctis oēs horas eua-
 dūt. Et hi similiter peccāt, cū adhuc nō sint di-
 gesti: vt legit in Vitis patrū q̄ quidā pater q̄
 orabat valde mane, angel' sibi portabat vas
 non maturatas, quando verò nimis tardē: tūc
 portaba

portabat putidas. qñ verò competenti tempo-
 re: tunc portabat maturas & valentes.

Sed quare in quadragesima dicunt vespere
 ante prædiū serali b' diebus cū missa? Rūdeo
 secundū Archid. de conse. dist. 1. Solet enim
 ieiuniū quadragesimæ magis celebrari ad imi-
 tationem Christi. Et quia Christus ieiunauit
 quadraginta dieb' & quadraginta noctib' ni-
 hil comedēs: deberent' nos toto illo tempore
 ieiunare, nulla diē vel hora comedentes, sicut
 ipse nō comedit. Et quia hoc facere nō possu-
 mus, propter defectū naturæ, saltē toto diē iei-
 unando volum' eū, modo quo possumus, imi-
 tari: & quia instante & vigente famis necessi-
 tate, nō possumus expectare vt finiat diēs: ex-
 pectamus saltē q̄ horæ diurnales finiant: horæ
 scilz quæ in diē sunt celebrandæ: quarū vltima
 est officium vespertinū. Completoriū enim qd
 sequit licet deputet huic diē, quasi complens
 ipsam: non tñ decantatur in hac diē, sed post
 finem ipsius in principio sequentis diē: quia
 secundū cōputationē canonicam à vesper-
 tino tempore incipit sequens diēs: Arg. 75. di-
 stinc. quod à patribus. Et ideo statutum est
 q̄ in quadragesima vespere post missam nō-
 ualem statim celebrētur sine intervallo: quod
 non fit in alijs ieiunijs, quæ non cum tanta di-
 strictione seruantur. Hæc Archid.

De modo dicendi horas canonicas.

Consequenter quæritur de modo dicendi horas secundum modum & formam & dispositionem ecclesie cathedralis, si in ea habeat specialis rubrica. Alioquin recurrit ad metropolitani ecclesiam: cuius rubrica ab omnibus est seruanda: vt dicit in concilio Toletano. 2. dist. de his. qua deficiente recurrit ad Romanam ecclesie consuetudinem. Hoc est contra multos Romipetas, qui in patrijs nostris volunt dicere horas canonicas ad modum Romanæ curiæ, cum tamen habeant speciale modum & formam & rubricam in eorum cathedralibus aut metropolitani ecclesijs. Et hi incidunt in poenam dicti concilij, scilicet suspensionis à comunione per sex menses. Nam licet ecclesia Romana sequenda est in sacramentis: non tamen in diuinis officijs: vt not. Io. Andre. de cele. miss. c. j. Monachi autem orabunt secundum rubricam sui ordinis: vt ibidem dicitur.

Item quæritur ubi horæ canonicæ sunt dicendæ? Respondeo, in cathedralibus ecclesijs dicendæ sunt: imò etiam in parochialibus ecclesijs, si fieri potest cogitè, iuxta illud: In ecclesijs benedicite Deo Domino. Verum: amen quia curati in parochialibus debent occupari confessionibus & procuracione sacramentorum tam circa sanos quam infirmos: ideo sufficit

sufficit eos orare priuatè in ecclesijs vel in domibus, dum tamen in loco honesto sit & quieto. Non sicut quidam dyfcoli consueverunt horas dicendo pellere scrophas vel vaccas ad pascua: & in pelendo rumpere verba horarum per clamores & per minationes schropharum vel vaccarum. Quidam etiã in lecto iacentes apodiani: & quod deterius est, iacentes supini in dorso posito libro viatico supra pectus murmurant horas. Alij verò de domo in domum discurrètes per villam vel oppidum clamitant in plateis sonorosè, vt more Pharisæorum orare videant. Alij verò ante fores ecclesie stantes, aut in cœmeterijs circumdantes salutantes personas ad ecclesias descendentes: vnde fit aliqui vt dicant, Dominus vobiscum. & respondeant, bonum mane domina gratiosa. qui potius errare quam orare dicendi sunt. Nam horæ cum magna reuerentia & etiam attentione dicendæ sunt. Quæ autem reuerentia est in talibus locis cum tantis strepitibus? De quibus dicit Isido. de sum. bon. Quid prodest strepitus labiorum, ubi cor est mutum? Sicut enim vox sine modulatione, sic vox pecorum: sic oratio sine deuotione est vox bouum. Et, quod deterius est, nonnulli inter ista sordida & abhorrenda & abominanda opera, ubi etiam cum cane loqui verentur, cum Deo in oratione loquuntur. Certè mentior, si non audiui quen-

ut quendam presbyterum voce alta vespere
dicere beate virginis, sed edo in cloaca; & pur-
gādo aluū: qđ nefas quāntū pudoris habeat &
culpæ, attendere pōt vnusquisq; sensatus. Ideo
corrigitur tam inepta corruptela: ne Deus, vñ
placari debuit, acrius prouocet. Veruntūquod
dictū est de attentione, interpretationē reci-
pit mitiorem: quia dicit sanctus Tho. 2. 2. q. 1.
qđ licet in orationibus priuatis debeat esse ma-
gna deuotio & attētio orantis; (qñ enim sen sit
abesse deuotio, dimittenda est) non tū sic est
in horis canonicis, in quibus non requirit de-
uotio ex necessitate debiti vel præcepti eccle-
siastici, sed ex consilio. Vnde siue sit deuotus,
siue non: nihil minus sunt horæ dicendæ à
presbyteris, alioquin expectando deuotionē,
quæ nō est in potestate nostrā: rarō oraremus.
Intentio tamen omnino requiritur vel actua-
lis vel habitualis, vt videlicet intendat Deum
orare pro salute propria & aliorum. Et per
hoc patet etiā quōd sacerdos orans in pec-
cato mortali, quanuis frustratur deuotione &
gratia Dei: tamen ipse horas dicere tenetur,
qui licet non exauditur pro se: tamen ex quō
orat in persona totius ecclesiæ, pro alijs exau-
ditur. Vnde in hoc casu comparatur faci ac-
censæ, quæ seipsam consumit, & alijs lucet: &
cauali, quod alijs aqua influit, & in se putre-

scit:

scit & cineri seu luxuria, quod alios mūda; &
in se sordidat. Pro isto igitur facit quod scri-
psit in cle. Io. And. & domini. in glos. magna,
vbi quæritur an orationes malorū p̄sint his p̄
quibus orāt. Et dicit quōd sic, nisi sciēter ma-
lū eligerēt. Ad hoc etiā facit quōd scribit Ar-
chi. 3. q. 7. in grammōnis. facit etiā ad hoc ex-
pressē glo. 49. dist. c. 1. vbi dicitur qđ si ex certa
sciētia malus eligat a populo, & sit conformis
eorum moribus, nocet subditis: aliās Spiritus
sanctus equē per malū sicut per bonū operat̄
remissionē peccatorū: vt. 1. q. 1. si fuerit. Argu.
ad hoc. 6. q. 1. ex merito. 8. q. 1. audacter. Vnde
illud dictū Greg. in Pastoralī, qui dicit: Cōm-
is, qui displicet, ad intercedendū mittitur, ira-
ti animus ad deteriora prouocat. 49. dist. c.
1. Sic intellige secūdum Archidi. ad deteriora
prouocatur, scilicet contra eum, qui mittitur,
non cōtra eum qui mittit, nisi sciēter mitta-
tur indignus. Et sic hoc videntur intelligere
Hugo, Laurētius, & Ioannes: maxime quādo
sciēter ordinatur indignus, aut præsentat ad
ordines vel beneficium. His enim modis ali-
quis mittitur ad intercedendum pro populo.
Item quæritur an horæ canonicæ legendæ
sint alta voce, vt ab alijs audiantur: vel potius
submissa, vt à solo audiantur? Respondeo, se-
cundum Ioannem And. in dicta glos. magna,
quod

quod licet Deus agnoscat cordis deuotionem: non tamen frustra vox adiungitur. Vnde dicitur Theologi quod ratio fit per ministros ecclesie, id est, presbyteros, qualis est in horis canonicis. ideo fit vocaliter & expressè, quia talis orat in persona totus ecclesie ac populi. Vnde ut populo innotescat quod pro eo orat sacerdos merito fit expressè & vocaliter. oratio tamen non est sic de illa, quae priuare fit pro alio. De necessitate adiungitur tamen vox primae ad excitandum interiorè deuotionem. Verbis enim & signis nosmet ipsos interiorè excitamus ad sanctum desiderium augendum: ut dicit beatus Augustinus ad Probam: quae fuit uxor Adarithi proconsulis: ut dicit Iulianus, virorum illustrium. Secundò ad redditionem debiti: ut scilicet Deo seruiat, oras secundum se totum in corde & corpore, de consuetudine. 7. nūquid. Tertio ex quadam redudantia ab anima in corpus ex vehemèti affectione. Vnde Psalmus 15. Laetatum est cor meum, & exultauit lingua mea, &c.

Et tunc quaeritur an acolythi tenentur dicere septem psalmos? Respondetur secundum Paulum Aluor. Ratispono. episcopum in tractatu suo de heresi, quod sic. Cuius ratio praecipua inter caeteras est, quia ex quo dicuntur clerici a clericos, quod est fors, quia in sorte & in partem Domini sunt vocati: rationabile videtur ut dicant aliquid ratione sui officij. Hoc tamen

dependet

dependet à consuetudine an singulis diebus, an tantum festiuis dicere debeant. Est tamen consonum rationi quod qui non student in scholis aut studijs, ut singulis diebus orent septem psalmos, iuxta illud Ambrosij: quia semper pecco, debeo semper habere medicinam. de consecratione distinct. 2. in fine.

Item quaeritur an sacerdos tenetur ad horas beatæ virginis Mariæ? Rursus, secundum eundem ubi supra: quod sic: licet non de iure, tamen de optima consuetudine, quae iam pro lege putanda est: ut dicit Augustinus ad consularium presbyterum. 12. dist. in his rebus. Vnde in hoc casu non valet illorum excusatio, qui dicunt quod horae beatæ virginis non praecipuntur per aliquam constitutionem authenticam ecclesie vniuersalis, nec per sacra scripturam: ergo sunt in beneplacito. Quibus rursus dicitur quod multa sunt in ecclesia Dei quae non sunt de institutione ecclesie vel precepto scripturæ, sed ex solo consuetudinis usu antiquo, quod praetermitti nullo modo debet sine periculo salutis: ut signatio crucis, qua fideles signantur: verba plixta orationis super panem & super calicem: benedictio fontis: trina unctio olei illorum, quos baptizamus: quae omnia (ut dicit Augustinus. 11. dist. ecclesiasticarum.) obseruata sunt reuerenter à patribus magis silentio, quam publicata scripto ut dicit Paulus de Leazaris. Stephanus provincialis

uincialis Gentinus in cle. graui. de cele. missa. dicit q̄ vbi est consuetudo q̄ p̄lati & maio. res ecclesiarū dicūt horas beate virginis, omit tentes eas. peccant mortaliter, nisi subit causa rationalis.

An autem istæ horæ debeant dici in festis beate virginis, ex quo tūc totum officium est de beata virgine? Dicendum est quod ibi recurrendū est ad consuetudinē cathedralis ecclesie. Nam in quibusdam ecclesijs dicuntur non obstante officio solennitatis in quibusdā non. Et sic statur consuetudini ecclesie cathedralis, quæ est mater omnium inferiorum, a qua non licet discedere. 12. dist. non licet.

Item quæritur an omnes sacerdotes teneant ad vigilijs mortuorū? R̄ndeo secūdū Guliel. quod curati tenent ad vigilijs mortuorū ordinarias iuxta cōsuetudinē ecclesie cathedralis. Vbi est cōsuetudo q̄ maiores p̄lati dic. tri gilijs singulis dieb' quadragesime, in aduētū & in vigilijs Apostolorū, debēt etiā ipsi curati dicere vbiq̄q; sint, siue circa ecclesias pp̄ias siue in studijs. Verū tūc ad extraordinarias nō tenent (secūdū ip̄m) curati in studijs existentes, aut alij beneficiati. Extraordinarie vocantur, que dicuntur specialiter p̄ vniuersa cuiuslibet defuncti ad quas dicitur ad illi adstringunt q̄ circa ecclesias sunt p̄sentes similiter q̄

illis sunt in anniuersarijs defunctorum.

Vnde vterius quæritur an aliquis dicendo horas de sanctis vel de martyribus q̄ dicenda essent de feria, peccat mortaliter? Respondeo: licet secundū Gulielmum nō refert per quos sp̄almos laudetur Deus: tūc determinatio ecclesie maioris est sequenda. Nā secundū consuetudinē ecclesie maioris iustum est vt vnusquisq; inde sumat regulas magisterij, vñ honoris consecrationē accepit. duodecima distinctione, de his. Et beatus Bernardus dicit Spiritus Sanctus illas horas gratas nō recipit, q̄ aliud quā debet, neglecto eo quod debet obtuleris. Vnde istud vitū reprobatur expressē de consecra. dist. 1. in die. vbi dicit Gregor. 7. quod illi, qui in diebus quotidianis tres tantummodo lectiones legunt, nō ex regula sanctorum patrum, sed ex fastidio & negligentia probantur hoc facere. Hæc ibi

Item quæritur de illis, qui dicunt nouas historias nō approbatas per episcopū? Respondeo, q̄ peccant mortaliter, secundū Bernard. super Cant. sermone. 16. vbi dicit, quod quicquid sine voluntate superioris fit: vanæ glorie deputabitur, non mercedi. Episcopus tamen potest inducere consuetudinē nouā in ecclesia sua quo ad officia celebranda. 12. distinct. nouit. & de consecra. dist. 1. c. 3. expressē in gloss.

in gloss. 9. dist. Eleutherius. super ver. vigilia.
 Quod sic intelligitur secundum Archidiaconum
 num ibidem, 3. Episcopi in his, quæ circa solen-
 nitatem ecclesiæ tantum consistunt, quæ consue-
 tudine non præcepto maiorum sunt introducta,
 mutare possunt & statuere: ut dicit Iacobus de
 Alberga statutum tamen ab episcopis vel sanctis pa-
 tribus non possunt immutare. Hæc ibidem.

Item queritur quid de illis, qui omittunt di-
 cere (suffragia sanctorum? Respondeo, quod pec-
 cant, si hoc faciunt contra consuetudinem eccle-
 siæ cathedralis, ut supra dictum est, secundum
 dominum Paulum Aluor, quia contemptores
 laudabilis consuetudinis sicut & legis puniunt.
 dist. 11. in his. Et hoc si faciunt ex negligentia
 affectata, quia non curant, vel ut citius percur-
 rant horas, ut vacent potibus vel orio. &c. Sed
 quid de illo, qui prius orauit cõpletorium quàm
 vespervas &c. vtrum teneatur redire: vero mo-
 do? Respondeo secundum dominum Paulum
 vbi supra, quod non tenetur: sed canonicè supple-
 bit vespervas quas incautè omisit: & poenitebit
 de negligentia.

Item queritur an dicere Pater noster, ante
 horas & post sit præceptum? Respondeo quod
 hoc post horas expressè præcipitur in concilio
 Gerundensi, de conse. dist. v. capit. semper. vbi
 sic dicitur: Illud enim semper placuit obser-

uari,

uari, ut omnibus diebus post matutinas & vespere
 ras oratio dominica à sacerdote proferatur. An-
 te verò horas dicere Pater noster, licet non ap-
 pareat esse præceptum scriptum: appareat tamen lici-
 tum, dignum & iustum. Nam prius inuocandus est om-
 nium rerum pater: quo prætermisso nullum ritum
 bonum fundat exordium: ut dicit Boethius de cõ-
 solatione philosophiæ. lib. 3. Rationabile autem
 est ut prius oratio illa præcedat, quàm author sa-
 lutis dictauit & instituit, quàm illæ quas sancti
 patres postea dictauerunt. Itè expedit prius pe-
 tere ea quæ sunt magis necessaria & vtilia ad
 salutem, quàm quæ sunt minus necessaria. Ma-
 gis autem necessaria sunt, quæ ponuntur in domi-
 nica oratione, & vtilia, quàm quæ ponuntur in
 alijs: cum ibi summa totius salutis & perfectio-
 nis consistat. Petimus enim ibi sanctificari nomen
 Dei in nobis: & aduenire regnum cælorum, quod
 primo esse querendum Saluator docuit: ut habe-
 tur Matt. 6. Itè cõsiliu est, ut illa oratio premit-
 tatur, quæ disponit hominem, & aptum reddit hu-
 miliando ad affectum orationis consequendum.
 huiusmodi autem est oratio dominica: in qua
 petimus dimitti nobis debita nostra, & à ma-
 lo liberari, quibus nondum expeditis, orationis
 effectus frustraretur. Nisi enim nobis prius de-
 bita dimitterentur, & à malo culpa liberare-
 mur: nullatenus impetraremus: cum dicatur Ioã.

y 9. Deus

9. Deus peccatores nō exaudit. & Pſal. Peccatori dixit Deus, Quare tu enerras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Adiungitur etiā Ave Maria in principio horarū: quia dignum est vt illam salutemus in principio nostri operis, per quam salus nostra exordium sumpsit. Dicit enim Bernardus. quia Deus nihil nos vult habere salutis, quod per manus Mariæ non transiret. Aliqui verò incipiūt horas per illū versiculū: Sancti spiritus absit nobis gratia. sed nō est vis. Ego incipio p Ave Maria, ista ratiōe: qa nec gratiā Spiritus sancti me posse obtinere puto sine Mariæ suffragio: ideoq; ad eā primò recurro: qa impetrare per eius medium nō dubito.

32. Cautelæ in dicēdis horis canon. seruādæ. **S**equuntur cautelæ circa horas cononicas obseruandæ. Et primò septem impedimēta, quib⁹ frustrat effect⁹ orationū: de quibus habet in cle. graui. de cele. miss. Caueat ergo quilibet ne legat transcurrēdo, siue syncopādo: sicut aliqui faciūt dicētes: Dixit domin⁹ à dextris meis: aut extranea aut profana colloquia intermiscēdo: quia dicit Francis. Vercel. Friuola qui profert quando sacra presbyter offert:

Lectio sacra Dei non reputatur ei.

Tardè ad chorum veniēdo. Ante finem officij sine

cij sine causa exeūdo: Aues in chorūm pōrtando, seu venaticos canes: sine cōsultā: vel veste competenti horis interessēdo: Et hoc est contra cāpanatores, cōspatos, comatos manucatos, ministrantes celebrantibus presbyteris: qui grauitèr peccant: vt patet vbi suprā.

Secūdo caueat horas canonicas cantās, ne lasciuos & dissolutos cantūs ibi perfonet: sicut quidā theatrales, id est seculariū chorearū cantilenas cōfictis modulationib⁹ spiritualiū cōsonatiā ū discāntant. Cōtra quos est Apostol⁹ ad ephē. 5. dicens: Cantātes & psallētes in cordibus vestrīs domino. Vbi dicit Hiero. & ponitur. 29. dist. c. cātantes. vbi dicit: Audiāt hæc adoleſcētuli: audiant hi, quibus in ecclesia est psallēdi officiū: Deo nō voce, sed corde cātādū: nec in tragœdiarū modū guttur & fauces medicamine liniēdæ sant, vt in ecclesia theatrales moduli audiātur & cantica. Et Gregori⁹ dat huius ratiōnē dicēs. 92. dist. c. in sancta. vbi dicitur: Plerūque fit vt in sacro ministerio dū blanda vox quæritur, cōgrua vita negligatur. Et cantor minister Deum motibus stimulat, cū populam vocibus delēctat. Hoc etiā prohibetur de celebratione missæ. in Clemen. vbi à cantilenis prohibet abstinere. Pro quo facit. 28. distinctio. presbyterum. de consecra. distinct. 5. non oportet. & 28. distinct. e. 2. ho-

die p̄sum est hoc optimè p̄ Ioā. 22. in extra-
uagari, quæ incipit, Dicta sanctorū patrū de-
creuit authoritas in qua reprobatur cautū cātūle
narū in triplis & motetis vulgarib⁹ intra solē-
nia missarū & horarū canonicarū. Et præcipit
tales suspendi ab officio p̄ octo dies, permittit
tamē dieb⁹ celebrib⁹ & festiuis in missa & in
diuinis officijs aliquas fieri cōsolationes, vide
licet cōsolatōas, quæ melodiā faciūt īfra octa-
uā quartæ & quintæ & huiusmodi sup̄ ecclesia
sticū officiū, & cantū simplicē. ita tamē quod
ipsius integritas illibata permanet. Hæc ibidē.

Tertiō caueat ne incongruē verba tam in
horis, quā in alijs diuinis officijs siue can-
tando, siue dicendo submissè proferat. hoc
enim multum scandalizat audientes. Et licet
hoc omnibus clericis generaliter sit cauendū:
tū ab ipsis canonicis & prelatis ecclesiarū ca-
thedraliū maximè est vitādū. Tales arguit Cal-
sio. super illud Psalms. 46. P̄sallite sapienter. di-
cēs: Nemo sapiētē facit q̄ nō intelligit. signū
aut nō intelligētīæ, est incōgruitas. Vñ credit
Stephanus scribēs sup̄ cle. ne in agro. de statu
monachorum. quod ignorantia grammaticæ,
quæ maximè in incongruitate consistit, repel-
lit quæ à canonicatu ecclesiæ cathedralis. Ar-
chid. 24. dist. quando. & de æta. & quali. c. fin.
de consan. & affi. c. 1. & de rescrip. c. statuum

lib. 6. & c. j. & ca. fina. si corpore. lib. 6. vbi pro-
batū hoc per argumentum.

Quartō caueat cleric⁹ orās ne in horis resu-
mat vnū & idē verbū pluries: quia dicit Eccl. 7.
Ne iteres verbum in oratiōe tua. Cōtra quod
faciunt quidā dicētes. Pater noster, qui est es,
sexies aut septies. Et nō dico septies tantū, sed
etiā septuagesies septies: quæ iterantia proce-
dit ex inaduertentia, ex inuentione, ac men-
tis distractione: quia dū alia cogitant, in vno
verbo linguā tantū figunt, donec cogitationes
pertranscant: & hi potius irritant Deū, quam
orent. Nam, vt dicit Seneca. Perturbat men-
tē auditoris quod sæpe dicitur, scilicet vna &
eadem voce: imò quōdammodo Deus in hoc
blasphematur, dum per hoc videtur semel di-
ctum nō audire, vel intelligere, nisi sæpius ei
resumatur, cū tamen dicatur, Scit em̄ pater ve-
ster cœlestis quibus indigetis. Mathæi. 6. Vi-
deat quilibet tam clericus quā laicus vt in ora-
tione stet vel sedeat quietus, aut flectat deuotus,
manus leuādo, pectus tundēdo suspirando
& sursum aspiciendo. Isti em̄ sūt modi orādī
in scripturis sanctis approbati. Nam dicitur
in Psalms, Stantes erant pedes nostri. & Mar-
ci. 9. Cū stabitis ad orandum, dimittite, &c.
Sic Martha stetit, & ait ad Christū: Domine,
nō est tibi curæ, &c. Lucæ. 10. Sic leprosus ge-
nu flexit

nu flexit: & impetrauit cōtationē. Marci primo. Hydropic⁹ sās aure Christū obtinuit sanitate. Lucē. 14. De sedēdo Matth. 26. dicitur vbi Christ⁹ dixit Aposto. Sede hic, & sequitur: Et orate, ne intretis in tētationē. Item Mar. 14.

De quiete dicitur Mat. 6. Cū oraueris, intra in cubiculū tuū, & clauso ostio ora, Cubiculū autē est locus quietis, & locus pacis. De flexura dicitur de leproso. Procedēs adorauit Lucē. 5. quod vtiq; flectere est necessariū: sicut Paulus de se dicit: Flecto genua mea ad Deū, p vobis. ad Ephesios tertio. Et idē de beato Stephano, qui positus genib⁹ orabat. Actū. 7. De eleuatione manū habetur Exodi decimo septimo, vbi Moyēs eleuatis manib⁹ orauit. Et Dauid: Eleuatio manuum mearū sacrificiū vespertinū. Psalm. 140. de tūsiōne pectoris habetur Lucē decimo octauo, vbi Publicanus percussis pectus orabat. De suspiratione Ioannis vn decimo, vbi Christus infremuit spiritu, & turbauit seipsam vol. ns Lazarū suscitare. De sursum inspicendq; dicitur Ioānis vnde cimo, vbi Christus inspicēs in cœlū dixit: Pater, gratias tibi ago, quoniam exaudisti me.

De excommunicatione.

SI quis ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Mathei. 18. & 34. questio. 2. omnibus. Quoniam, vt ait doctor

ctor subtilis in. 4. Sentē. dist. 19. q. r. art. 5. in ecclesia est duplex forū. Vnū secretissimum, in quo idē est accusator & reus: & ad istud pertinent clauēs ecclesie. Aliud est forū publicum in quo habet ecclesia autoritatē corrigendi publica debita. Et talis autoritas cognoscēdi in causa & sententiādi publicē quodāmodo potest etiā dici clauis. Prima dicitur clauis ordinis. Secūda clauis iurisdictionis. Ad quā quidē clauē iurisdictionis pertinere videt dictum nostri Saluatoris supra pmissum. Si quis ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut ethnicus id est excōmunicatus & gentilis, & publicanus: scilicet vt publicus peccator vitetur. Per ecclesiam autē intelligit p̄latus ecclesie vt exponit Beda & Hilarius, cuius scilicet p̄lati lata est sententia, sicut statim ibidem dicit Saluator, Amen dico vobis, quodcumq; ligaueritis super terram, erit ligatum & in cœlis. secundū Hilarium talis sentētia iudicio diuino approbatur. Conformer autē istam iurisdictionem tam Christus, quā Apostoli exercuerūt. Nam dominus mulierem deprehensam in adulterio per sententiam absoluit, dicens: Nemo te cōdemnauit mulier? quę ait: Nemo Domine. & ipse subiunxit: Nec ego te cōdemnabo. Ioann. 8. Sicut autem tunc absoluit eam, ita potuisset cōdemnare eam. De

Petro quoque legitur quod publicè Ananiam & Saphirā ad mortē sentētiavit: vt dicitur Actū 5. De Paulo etiā legitur quod Corinthiū fornicantē publicè ex cōmunicauit: vt dicit. 1. ad Corinth. 5. Item. 1. ad Timo. 1. Hymenæum & Alexandrū tradidit satanæ ppter blasphemiam. Idem etiā prohibet cōmunicare notorijs peccatorib⁹. 1. ad Corinth. 5. & 2. ad Theſſal. 3. & 2. ad Timo. 4. facit vitare Alexandrū ærarium. Itē ad Titum. 3. hæreticum post alterā monitiō nē facit vitare. Idem quoque. ad Gala. 1. scribens ait: Si angelus vobis de cælo aliud euangelica uerit præterquā quod euangelizauimus uobis, anathema sit. Sic ergo anathema tenet cōtra angelum & contra hominem. Deniq; Iōanes Cerinthus hæreticum publicè ex cōmunicauit, & vitari præcepit. Quæ omnia arguunt hæreticorū modernorū uersutias: quæ ecclesiæ detrahentes dicunt eam non habere auctoritatem excommunicandi, suspendendi & interdicens: & per consequens dogmatizāt nō esse curandas ecclesiasticas censuras: cū tamen dicat Chryſosto. 11. quæſtio. 3. ca. nemo. cōtemnat. ubi dicitur: Nemo contemnat uincula ecclesiæ. Non enim homo est, qui ligat: sed Christus qui hanc potestatem dedit: & Dominus se cit homines esse tanti honoris.

Circa igitur prosecutionem huius materiæ,
breuiter

breuiter de tribus principaliter est considerandum. Primo quidem de excommunicatione. Secundò de suspensione. Tertiò & ultimò de interdicto. Est autem ex cōmunicatio à qualibet licita cōmunionē & legitimo actu separationis. 11. quæſt. 3. euidenter. Alibi enim uocatur æternæ mortis damnatio. 11. quæſt. 3. nemo episcoporum. Alibi dicitur animæ & corporis detrimentū. 2. quæſt. 1. de manifesta. Item deicit de ecclesia, & tradit diabolo, 11. q. 3. audi. Et breuiter ex cōmunicatio, quæ dicitur alio nomine anathema: nō est nisi à Deo separatio. 24. quæſtio. 3. certū est. Et hoc est magna pœna. Nam quod quis ex cōmunicatur, statim membrum Dei esse definit, & incepit esse mēbrū diaboli. 11. quæſtio. 3. excellentissimus. Moxq; vt ab ecclesia repellitur, rapido ore dæmonū deuoratur. 11. q. 4. ablit. Sunt autem duæ species ex cōmunicationis. Vno quæ separat à sacramentis ecclesiæ, & à participatione fidelium, & ab ingressu ecclesiæ: & hæc dicitur maior. seu anathema. Alia est, quæ separat solum à sacramentis: vt est quodlibet peccatū mortale: & hæc dicitur minor. De utraque dicitur. 3. q. 4. Engeltrudam. A prima non absoluunt simplices sacerdotes, sed à secunda in casibus tantum ipsis permisis à iure.

Vnde sciendum quod quatuor sunt genera
excommu-

excōmunicatōrū: vt colligit. 11. q. 3. ad mēsam.
 Primò quādo qs peccat, & De^o recedat ab eo.
 Secundò quā quis de cōsilio sacerdotis abstinet
 ab eucharistia. Tertiò quādo est excōmunica-
 t^o minori excōmunicatiōe: vt qa cōmunicauit
 excōmunicato in locutiōe: vel cōmisiit sacrile-
 giū: vel est simoniac^o. Quartò quādo qs est ex
 cōmunicatus excōmunicatiōe maiori: & tunc
 p^opriè dicit^{ur} excōmunicatus, & etiā vitāus se-
 cundū Io. de Deo, qui ita notauit in prædicto
 canone, ad mēsam. & Archi. ibidem post eum.

Circa istam materiā est videndum de qua-
 tuor. Primò qui sunt casus, in quibus quis ipso
 facto incidit in sententiam excommunicationis
 à iure. Secundò, quis sit effectus excommu-
 nicationis. Tertiò in quibus casibus participās
 excommunicatis incidit in eandem sententiā
 excommunicationis: & in quibus perimititur
 quis participare licitè excommunicato. Quar-
 tò de forma ferendi sententia excommunica-
 tionis, & impendendæ absolutionis.

De primo sciendum quòd quinquaginta
 sunt casus, in quibus ipso facto quis in senten-
 tiam excommunicationis incidit: quos bene
 enumerat Io. an. in. c. omnes qui. de sen. excō.
 lib. 6. & in glo. 3. & eod. titu. in cle. in. j. glo. Et
 sciendum q^o primus est, quando quis incidit in
 heresim damnatam: vt. 4. q. 3. c. 2. & 3. aut qui
 nouam

nonā heresim fingit. de hereticis. ad abolēdā,
 est sic excōmunicatus. Et similiter credēs hē-
 reticis, vel eos receptans, aut eis fauens de hē-
 reti. sicut ait. Secūdus, cūm quis asserit Roma-
 nā ecclesiā nō esse caput omniū, nec ei tanquā
 capiti obediendū. di. 19. nulli fas. Vnde hodie
 dehinitū habetur & declaratum per Bonificiū
 8. quòd subesse Romano pōtifici omni huma-
 nā creaturæ est de necessitate salutis: vt patet
 in sua extrauagati, quæ incipit, Vnam sanctā.
 Tertius casus, quando rectores ciuitatis faciūt
 exactiōes idbitas in clericos, & admoniti nō
 desistūt vt de immunitate ecclesiārum. nō. min^o.

Quartus casus est, cūm quis non electus à
 duabus partibus Cardinaliū, gerit se p^o Papa:
 de electiōe. c. licet. Quintus, cū quis magister
 scholarium tractat cum aliquo ciue Bononiæ
 de conductione hospitij. irrequisitis inquil-
 nis, nisi tempus fuerit elapsū: vt de locato &
 conducto, capi. ex rescripto. Sextus, cūm mo-
 nachi, canonici regulares, archidiaconi, præ-
 positus, p^osebani, cantores, & alij clerici perso-
 natus habentes, aut etiam quicumq^{ue} presbyte-
 ri audiunt leges vel physicā. ne clerici vel mo-
 nachi, & c. c. non magnopere. & c. super specu-
 la. Secus si habent tantūm ecclesiam parochia-
 lem, & non sint presbyteri. ne clerici vel mo-
 nachi, & c. cap. statutum. lib. 6. Septimus, cūm
 quis

quis participat cū excommunicato in crimine, propter quod excommunicatur, dādo ei cōsiliū, auxiliū, vel fauorē, de sen. excom. si concubina. Octauus, statuētes statuta contra libertatē ecclesie, tam cōsules, quā eorū scriptores, de senten. excom. nouerint, & cap. grauē. Nonus, qui vtuntur ordinationibus à schismaticis factis, de schismaticis. c. 1. Decimus, quicumq; loquitur secretē, vel mittit scripturas vel nūtiū alicui Cardinali, quando sunt reclusi occāsiōe electionis papæ: vt de electio. vbi periculū. li. 6. Et idē de dominis rectoribus & officialibus ciuitatis, qui imminente ipsa electione nō seruauerint ipsam cōstitutionē. Vndecim^o, de his qui grauant aliquos, qui cu pro vno rogabant eligere noluerunt, de electione. sciānt cunctis libro sexto. Duodecimus, de rectoribus ad regimen vr̄bis Romanæ electis: & de fauoribus, qui fecerunt contra constitutionem super hoc factam: vt de electio. fundamēta, libro. 6. Tredecimus, de his, qui vocantur ad dirigēdas moniales in electionibus: nisi abstineant ab his, per quæ; possit in eis discordia oriri vel nutrirī: vt de electio. indēnitatib^o. lib. 6. Decimusquartus, de his, qui procurāt cōseruatores dari, & intromittunt se de his, quæ non licent de officio delegati. cap. hac constitutione. lib. 6.

Decimusquintus, de his, qui absolutiōnem
de ali

de aliqua excommunicatiōe vel reuocatiōe ei^o aut etiā suspensionis vel interdicti extorquent per vim aut per metū. Nā hæc absolutio nō valet, & incurritur noua excommunicatiō: vt de his, quæ vi metusve causa fiunt. cap. vnico. lib. 6. Decimus sextus, qui fingit fraudulentē aliquē casum, per quē aliquis iudex vadat ad aliquā mulierē, p̄ testimonio: vt de iudicijs. c. mulieres. lib. 6. Decimus septimus, de his qui prelatos, vel capitula, vel alias personas ecclesiasticas cōpellūt ad submittendū laicis, vel alienandū bona immobilia ecclesiarū. Et similiter laici, qui vsurpant sibi huiusmodi illicitē. nisi ad moniti destiterint. de rebus eccle. nō alienandis. cap. hoc consultissimo. libro. 6.

Decimus octauus, quicumq; à personis ecclesiasticis vel ecclesijs per se, vel per alium, suo nomine, vel alieno, pro personis, vel rebus, quas non causa negotiationis deserunt, vel de ferri faciunt, seu transmittunt, exigunt aliquod pedaggiū. de censibus. quāquā. lib. 6. Decimus nonus, de his, qui impediunt iudicium delegati, vel cuiuscunq; iudicis ecclesiastici. de immuni. eccle. quoniam. libro. 6. Vicesimus, de his, qui iubent subditis suis ne personis ecclesiasticis vendant aliquod bladum, vel similia. de immunit. ecclesia. ca. si. lib. 6.

Vicesimus primus, de religiosis, qui habitum
sua

suæ religionis dimittit, vel qui accedit ad studiū sine licētia sui prælati, vel cōuētus, vel qui corā talib⁹ legit sciēter, qui dimiserūt habitū, ne clerici vel monachi, &c. vt periculosa. lib. 6. Et sicut recitat Ioannes And. in nouella. sup re regula. lib. 6. referens Guliel. de lata Petri disputasse de monacho, q̄ bene desert habitū monachalē, sed opertū habitu clericali. q̄ sit apostata. Quod hodie videt̄ approbatū de vita & honestate clericorū. c. quoniā. in principio clem. in verb. à religiosiis. quæ omnia vera sunt secundū Ioannē Andreā, quādo monachus iustam causam transformationis non allegat.

Vicesimus secundus, qui hæreticos seu fautores, credentes, receptores, vel defensores eorum scienter tradiderint ecclesiasticę sepulture. de hæreticis. capi. quicumque. lib. 6. Nec tales debent absolui, nisi prius talem sepultum proprijs manibus extument. Idem de illis laicis, qui publicè vel priuatim de fide catholica disputant: vt dicitur ibidem. Dicit tamen Ioan. And. quòd in istis casibus est canon ferēdus, & non latæ sententię. & hoc est tenēdum. Vicesimus tertius, quicumque rector secularis vel quicumque officialis eius cognosceret de crimine hæresis, aut captiuos liberaret, vel dicerfanorum inquisitorum officium impediret. de hæretic. lib. 6. c. vt inquisitionis. Vicesimus

EXCOMMUNICATIONIS. 351
quartus, qui per assisinos vel assassinos aliquē Christianū interfecerit. Dicuntur autē assisini vel assassini quidā infideles, qui ex quibusdā falsis opin: quibus, in quibus fuerunt enutriti, facile mittebātur ad occidendū quencunq; Christianum, non curātes nisi ob hoc ipsi occidēdi essent. de homi. pro humani. lib. 6. Vicesimus quintus, de clericis, qui manifestis viarijs ad fœnus exercendū domos locāt, vel alijs titulis concedūt. de vsur. vsurarū. libro. 6. Vicesimus sextus, de his, qui cōcedūt repræfalsas contra personas ecclesiasticas specialiter siue generaliter: vt de iniurijs & dam. da. & si piguationes. lib. 6. Dicuntur autē repræfalsas quando vnus oriundus de vna terra spoliatur ab alio de alia terra oriundo: ita videlicet quòd si debitum non soluitur ei: tunc datur potestas ipsi spoliato quòd satisfacciat sibi cōtra quemlibet de terra illa vnde est debitor vel spoliator. Vicesimus septim⁹, si dñs vel rector tēporalis nō fecerit ea obseruari, quæ stantur cōtra infecutores cardinaliū, seu aliorum cuius de familia eorū, vel papæ. de pœnis. c. fœlicis. li. 6. Vicesimus octau⁹, quicumque dat licentiā occidēdi vel accipiēdi, vel alijs in personis, vel in bonis suis, vel suorū, grauādi eos, q̄ cōtra reges, barōnes, nobiles, vel quoscunq; tulerūt excommunicationis, suspensionis, vel inter

interdicti sententias, siue istos, quorū occasio
ne sunt, plaræ, vel eos, qui eos obseruant, aut
eos qui taliter excoicatis cōmunicare volūt,
nisi licentiã ipsam reintegraliter reuocēt, & si
qua sunt oblata restituāt, siue p̄ illis satisfaciãt
& similiter qui dicta licētia vñ fuerint, vel etiã
sine licētia suo motu hoc fecerint, excoimuni-
cationē incurrūt. In qua si p̄manserint p̄ duos
mēses, nō nisi p̄ papã absolūtūr. de sententia
excoimunicationis. quicūq;. lib. 6. Vicefimul-
nonus, qñ quis ab excoimunicatione fuit abso-
lutus in mortis articulo vel alio impedimēto
si cessante articulo vel alio impedimento
nō præsentes se: quanto cyus poterit illi à quo
absolui debuerat, reincident ipso facto in eandē
sententiã. de sent. exco. eos. libr. 6. Tricesi-
mus, quādo aliqui absoluuntur à sede aposto-
lica vel à legat. s. & iniūgitur eis quod se re-
præsentes ordinarijs vel alijs suscepturi pœ-
nitentiã & pacis iniuriã: seu vt eis, quib⁹ obli-
gati sunt, satisfaciãt: si hoc nō faciãt cū primū
poterūt, reincident in eandē sententiã: vt in
dicto ca. eos qui. libr. 6. Tricesimus primus, de
illis, qui in cœmeterijs sepeliūt corpora tem-
pore interdicti, vel vsurarios manifestos sciē-
ter sepeliūt: à qua excoimunicatione nō de-
bēt absolui, nisi prius ad arbitriū dioecēsani
satis fecerint, quib⁹ præmissa iniuria fuit irro-

gata

gata. de sepultu. eos. in cle. Tricesimus secundus,
de religiosis, qui decimas ecclesię debitas, sibi
appropriant vel vsurpāt, siue qui nō permittūt
solui ecclesijs decimas, quib⁹ tenent iuxta te-
norem clementinæ de deci. religioſi. Tricesi-
mustersius, de monachis siue canonicis regu-
laribus, qui nō habent administrationē, & cō-
ferunt se ad curias principū sine licentia præ-
latorum, vt damnum inferāt aliquod prælatis
suis aut monasterio: vt de statu mona. ne in a-
gro. in Clemēti. Tricesimus quartus, de mona-
chis, qui arma intra septa monasterij tenēt, & c.
vt in dicto. c. ne in agro. Tricesimus quintus,
de his, qui impediunt visitatores monialiu vel
canonicorū, nisi moniti destiterint: vt de statu
monach. accedentes. in Clemen. Tricesimus
sextus, de quibusdā mulieribus, quæ dicuntur
beguinæ: similiter & religiosi, qui eas in tali
statu fouēt. de religioſis domib⁹. cū de qui-
busdam. in Cle. Tricesimus septim⁹, de illis, qui
scienter contrahunt matrimoniū in gradu cō-
sanguinitatis vel affinitatis prohibitis, vel cū
monialibus: vel cōtrahentes, qui sunt religio-
si vel moniales, siue etiam clerici in sacris: vt
de consanguinitate & affini. eos. in Clemen.
Tricesimus octauus, de inquisitoribus hæreti-
corum, qui prætextu inquisitionis officij qui-
busuis modis illicitis pecuniam extorquent:

z vel

vel etiam bona ecclesiarum ob delicta clericorum applicant fisco. de hæreticis. volentes. in Clemen. Tricesimus nonus. potestas. capita mei. rectores. consules. & iudices. consiliarij. & alij officiales. qui statuta scribunt. faciunt & dicunt. per quæ quis compellitur solvere vsuras. vel solutas non repetere. & qui secundum ea iudicant. & qui habent super hoc potestatem: nisi statuta ipsa deleuerint. sunt excommunicati: vt de vsuris. ex graui. in Clemen. Quadragessimus. de religiosis mendicantibus. qui domos ad habitandum de nouo recipiunt. vel receptas mutant seu alienant: de excess. præla. capite vnico. lib. 6. & de pœnis. c. cupientes. in Clem. Quadragessimus primus. de religiosis. q. sch. dicunt aliqua verba. quibus retrahunt audientes à solutione decimarum: vt in dicto. c. cupientes. Quadragessimus secundus. qui contentibus sibi non faciunt conscientiam de decimis soluendis qui suspensi sunt à prædicationis officio. non sibi commodè possunt. faciant eis conscientiam. Et si interim prædicent. excommunicati sunt: vt habetur ibidem. Quadragessimus tertius. de religiosis quibuscumque: qui non seruat interdictum. quod seruat mater ecclesia. de senten. excom. c. in Clementi. Quadragessimus quartus. de fratribus Minoribus. qui tempore interdicti recipiunt ad officia diuina fratres vel sorores de

tertio ordine. qui Continentes dicunt. de senten. excom. cum ex eo. Quadragessimus quintus. opponens seu impugnans literas papæ nouiter electi. etiam ante coronationem suam. excommunicatus est per extrauagantem Benedicti. quæ incipit. quia nonnulli. Quadragessimus sextus. verberans clericum diabolo instigante. puta ex ira vt animo vindicandi vel vicissè de se in conspectu facti est excommunicatus. 17. q. 1. si quis suadente diabolo. & de senten. excom. cum illorum. Et notanter dicit. instigante diabolo. & ex ira. secus si iocose aliquis clericum in ludo honesto offenderet. non animo iracundo. nec ex malo proposito: quia non incidit in excommunicationem. de senten. excom. cum voluntate. Dicitur etiam animo uisciscendi se in eo: quia secus si de mandato superioris qui capiat clericum incorrigibilem. vt ad iudicium eum pertrahat. Talis enim nullam sententiam incurrit: vt de senten. excom. vt fama. Nam tales possunt etiam ab ecclesia extrahi etiam uolenter: vt dicit glo. ibidem. Super hæc dicta possunt recitari magistri. prælati consanguinei: & alij in iure expressi. quibus permissum conuictio clericorum: qui etiam si animo iracundo clericum verberat. & de correctione actu non cogitant. excusant. scdm Host. Non enim possunt dici ex ira corrigere clericos. cum dolus non assit. & per consequens nec

violentia: sufficit enim q̄ correctionē habeat in habitu. **Quadragesimus septimus**, de istis laicis qui collectas, tallias, & onera imponūt ecclesiasticis p̄sonis: ab ipsis suorū prouentuum vel bonorū dimidiam, decimā seu viceſimam extorquētes. de immu. eccle. clerici. li. 6. **Quadragesimus octauus**, de praelatis, & de illis personis, qui huiusmodi laicis eleemosynas vel collectas quascunq; persoluūt vt habet ibidē. Hodie verò solum locū habet in exigentibus laicis, qui soli incidunt in excommunicationem non tñ habet locū in solventibus vel recipientibus à sponte solventibus: vt de immunitate eccle. quoniā. in clemen. **Quadragesimus nonus**, percutiens aliquē, qui nouiter est religionem ingressus, licet nōdū sit professus incidit in excommunicationē. de senten. excom. religiosa. lib. 6. **Quinquagesim⁹**, de illo, qui licet nō mādauit percutere clericū: aliquis tñ nomine suo puta familiaris eius vel consanguineus percutit clericū, & ille ratū habuit postea, excommunicationem incurrit ipso facto. de senten. excommuni. cum quis. libr. 6. Alios casus quare supra in capit. de sacramento p̄nitentiæ. Et quia dictum est in. 46. casu quōd non omni percutiens clericum incidit in canonem late sententiæ: ideo videndum est breuiter quōd quatuordecim sunt casus, in quib⁹ percutiens clericum

clericum nō incidit in excommunicationem. **Prim⁹** qñ quis ignorabat an cleric⁹ esset: puta quia comā nutrebat. de senten. exco. si verò. **Secundū**, si non defert habitū vel tonsurā, nec aliquid de clericatū ostēdit: si terti⁹ admonit⁹ non se corrigat. de sent. excom. cap. cōtingit. & c. in audientia. **Terti⁹** in clerico, q̄ contēpto habitu fert arma, & terti⁹ monit⁹ nō corrigif vt in prædicto. c. in audientia. Et etiā si non monitus sit, & se immisceat tyrannidē. de sent. exco. cū nō ab homine. **Quart⁹** i clerico exercente negotia secularia: vt in. c. sacerdotib⁹. ne clerici vel monachi. & prius requiritur monitio: vt in. c. in audientia. de vita & honestate cleri. cap. fin. **Quint⁹** in clerico coniugato, si non fert habitum clericalem. de cleri. cōiuga. lib. 6. **Sext⁹** in clericis macellarijs goliardis, qui per annum exercuerint artem suā, vel si minori tempore admoniti non destiterint, de vi. & honesta. cleri. lib. 6. cap. fin. **Septimus** in illis, qui non ex ira, sed iocose se percutiūt: vt de senten. excom. c. r. debet tamen attendi qualitas ioci, & ratio fallendi. de præsumpt. cap. r. **Octauus** in magistro, qui tamen hoc facit leuiter causa diciplinæ. de senten. excommunicat. cum voluntate. c. si. **Nonus** est in eo, qui vim vi incōtinenti repellit temperatē. de senten. excommu. si verò. **Decimus**, quando quis

cum vxore inuenit clericū turpiter agere, vel cū matre vel sorore vel filia: vt. d. capi. si vero. & ca. nec ille. Vndecimus, si fiat à prælato, aut mandato ipsius causa correctionis: vt in d. c. cū voluntate. & ca. ex tenore. Et si nō fiat causa correctionis, tã verberans quàm præcipiēs incurrit excommunicationē. de sentē. excom. vniuersita. is. Quod si causa subest, potest clericum capere & incarcerare etiam per laicū. de senten. excom. si laicus. lib. 6. Sed percussio nō debet fieri per laicum: alioquin ambo incurrunnt excommunicationem: vt in dicto. c. vniuersitatis. nisi clericus esset adeo (id est inrātum) incorrigibilis, q̄ aliter capi & corrigi non potest. de senten. excom. vt fanæ. Duodecimus, in turbante diuina officia, quē presbyter vel alius, ad quem spectat potest eijcere de ecclesia. de senten. excom. veniens. Similiter cū quis ratione officij, quod in ecclesia obtinet, percutit clericū: aut etiā cū senior cā de uotionis hoc faciat: aut dñs & pater siue ppinquus familiariter corrigit. Hæc omnia intellige cū sunt in minoribus ordinibus constituti vt in dicto. c. cū voluntate. Tredecimus, si clericus sit depositus, siue degradat⁹: vt de iudicijs. cū nō ab homine. & de pœnis. degradatio. in fine. lib. 6. Et hoc intellige si talis clericus deposit⁹ est incorrigibilis, & nolit viuere

sub regula clericali: vt notatur in cap. contingit. 1. de sentē. excom. & Nouellator iuper regula, delictum. lib. 6. & Ioannes Andr. 17. q. 4. si quis deinceps. & 23. q. 5. excommunicatorū. Aliās autem si est corrigibilis, non licet eum percutere, licet esset excommunicatus: vt in iunibus prædictis. Et ratio: quia adhuc licet excommunicatus: si dummodo sit corrigibilis, & nondum degradatus: retinet priuilegium canonis, si quis sua lente. quod est concessum in fauorem ordinis, & non personarum: vt in dicto capit. contingit. Verum tamen Innocen. 5. credit quod verberans hæreticum clericum non incidit in canonem. Et hoc ipse notauit. de senten. excommuni. si vero. Quod tamen intelligendum est de hæretico deposito per sententiam. quod etiam sentiunt Goffredus, Vincentius & Bern. Dicit tamen Archidiacono. 17. quæstio. 3. si quis deinceps. quod laicus iudex potest expellere, percutere, capere & occidere clericum, si omnino est incorrigibilis, & aliter corrigi non potest, recepta tamen licentia ab ecclesia: aliās non licet. 17. q. 1. si quis. 23. q. 5. vbi de liguribus. capit. circuncelliones. Quartusdecimus, quando clericus transferit se ad alium prorsus ordini contrarium, vt pura erat in minoribus, & factus est miles vel bigamus. 84. distinct. capit. quisquis, & c.

De effectu excommunicationis.

DE secundo, scilicet de effectu excoīca-
tiōis, sciendū est q̄ excoīnicatus ma-
iori excoīnicatione, nō potest eligere, neq;
eligi, neq; beneficiū ecclesiasticū acquirere,
nec de beneficijs suis aliquid percipere: vt de ap-
pel. pastoralis. in fi. Et hoc q̄n est in mora pe-
tēde a solutionis: de cōcessione præbendarum.
quia diuersitatē. Itē nemo debet sibi participa-
re loquēdo, orādo, saluādo, bibēdo, comedē-
do. 11. q. 3. sicut Apostoli. Itē nō potest consti-
tūi procurator, neq; procuratorem cōstituerē
ad agēdū, nec ferre aliquā sentētiā. Itē si impe-
trat aliud rescriptū præterquā sup articulo ex-
coīnicationis, nō valet. de rescrip. ipso iure.
lib. 6. Itē si confert aliquod sacramentū cum
solennitate, aut se ingerat diuinis, irregularis
est: vt de cle. excom. ministrāte. c. apostolica.
Nec potest cū eo dispēsari, nisi per papam: de
senten. & re iudi. cū æterni. lib. 6. Itē excom-
unicatus est suspensus tā ex officio, quān ei
beneficio: vt in glo. vlti. c. cū bonæ. de æta.
& qualit. 1. q. 3. rursus. vbi dicit Archid. q̄ etiā
solus lapsus anni absq; sententia canonis ā be-
nificijs sufficit. vt vlti^o nō audiat super be-
nificijs. Et ita videt loqui istud. c. rursus. secū-
dū Inn. q̄ hoc notat in. d. c. cū bonæ. Omni-
b^o cū beneficijs tā habitis ante excoīni-
cationem

EXCOMMUNICATIONIS. 361
cationē, quān postea acquisitis debet spolia-
ri p̄ sententiā. Si per annū in excoīnicatione
vel interdīcto permāserint, & post talē sen-
tentiā latā post annū sup amissioe benefico-
rum agere velit, nō audiat vlti^o sup eis, vt di-
cit cap. rursus. Quæ autē dicunt in excoīni-
catione, eadē intellige in suspēsiōe: ar. præ-
dicti cap. cū bonæ. vbi sic notauit Inn. Et etiā
intellige de illo, qui excoīnicatur pro cōtuma-
cia, & qui citatus sup crimine nō cōparuit. Ta-
lis enim habetur pro cōuictō vel pro cōfesso.
Et priuat beneficijs post annū, & vt hæreticus
condemnatur, vt de hæreticis. cū cōtumacia.
libr. 6. Itē effectus excoīnicationis est q̄ li-
cet sit iniusta ex ordine vel causa: tamā ligat.
11. q. 3. c. 1. de officio legati. cū cōtūgat. de
sentē. excom. cū per tuas. & c. secretē. vbi de
hoc. Sed diceret: nōne iudiciū ecclesiæ debet
se conformare iudicio Dei. 11. q. 3. tunc vera.
2. q. 1. Deus omnipotēs. de senten. excom. ā nō
bis. sed Deus nullū ligat iniustē. de pœnit. di-
stin. 4. si ex bonæ. ergo ecclesia nullum debet
ligare iniustē. Itē deficiēte causā, propter quā
aliquid debet fieri iustē, deficit & effectus. 61.
dist. his omnibus. de bigamis. debitū. de app.
cū cessante. Sed cā excoīnicationis debet
esse peccatū mortale. 11. q. 3. nemo episcopo-
rū. hoc autem cessat in excoīnicatione iniusta
ergo

ergo non debet ligare. Dicendū est ad hoc q̄ licet nullus debet excoīcari iniuste tū si excoī munitur: tenet excoīcatio apud ecclesiā militantē, licet nō apud Deū. Et hoc fit vt ecclesiastica cēsura eō plus timeat: & vt homo crescat per obediētiae meritū, iniustae sentētiaē parens. Vnde dicit gl. 11. q. 3. nihil q̄ licet iniusta sententia timenda sit & tenenda quantum ad militantis ecclesiā iustitiam, (nec mirum q̄ apud Deum non tenet, qui non fallitur: sed apud ecclesiā tenet, quae fallitur & fallit. de senten. excom. à nobis.) non est tamen intentio ecclesiā aliquem iniuste excommunicare: imò punit acriter iniuste excommunicantes vt patet. 11. q. 3. istud. & de senten. excom. cap. cū medicinalis. lib. 5. Quando ergo dicit q̄ excommunicatio est aeternae mortis damnatio: intellige si contemnit: aliās nō. Et ita solui cōtēptus inducit damnationē. 2. 4. q. 3. notādum. & habetur in glo. nemo episcopo. 10. q. 3.

De participatione cum excoīcatis.
Consequenter de tertio, scilicet de participatione cum excommunicatis, est sciēdum q̄ quedā participatio est illicita, scilicet, cū quis participat excoīcato in crimine, propter quod excommunicatus est, scilicet dando ei consiliū, auxilium, vel fauorem: & ita talis incurrit eandem sententiā. de senten. ex-

Secūdo, qū participat in crimine mortali: sed non in illo, propter quod excoīcatus est: & talis mortaliter peccat, sed non incurrit eandem sententiam excommunicationis.

Tertio, quando participat ei in diuinis, scilicet recipiendo eum ad diuina officia vel ad sacramenta, vel ad sepulturā. Et licet talis non sit irregularis prima vice: tamē propinquus est irregularitati. Et si celebrauerit in tali peccato erit irregularis. de sent. excoī. is qui. lib. 6.

Quarto, qū quis participat nō in crimine, sed in loquēdo, orādo, vel bibēdo secū. Et de tali participāte dicit Th. p̄babiliter posse dici q̄ nō peccat mortaliter: nisi ex cōtēptu vel contra p̄hibitionē superioris. Vñ regulariter est, q̄ participās, p̄tinaciter excoīcatis peccat mortaliter & nō pōt excoīcari maiori excoīcacione. Nō sic autē est de participāte quadā lenitate, in verbo, vel in cibo, aut potu, & c. cū valde graue esset q̄ quis p̄ vno leui verbo incideret in excoīcacionē vel mortale peccatū, p̄ hoc pōt solui illud debitū, qd̄ communiter inter dentes multorum voluitur vtum scilicet participās excommunicato, vt iam dictum est, peccat mortaliter, & an sententiā incurrit: Hostiensis videtur tenere quod tunc peccat mortaliter, quando hoc facit pertinaciter

tinaciter in contemptū, & contra prohibitionem superioris specialiter vel generaliter factam. Nā in hoc casu est excōmunicādus participans alijs secundū ipsūm: vt de cle. excō. mini si celebret. in fi. & de sen. en. excō. statui mus. in fi. & eo. tit. cōstitutionē. lib. 6. Ex quibus inferi hoc salubre documentū & salutare cōsiliū, q̄ ex quo ante admonitiōē factā participās excōmunicārī non pōt, vt dicit Archi. vbi suprā: restat q̄ venialiter peccat. Ex quo autē post admonitiōē factā & spretā excōicari pōt: planum est q̄ tunc peccat mortaliter. Nam excōicationis sententia nō est ferēda, nisi p̄ mortali peccato. Sic ergo secūdū Archi. pertinacia est cā, pro qua sola fert hęc sententia. Sic intelligit Host. c. sacris. de his que vi metū sive cau. fi. Et ex his patet q̄ si quis excōicatus est pro contumacia, vel alio crimine, vel vt satisfaciatur, & in processu nō est prohibitio generalis vel specialis participantibus facta: participans cū tali locutione, comestione, &c. non peccat mortaliter, sed venialiter: Ratio: quia non facit cōtra prohibitionē superioris, cū adhuc non sit prohibitum. Ideo dicendū est, secundū Archidia. vbi suprā, si quis communicat excommunicato contra prohibitionem canōnum, peccat venialiter: nisi fortē nimis frequenter, vel in cōtemptum canōnum:

quia

quia tunc esset mortale. Sic potest intelligi. 11. q. 3. excellentissimus. & 27. dist. c. aliās. Sed cōtra prohibitionē hominis mortaliter peccat. Vnde cōsuevit dici q̄ mitius agit cū lege, quā cū ministro legis. ff. de arbitr. l. Celsus. Ita notauit Host. in. c. quod in dubijs. de sentē. excō. Et hoc teneas. Nec aduertas illum monachū Raymundū cum lata cappa, & stricta consciētia, qui in Summa sua dicit q̄ si aliquis cōmunicat excōmunicato in casu nō concesso sciēter, si nouit ius vel si est clericus, semper peccat mortaliter. Quem secutus est Innoc. quartus, vt ipse notauit de dolo & cōtu. veritatis. in gl. vlti. iuxta fi. & in c. sacris, quod metus cau. applicādo textualia prout potuit pro sua opinione facientia. Contra quos est hodie tota scho la Iuristarum & Theologorum: qui sequentes beatum Tho. in. 4. Senten. dicunt pro conclusione, q̄ quantum quis scienter excommunicato communicet: non peccat mortaliter, nisi in tribus casibus: scilicet quando cōmunicat in crimine, vel in contemptum superioris, aut in contemptum clauium, vel si communicat in diuinis. quod tene secundū Archid. Vbi cum ergo inuenias in iure quod communicare excommunicato est peccatum mortale: intellige cū hoc ex studio fit, & in contemptum. Ita intelligitur cap. excellentissimus. 11.

q. 3. vt

q. 3. vt Hugo ibidem notauit. Similiter in di-
uinis communicare est mortale: vt dicit Ha-
go. 11. q. 3. rogo. Similiter in crimine est mon-
le: vt de senten. ex com. nuper.

Præterea sciendū q̄ nō dicor cōmunicari
excōmunicato, licet ego & ipse simus in eadē
domo: ego pro meis negotijs, excōmunicatus
autē pro suis. Sed si ego & excōmunicatus iremur
ad papam vel ad alium dominū, vt p̄ eodem
rogarimus: bene inciderem in excōmunica-
tionem, & c. licē si ego & excōmunicatus ha-
bemus vnā camerā cōmunicem: bene licet mi-
hi cum excōmunicato esse in eadem camera,
& iacere, & comedere, sed non in eadē mensā
vel in eodē lecto: quia hoc nō potest esse sine
voluntaria cōmunionē, secundū Archi. qui ita
notauit. 11. q. 2. apostoli. Sed quod dicit sanctus
Ioānes euangelista: exiui balneū propter Ce-
rinthum excōmunicatum. 24. q. 1. omnis qui.
Dicendū q̄ illud fuit ex superabundantia in-
stitutz: & cum hoc quia aliud est dimittere de-
licias propter præsentia excōmunicari: quod
est bonū, sicut fecit beatus Ioannes. aliud, ius
suum dimittere: quod non est bonum, secundū
Inno. qui ita notauit de senten. ex com. nuper.

Præterea sciendum q̄ si excōmunicatus
intra ecclesiā, omnes exhibent ecclesiā, se-
cundū gl. 11. q. 3. sicut Apostoli. Sacerdos ta-
me si

men si incēpit missam, non exhibit: quia non
relinquet officium in expletū. 7. q. 1. nihil. Hu-
go autem notauit in. c. cum excommunicato.
ibidem. 11. q. 3. quod sacerdos remanebit cum
duobus. Host. verò in Summa. de sentē. excō.
c. si. dicit q̄ si excōmunicatus eijci non potest
de ecclesia. & presbyter nondum incēpit ca-
nonem: vestes exuat, & recedat. Si verò incē-
pit, perficiat missam, & ab ipso excōmunica-
to oculos auertat: & tutius est vt statim sumpta
communione sacramentiva dat ad sacristiam,
& ibi missam cōpleat. de cōsecra. dist. 2. rela-
tum. Concordat Host. & Gofred. Dicit tñ In-
nocen. de sentē. ex com. nuper. q̄ si in ecclesia
esset excōmunicatus: non tñ causa orandi, sed
pro alio suo negotio: non videt ipse Inn. qua-
re in eadem ecclesia orare non possem: cum
non participem sibi in oratione ex quo non
orat: licet alij contradicant. Dicit etiam si ex-
communicatus esset extra ecclesiam, & au-
diat missam: statim sacerdos debet cessare, &
alij orantes recedere: nisi fortē incēpisset ca-
nonem missæ, vt dictum est: & hoc ne relin-
quat officium in expletum.

Sciat etiam excōmunicatus, q̄ non licet
sibi ingredi ecclesiam aliqua hora. Et ad hoc
facit. 25. distinct. c. 1. post principium. 24. q. 3.
clericus. & c. 1. q. 1. non licet. nisi causa audiendū
verbum

verbum Dei. de sen. excō. rñsio. de conse. dñb
 1. episcopus. 31. q. 4. de his. secundum Host. qui
 ita notauit de clerico excō. illud. Vñ dicit Le-
 gidius Cardinalis quod si excōica: sicut pri-
 uata psona vult dicere horas canonicas, debet
 hoc facere extra ecclesiā. & nō intra, ex cā su-
 prā dicta: quia separat⁹ ē ab ingressu ecclesie.

Sed circa præmissa est sciendum quod quia
 multi ex leuitate & ex causis vel ex signis leui-
 bus vitant alios tanquā excōmunicatos: ideo
 expedit scire quā quis est vitandus. Pro quō sci-
 endum secundum Host. de sen. en. excommu-
 cum nō ab homine. quod à cōmunionē illius
 qui pro sacrilega manuum iniectione in cleri-
 cum. in edictum seu in canonem excommu-
 nicationis incidit, licet denūtiatus non sit, de-
 bet abstinere dūmodo in iudicio sit: vel hoc
 scias, scilicet quia vidisti quando clericū per-
 cussit, & publica sup hoc laborat infamia, do-
 nec se purgauerit. Pro quo allegat capitū. cum
 desideras. de senten. excom. Et hoc vult etiam
 glo. 1. prædicti cap. cum non ab homine. qui
 dicit quod q. am citō scio vnū excommunica-
 tum: debeo ipsum statim vitare, quanuis non
 sit denūtiatus: nisi solus hoc sciam. Et hoc
 est contra Ioan. Fauentinum secundum Heil-
 & gloss. supra dicti capit. qui dicunt quod ex-
 communicatus non est vitandus quousq; de-

nuntiatu

nuntiatu sit. quod omnino falsum est. Denun-
 tiatio autē nō fit nisi ppter ignorantes: argu-
 de iudicijs. ita quorundā. Et eum, qui cert⁹ est,
 certiorari non oportet. de regulis iuris. eū qui.
 lib. 6. Deus enim ligat in hac sententia, & non
 homo. 11. q. 2. nemo. Vnde & secū trahit execu-
 tionē, nec amplius ligatur p denuntiationem.
 de appel. pastoralis. Debet ergo vnusquisq; vi-
 tare excōmunicatū, & si denūtiatus nō sit dū-
 modo sciat hoc taliter quod ipsum cōvincere
 possit, vel etiā si famosum sit. vt dictū est: secus
 vbi occultū est. Et hoc est verum de excōmu-
 nicato in specie, id est, nominatim nō in gene-
 re: & etiā vbi tibi cōstat tāquā homini: vel si sit
 infamat⁹ de hoc publicē. Secus si tibi cōstaret
 tanquam Deo, puta in confessione: quia tunc
 nec in publico nec in priuato ipsum vitare de-
 bes. Itē si audis hoc ab alijs, non sis facilis ad
 credendū, nisi prælatus hoc tibi nuntiet: quia
 tunc omnino credendum est. 11. q. 3. cura. Sci-
 re tamen debet quod aliquis propter famam
 publicam vitatur tanquam excommunicatus,
 licet excommunicatus, non sit secundum Ho-
 stiensem in capitu. cum desideras. de senten.
 excommunicationis. vt etiam dicit gloss. q. si
 fama est, aliquem esse excommunicatum, vi-
 tandus est. Et ita fama facit probationem. Et
 ista omnia intellige quo ad publicam vitatō-

A

nem

nem. Nā si quis solus nouit aliquē ex cōmuni-
 catū, & hoc probare nō potest de facili: ipse so-
 lus vitabit. Alioquin si nec p̄ aliquē p̄bare po-
 terit, nec ipse eū vitabit publicē, sed tantū occul-
 tē, & vbi poterit facere sine scādalo. Vnde te-
 ne pro regula, secundūm Raymundū, quōd si
 manifestū est, esse aliquē ex cōmunicatū: alij
 tenent exire de ecclesia, vel p̄curare q̄ exeat.
 Si verō non est manifestū: tunc illi, qui sciunt,
 exibunt cautē & secretē: ita tamen quōd nō se-
 quatur manifestatio illius, si cōmodē possunt:
 aliāsi timetur manifestatiō: eius, nō exhibēt.
 q. 2. si tantū episcopus. Occultē nanque excom-
 municat⁹ debet occultē monei vt exeat. Cō-
 cordat Gofredus. Hodie per statutum Cōstā-
 tien. bene pronisum est quōd nullus aliquem
 vitare debet, vel pro excommunicato habere,
 nisi denuntiatus sit & declaratus. Et hoc intel-
 lige quantum ad publicam vitationem. Aliāsi
 si tibi cōstat aliquē incidisse in canonem laze
 sententiæ: debes eum vitare, non expectando
 aliquā denuntiationem. p̄ iura superius dicta.
 Eo tamē modo quo dictū est supra (idem ali-
 cendū est si fama publica est: vel audio à fide-
 dignis aliquem excommunicatum) secundūm
 Ray. tenor enim vitare. Et vt melius ita recol-
 ligas, ponuntur quinque regulæ de hoc.

Quartum prima talis est: Excommunicati-

topz

to participās in crimine, iurrit eādē sententiā
 excōicationis: vt de sent. excō. c. si cōcubina.
 & c. nup. Quod intellige sic, si dat consiliū, au-
 xiliū, vel fauorem, sine quib⁹ ille non fecisset.

Secunda regula: Participans excommuni-
 cato non in crimine, in contemptū tamē cla-
 uium, incurrit mortale peccatum.

Tertia regula: Participans excommunicato
 in diuinis, scilicet admittendo eum ad diuina,
 vel ecclesiastica sacramēta, vel ad sepulturam
 peccat mortaliter. Et licet prima vice non sit
 irregularis: vt de sent. excō. is qui. lib. 6. tamē
 ingressus ecclesiæ est ei interdictus. Vnde in-
 gressus se secundo ad diuina: sit irregularis. de
 sen. excō. is qui. lib. 6. Et si sic decedit: non
 debet in cōmeterio sepeliri, vt dicit ibidem.
 Imō in vltimo casu sepeliens excommunica-
 tum in casu non concessio excommunicatus
 est: vt de sepulturis. eos qui. in Clementi.

Quarta regula: Participans excommunica-
 to in contemptum superiorum peccat morta-
 liter. 11. qua. st. 3. nemo.

Quinta regula. Participans excommunica-
 to, bibendo, comedendo, loquendo semel tā-
 tū, vel ex casu, necessario: nō tamen in contē-
 ptū, peccat venialiter. sed pater: quia veniale
 fit mortale dū placet & sic quētiā delicti fa-
 cit contemptum: vt dicit Augus. de fide Chri-

stiana. Tūc em̄ dicit quis ex cōtemptu facere
qū volūtas eius ordinatur ad obuiandū legi.

Sciendum tamē circa præmissa quòd in o-
mnibus caūbus præterquā in primo, talis par-
ticipāns potest absolui à proprio sac̄erdote. Sed
in primo casu qū communicat in crimine, nō
potest absolui ab alio, nisi ab illo, qui excom-
municauit principalem. Tamen si ille cōmu-
nicans cōmodē nō potest accedere illū excō-
municatorem potest absolui à proprio sacer-
dote: vt dicitur. c. nuper. de sent. excom. In ar-
ticulo tamē mortis potest ab omni excōmu-
nicatione maiori per simplicem sacerdotē ab-
solui: seruata tamē forma, de qua habes sup̄
circa sacramentum pœnitentiæ.

Præterea sciendū q̄ quinq; personę excusa-
tur à peccato participatiōis cū excōicato. Pri-
mò si q̄s causa vitilitatis participat, vt si loqui-
de his quæ sunt de salute excōicati, vel ad sa-
lutē propriā, si aliū nō habet vt loquat̄ p̄ de-
bitis, ad quæ tenet sibi excōmunicatus. Secū-
dò excusat̄ vxor participāns viro excōmunicato,
vel e cōuerso: tamē quātū ad redditiōē de-
biti nō excusatur: quia nō tenet viro excōica-
to reddere debitū: ille tamē excōmunicatus
tenetur vxori petenti reddere. II. q. 3. quoniam
multos in gl. super ver. vxores. & c. si.

Tertiò excusantur serui, ancillæ, filij, rustici
seruientes

ci seruientes, & omnes familiares, qui nō dede-
rūt causam domino, p̄pter quā excōmunicat̄.
Et intellige de seruis, qui ante excōmunicatio-
nē domini seruire cœperūt, & de filijs nō emā-
cipatis, id est nō diuisis à patre, qui sunt adhuc
in paterna potestate. Rusticos intellige, & colo-
nos agrorū suorū dominorū, & alios, qui tamē
in his laboribus, ad quos de iure tenentur, pos-
sunt participare de mino. Patres tamē nō excu-
sant participātes cū filijs excōmunicatis: nec
domini cum seruis, secundū Ray. qui tenet̄
suos minores corrigere. Tamen dicit Hostien-
sian. quòd domini seruis mercenarijs, quos si-
ne magno incommodo vitare non possunt,
possunt cōmunicare: similiter socij habentes
aliquid in comuni. Quartò, excusantur illi q̄
ignoranter communicant excōmunicatis.

Quintò, excusantur illi qui in necessitate
eis communicant: vt si quis communicans iret
per terram excommunicatorum, & non habe-
ret alibi emere victualia, potest in tali neces-
sitate ab excommunicatis emere, & cum illis
etiam comedere.

Vltimò sciendū q̄ sæpe episcopi vel eorū of-
ficiales cōmittunt plebanis absolui aliquos
excōmunicatos: ideo de modo & forma ab-
soluendi taliū est videndū. Vbi est notandū q̄
in absolute à maiori excōicatione, qua-

tuor sunt seruanda. Primū, vt excommunicatus prius iuret stare mandatis ecclesie: licet hoc non sit de substantia absolutionis. Secundū, si quis pro manifesta offensa excommunicatur, nō absoluitur nisi prius satisfaciatur: si autem est occulta, sufficit iuratoria cautio.

Tertiū est, vt absoluat per eū, qui tulit sententiā cū psalmis & orationibus circa hoc cōsuetis: primō premitte dō, De^o miserere ei nōstris usq; ad finē. vel secūdū aliquos, Miserere me De^o. deinde Kyrie eleison. Pater noster. Saluū fac seruu tuū dñe sperāte in te. Mitte cū xiliū de sancto: & de Sio tuere eū. Esto ei tuis fortunidinis, à facte inimici. Dñe exaudi orationē meā. Oratio. Præsta quæsum^o oīpotes De^o huic famulo tuo dignū penitentiæ fructū, vt ecclesie tuæ, a cuius veritate deuiarar peccādo admissorū reddat innocē^o veni cōsequendo. p̄ Christū dominū nostrū. Tunc sequitur forma absolutionis: De omnipotēte Dei gratia & misericordia confisus auctoritate dñi nostri Iesu Christi, & beatorū apostolorū Petri & Pauli, necnō auctoritate ordinari mihi in hac parte concessi, à sententiā excommunicationis, qua incidisti propter infectiōnē manū in clericū ordinatū, ego te absoluo, restituo te in sinum matris ecclesie, & participationi sacramentorum, & communioni delin-

delitum. In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Amē. Et idē modus seruandus est circa mortuū excommunicatū absoluedū: nūā addēdo versiculos & psalmos, q̄ sūt circa cōmēdationem mortuorū, addendo collectā. Incitōa dñe aurē tuā. cū illa, Da quesum^o Dñe animæ famuli tui refrigerij sedē, quiescis beatitudine, veri luminis claritatē: per Christum dominū nostrum.

Quartum est, vt præcipiat illi sic absoluto, si erat absolutus à sententiā canonis, vt nunquā contra illum canorem excedat: scilicet, vt non percutiat clericum aliquem, vel consimile.

De suspensionis sententiā.

Circa suspensionis sententiā est sciendum quod suspensio est prohibitio, qua quis adstringitur abstinere ab aliquo certo actu legitimo. & est multiplex. Nam tot sunt singulares suspensiones, quot sunt actus legitimi. vñ pot quis suspēdi a beneficio, & officio, & iurisdictione, ab ingressu ecclesie, &c. Pro quo sciēdū q̄ Ioan. And. in cle. cupientes. de pœnis. in gl. magna enumerat viginti quinque suspensionis species. Est autē suspensio à cōmunionē fratru simplex. 18. di. si quis autē. A ha determinata per duos menses. ea. di. c. fi. Est autē suspensio à cōmunionē Eucharistie, donec pœniteat. de elec. Offus. de his quæ fiunt à maiori par. capi. cap. 1. in fin. Item ad oblationes altaris. 17.

q. 4. miror. Itē à perceptione sacramentorū. n. q. 1. sicut Apostoli. & c. seq. de cleri. excō. mi. c. fi. Itē à cōsecratiōe episcoporū simpliciter. de trāslatio. c. 2. & determinatē ad annū. de elect. prouida. lib. 6. Item à collatiōe ordinū omniū & simpliciter. de tēpo. ordina. c. vel nō est. & c. dilectus. & cum determinatiōe anni. eo. tit. cor. qui. lib. 6. & ad triennū. de simonia. c. penul. Quandoque certorū ordinū tantū. de tēp. ordi. c. literas. Quandoq; clericalis tō sui ē tantū. eo. titu. nullus. lib. 6. Quādoq; certi ordinis tantū simpliciter. eo. tit. literas. vel ad tēpus. eo. tit. c. vel nō est. de simonia. c. penulti. Quādoq; a pontificalibus tantum. de transla. ca. 2. Quandoque ab officio sacerdotali. de offic. delega. sanē. 2. & cor. it. c. 2. lib. 6. Quādoq; non à toto sacerdotali officio, sed solūm à celebratione missarum. Quandoq; tantum per duos menses. de cler. percul. præterea. Quandoque per annū. 15. dis. nullus. de cōse. dis. 2. relatū. Quādoq; per duos annos. de cleri. percul. præsentium. Item est suspensio ab ingressu ecclesie quandoque simpliciter. 1. 6. quæstio. 6. nullus. & c. si quis deinceps. de pœn. & remis. omnes. de offi. delega. c. 2. lib. 6. Quandoq; determinatē ad mensem. de senten. excō. sacro. Quandoq; quousque satisfecerit. de censu. exigit. libro 4. Quandoq; suspenditur quis ab ingressu eccle-

fia & diuuis per mensem. de sen. excō. mu. c. j. lib. 6. Et quid importet suspensio ab ingressu ecclesie, habetur de sen. excō. mu. is. cui. lib. 6. Itē est suspensio ab officio quādoq; simpliciter. de vsur. quia in omnibus. in fi. clemen. de reb. eccle. nō alie. c. j. Quādoq; p. annū. de officio deleg. c. vlti. paragrafo. vt autē. li. 6. de re iudi. cum æterni. eodē lib. Quādoq; p. triennū. de clan. desponsa. c. fin. in cle. ad fi. Itē est suspensio à voce capituli. donec quis ordinetur. suprā ea. constitu. de a. tate & quali. ordi. vt hi qui. 2. respō. Item à beneficio simpliciter. de elec. nihil est. Et determinatē. puta ad sex menses & annū. in clemē. de vita & honesta. cle. c. 2. ad triennū. de rebus eccle. non alienan. ca. 2. lib. 6. de elect. cum in cūctis. eo. tit. c. 1. & cap. cupiētes. paragrafo cæterū. lib. 6. Ad tēpus incertū sci licet quādiu tacuerit. de electio. generali. li. 6. determinatē etiā quo ad partē distributionū: vt in prædicta decre. vt hi. qui. 2. respon. Suspēditur etiā quis à beneficio obtinēdo per sex menses. & per annum: vt in prædicta decret. 2. de vita & ho. cleri. quandoque per annum & biennū. de statu monacho. ne in agro. paragrafo. si quis. Suspēditur etiā quis à beneficio obtinendo per septem menses & per annum: vt in prædicta decreta. 2. Item est suspensio ab officio & beneficio simpliciter. de testa. tam

teris. in fine. de secundis nuptijs. cap. 1. de priuilegijs. c. tuarū. Quādoq; determinatē ad tēpus satisfactionis vel restitutionis. de elect. q. fen. tētia. de cēsi. exigit. lib. 6. Et quādoq; hęc satisfētio dicitur ab ordīe & dignitate. de schismat. 1. 1. si. Et quādoq; sumit alternatiuē. vt puta aut ab officio suspēditur. aut à beneficio. de vita & hone. cle. à crapula. Itē suspendit quis ab administratione simpliciter. vt de solu. c. 2. & cū determinatione triēnij. de rebus eccle. nō alie. c. 2. Interdū suspēditur ab officio administrationis. & à beneficio vsq; ad satisfactionē. in cle. de deci. c. 1. Itē suspendit quis à priuilegiō clericali quādoq; in psona. quādoq; in rebus. de vit. & ho. cle. c. vlti. & in cle. eo. ti. c. 1. Itē suspēditur quis à collatiōe beneficiorū simpliciter. de præb. c. graue. ne sedē vacan. c. vnico. li. 6. Etiā cū determinationē anni vel biēnij. in cle. de sta. mo. ne in agro. paragrapho. si qs. Itē suspēditur quis à cōfirmatiōe episcoporū simpliciter. de translatio. ca. 2. quādoque per annum. de electio. prouida. lib. 6. & quādoque à cōfirmatione inferiorum. de electio. nihil est. Item suspenditur prælatus regularis à perceptione professionis. de regu. iur. non solum in fine. lib. 6. Item suspenditur officium legati minoris præsentē legato maiore. de lacere de officio legati volentes. Item suspenditur

status

status canonicorum Alemania. de electio. in demnitatibus. paragrapho pe. lib. 6. & in cle. de statu reg. attēdentes. paragrapho. illos quos que. Itē suspēditur quis ab officio aduocationis & notariæ. de hæret. si aduersus. Itē à collatione magisterij. in cle. de magist. cū sit. Itē ab officio prædicandi. vt in cle. cupientes. de pœ.

Vt autē facilius ista materia capiatur. notandæ sunt regulæ subscriptæ. Prima regula: Suspensus ab officio & iurisdictione. siue ab homine. siue à canone. nec excommunicat. nec beneficia confert. de concess. præb. quia diuersitatem. Ex quo enim talis ca. et iurisdictione. excommunicare non potest. de excei. præla. tanta. Secunda regula: Suspensus ab ingressu ecclesiæ tantū. talis excommunicat & absoluit. Ratio. quia adhuc retinet iurisdictionē vt in. c. sacro. de fen. excom. & ca. ex iniuncto. & c. ab excommunicato. de rescrip. vbi ad talē suspensum. qui incidit in suspēsiōe ab ingressu ecclesiæ. quia excommunicat: cōtra nullam causam. c. sacro. fieret remissio p. absolutione. Tertia regula: Suspensus à beneficio potest bene eligere. vt in. c. cū in cūctis. de ele. Quarta regula: Suspensus ab officio. si talis est suspensus quo ad se & quo ad alios: nec eligit. nec eligitur. vt in. c. cū elect. de cōsue. de elec. cū vin. Et hoc est verū quādo eligit ratione priuati officij. Si

autem

auté eligit ratione publici officij: potest eligere dummodo sit occultus: facit de reg. iur. approbandum. Quinta regula: Suspensius quo ad se tantum, vt ille, qui est iustus propter participationem excommunicati: talis eligit, sed non eligitur. de cle. excom. nisi si celebret.

Sexta regula: Suspensius ab ingressu ecclesie, in ea celebras irregularis est. de sen. excom. i. cui. lib. 5. Septima regula: suspensus ab officio, tã à celebratiõe missæ, quã à collatiõe sacramentorũ, & à quolibet actu sacerdotali, puta à baptizando solènter, intelligit suspensius: & contra faciès, fit irregularis. Octaua regula: Sacerdos suspensius à sacerdotalib⁹ officijs ministrans in inferiori ordine, nõ est irregularis. Quãdo verò est suspensus à collatiõe sacramentorũ: conferes aliquod sacramentũ solènter, fit irregularis. Nona regula: Licet suspensus nõ pdit iura spiritualia nec possessione beneficij: tamè fructus beneficij sui pdit, secũdũ Inn. de appel. p. a. stor. is. Et hoc si est suspensus ab officio, & ex graui cã: puta ppter scãdãlũ populi vel infamiam solã, secũdũ Hosti. de quo plenè per Ioã. An. c. cupientes. de pœnis. in gl. mag. ad i.

Decima regula: Suspensus à canone propter participationem excoicati, potest eligere, & alia facere, quæ sunt iurisdictionis. Sed si ab homine vel à iure, vel alias ex alia causa:

tunc

DE FORMA EXCOMMV. 381
tunc non potest, secũdũ Ioan. And. in glo. magna. vbi supra.

De forma excommunicationis.

Restat nunc videre de quarto, scilicet de forma ferendæ excommunicationis.

Pro quo sciendũ quòd ad ferendam sententiam excommunicationis nõ debet festinare iudex, sed maturè pcedere: nec pro quolibet delicto debet tam ferrè, iuxta illud poeticum: Si quoties peccant homines sua fulmina miratur. Iupiter, exiguò tempore inimis erit.

Debet igitur præmitti triplex monitio: vel vna p tribus, aliàs iniusta est excommunicatio & iudex est suspensus p in se: qui si ingerat se in officio suo, scilicet in diuinis agès sicut prius: irregularis efficitur, & per solũ papã est absolvendus. Et idè est de sententia suspensionis & interdicti. de sent. excom. cum medicinalis. lib. 6. Hæc tamè pœna non tangit episcopos, cùm de eis non loquatur expressè.

Præterea est sciendũ q sententia excoicatiois ferèda est ex trib⁹ causis. Prima est contumacia, qñ quis fuerit admonit⁹ vel citat⁹ p iudicè trib⁹ vicibus siue edictis, vel p vno tribus: & ipse fuit inobediens vel contumax.

Secunda causa, quãdo pro aliquo certo dãno, vel offensa aliquis vult satisfacere: tunc enim potest licitè excommunicari. Et ratio est secũdũ

secundū Tho. in. 4. Senten. distin. 18. quia talis peccat in proximum, cui facit iniuriā: & ideo merito est excommunicandus. Tertia causa, quādo persona ignoratur, sic excommunicatur in generali: vt quicūque furtum fecerit, restituat: vel qui scit: & nō reuelat. de senten. excommuni. a nobis. Nemo autem debet excommunicari p peccato alterius. 24. questio. 3. si ab his, licet bene potest interdici.

Sunt autem quinque casus in quibus sententia excommunicationis nulla est ipso iure. Primus est, si ille, qui tulit eam non habuerit potestatem ferendi sententiam: vt quia non erat eius iudex: vel quia erat excommunicatus.

Secūdus, quia est lata post appellationē legitimā: in quo casu etiā (vt notat Archid. 11. q. 3. cura.) dicendū quod licet sit ordinario credendū de nuntiātū aliquē excommunicatū: tamen si scit p certo denūtiatū ante excommunicationē appellasse: securē illi pōt communicare: vt de appell. ad nostrā. secundūm Gos. qui ita notauit in predicto. c. dilectus. Istud vltimū dictū intellige vt notatur de senten. excommu. solet. lib. 6. paragrapho vlti. Cōcordat ad hoc gl. antiqua Ber. de appella. pastoralis. dicens quod si quis excommunicatus est post appellationē probabile, licet excommunicatus sit non tamen est pro excommunicato habendus, quin liceat ei cōmunicari.

re in omnibus sacramentis. Hoc idem sentit glo. si. in. c. dilectus. ibidem dicens, quod licet pro sententia sit presumendum indubio: magis tamen standum est appellationi quā denuntiationi excommunicationis.

Tertius casus est, quādo sententia cōtinet intolerabilem errorē: vt de sentē. excō. p. tuas. vt si excommunicat quis ideo quia non furat: vel quia nō ducit episcopo aliquam meretricem, & sic de alijs: prout exemplificat glo. ibidem.

Quartus casus, quando aliquis excommunicat maiori excommunicatione illos, qui excommunicato participant nō in crimine, sed in locutione. Nā talis sententia nō tenet nisi pmissa trina monitiōe, vel vna pro tribus: & cū hoc nisi nominatim exprimatur participātes. de senten. excommu. statuimus. & c. cōstitutio nem. & c. statutum. lib. 6.

Quintus casus, quando praelatus interdicit suis subditis ne exponant suis superioribus ac inquisitoribus statum ecclesiarum suarum sub pœna excommunicationis: nam talis excommunicationis nulla est: vt de offi. ord. quia pleriq. lib. 6.

Vltimō sciendum quod secundūm Emeritum in Summa sua, regulariter episcopus & quilibet inferior parochialis presbyter potest absolvere a sententia excommunicationis etiam maioris lata a iure, vbi sibi superior absolu-

tionē nō referuat. Nec obstat dictū Ioā. And.
 in. c. si episcopus. de pœni. & re. lib. 6. vbi ipse di-
 cit q̄ absoluerē ex cōmunicatos à maiori ex cō-
 municatione, nō cōpetit simplici sacerdoti sed
 episcopo: vt de sen. excō. nuper. Sed tu dic au-
 dacter q̄ verū est, q̄ nō cōpetit hoc simplici sa-
 cerdoti simpliciter, q̄ etiā vbi prohibet speciali-
 ter: secus aut vbi nō prohibet. Sic etiā dicimus
 de episcopo, q̄ nō cōpetit sibi absoluerē à sen-
 tētia ex cōmunicatiōis maioris: vbi scilicet pa-
 pa specialiter reseruauit: in cæteris nō prohibe-
 tur. Similiter dicit de episcopo & simplici sa-
 cerdotē. Istud tñ idigeret meliori declaratiōe
 p̄ papā p̄pter simplices. Scias etiā q̄ absens
 pōt absolui ab ex cōmunicatione p̄ pcuratorē
 secū dū Guliel. Nazonē: tñ solēnis re cōciliatio
 in introductiōe intelligit dictū Inn. q̄ prolixē
 in hoc scripsit. de senten. excō. cūm desideras.

30. De ecclesiastico interdīcto, qualiter sit
 obseruandum.

FInem opusculo imponere cupientes, de
 ecclesiastico interdīcto aliqua subiiciam.
 Circa quod sciendū quod interdīctū sen-
 dūm Inno. nō est nisi prohibitio hominū ha-
 bitantiū in loco a sacramentis ibi accipiēdis,
 & à sepultura: & ne clerici celebrēt diuina, vel
 ministrent sacramenta. Et est duplex: quod
 dam

dam generale: quoddā speciale, siue particula-
 re. Generaliter interdicit regnū, siue p̄uincia,
 siue etiā ciuitas. vel castrū. Particulare verò in-
 terdictū est, q̄n de multis ecclesijs, vna duæ vel
 tres interdiciunt: vt habet de verb. sig. cūm in
 partib⁹. Sic etiā speciale dicit, q̄n omnes eccle-
 siæ ciuitatis vel prouinciæ interdiciunt: vt sit p̄
 executores gratiarū. vñ generale dicit quantū
 ad illum locū, vbi nullus excipit. Vnde secun-
 dūm do. Aluarū, licet p̄sona interdicit, vt scilz
 quādiu in tali loco morat, vel ad quēcūq; p̄-
 uenerit, quādiu ibi fuerit, seruet interdīctū: in
 hoc licet p̄pter personā speciale cēseat inter-
 dictū: tñ quo ad obseruationē generaliter in-
 telligit interdīctū prolatū: vñ omnia quæ ser-
 uant tē ore interdīcti generalis, etiā tunc ob-
 seruabunt. Speciale autē est, in quo aliquæ ec-
 clesiæ excipiunt: & vbi solū terra eorum, quæ
 interdicit, specificat. Potest tñ poni interdīctū
 ex rationabili causā propter culpam domini
 loci alicuius, siue capituli, siue communitatis:
 non tñ potest poni per ordinariū vel per dele-
 gatū pro pecuniario debito, vel cuiusuis pecu-
 niæ quātitate, nisi de autoritate sedis aposto-
 licæ speciali & expressa per extrauagā. Bonif.
 8. quæ incipit, prouidē auēden. Et hoc intelli-
 ge de interdīcto generali: quia speciale bene
 potest poni p̄pter debitū pecuniariū: vt quia

plebanus nō soluit aliquā collectam sedi apostolica vel epō, pōt interdici tātū illa ecclesia illius plebani, nō autē alia in illa ciuitate. Ita notauit Io. Andr. in nouella. de sent. excō. lib. 6. Et differt interdictū ab excōicatiōe vel suspēsiōe: quia excōicatur vel suspēdit persona: sed interdicti locus, vel regnum, vel puincia, castrum, ecclesia, villa, ciuitas, cōmunitas, clerus, vel populus. Potest etiā hoc interdictū poni per episcopū. De casu episcopi potest capitulum interdicere, uidelicet quā pcedit ex merito officio: aliās autē sine casu capitulum potest interdicere super notorijs delictis. Hoc idem potest facere electus confirmatus licet nondum consecratus: quia hoc est iurisdictionis, & iuris ordinis. Vacante uero sede potest hoc etiā facere capitulum. De omnibus istis sunt iura: que omni to causabreuitatis. Forma autem interdicti est haec: Nos propter talem causam, scilicet occisionis sacerdotis in ciuitate factae ipsam ciuitatem supponimus interdicto ecclesiastico.

His praemissis ponunt aliquae regule de obseruatione interdicti. Prima regula est: Interdicto clero specialiter, non propter hoc populus intelligit interdictus: nec econuerso. Unde in tali caso laici possunt audire diuina: ut dicitur sent. excō. si sententia. lib. 6. Cum uero alicuius ciuitatis vel terrae populus est interdictus, si-

gulari

gulares personae intelligunt esse interdictae.

II. regula: Licet generale interdictum clero teneatur obseruare: tamen eorum personae non sunt interdictae: & ideo alibi existentes possunt celebrare.

III. regula: Interdicta terra propter delictum domini, subditi ipsius alibi possunt audire diuina, nisi culpabiles existant: vel nisi ipsi fuerint interdicti propter dominum in eis puniendum. de sentent. excom. si ciuitas. lib. 6.

III. regula: Ciuitate vel castro interdicto, vel villa: suburbia illorum & continentia aedificia intelligunt interdicta: ut dicitur si ciuitas. Suburbia autem secundum Ioan. de Deo intelliguntur loca extra ciuitatem: ut ipsa aedificia, quae sunt extra ultimam portam ciuitatis: siue sit porta clausa, siue aperta: quod alio nomine dicimus ingressum vel introitum ciuitatis principale vel finale: de quibus aedificijs vocantur omnes homines ad cautionem ciuitatis: & soluitur communes pensiones, census vel tributa, vel quascumque exactiones cum ciuibus ciuitatis.

V. regu. Interdicta ecclesia, nec in ipsa, nec in eius capella potest celebrari, nec in eius coemeterio contiguo poterit sepeliri: ut dicitur in dicto cap. si ciuitas. lib. 6.

VI. regula. Interdicta ciuitate pro peccato ciuium, quauis ciues non sunt, proprijs nec ministris expressitamen quocumque uolunt interdicti

sunt: nec debent admitti ad diuina: quia inter-
 dictus in vna ecclesia, interdictus est in alia. 4.
 q. 5. quisquis. Si autem propter peccatū princi-
 pum: tūc populus nō est interdictus nisi in ea-
 dem ciuitate, secundū Ioā. de Deo. Similiter
 etiā in tertia regula superius dictū est. vii. re-
 gula: Tempore interdicti generalis, puta cum
 locus est interdictus: vt ciuitas, castrū, villa sin-
 gulis diebus in monasterijs & alijs ecclesijs
 possunt celebrari missę submissa voce, ianuis
 clausis, excōicatis & interdictis exclusis, cam-
 panis etiā nō pulsaris. Tempore etiā prædicto
 canonici debent conuenire ad ecclesiā: aliās
 amittunt distributiones quotidianas, quæ in-
 teressentibus tantūm danā, si nō esset interdi-
 ctum. Possunt etiā tunc solū in festiuitatib⁹
 Natalis, Resurrectionis Domini, Pētecostes,
 assumptionis beatę virginis, pulsatis cāpanis;
 ianuis apertis, alta voce diuina cātari, excōi-
 catis exclusis, sed interdictis admissis: ita tñ q̄
 illi ppter quos larū est interdictū, altare non
 appropinquent. Quod si intelligit, secundum
 Nouellatorē in. c. alma. de sent. excō. lib. 6. q̄
 reliqui nō culpabiles possunt orare ad altare,
 & oblationē super altare offerre, & similia fa-
 cere. Hodie etiā per extrauagantem Martini
 papę qu. nri moderni extendit ista indulgen-
 tia ad festa corporis Christi: ita quod tempo-
 re int er-

re interdicti generalis licet etiam celebrare,
 etiam alta voce, & pulsatis campanis vsq; ad
 octauas: nullum tamen premissorum potest
 fieri quādo ecclesia specialiter est interdicta.

VIII. regula: Tēpore generalis interdicti
 in solenni atib⁹ quatuor, scilicet Natalis, Pa-
 schę, Pētecostes, & assumptiōis Marię, licitū
 est cātare vesp̄as primas & secundas, sed non
 cōpletoriū: aliās incurreret irregularitatē per
 errorē opinionis sulcitur, eō q̄ doctores in hoc
 discordāt: ex quo nō in contemptū clauū facit
 esse dispētabile p̄ legatū, vt ī Clemētina dicit,
 de cleri. ex com. ministran. cleri. Hęc Ioā. An.
 in Nouel. in. c. alma. de sent. excō. lib. 6. Sab-
 batho verò magno scilicet resurrectionis Dñi,
 nō possunt ī casu vesp̄e primę cātari. Ratio:
 quia termināt cū cōplectā missę: & ita quodā
 modo sunt pars missę. Sed in festo corporis
 Christi tam primę quā secundę vesp̄e cū
 omnibus horis, missis, & cōpletorio vsq; ad
 octauā inclusiue possunt celebrari: præter tñ
 completoriū ipso die octauę, quod videt̄ ad
 diē sequentem pertinere. Nullū tñ prædicto-
 rum potest fieri tempore specialis interdicti.

IX. regu. In festiuitatibus quatuor prædi-
 ctis non possunt sani percipere corpus Chri-
 sti, nec etiam homines mortui sepeliri, secun-
 dū Ioan. Andr. in Nouella, in dicto. c. alma.

Et notantur hæc de sepul. eos qui. in clemen. in gl. quæ hoc dicit. Et idē Host. in cap. cū & plantare. de priuilegijs. super ver. defunctorū. quāuis Io. Cal. tenet cōtrariū, cuius dictū nō præualet tanquā singularē. Decima regula: Tēpore generalis interdicti p̄nt ista sacramēta cōferri: bap̄tismus paruulorum & aduulorum, p̄nitentia tam sanis, quā in firmis, viaticū seu corp̄ Christi p̄ in firmis tantū: cōfirmatio in frōte, & cōsecratio chris̄matis feria quinta magna per ep̄iscopum: vt not. in glōf. magna super verbo, sacramentis. in. d. c. alma.

XI. regu. Licet quidā antiqui, vt Petrus de Samp̄ana & alij opinabant tēpore generalis interdicti: ī ecclesijs modo supra dicto nō posse celebrari diuina, nisi à prop̄ijs clericis ecclesiarum scilicet vt non nisi in ecclesijs parochialibus plebani cū vicarijs deberent celebrare diuina submissa voce, & ianuis clausis. & quōd clerici extranei non possunt ibi celebrare, nec eis interesse: tamen secundū Ioā. Andr. in Nouella cap. alma. possunt extranei clerici hæc omnia facere: quia nimis durum est quōd beneficiatus vnus ecclesiæ in alia tunc celebrare non possit: & in his secundū ipsūm nimis emungit vel elicit sanguinem. In d̄ secundū Ioannem Caldarinum, quod plusest, possunt clerici diuersarum ecclesia-

rum

rum secundū consueudinē, quā habēt, cōuenire in festiuitatibus, vel dieb̄ certis anniuersario tēpore interdicti seruata forma decreta. alma. sci. licet vt submissa voce celebrēt, & sine pulsū & ianuis clausis. Hæc Ioan. Cald. in tractatu de interdicto. q. lxxxv. XII. regu. Quādo ecclesia specialiter est interdicta: tūc in eadē in his dieb̄ scilicet quatuor festiuitatibus & alijs durāte interdicto nō poterit celebrari etiā bassa voce, & ianuis clausis, sed extra eā in loco alio etiam possit alta voce celebrari sub tentorio vel in alia ecclesia, si est ibi non interdicta, secundū Ioan. Andr. in Nouella. d. c. alma. XIII. regu. Interdicto populo, vel vniuersitate, & nō loco, nec ecclesia: poterunt clerici ianuis apertis & pulsatis cāpanis singulis dieb̄ alta voce celebrare, interdictis tamē & excoīcatis expulsis, cū hoc nō sit p̄hibitū. sed interdicto loco nō potest ibi celebrari, nisi nō supra expressio. ergo illa que ibi dicta sunt intelligēda sunt de locali interdicto, quā locutus est ḡnāliter interdicto. XIII. regu. Existēs culpabilis, vt puta cōsiliari⁹ vel p̄curator vel capitane⁹, cui⁹ cōsilio vel auxilio laicū est interdictum, licet ab eo cautio recipiat de satisfactione, & ei p̄nitentia iniungat: nō t̄n̄ propter hoc relaxabitur interdictū, nisi principalis satisfecerit: quo satisfaciente tolletur interdictū

B 4 per gloss.

per glo. d. c. alma. super verbo, relaxatio.

XV. regu. Et si in periculo mortis aliquis interdicitur accipiat pœnitentiã tempore interdicti, & iuret stare mandatis ecclesiæ: non tamen admittitur ad ecclesiasticã sepulturam: cum hoc sit cõtrarium iuri. de pœni. & remis. quod in te. secundum Ioan. de Deo.

XVI. regu. Tẽpore interdicti nõ debet au. dire cõfessionẽ illi, quorũ culpa vel dolo latũ est interdictũ, vel q̄ p̄buerũt cõsiliũ, auxiliũ, vel fauorẽ: nisi prius satisfecerint, vel de satisfaciendo dederint idoneã cautionẽ: vel si hoc nõ possunt, saltẽ iurabũt q̄ cũ poterũt satisfaciẽt: & ad satisfaciõnẽ faciẽdã p̄ter illos qui tenentur dabũt cõsiliũ, auxiliũ, vel fauorem, & laborabunt pro posse: non tamen est relaxatio interdicti: vt. d. c. alma.

XVII. regu. Tẽpore interdicti nõ debet decedẽtes tã clerici quã laici extrema vndicne iniungi. de pœnit. & remis. quod in te.

XVIII. regul. Tpe interdicti possunt matrimonia per interdictos cõtrahi, tamen sine solennitate: quia etiã ab excommunicat. contracta tenent: vt de eo qui duxit in matrimonium: significasti. Ita notat Io. And. in. d. c. alma. in glo. super verbo, sacramenta. Ioãnes tamẽ de Lignano dicit q̄ in festo assumptionis Marię potest matrimoniũ solẽniter benedicere.

XIX. regula. Licet secũdũ quosdã tpe interdicti poterit vna cãpana pulsari p̄ cõuocãdis canonicis ad horas canonicas, vt dicit dominus Aluarus: melius tamẽ & securius est, si nõ pulsetur: ne populus relaxationẽ credẽs interdicti, cõueniat ad diuina: vt dicit Ioan. Cald.

Vicesima regula: Tẽpore interdicti potest campana pulsari pro dicẽda oratione pro pace, scilicet, aue Maria: siue de mane; siue de sero, secundũ Ioan. Cald.

XXI. regu. Tempore interdicti clerici possunt ad vltiores ordines promoueri: sed nõ specialiter interdicti. Laici verò interdicti non possunt promoueri.

XXII. regula: Tẽpore interdicti licet laici sepeliri non possunt in cœmeterio, etiam qui non dederunt causam interdicto: possunt tamen clerici sepeliri, sed sine pulsu campanarũ & sine omni solennitate. de pœnitẽ. & remis. quod in te. Potest tamen submissa voce pro clericis decedẽtibus dici Requiem, & vigiliã, & orari ianuis clausis, prout notauit Bartholomæus de Pis. in Sũma sua de interdicto paragrafo. 3. Idẽ dicẽdũ est de laicis, qui nõ dederũt causam interdicto: vel si dederũt, insufficienter emẽdauerũt, & pœnituerunt. Nã p̄ ta lib̄ p̄t orari secretò, & eorũ mortuaria sunt recipiẽda, licet nõ sepeliantur in cœmeterio: quia

quia tales sunt in statu saluadorū, secundū dominū Aluarū. Dicit tamē Io. And. in cle. r. de sepul. q. hoc intelligendum est de mortuarijs, quæ ipse moriens reliquit loco interdicto, vel etiā de illis, quæ postea data sunt, cū fuerint sepulti in cœmeterio post relaxatū interdictū. De funeralib⁹ verò quæ dan^t cū funere sepulto defuncto tēpore interdicti, nō putat clerici, licitè recipere posse: quia vidēt participare delicto. Itē dicit Stephan⁹. Et addit Io. An. in Nouella, in si. gl. mag. q. si recipiūt, nō tenentur soluere quartā: vt in cle. dudum. de sepul. ibidem. Pro quo allegat Oldradū inducēt legem. ff. pro socio. cū dudū. vbi socius omnium bonorum uon cogitur conferre ea, quæ ex causis prohibitis acquisiuit.

XXIII. reg. Sepulti extra cœmeterium, in quibus apparuerunt signa cōtritionis tempore interdicti: relaxato interdicto sepeliuntur in cœmeterijs. Si autem fuerint sepulti in cœmeterio: nō sunt relaxato interdicto exhumandi, secundū dominum Aluarum.

XXIII. regula: Quando terra aliqua singulariter est interdicta in pœnam, & si ex eis multi non deliquerint, vel forsitan vniuersitas vel magna pars: vel fortè deliquit dominus, & in hoc tunc puniuntur parochiani: non possunt in aliena ecclesia etiā nō interdicta alibi eligere

eligere sepulturam: nisi fortè etiā ex priuilegio: vt de priuile. vt priuilegia. Si verò est interdicta propter delictū clericorum tantum, vel propter hoc quòd violata fuerit: tūc parochiani possunt in alia non interdicta eligere sepulturam, & audire diuina. Hæc Inno.

XXV. regu. Si alicui psonæ cōcessum est, vt tempore interdicti possit celebrare, aut audire diuina voce submissa: tūc ei⁹ familiares ad audiendū cū illo celebradū sibi admittunt in absentia. tūc dñi tales familiares hoc facere nō possunt, secundū Ioā. And. in Nouella. de priuileg. licet. lib. 6. Nō sic autē de familiarib⁹ alicui⁹ collegij: quia nisi priuilegiati fuerint: nō admittunt. Tali em cōcessiōe gaudere nō pōt, q. dedit causam interdicto: vel cui⁹ cōsilio culpa fraude, dolo larum est interdictū: vt de priuileg. licet li. 6. Familiares autē intellige non solūm perpetuos, sed etiā mercenarios: scdm Archi. Illi etiā, qui successerunt alijs, qui nō fuerūt tēpore dati priuilegij. sed etiā ex causa necessaria sunt assumpti, cōsentur familiares, secundū Aegidiū de Cremona: sed nō illi, qui voluntate nuda sunt assumpti.

XXVI. regu. Tēpore interdicti possunt episcopi, quocunq; terint, corā se facere celebrare diuina, sed tū submissa voce, & ostio clauso: vt de priuilegijs. lib. 6. in vltima glos. nec possunt

possunt per alios diœcesanos in eorũ diœcessi prohiberi secundũ Io. And. in nouel. ibidem.

XXVII. reg. Religiosi exẽpti in capellanis suis, quas habent in locis nõ exẽptis, tempore interdicti nõ possunt facere nec per se celebrare diuina: vt de priu. autoritate. lib. 6. Hodie autẽ religiosi violantes interdictũ positũ per sedẽ apostolicã, vel ordinarium loci, vel generalem cessationem diuinorum factã per prouinciale conciliũ sunt excõmunicati ipso facto: nõ obstantib* priuilegijs & exẽptiõibus quibuscũque: per cle. 1. de sent. excom.

XXVIII. regu. Tẽpore interdicti nõ licet secularibus extra ecclesiam auscultare seu audire diuina, quæ fiunt in ecclesia: nec licet fenestras vel foramina facere ad videndum in figura huiusmodi diuina & corpus Christi: vt colligitur de pœnis. & re. quod in re. de sent. excom. c. 1. in cle.

XXIX. regu. Clericus nõ solũ celebrãs, sed etiã agens aliquid in suo officio publicẽ tẽpore interdicti, violat interdictũ. Vnde non solũ cantãs missam vt sacerdos, sed etiã afferens calicẽ vt diacon*, violat interdictũ. Similiter celebrãdo principaliter vesperas vel matutinũ. 11. q. 3. si quis episcopus, Idẽ Gulielm* in Speculo. ti. 2. paragrapho. iuxta ppositiõis. versũ. qd si. Si quis tñ interest diuinis, etiã cantans

tans cum alijs, non tamen agens in suo officio: nõ credit Host. talem irregularitatem incurrere, vel suspensionem: nisi faceret ex contemptu. Clericus tamen in minoribus agens in suo officio, irregularis est, secundũ ipsum de priuileg. tanta. & c. fi. per Inno.

Tricesima regula: Tempore interdicti põt mēsa benedici. similiter aqua cũ tale sub silentio: non tñ sacerdos populũ debet aspergere publicẽ: si tñ aspergat, nõ est irregularis: quia aspersio nõ alicui ordini annexa: nõ obstante dicto In. & Gulielm. in Speculo: quia loquũtur secundũ antiqua tẽpora. Hodie autẽ ex quo pmittit missa sub silentio, qd maius est: ergo & benedictio aquæ, quod minus est.

XXXI. regula. Tẽpore interdicti clerici bini & bini expressa voce horas dicẽtes ambulãdo vel sedẽdo in ecclesia, vel iuxta ecclesiã, vel alibi vbi ab absentibus laicis audiunt, creduntur violare interdictũ, secundũ Io. Caldarinũ. Ex quo sequit qd tunc clericus volens dicere horas debet à se remouere familiã laicalem: potest tamen cũ alio clerico dicere horas in secreto, vbi à nemine audirentur.

XXXII. regu. Tẽpore interdicti possunt tã clerici quã laici publicẽ orare priuatas oratiões in ecclesia, nisi ipsis specialiter esset prohibitus ingressus ecclesię, secundũ Monaldum.

dū. Meli⁹ tñ faciūt clerici abstinētes ab oratione cōmuni cū laicis propter suspicionem. Illi tñ qui sunt propter culpā interdicti vel ex cōmunicati, nō possunt in ecclesia orare. imō nec ecclesiā intrare: secūdū Archi. 11. q. 2. si q^s. Si tñ excōmunicatus est ecclesia, sed nō orat: non videt Inn. quare nō possim eo præsente orare, cū mō cōmunico sibi in oratione. Ita recitat Arch. 11. q. 3. sicut. q. si ego sum in eadē domo p meo negotio, & ille pro suo: nō sibi comunico. Sed si in eodem negotio: vt puta ambo imus ad regē ad petēdū pro aliquo: tūc dicitur communicare. Dicit insuper ibidem q. possim cū excōmunicato in eadem camera comedere, sed non in eadem mensa: similiter dormire, sed non in eodem lecto.

XXXIII. regu. Licet tēpore interdicti laici pulsantes funeri, vel pro alia causa non sunt irregulares: non tamen habeant orationem: tamen ex quo violant per hoc interdictū, gra uiter sunt puniendi, secundū Inno. & Host. Clericus tamen pulsans tempore diuinorum, irregularis est. Secus si sibi nō celebrantur de facto diuina.

XXXIII. regu. Tēpore interdicti possunt prælati excōmunicare & absoluerē: cū hoc sit iurisdictionis: sed non eum solennitate, id est, sine stola, psalmis, & orationibus: nec possunt

possunt excommunicari in ecclesiam intro ducere: qā hoc est ordinis. vnde hoc faciēs est irregularis, scdm Inn. & Host. & Gul. nec etiā possunt mulieres post partum introducere in ecclesiā secūdū Ber. quod intellige cū psalmis & orationib⁹: possunt tñ introducere tñ præsentiā cōfessione nihil dicēdo, nec stola vidēdo.

XXV. regu. Tēpore interdicti specialis quando ecclesia est specialiter interdicta, pōt in ea baptizari & chrisumari: honestius tñ hoc fiet extra, propter suspicionem chrisumatis.

XXXVI. regu. Sacerdos celebrās submissa voce & ianuis clausis tēpore interdicti potest habere secum vnū scholarē ad hoc deputatū ad ministrandum sibi, secundū Innocen. de senten. excom. nuper. de quo etiā per Archi. 11. q. 3. sicut Apostoli. Caueat tñ sacerdos ne vocet aliquos literatos laicos de sua parochia ad ministrandū, hodie istū, cras illū. & c. quia hoc esset in fraudē interdicti. Vñ solū magistrū scholæ, vel cāpanatorē, qui sibi cōsuevit ministrare, pro tunc tantū habeat: & hoc siue sit cleric⁹, siue minister: & ipso recedēte pōt aliū substituere, dum tñ sit de loco non interdicto, secundū Ioannē Calde. Si tamen laicus ministrat sacerdoti, qui non fuit ante hoc sius minister: licet non sit irregularis, tamen gra uiter peccat: potest tamen sine dispensatio-
ne promo-

ne promoueri, poenitentia perfecta. Vbi tamen sunt plures sacerdotes, melius fieret, si vnus alteri ministraret exclusis clericis vel campanatoribus, si commodè fieri potest. Ista est intentio Io. Calde. in suo tract. de interdicto.

XXXVII. regu. Tèpore interdicti non potest sacerdos officium pro baptismo in sabba. tho sancto facere cum solennitate. Christus tamen in die coenae potest confici. Nec etiam fiat benedictio candelarum in Purificatione: aut etiam palmarum in dominica, secundum Io. Calda. nec consecratio ecclesiarum, altarium & calicum: nec etiam viaticorum.

XXXVIII. regu. Licet tempore interdicti potest dari viaticum, id est, corpus Christi sanis denatis ad mortem: non tamen in trantibus mare, vel pugnantibus in bello, aut obsessis in ciuitate: nec etiam praegnantibus mulieribus partui vicinis: cum secundum Ioan. Cald. & Ioannem Andr. non possint in hoc casu dici decedentes: quibus solum hoc permittitur à iure. Si tamen praegnantis mulieri imminet graue periculum vt quia per foetum in vtero fatigata laborat graui infirmitate, de qua verisimiliter timeat: potest procurari sacramento, dum tamen in fraudem hoc non fiat. Hoc videtur velle Ioannes Calda. dum dicit, nisi periculum immineat.

XXXIX. regula: Tempore interdicti potest verbum

verbum Dei omnibus indifferenter tam interdictis, quam non interdictis, quam etiam excommunicatis praedicari. de sentent. excom. respõdeo. Indulgentiae autem, quae dantur omnibus audientibus praedicationem, excommunicatis & interdictis, propter quorum culpam laicum est interdictum, non sunt dandae: cum earum capaces non sunt, donec absoluantur, secundum dominum Aluarum: & vt etiam per hoc cõpungantur. Et potest etiam dari exhortatio: sed tempore exhortationis debent exire interdicti & excommunicati culpabiles, qui non sunt capaces confessionis generalis, quae ibi fit: & etiam cum exhortatio fit, non debet cum excommunicatis orare. potest etiam pulsari campana pro hortando seu vocando populo ad sermonem. tutius tamen est dimittere pulsam, & dicere populo certam horam, puta primam vel tertiam, qua conueniant.

Quadragesima regula: Tempore interdicti potest corpus Christi portari ad infirmum per sacerdotem cum campana & lumine praecedentibus. Potest etiam dari in praesentia absentium: vt dicit Ioan. Calda. Indulgentiae tamen, quae concessae sunt sequentibus & comitantibus corpus Christi, non sunt dandae excommunicatis & interdictis culpabilibus. sed alijs omnibus, qui non dederunt causam interdicto, secundum Aluarum & Ioannem Calda. quaestio. 27.

XLII. regula: Licet tempore interdicti clerici non sepeliant aliquē proprijs manibus: tamen si permittant solū intercedere, & sepelire in cœmeterio: incurrūt pœnā cle. eos q. de sepul. licet excommunicationem ipso facto. Et si sunt exempti, etiā adhuc est suspensus ab ingressu ecclesię: vt de priui. episcoporum. li. 6.

XLII. regula: interdicto loco quandiu quis ibi morabitur, ipso recedente relaxabitur: & non est necessaria alia relaxatio: vt de vsuris. capitu. r. in gl. quandiu. lib. 6.

XLIII. regula: Interdicta terra alicuius domini: intelligit de terra, quę est sua quo ad dominiū iurisdictionis: & quā tenet in feudū vel emphyteusim: & quā habet nomine dotis vxoris suę: & illa, quā habet in vsufructū. Sed pignorata nō intelligit, si dicitur: interdico terrā tuā. Secus si dicitur: terrā istam, quā tenes in pignore: vt si haberet terras in diuersis prouincijs p parte & pro indiuiso: omnes illę partes subiaccēt interd. cto. & si terrā istā vendidit vel perdidit: nō propter hoc tollitur interd. ctum, sed si nouā acquirat: illa non intelligitur interd. cta. Hęc Ioan. Caluarinus quęstio. 28.

XLIII. regula: Si clericus tempore interdicti interest diuinis ex quadam simplicitate, non est irregularis, sed si facit contemnendo vel præstando auctoritatem, vel faciendo co-

ram

rā se celebrare: est irregularis, secundū Io. Calda. q. 29.

XLV. regula: Interdicto collegio seu vniuersitate sitate, postea factus aliquis de vniuersitate interdictus censet, secundū Io. Calda. quęst. 19.

XLVI. regu. Cleric⁹ nō seruās interdictum, vt puta celebrās in loco interdicto sciēter, vbi cūq; irregularis efficit, & est suspēsus. de cler. excōicato ministrāte postulante. paragrafo vlt. de sent. excō. is qui. lib. 6. Et hoc teneas se cūdū Arch. 1. q. 3. si quis. etiā si nulla sentētia sup hoc sit lata: vt de cle. excō. mini. apostolicę. & de postu. prel. c. 2. Qui enim celebrat in loco interdicto nō à can. ne, sed à latore: intelligit esse suspēsus. Vñ cū sit irregularis: nō pōt dispētari cū eo: vt dicit ibid. Arch. Talis etiā nō pōt eligere nec eligi: vt de cōsuetu. cū dilectus. paragrafo, qa nobis. & in. d. c. is qui. Nec postula. c. de post. c. 1. Nec beneficia cōferre. de cōces. prel. qa diuersitatē. & de excō. prel. qa tāta. imō remouēdus est à suo bñficio. de cleri. exc. mini. postulasti. paragra. vlti.

XLVII. regula: Celebrans sciēter in aliqua ecclesia, quę non propriē dicit indirecta, sed potius violata seu polluta sanguine aut sanguine: nō incurrit irregularitatem. de sent. excō. is qui. lib. 6. vñ talis grauiter peccat: vt ibidē dicit. Itē Gul. in Spe. tit. 2. paragra. iuxta ppositi-

C 2

tionis.

tiōis. ver. illud quoq; & Ber. de priui. tuarum: in gl. Idē dicit Gul. Si episcopus ppter patronum discordiam clauerit ecclesiā: celebrās in ea nō fit irregularis. Secus si dicitur: interdico talem ecclesiam: quia tunc fit irregularis.

XLVIII. regula: Celebrans in ecclesia non interdicta presentibus psonis interdictis vel excommunicatis: licet grauer peccat celebrādo corā eis: nō tamē fit irregularis: quia hoc nō habetur in iure. Sed tamē talis secundū Archi. quæst. 3. sicut Apostoli. cēseri debet. sicut ille qui cōmunicat excommunicato in oratione qui tantū minori excommunicatione est excommunicatus, & de isto cōsta: quia nō est irregularis: vt de clerico excommunicato ministrante. capit. si celebret. Nā hæc interpretatio siue extētio de irregularitate, non est facta vsq; ad excommunicatos siue celebrātes corā excommunicatis: imō ecōtra statutum est qd nō sunt irregulares. Et cum ista irregularitas nō sit nisi per constitutionē ecclesiæ, & de celebrātib; coram excommunicatis nō sit statutum quod sint irregulares: non debent haberi pro irregularibus, secundū Innocent. qui ita notauit de excel. præla. c. fin. Si tamē talis ingerat se secundō officio suo sicut prius, erit irregularis: vt dicit gl. i. de senten. excō. is qui. lib. 6.

XLIX. regula: Si publicē excommunicatus vel interdi-

interdictus propter culpam, intrat ecclesiā: oēs debēt exire, si cōmodē potest expelli. 14. quæst. 1. omnes qui. & 11. q. 3. sicut in gl. si ergo. Sacerdos tamē ppterca nō dimittat missam inexplētā, si iā incēpit canonē: quia debet cōmunionē cū sequētib; orationib; in sacrificia sumere. Si autem occulta sit ille, q; scit eū, solus cautē exire debet: ita tūq; crimē nō pdat. facit ad hoc. 6. quæst. 2. si tantum & q; ibi nota: ur in. j. glo.

Quinquagesima. regula: Quilibet quantumcunq; exēptus celebrans sciēter siue in loco interdicto, siue corā personis interdictis ab ordinarijs, de legatis, vel à iure: similiter recipiens interdicos publicē ad diuina officia siue sacramēta, siue sepulturā: est interdict; ab ingressu ecclesiæ vltra aliās pœnas in iure positas: vt de priuilegijs. ca. episcoporū. lib. 6. Et si se ingerat officio suo sicut prius: fit irregularis: vt de sen. excom. is qui. lib. 6. Et non intellige qd isti sic delinquētes in omnib; prædictis casibus tantū puniant pœna interdicti ab ingressu ecclesiæ: sed qd vltra pœnas aliās ista eis infligitur. vnde licet celebrans in loco interdicto (vt supra dictū est) in casu non cōcesso, sit irregularis, de sen. excō. is qui. lib. 6. tamē vltra illam pœnā irregularitatis prohibetur sibi ingressus ecclesiæ: quod nō fit alijs irregularibus. Similiter celebrās corā excommunicato vel interdi-

Et publicè: licet nō sit irregularis prima vice, tamen incidit in excommunicationē minorem: de clerici. excom. ministrante. si celebret. Vnde posset pœnitentia perfecta post hoc ministrare in ecclesia, si nō est pœna istius capituli: quæ tamen obstat eis: quia tales nō possunt ministrare in ecclesia, quantumcunq; pœniteant: cum nihilominus est eis ingressus ecclesiæ interdictus, donec de trāgressiōe huiusmodi, ad arbitriū eius sententiā contempserunt, satisfaciunt cōpetenter. Licet autē ista procedāt quo ad ex. ptos, vt dicunt quidam: tamen quo ad illā partē, scilicet de admissione diuinorū. Ioannes monachus, Archidiaconus, & Ioānes Andr. in Nouella, dicunt non exemptos non ligari ista pœna. Vnde ipsi volunt quod nō exemptus admittens interdictum ad diuina officia: non incurrat hęc pœnam: scilicet vt non arceatur ab ingressu ecclesię, licet peccet grauiter, vt dictū est, quod probat Io. Andr. in nouella dicti c. de ep. scoporū. cōcludens post multa q; ex quo non potest exemptis suffragari, ignoscant sibi scientes q; oculus ipsorū nequam nō erit: cum etiam habeāt maiora remedia pro minore super absolutionibus & dispensationibus ipsis ab apostolica sede concessa: & compromissiones quæ faciliē suis maioribus circa talia fieri solēt. *hæc ille.*

De inte-

De irregularitate.

AD habendā aliquā notitiā de irregularitate, notādæ sunt aliquæ regulæ, prius premissa b: cui descriptiōe irregularitatis. Sciēdū igitur est quod irregularitas est nota, id est, infamia vel impedimentum canonicū ex vitio seu defectu proueniēs: qua quis prohibetur ad ecclesiasticos ordines promoueri, & in eisdem ministrare. Ita definit Gulielmus Durandus in Speculo, titu. de dispensationibus, paragrapho iuxta propositionis. Dicitur autē canonicū impedimentū: quia ortū habet à iure canonico, licet inceperit à veteri testamento quo ad aliqua: quia dictum est Dauid, Nō ædificabis mihi tēplū: quia vir sanguinis es. 1. Paralipo. 28. c. & in cano. 46. distin. hinc etenim. vbi habetur quod in Leuitico etiam multi à sacerdotio repellabantur propter defectus naturales, sicut propter scabiem & gibbositatem, &c. Et dicitur irregularitas ab in, quod est sine, & regula: quasi contra regulam ecclesię natus: siue propter factum vel defectum extra ecclesiam positus. Sumitur autem tripliciter. Primò pro defectibus, qui sunt in homine sine peccato puta qui est bigamus, vel maritus viduæ, vel illegitimus, & huiusmodi: vt de renuntiatio. nisi cum pridem. paragrapho, personæ.

Secundò dicitur irregularitas personæ,

C 4 vbi ge-

vbi generaliter prohibetur quilibet ordinari, vel celebrare in ordine iam suscepto sine dispensatione domini papæ: ne patiatur defectū, & c. de quibus infra patebit.

Tertio dicuntur irregulares omnes illi, qui non possunt remanere in susceptis ordinibus nec ad maiores promoueri etiā post actā penitentiā sine dispensatione domini papæ & aliorum prelatorum, de quo dantur regulæ.

Prima regula: Omnis furiosus, ebriosus, illiteratus, impudicus, percussor, litigiosus, neophytus, & generaliter: quilibet in membris naturalibus defectuosus, irregularis est ad sacros ordines suscipiendos. Patet hoc in decret. latè incipiendo à. 26. distinct. vique ad. xlix. per totū, vbi ista singulati in probantur. Secunda regula: Accusans vel deferens aliquē de crimine pro quo pena capitis debet vel truncatio membri, irregularis est. i. q. 6. de latori. & c. 6. q. i. in summa. de accusa. accusasti.

Tertia regula: Percutiens aliquem sine in propria persona, sine per alium eius mandato: si sequatur inde homicidium vel membri mutilatio: si hoc faciat absque inuitabili necessitate, irregularis est. de homici. presbyteri. & c. Petrus. l. distinct. minor.

Quarta regula: Percutiens absque mortis periculo, vel sanguinis effusione vel truncatione, habens

habens ad hoc potestatem, non est irregularis: vt de rap. in archiepiscopatu. & c. 13. quest. 8. sepe.

Quinta regula: iudex, actor, vel procurator, notarius, siue dictator vel promulgator si in membris secuta est mutilatio: irregularis est. l. dist. si quis ne cleri. vel mona. sententiā. de homi. postulastis. l. dist. c. primo. Et generaliter purgationem vulgarem: quæ fit in torneamentis vel alio modo, & quicumque vindicte sanguinis auctoritate, benedictionem, seu patientiam sui exhibentes irregulares sunt de excess. pre. ex literis.

Sexta regula: Licet clericus non debeat inter esse vindicte sanguinis: si tamen ex sola curiositate vel leuitate interfuerit vbi laico suspeditur: vel vbi quis in duello occidit: licet peccet grauiter non tamen fit irregularis, si nec auxiliū, nec consiliū vel auctoritatem prestituerit, secundū Guliel. in Specu. tit. de dispē. paragrapho iuxta propositionis.

Septima regula: Iudex vel officialis seu aduocatus qui tractauerunt causam criminis, dantes operam vt sanguis effunderetur: licet nec mors nec sanguinis effusio fuerit subsequuta irregulares sunt. Potest tamen in talibus per episcopū dispensari, secundū Guliel. Similiter cum illo, qui non ex officio suo, sed ex odio dedit operam, & fecit quod potuit vt occideretur: non tamen occiditur, vel mutilatur. indiget enim talis dispensatione, secundum Gulielmum.

Octava regula: **Exercens artē chirurgiæ: si ppter imperitiā & negligentiam eius sit mors subsecuta ab incisiōe, adustiōe vel pouōe quā dedit infirmo: irregularis est: vt de homi. c. tua. paragrapho. 1. Si tñ peritus existēs phlebotomat sanguinē, vel secat, adhibēs omnē diligentia nō est irregularis, etiā si mors fuerit subsecuta: quā potius p̄sumitur casu, & culpa patientis euenisse. 2. 3. quāst. 3. de occidendis. Secus si per eius negligentiam. secundū Guliel.**

Nona regula: **Licet laicus exercēs artē chirurgiæ, nō sit irregularis, si propter eius incuriā multi obierūt: cleric⁹ tñ si sub eius cura alii qui etiā preter eius culpā obierunt: irregularis est, secundū Inn. qui hoc notauit in ca. tua. de homic. ne cleri. vel mona. sententiam.**

Decima regula: **Extrahēs sagittā vel telū vel gladiū infixū corpori alicui⁹: si ppter hoc vulnerat⁹ citi⁹ mortif: irregularis est. de homi. tua.**

Vndecima regula: **Custodiens infirmum, & dās ei bibere imperitē, vel aliquid aliud cōtra cōsiliū medicorum faciens, propter q̄ mors sit subsecuta: irregularis sit ppter imperitiā & negligentia dissolutā. Si tñ quis facit bona fide circa ægrotū: nō debet esse facilis ad faciēdam cōscientiā scrupulosam, quāuis in aliquo sit erratum: si ibi non sit lata culpa cum negligentia dissoluta, quā ppe dolū est: & huiusmodi scrupulū de facili deponere debet ad cōsiliū sapiētis. Si tamē tā a culpa fuerit, vel negligentia dissoluta, & certū est quod mors fuit inde subsecuta: irregularitas cōtrahit. Si verō nō sit certū, tunc distinguendū est. Aut enim dubitatur p̄babilit̄ secūdū iudiciū medicorū, & tunc abstinendū est ab officio. Si autē nō dubitatur: tūc, deposita erronea cōscientia, poterit administrare, & etiā promoueri. aliās nō secūdū Raym. l. dist. hi. qui arborē. & c. t̄ p̄c. Et secundū quosdā solus papa cū talibus dispensat.**

Duodecima regula: **Consulēs aliquid vnde sequitur homicidium: irregularis est: vt si suaserit iactū ballistæ, machinæ, vel lapidis, vel quod quis iret ad capiendū castrū, q̄ capi nō potest sine hominis morte: si inde sequitur mors: ex illo cōsilio irregularis est, secundū Guliel. Item si facit vel cōsulit furtiū vel p̄ditionaliter capi castrū: si mors inde sequitur: irregularis est: quia debuit verisimiliter p̄sumere hoc euenire posse. In talibus enim punitur, qui remotam causam homicidio dedit, sicut qui propinquam: vt notatur de homicid. c. presbyteris.**

Tredecima regula: **Mandans aliquē verberari: si verberans occidit verberatū, irregularis est, q̄ mādauit, nisi expressisset ne occideretur: de homi. significasti hodie. de homi. is q̄ mādauit. libro. 6. in fin. vlti. glossa. Secus tamen de illo,**

de illo qui consulit aliquem capi: vt puta male factoré: quia tunc nō fit consulens irregularis, etiā si capiens occidit illū: quia hoc non cōsulit. argu. de homi. c. fi. Absit enim vt ea, quæ ppter bonū facimus, si præter voluntatē nostrā quicquā mali acciderit: nobis debeat imputari. 23. q. 6. de occidendis. Sēper tamē fit irregularis dans directē consiliū in mortē alterius: vt ne cleri. vel mona. sentētiā. Nec interest, siue is cui datū est consiliū, statim fecerit homicidiū, vel etiā diu post: nisi prius consiliū reuocauerit, & contrariū suaserit: vt de homi. Petrus. Imō si firmiter & p̄babiliter credat q̄ post reuocationem consilij nō reuocetur is, cui datū est consiliū à proposito occidendi: necesse est vt denuntiet illi, de cuius morte tractatū est, q̄ caueat sibi. In eo autē qui mandauit per te fieri homicidiū: videtur sufficere, si consiliū mandat tātum. de regu. iur. omnis res. vel si sciente eo is, cui mandatum est, iuit ad eum occidendum: vt. 22. quæst. 1. omne quod. vel parētelam vel amicitiam cum eo cōtrahat, licet ei hoc nō significauerit: quia qui est certus, certiorari nō debet. de elect. inter vniuersas.

Quartadecima regula: Consulens alicui vt occidet aliquem, si ipse cui consultum est occidere, occidatur ab illo occidendo: secundum opinionem mitiorem non iudicatur illi consulens

sulens irregularis. Ratio: quia fines cōsilij ex celsis ex quo egressus est ad occidēdū, nec sibi benè cauit: nisi excitaret eū ad occidēdū aliū: forte in tali casu vbi periculū esse posset: tunc esset irregularis, etiā si is, cui consuluit, occidatur, secundū Gul. vbi supra. secundū rigore tamen iuris hodie talis consulens irregularis est, per Ioan. And. in nouella. de homi. is, qui mandauit. lib. 6.

Quindecima regula: Si quis suadet alicui q̄ p̄ patria vel p̄ proximo suo, vel p̄ iure suo vel p̄ iure ecclesiæ suæ periculo se exponat: nō ob hoc fit irregularis, etiā si ibi moriat. 23. q. 3. p̄ mēbris. & c. seq. Si tamē sciret vel crederet eū ibi moriturū: tūc videt q̄ fiat irregularis, secundū Gul. Si autē cōsulat, q̄ indubitatē mori se exponat pro honore Christi, vel fide, vel statu ecclesiæ: nō fit irregularis, et si mors inde sequatur. 21. quæst. 1. sunt quidā. 11. quæst. 3. nō solum. Hæc ratione exculantur inquisitores hæreticæ prauitatis, sciētes quod statim postquā aliquē pronūtiauerint hæreticū esse, ille mortū tradetur: hoc etiā aliās multipliciter procurando. Ad hoc etiā accedit. 23. quæst. 8. legi. & quæst. 5. si audieritis. Illi tamē clerici, qui portauerunt ligna causa indulgentiarum ad hæreticos comburendos, irregulares sunt: nec cum eis dispensatur nisi per papā.

Sextadecima regula: Dās operā rei licitæ, vt puta edificādo ecclesiā vel domū, adhibita oī diligētia, quā potuit habere, si occidit ali. quē casualiter: nō efficit irregularis. Si tñ dat operā rei illicitæ, nec adhibuit: omnē diligentiā quā debuit, sit irregularis: vt de hom. lator. & c. ex literis. & c. sicut dignū. & c. presbyter. & c. cōtinebas. & c. ad audiētiā. Hinc est q̄ medico operāti secūdu regulas artis suæ nō imputat ei, si quis sub eo mori. Sed si negligētiā cōmisit: cōsuli sibi vt nō pmoueat ad ordines. de quali. ordi. ad aures. Sed quid de illo medico, qui vertit infirmū ad aliud lat̄, vt citius moriat? Respondeo quod irregularis est tam ipse, qui fecit. quā ipse, qui consuluī, si ex hoc mors fuerit subsecuta: quā fortē via anhelit̄ præcludit, vel apostema rūpit ex violētia motus, vel suffocatur. Si autem non citius moritur ex hac causa, non sit irregularis: sed pœnitere debet de facto. Decima septima regula. Nō solū est irregularis quis si ex ei⁹ p̄cussioe est mortu⁹ aliq̄s, sed etiā si ex hac p̄cussione infirmitatē cōtraxit vñ mortu⁹ est: vt de homi. presbyterū. & c. ad audiētiā. & s. dist. studeat. Decima octaua regula: Defendēs se in casu euitabili, & occidēs aliquem: irregularis est. l. di. si q̄s viduā. & talis ad superiora nō ascēdat: & i susceptis nō facillē dispensat. Sed si

neceſsi-

neceſſitas fuit ineuitabilis: datur cōsiliū ei vt nō ministret. l. di. de his clericis. nō tñ p̄pter hoc deponit: imō in suo ordine administrans tolerat de iure cōmuni absq; dispensatione, secundū Lauren. l. di. quia tua. Sic loquit de homicid. c. 2. put̄ p̄sequitur ibi Host. Et quā dicunt episcopū posse in tali casu dispensare: licet hoc nō possit secūdu Iō. de Deo, q̄ dicit solū papā hoc posse. Hodie dicit simpliciter irregularitatē nullum incurrere ille, qui personam suam defendendo in casu ineuitabili occidit. de homic. si furiosus. in Clemen.

Decimanona regula: Infans, furiosus committēs homicidiū, nō est irregularis: vt in cle. furiosus. de homic. Idē est de dormiēte, si aliquā occidat, qui tamen nō habuit propositū occidendi eum.

Vicesima reg. Potēs hominē liberare à morte & nō faciēs, irregularis est: quā q̄ pōt defendere, & nō defendit, occidit: de homic. c. sicut dignū. qd̄ intellige secū. gl. c. 4. de sent. excō. de illo, ad quē ex potestate, ex officio vel dignitate p̄tinet realiter defendere, & nō simpliciter de quocūq; Vnde dicit ibid. gl. q̄ si ego non habeo aliquā potestatem, & video quod aliquis vult verberare clericum sine auxilio meo aut consilio: nō credo quod sim excōmunicatus, si nō prohibeo illum: licet aliās fortē peccem

peccem: quia non defendo, cum possem.

Vicesima prima regula: Retrahens à proposito liberandi hominem à morte, irregularis est: quia quodammodo indirectè homicidium committit. l. distinct. si quis viduam. & de pœni. distinctio. 1. periculosè.

Vicesima secunda regula: Percuties animo occidendi latronem: si ex aliquorù vulneribus latro obij, irregularis est: vt colligitur de homicid. significasti. l. c. Idè etià si nō percussit, sed aliquid operis impedit in mortē ei: puta quia latronē detinuit, vel cōtra eum clamauit: alijs autē si clamasset cōtra eum, nō in mortē eius, sed quòd caperetur, vel detinuit eum, vel se leuem ostendit, irregularis nō est de morte eius: vel etià fit in neglectu: aliàs si malitia eius prepetretur homicidium: & idè si negligētia eius committatur. l. distinct. hi qui. Et ideo si clamat contra latronem, siue eum capiat: si alijs quocunquē modo potuit intelligere, & ex clamore suo vel alio actu homicidiū sequit irregularis est: nisi fortè faciat propter periculum corporis sui: vt si videt q̄ aliquis eum occidere vult: tūc em̄ pōt bene inuocare & clamare pro auxilio: quia non intendit in aliorum mortē, sed in suam liberationem. Secus si hoc faciat propter periculum rerum suarum, si fugæ præsidio euadere potest: de homicid. suscepimus.

Vicesima

Vicesima tertia regu. Cleric⁹ ligās cū socio latronē, si postea timēs ne occidat à latrone, ipse poti⁹ occidit: est irregularis. de homi. vbi supra. Vicesima quarta regula: Si cleric⁹ non valens aliter recuperare res suas: tenet furē ne cum rebus fugiat, donec eum exhibeat iudici, vel ei⁹ auxilio innocet ad res suas recuperandas: non est irregularis, licet postea fur à iudice puniat: dum intentio eius non sit corrupta intendendo ad furis mortē vel mutilationē, &c. Idem dicendū est, si clericus credit vel tradit seculari potestati latronem petens q̄ eum puniat citra sanguinis effusionē: vel petens rē subtractā sibi restitui: si potestas in latronem animaduertat, id est puniat eū morte, nō propter hoc clericus erit irregularis: vt de homic. delatores. lib. 6. nec etiam nocet illi, si ad conuincendum latronem tradidit inter signia. Et idem si simpliciter deponit querelam de iniurijs sibi & ecclesie suæ: quāuis tales vix absque sanguinis effusione valeant coarctari. de homi. tua nos. paragrapho. vlti. & c. postulasti. 2. q. 4. M. ximianus. & quæstione. 5. capit. quinto. & cap. vnum. & cap. pœne. Et hæc omnia vera sunt, quando nō intendit ad mortem, nec hoc in animo gerit: sed protestat publicè q̄ citra sanguinis effusionem castigetur: non est ergo irregularis coramiter agens

D contra

contra furem, non criminaliter ad mortē vel sanguinē: licet eū iudex causa probabili suspēdet ex officio suo: vt de homici. postulat. Et quovlterius patet q̄ nullus notā irregularitatis incurrit, qui per extortores siue ex actores alii, cuius curiæ curauit aliquē capi propter delictum tale, propter qd nec mori, nec mutilari possit: licet iudex inueniens eū alia cōmissa, propterea suspēdit eū: si tū nec ille crediderit, nec cogitauit illud contingere posse.

Vicesimaquinta regula: Si iudex officiali insequit furem fugientē, & querit à me viderim illum: & ego sciens q̄ fur ille ad mortem queritur, instruo eum: si per meā responsionem fur inuentus est & occisus, sum irregularis. Secus si nec sciui, nec suspicatus sum q̄ ad mortem vel pœnā sanguinis queritur. Vnde consultitur in casu hoc cum aliquis scit aliquē ad mortem queritū fugere non posse, nisi per alteram de duabus vijs, non debet dicere, per hanc non fugit: quia sic proderet eum per alteram fugientem: sed aut taceat, aut querentem curialiter euadat, dicendo: Nunquid ego custos illius sum? vel alio modo.

Vicesimasexta regula: Si clericus qui est ad res suas recuperandas, ex post facto rana habet q̄ suspensus laico est, & hoc sibi placeat si talis nullum consensum habuit in morte

illius.

illius, nec quicquā cooperatus est: nō est irregularis, secūdū Guliel. Et hoc si gaudet quōd maleficiū est punitum: non autem persona: cū secundū ipsum irregularitas ex homicidio solo non contrahat, nisi culpa vel voluntas precedat, vel scādalum sequat: vt notatur. so. dist. hi qui. & de homici. ex literis. & c. veruntū. Hodie verō de iure cautum est quōd si quis absq; mādato meo manus violentas iniicit in clericum meo nomine: si hoc ratiō habeo, ex cōdicationis canonem incurro: & hoc propter ratiōhabitionem, que retrahit, & mandato comparatur. Si autem hoc meo nomine non esset factum, licet ratiō haberē: peccarem, sed non incurrerem ex cōmunicationem, vt dicitur expressē in. c. cum quis. de sent. ex com. lib. 6. Vt hoc intelligas, pono tibi casum: Aliquis amic⁹ vel seruator tuus sciens aliquē clericum tibi fecisse iniuriam verbalem vel realem, percussit eum: quem tu postea receptando magis amicum habuisti, vel gauisus es: & hoc factū commendasti vel laudasti: tu es excommunicatus propter ratiōhabitionem, ac si mandasses. Sed si vnus extraneus percussit clericum, & tu audiens gratum habes, & gratularis de hoc: licet non es excommunicatus, tū peccas, ad minus venialiter, secundū Ioan. Andre. in Nouella suprādicti cap. cum quis. lib. 6.

D 1

Vicesi-

Vicesima septima regula: Si quis mādatur p̄ vnū clericū de tribus simul incedentibus, alios duos nō grauari: sed mādaturus excedit fines mādaturus, alios duos capiēdo: iste mādaturus non erit ex cōicatus, secūdūm Io. de Deo. l. 3. s̄uarū quæstionū. q. 14. Et ratio est: quia capiēdo cōtra voluntatē ei⁹ est facta. Pet⁹ tñ de Sana prana aliās Sanfona. putat q̄ de dāno tenet quod illi passi sunt. de iniurijs. c. fi. 23. q. 3. p̄terea. Ex hoc inferit p̄ simile de irregularitate. q̄ irregularitas ratioe homicidij nō cōtrahit sola volūtate, n̄ si homo actus occidat. de homicidij. sicut dignū. paragrapho. 1. vbi de hoc glo. ex corde. q. 1. si quis irregularis propter solū homicidij: nisi culpa vel volūtate prædat, vel alijs sequat scandalū: vt notat. l. d. hi qui prioris. de homi. ex literis. de clericis. q̄ grot. tua. Ex hoc dicto soluitur quæstio. q̄ queritur an clericus. qui volebat interficere hominē, sed nō potuit, quia inuenit eū mortuū, sed volēs nihilō min⁹ satisfacere ei sue, amputauit caput mortui, sit irregularis. Dicendū q̄ licet volūtate occidēdi fuit: tñ est irregularis sedm Arc. 15. q. 1. si quis. Ratio quia ad hoc q̄ homicidium committatur. requiritur quod homo animatus occidatur. homicidij. sicut dignum. 32. quæstion. 2. Mor-

ses, vbi abortus fetus inanimatus non imputatur ad homicidium: sicut etiam notant Aluarus, Inno. Bernar. de homicidij. si aliquis.

Vicesima octaua regula: Si quis in rixa mortuus est, nescit tñ quis illum interfecit, licet sedm quosdā, scilz Ioan. omnes irregulares sunt quo ad promotionē ad ordines, p̄pter incertitudinem, vt. 23. q. vlti. c. fin. tñ probabilius est q̄ in tali casu quilibet suæ conscientie est relinquendus secundū Gulielm. in Speculo, & Hosti. in Summa, de homi. paragrapho. qua pœna.

Vicesima nona regula: Si amici mei occidunt aliquem mihi iniuriam: em me inuito, & cōtra meā prohibitionē: mihi nō nocet: vt de homicidij. Petrus. 3. q. 3. quia præsulatus. Idem est si me ignorante. de simonia. nobis. & c. de regularibus. Sed si turbata conscientia sit, puta quia non expressē consensit nec cōtradixit: imputabitur, argum. de simonia. Matthæus. Imò etiam dicunt quidam q̄ si sciens contractum de morte habitu non reuelauit: non sum irregularis: quia homicidium non commisi factō, mandato, consilio, vel defensione. l. distinct. si quis viduam. & de homi. Petrus. Alij dicunt contra, si credidi q̄ non obstante mea prohibitionē vel intuitu interficeretur. & hoc est tenendum. Nam in tali casu tenebar reuelare illi, contra quem contractum est.

Tricesima regu. Si aliquis vadit ad interficiendum aliquem, & tu ei scienter cōsentias: non tūc eū incitas ad homicidiū ppetrandū, nec cōtra eū sup hoc aliqua verba habuisti, vel si habuisti: semp ex animo hoc ei dissuasisti: sed cū nolles tibi acquiescere, timens de ipso, eū associas cōpposito, vt si forte eū qs inquireret, defendas: & tunc homicidiū ppetrat: verè irregularis est scdm Hosti. ad qd facit de homi. sicut digni. paragrapho, illi qui. Tricesima prima regula. Cleric⁹ ministrās arma pugnātib⁹, si aliquis interficit, irregularis est: arg. 23. q. 1. nisi bella. c. si. Nomine autē armorū intelliguntur fustes, lapides, ligna, &c. Tricesima secunda regula: laicus ecclesiastic⁹ pōt hortari brachiū secularē cōtra violentos & hæreticos, vel paganos, nec vt occida: vel mutilet, sed vt de terris fidelium expellant: nec etiā est irregularis, si aliqui hiis inde sunt occisi. 23. q. 5. de occidēdis. & 23. q. 3. Maximianus. imò scdm Inn. de homi. permissio licet aliquis in bello iusto aliquos pcellerit: tamen inde nullus est mortuus. non fit ex hoc irregularis. Idem si quis accedit ad bellum iustum causa pacificandi, vel ex alia iusta causa licet ex eius presentia aliquod robur accreuerit suis, vel timor incutiat aduersarijs: non est hiis imputandum, dummodo dolus & etiam latrocinia negligentia absit omnino, secundum Gulielm.

Tricesi-

Tricesimatertia regula: Clericus, qui interficit iusto vel iniusto bello in armis, vel sine armis, si aliqui sunt hinc inde interficiti, irregularis est, licet ipse non occidat. 1. dist. si quis. 13. q. 3. pōtō: 23. q. vlt. quicumq: 1. q. 1. cap. fin.

Tricesima quarta regula: Clericus defendēs se vel suos, licet tunc ex defendētib⁹ aliquis interfictus est ex aliqua parte, nō est irregularis: vt illi qui non interfecerūt, nec interfectores adiuuabār: nō sunt irregulares, licet voluntate occidendi habuissent quia lex promotionis factum requirit. 15. q. 1. si quis non iratus.

XXXV. reg. Clericus in bello iusto qd nō ad occidēdū, sed ad defendēdū gerit, ministrās sagittā ballistario suo ad sui defensionē: si ille ballistari⁹ quē interfecerit, sed ille cleric⁹ nō intēdebat qd ille aliquē interficeret, sed qd illos detinuerit, & sua defendisset: aut reciperasset: nō est irregularis, scdm Gul. Idē dicit de illo qd in bello iusto pposit⁹ fuit exercitui, & sumptus facit, & cūctia disponit: si forte eū cōtingat lāceas vel sagittas emere & mittere, & ad exercitū, vel ad custodiam castrī mittere: vel si hortat ad currēdū post hostes: vt eis praeda hominū vel animalium auferat, & tūc forte aliquis interficeret, dūmodo solum intēdit ad recuperationem prædæ, non ad vindictam: talis enim causa remota non nocet.

D 4

Tricesi-

Tricesima sexta regula: Qui mulieri facitue cōcipere vel generare vel post conceptū parere possit, & qui pregnantē mulierē percuit, ita q̄ facit abortiuū: si fœtus iam fuit viuificatus, irregularis est. Sed si nondū fuit viuificatus: solū mortaliter peccat. de homicid. si aliquis. 2. q. 5. cōsultuit. Vel si probabiliter dubitat vel credit an sit mortuus vel viuus fœtus ex illa percussione, vel utrū conceptus fuit animatus vel non: in tali dubio debet à promotione & à ministerio abstinere, nec periculo se cōmittere. Si verò leuē vel temerariā habet opinionē, deponat eā si potest: & sic poterit promoueri & administrare: aliās non. arg. de sentē. exco. inquitio. & de simo. per tuas. 2.

Tricesima septima regula: Licet clericus aliquem occidēs pro defensione rerum suarum, irregularis est. de homi. suscepim⁹. (vbi dicit, post tunicam relinquendū est pallium: & melius est rerū iacturam pati, quā p̄o seruandis vilibus reb⁹ ac transitorijs acriter in alios exardescere) clericus tamen personam p̄p̄riā defendendo, necessitate inuitabili repellens vim vi, cum moderamine inculpatæ tutelæ percuit aliquem: si inde mors sequitur, non imputatur ei: vt notatur de homic. significasti. 2. & 3. & capitu. interfecisti. Vnde dicit Archid. 23. q. 3. c. 1. quod clericus etiam interficere

ficere potest, vt non interficiatur: arg. de furt. c. 3. dū tñ hoc faciat pro persona propria. hodie expressē in cle. si furiosus. de homi. Et dico personā propriā. nā secus est secundū Ioā. And. in Nouel. super cle. si furiosus. de homic. si non valēs euitare mutilationē, licet mortem possit euitare, mutilauit vel occidit aliquē in uasorē. Et idē si aliter nō valēs saluare res suas, eū occiderit, qui deportare volebat. secus etiā secundū glo. dictæ cle. super verbo, suo. de illo qui occidit illū, qui occidere volebat patrē, filiū, coniugē, vel personā coniunctā: quē aliter iuuare non potuit. Quod putat Io. And. quasi casus ille nō includatur sub necessitate inuitabili. Intelligitur autē necessitas inuitabilis secundū Io. And. ibidem. super ver. nō ualens. vt quia angustiatus erat. vel sic arctatus q̄ fugere nō poterat, nec clamore iuari. Intelligit autē cū moderamine inculpatæ tutelæ, si fiat ex incontinēti, nō ex interuallo & cā defensionis, nō ultionis: & si æqualiter se defendat, sicut infestatur: vt si gladio percuit, & ipse gladio percuit: vel si ligneo baculo, & ipse e conuerso baculo ligneo, aut ferreo baculo percuitur, & ipse e conuerso ne amplius percuitur ad mortē. Si autem percuitur paruo ligneo baculo, à quo non timeatur mors, vel de pilā, vel per vestem trahitur: & ipse repercutiens

tiēs ferro occidit suū inuaforē, irregularis est: quia nō est moderatē inculpatae tutelae. debuit etiā se moderatē tueri, & nō excessiue ultra violētā sibi illatā, aut si percussus est semel & sic dimissus est, nec ulterius se credit percuti: si iterū repercutit, & occidit: irregularis est. Nā nō debet occidere inuaforē, ex quo ab eo nō credebat se occidi: vnde excessit in moderamine: quia p̄ vna percussione nō lethalit occidit. Hæc omnia colliguntur in glo. capi. signifi. casti. ij. de homicidijs.

XXXVIII. regu. Prælar^o spiritualis habet iurisdictionē temporālē in suo dominio, si fur vel latro deprehensus in furto vel maleficijs adductus ad præsentia ei⁹ & peti^t puniri iuxta cōditionē sui excessus: nō debet ipse p̄sonaliter de hoc cognoscere, iudicare, aut sententiare: sed debet hoc committere suo p̄curatori dicēdo ista verba, Fiat iustitia: ḡnraliter, nō descēdēdo specialiter qua inorte sit mōritus⁹. ne clerici, vel mona. ca. vlt. lib. 6. Nec p̄ hoc etiā irregularis si sequitur sanguinis p̄na, vnde p̄t fieri specialis cōmissio sup̄ tali casu: sed nō expressa p̄na, secūndū Gofr. Idē tenet Nouellator in d. c. vlt. lib. 6. Dicit tamē Nouellator in Nou. ibi dem. q̄ si ep̄iscop⁹ vel prælatus mādāt notario suo in tali casu scribat cōmissionē procuratoris ep̄iscopi: vt super his faciat iustitiā: talis no-

tarius est irregularis. quod probat ex eo, quia talis nō habet facere quicquā ex officio suę iurisdictionis. q̄d requirit illa decretalis. Sit ergo ep̄iscop⁹ caut⁹. vt nō iniiciat laqueū clerico: vnde cōmittat istā iurisdictionē laico per seipsum immediatē, & per aliū laicū, nō autē per clericū. Et scias q̄ hoc non solū veritatē habet in prælato habētē iurisdictionē temporālē ratione beneficii, sed etiā ratione patrimonij, secūndū Nouellatorē ibidē: & quod pl⁹ est, dicit idē q̄ ex quo clerici tales causas sine metu irregularitatis possunt alijs delegare, satis videt q̄ si laicus talē iurisdictionē habet, sed probabilem, causas sanguinū terminat: poterit hoc nō obstāte ordinari: quia non fit irregularis ea ratione. Caueat ergo prælatus cū interrogatus fuerit à iudice, ne respōdeat. Malū est si ille malefactor remiserit ipunit⁹: nā tūc esset irregularis: vt de excess. p̄. ex literis.

Tricesimanona regula: Si iudex habet latronem captum quærit de aliquo perito quid debeat fieri de tali: & ille respōdet talem esse mortē puniendū, vel simile: iudex autem secutus eius consiliū, latronem punit ad mortē: irregularis est consulens: quia fuit in culpa in casu, qui de facto non erat respondendus: vt de excessib. prælato. ex literis. Si tamen non est casus de facto, sed iudex quærit simpliciter qualiter

qualiter tales sint puniendi: & clericus respondet quod ad mortem vel ad sanguinem: si respondens respondet secundum verum iuris sententiam ut expertus Iuriconsultus, non est irregularis: & maxime si extra iudicium: ut dicit gl. in d. c. ex literis. Si autem errans in iure dixit, cum tamen aliter iura disponant: irregularis est, ut colligitur per Gul. in Specu. tit. 2. paragrapho. iuxta propositionis. Si autem qui non reputatur Iuriconsultus interrogatus respondet non ut Iuriconsultus, sed simpliciter dicit quid de talibus sentiat nec presumit quod iudex eius sequatur responsionem: non est irregularis, ex quo non respondet ad casum qui sit de facto. Nam si consuleret ad casum de facto: irregularis esset, secundum Raymundum.

Quadragesima regula: Suspendus ab officio, celebrando sit irregularis: ut. tit. 1. q. 3. si quis damnatus. & c. si episcopus in concilio. Et licet illi canones loquantur de excommunicato scieter. & in contemptum clauium celebrante; hoc tamen idem irregularis est in suspensione a diuinis: ut de re iudi. cum aeterni. & de sent. excom. cum medicinalis. lib. 6. Et in hoc casu solus papa dispensat: ut notauit Guliel. in Specu. tit. 2. paragrapho. nunc de episcoporum. ver. est in qua. Suspendus autem a beneficio tantum non sit celebrando irregularis: quia hoc nullo iure cauet, secundum In. de elec. cum in cunctis. paragrah. clerici.

clerici. & cap. statuimus. de coecl. prebe. quia diuersitate. Minori quoque excommunicatione propter participationem excoicati in locutione vel similibus ligatus, licet celebrando grauiter peccet: non tamen efficitur irregularis: quia hoc nullo iure cauet secundum In. imo si medio tempore postquam communicat, celebrauerit, bene potest poenitentia peracta sine papae dispensatione celebrare: ut de clerici. excom. ministr. cap. si. tit. 1. q. 3. si quis presbyter. Inno. tamen. & Host. dicunt quod tales non propter suspensionem a iure celebrare prohibentur, cum non sint suspensi a iure, nec suspendendi, sed solum propter peccatum prohibentur: cum fuerint suspensi quo ad Deum a sacramentis, & a promotione. Si enim a iure suspensi essent: celebrando fierent irregulares, per cap. cum aeterni. de re iudica. lib. 6. & de sententia excommunicationis. cum medicinalis. eodem lib. Ex quibus omnibus hoc colligitur secundum Abba. in distinctionibus suis. & c. si celebret. de clerici. excom. ministr. quod celebrans in mortali peccato non incurrit irregularitatem post poenitentiam & reconciliationem obtentam super peccato mortali vel excommunicatione minori, ex quibus celebrans poterit sine aliqua dispensatione superioris celebrare. Nec obstant noua iura, scilicet. c. cum aeterni. de re iudi. &

dic. & c. cum medicinalis. de sent. excom. lib. 6. quæ loquunt de illis qui sunt ingressu ecclesie sive priuati, & à diuinis suspensi. quod non est in istis: cum isti nec ingressu ecclesie sint priuati, nec etiam à collatione sacramentorum: sed solum à perceptione sunt suspensi.

Quadragesima prima regula: Notorius fornicator à iure suspensus celebras non fit irregularis, secundum Guliel. in Speculo. tit. secundo. paragrapho, iuxta propositionis. Nec obstat quod quidam dicunt quod quilibet peccatum notorium facit hominem irregulare: ut de tempo. ordi. c. questum. Hoc enim verum est, si ibi non intelligitur irregularitas, quæ requiritur papæ dispensatione. Vnde dicit Abbas ubi supra quod in illa irregularitate, quæ quis incurrit ex notoria fornicatione, si in tali celebrat, potest episcopus dispensare post penitentiam, per capitulum, acti. de litis contestatione. & hoc se seruauit. Et quamuis quidam nimis rigidi, ut Host. & Innocentius. dicant contrarium non sunt audiendi: quia qui nimis emittit, elicit sanguinem. 3. dist. denique. Nec aduersitas ratio nem illam, quæ dicunt: Omnis suspensus ab officio per canonem, celebrando fit irregularis: ut dicitur in. c. cum clerici. de re iur. & c. cum medicinalis. de senten. excom. lib. 6. sed talis est fornicator notorius: ut patet in. c. questum. de cohabita. cleri. & mu. & 33. distinct. Propter hoc

ergo

ergo efficitur irregularis celebrando. Ad hoc respondet audacter secundum Franciscum de Zaba. in c. vera. & c. questum. & coha. cleri. quod suspensus à canone celebras: tunc solum incurrit in irregularitate quando per modum sententiae fit à canone suspensus: ut in. d. c. cum æterni. lib. 6. Sic autem non est in fornicatore notorio & simoniaco: quia non per modum sententiae, sed enuntiativè dicitur à canone quod sint suspensi: ut patet in. c. questum. de cohabi. cleri. ergo celebrando non fiunt irregulares. de senten. excom. lib. 6. Tene ergo secundum Franciscum quod si in canone penam imponete dicit quod talis sit suspensus ab officio, vel dicit. suspendimus talem ab officio: si hoc fecerit: tunc taliter suspensus celebras fit irregularis: ut in. d. c. cum æterni. Sed dicit à canone penam aprobante vel enuntiante seu recitante aliquem esse suspensum: sicut dicitur de fornicatore notorio in. c. questum. ubi tamen recitat notorium fornicatorem esse suspensum: talis celebrando non fit irregularis.

Pro isto dicto est famosissimus ille doctor Guido de Bayfio Arch. nuncupatus. 32. dist. ad hæc verò ubi ipse notat in fine gloss. quæ incipit, istud. intelligit quod notorius fornicator non est principaliter suspensus à canone, sed à Deo, quod patet ex eo quia quæ citò penitet, licite celebrat. de co. clerico. c. ultimo. licet in odiu criminis

criminis p canones aliquid sit additū, quo ad vitationem eorum, vt scilz non audiant ab eis diuina: & in. c. v. vestra. & in. c. tua. de coha. de. ri. 33. dist. nulla. & c. prater hæc. & hoc secundum Inno. licet Hostiē. notauerit cōtrariū in Specul. titu. 2. paragrapho, iuxta propositionis. & paragrapho. nunc de episcoporū. ver. 26. & hæc viā tanquā mitiorē puto cōplectendā.

Qua Irregularitas dicitur: Suspensus à canōe nō propter crimē, sed ppter aliquē defectū, vt puta illegitimē nati, & corpore vitati, nō incurrūt nouā irregularitatē. si añ obiectū dispensationē celebrēt, secundū Gulie. in Spec. ti. 3. paragrapho iuxta ppositiōis. versi. porro. & idē notat per Archi. 56. dist. apostolica. in prin. Et hoc seruat curia: quia quādo dispensat cū talib⁹, simpliciter dispensat sup defectu: nulla facti mēione de irregularitate: quia nullā incurrūt. 56. dist. apostolica. & c. Cenomanē sem. de filijs presbyterorum. veniēs. Ideo dicit intelligēdum esse Speculatorem de illis, qui ppter infamiā suspēsi sunt à canone: sicut sunt illi, quorum crimina sunt notoria, & qui etiā post peractam pœnitentiā celebrare propter scandalum & infamiā prohibentur: vt in. c. si. de cohabi. clerico. & mu. & de homi. ex litris. c. fin. & tamen ante dispensationem celebrando, nouam irregularitatem non incur-

runt:

runt: quia hoc non inuenitur iure cautum, secundum Gulielmum in Speculo, vbi suprā, & Archi. 56. distin. apostolica.

Quadragesimatertia regula: suspensus à cōfessionibus audiēdis, celebrans ante recōciliationē: nō efficitur irregularis, secundum Guliel. quia hoc inuenitur iure cautū. 11. q. 3. paragrapho euidenter. De hac suspēsiōe habetur. 26. q. 1. & 5. q. 6. per totum. Quadragesima quarta regula: Recipiēs beneficiū irregulariter, impetrata absolutiōe sup irregularitate, nō indiget alia dispensatione sup beneficio obrēto, secundū Ray. & Guliel. in Speculo. Caueat tū quilibet ne in peccato mortali vel suspēsiōe beneficiū recipiat. Vñ securus est vt talis cōfiteatur ante receptionē, ne collatio sit vitiosa. secundū Guliel. in. c. si celebret. de clerici. ex cō. mini. Licet hoc sit pdurū: est tamē verū ppter rationē ibi positā: quia scilicet eligi non potest in peccato mortali ad illa, à quorū perceptione à sanctis patribus est priuatus. Veruntamen abbas ibi moderat hoc, dicēs qd si cui existenti in occulto collatum sit, sed ipse recipit illud, post peractam pœnitentiā poterit retinere. Allegat de tempo. ordin. quaesitum. de scitē. ex. commun. c. vlti. Sed propter peccatum enorme, vt puta propter homicidium, ipso iure perdit beneficiū: vt notatur per Archidia. l. dist.

E studeat

studeat. quæ incipit in gl. hic dispensat. ubi dicit gl. quia de iure debet eo carere. Quod exponit Archidiaconus, per sententiã. nõ ipso iure. Nã homicidium nõ inducit ipso iure priuatione beneficij, secundũ Bernardũ Cõpostellanũ, qui ita notauit de electione. quod sicut. in gl. i. paragrapho, si verò. versic. alia autẽ. Et idẽ sentit Innocẽtius dicẽs, q̃ in homicidijs irregularibus cadere põt eius cuiuslibet dignitatis: quia etiã iustẽ habet eã, si cũ eis fuerit dispensatũ. Et etiã sine dispensatione iustẽ tenet prædicti dignitates suas, quousq; renuntiẽt vel deponat, secundũ Innocentiũ, qui ita notauit de excessibus prelatorum. capi. cum in principio. Contra tamẽ istud dictum faciunt multa iura: vt de clerico pugnante in duello, cap. Henricus. in fine. Item ss. dist. si Euangelista. ver. in loco. cum dispensatio requiratur vt homicida beneficium recipiat: videtur secus de iure communi. Item cum homicida ministrare non potest, etiam post pœnitentiam sine dispensatione. de tempo. ordi. quia suspensus est à beneficio. quod datur propter officium: & sic etiam accedit. 81. dist. eos. & notat de cõsuetu. cũ dilectus. in glo. suspensus enim. Tu dic breuiter quod hic nulla est contrarietas. Nam Bernardus & Innoc. intelligunt quod homicida iustẽ tenet. & recipit beneficium, quousque deponitur

per

per sententiã. Iura autẽ in contrarium induta dicunt quod debet carere & priuari beneficio de iure: quia de iuris rigor est inhabilis ad illud. Non tamen hoc negat quin hoc fiat per sententiã: & sic idem sentiunt.

Quadragesima quinta regula: Presbyter excommunicatus vel suspensus simpliciter ab ordinibus suis, administrans in ordine acolythatus, efficitur irregularis secundũ Gul. Secus si tũ à missarum celebratione fuerit suspensus.

Quadragesima sexta regula: Clericũ in minoribus constitutus excommunicatus ministras sacerdoti ad altare portado aquã, lumẽ, & alia similia nõ est irregularis, secundũ Gul. Idẽ putat de presbytero, diacono & subdiacono. Ratio: quia ista nulli ordini sunt annexa, cũ & per laicos literatos expediuntur.

XLVII. regul. Episcopus suspensus à pontificalibus, celebrado in eis nõ fit irregularis: quia pontificalia non sunt de substantia scdm Gul.

Quadragesima octaua regula: Suspensus ab ingressu ecclesie, si in ea celebrat, irregularis est, & si in tali suspensione decedit, non sepelitur in cœmeterio: vt de sentẽt. excommunicatio. is. cni. lib. 6. Notat tamen Nouellator in Nouella quod potest in ecclesia audire diuina sine metu irregularitatis, sed non sine peccato licet Hugo & Raymundus aliud notauerint.

quorum opinio refutatur per modernos.

Quadragesimanona regula, Excomunicatus vel suspensus baptizans solenniter in superpellicio & stola publice, irregularis efficit secundum Guliel. Secus si aliter, scilicet simpliciter baptizat: & maximè in necessitate.

Quinquagesima regu. Quicumq; nõ potest promoueri ad ordines sine dispensatione: nec etiam ad honores, & quicumq; est ineligibilis: irregularis est, secundum Gul. Itè intellige de omnibus casibus, qui impediunt promouendos, vel deiciunt iam promotos, vel qui pœnã depositionis merentur. Vnde regula est quod quicumq; post peractã pœnitentiã non habet ordinis executione: irregulares sint, sicut homicidæ. l. dist. paragrapho. 1. extra de simonia. tit. 1. Itè excommunicatus, interdictus, suspensus, in contemptum clauis se facies ordinari: de sententia excommunicationis. cã illorum. Item si etiã præsumit celebrare. 11. quæst. 3. si quis. de vita & honestate cleric. vt clericorũ. paragrapho, si quis igitur.

Item violans interdictum. de excess. prelatorum. tanta. Item falsarius literarum papæ. de crimine falsi. ad falsariorum. paragra. primo. Talis tamen secundum Innocen. si occultus est, post absolutione & pœnitentiã potest ordinari: quia nullo iure cauetur quod

lit in

fit infamis ipso iure. Item hæreticus. de purgatione cano. inter solitudines. vel exhibentes hæreticis sacramenta. de hæret. c. excomunicamur. paragrapho, si verò. Itè sodomita. de excess. præla. clerici. Itè presbyter denudans confessione. de pœnitent. & remis. o. s. c. si. Itè incorrigibilis in contumacia pœueras. de dolo & contumacia. veritatis. paragrapho, si. Itè notoriũ crimine de iure vel facto. de tẽpo. ordinat. c. si. Item vtès officio assassinorũ, vel defendens receptas, occultas eos licet mors nõ sequat inde de homicid. p. humani. lib. 6. Itè apostata. de apostatis. c. si. Itè schismaticus. de schismaticis. ca. j. Itè intrusus volutariè per potestare secularẽ. 7. quæstio. 1. fact. de electio. si quis. Itè omne crimine, quod ipso facto inducit infamiã civilẽ. 1. q. 7. paragrapho porro. Itè infamia de scõdẽs ex delicto per sententiã declarato: quia pœna potest de mi. culpa permanente. 2. quæst. 3. paragrapho hic colligit. Infamis em̃ est irregularis, siue infamia sit iuris, siue facti: vt de accusationibus. omnipotens. de testibus. testimonium.

Quinquagesimaprima regula: Excommunicatus maiori excommunicatione siue ab homine siue à iure, scienter durante excommunicatione celebrans: semper fit irregularis, & est deponendus. de clerico excommunicato ministrante. ca. latrones. Secus si ignorã-

ter: vt eo. tit. c. apostolica. Si autem dubitaret probabiliter de sententia excommunicationis, præsertim quando conscius est de culpa sua propter quã iuste potuit excommunicari: nec tamen exponit se discrimini, & celebrat, cum sit excommunicatus, irregularis est, & indiget dispensatione pape, secundũ Gulielmũ in dicto ca. apostolicę. Crassa aut̃ ignorantia in talibus iudicatur: vt si citatus peremptorię, nec nit, nec misit ad terminum, & sic celebrat, licet nihil de excommunicatione sciat.

Circa præmissa sciẽdũ quod suspensũ à iudice siue ad certã diẽ, siue perpetuo, siue quousq; pœniteat, semp si celebrat, est irregularis: quia talis non deberet celebrare, nisi prius sententialiter absolueretur, sicut sententia suspendit. In vltimo tamen casu quidã cõtra dicitur: vt. 2. quæst. 4. presbyteris, vbi dicitur quod talis ad arbitriũ suspensũ facere debet, & si ante absolutionẽ celebrat, irregularis est & idẽ de re iudi. dilectus. de excess. præla. apostolicę. Suspensũ verò à Deo, vt sunt omnes peccatores celebrantes in peccatis, nõ sunt irregulares, licet peccet, nisi celebrat in criminalibus vt in homicidio, in simonia, & similibus, & in quibus etiam ad pœnitentia executio interdicitur, vt supra dictũ est. Suspensũ autem ab officio à canone propter crimen, si celebrant, irregulares sunt. Et

hoc intellige si suspenditur à canone pœnam imponente, nõ autẽ approbante: vt in ca. cum æterni. de re iudi. lib. 6. quia etiã in minori excommunicatione existẽtes suspensũ sunt à canone nõ imponẽte pœnã, sed approbante: & quantũ pœnitẽt, possunt celebrare. de sententia excommunic. nuper. Vnde potius dicitur suspensio Dei quã canonis, secundũ Guliel. Et nota Ioã. And. in clem. 1. de decimis. in glo. super verbo, donec. quod cum aliquis suspenditur donec satisfecerit: sufficit iudicis declaratio super satisfactione siue alia absolutione. In excommunicationis verò est necessaria absolutio post satisfactionẽ. Cõcordat ad hoc gl. Io. An. in ca. sæpe quia. de electio. li. 6. super verbo, donec plenẽ. vbi dicitur quod illi, qui occupant bona ecclesiarum vacantium, & ea distrahunt: tandiu sunt à beneficijs & officijs suspensũ, donec ea plenẽ restituerint. Ipsius aut̃ restituentibus ipso iure siue sine alia sententia restituti erũt: vt notauit Ioãnes And. 81. distinc. si qui. Preterea sciendum est quod secundũ glossam. 2. 6. distinc. deinde infamia & irregularitas contracta ante baptismum tollitur post baptismum. & hoc si prouenit ex proprio delicto: quia dona baptismi sunt sine omni pœnitentia & satisfactione: vt de consecra. distinc. 4. sine. Si enim peccatum nõ deletur quantum ad infamiam, adhuc

post baptismū obesset. quod negat Ambrosius 26. dist. vna. Vnde si aliquis occidit mille homines ante baptismū: omnis infamia & irregularitas tollitur: vt 15. dist. si quis post acceptum. ut patet de Paulo, qui antè baptismum fuit homicida, & tamen postea factus est Apostolus: vt l. dist. parographo. e contra.

Huic tamen dicto aduersantur doctores. cū Archidiaconus, in dicto capitulo, deinde dicit quòd bene infamia ex quo nō descendit nisi ex peccato, deletur in baptismō, sicut & peccatū; sed non irregularitas, quæ non fundatur si per peccato. Vnde ita irregularis est, qui occidit cū peccato, sicut qui occidit sine peccato: vt iudex, ne clerici vel monachi, capitu. sententiā. & bigami & copore vitati. Et ita ipse Innocētius notauit de diuortijs. Ipse tamen notauit de homicid. capite, presbyterum, quod homicidium ante baptismum, siue ex officio, siue ex voluntate fecerit homicidiū, non est post baptismū irregularis: quia omnis sequela peccati deleta est. Sed Gostredus de conuersione infidelium cap. 7. notauit quòd peccatum & sequela peccati bene deletur in baptismō, sed non defectus siue impedimentum. Prima uero communiter approbatur. Speculator tamen in titulo de dispensationibus, paragraffo. 3. versu. cu. is autem. videtur declinare &c.

Cautela

✱ Cautelæ circa prædicta obseruandæ.

Prima cautela est: Episcopus & quilibet iudex nō potest, neque debet excommunicare vniuersitatē vel collegiū: & hoc ideo ne innocētes puniātur cū nocētibus: vt dicit in cap. Romana. de senten. excommunic. lib. 6. Interdici tamē possunt innocētes cū nocētibus. de sponsa. nō est. Et hoc ideo, quia ibi nō est tantū periculū animæ, sicut in excommunicatione, quæ est æternæ mortis damnatio, per quam quis tra-hitur satanæ, vt suprā dicitur.

Secunda cautela: Caueat iudex ne ferat sententiam excommunicationis, nisi præmissa monitione. Si tamen hoc fecerit, licet sententia sit iusta: tamen punitur lator pœna ca. sacro. de sententia excommunicatio. scilicet suspensione ab ingressu ecclesiæ intra mensem. Tertio caueat ne ferat sententiam excommunicationis, suspensionis, vel interdicti pro futuris delictis: puta si tale quid fecerit: nec pro presentibus sub ea forma, si de illis intra talem terminum minimè satisfecerit: vt in cap. Romana. de senten. excommunic. lib. 6. Vnde secū dum Io. And. in Nouella. super. d. ca. valde ridiculosum esset, si diceret prelati: excommunico Petrum, si furtum fecerit, si adulterium commiserit: cum tamē ad talia paratus sum vel suspectus: si tamen mora, causa, vel culpa præcessit,

cessit,

cessit, bene potest excommunicari sub illa sententia. Exemplū: vt quia de mora condēnatus in actione personalī nō soluit intra quatuor menses, vt debuit: postea iudex debet præcipere vt soluat intra certum tempus, aliās sit excommunicatus. hic enim mora præcessit. Similiter de culpa: vt quia negligentes fuerūt clerici in criminis officijs dicēdis: poterit iudex dicere. Excommunico omnes, qui nō interfunt canonicis honoris: hic enim culpa præcessit. Similiter de offensa: vt in coniugato, qui tenuit concubinā: separatur ab ea, nec excommunicatur, si vterius recedat ad ipsam. Aliās præter istos casus iudex nō debet ferre sententiā excommunicatiōis sub certo termino, &c. Vnde malē faceret, si statim post condēnationē factā in personali iudex præciperet intra certum tempus: scēdum sententiā excommunicationis, cū tamē non præcessit mora. Et in hoc sepius iudices nostri temporis excedunt modum. Ideo hæc dixi pro generali doctrina.

Circa dispensationem prædictorū censurarum est sciēdum quod licet secundū quosdam doctores episcopus non potest dispensare super irregularitate & alijs defectibus, nisi nisi expressē sibi à iure permittitur, secundum Guilielmum Nazonem: Gofredum, Io. de Deo, & Innocentium (aliās secundū istos episcopus dispen-

dispensans in casibus sibi à canone expressē nō permissis, videtur inuicere canones, vel eos tollere: tu tamē dicas quod vbiūque expressē à canonib⁹ potestas dispensandi nō prohibetur episcopis: episcopi possunt dispensare. Et hoc dictū p̄ doctores cōmuni⁹ approbat. Ita dicunt Ioannes, Laurentius, Hugo, Tancred, Bernard, & Guilielmus in Spe. tit. de dispensationib. paragrapho nūc de episcoporum, & illē famosissim⁹ doctor dominus Archidia. l. distin. de præmissis. vbi latē p̄sequit istā materiā improbādo opinionē cōtrariā: qui etiā dicit dominum suum Host. dixisse quod in his, in quibus peccatum mortale est secundū legē diuinā sicut in furto, rapina: vt. 14. quæstio. p̄onale. dispensare non potest nec etiā papa (vt quidā dicūt) nisi pœnitentiā agant & restitutio fiat: de iur. cum tu. & 14. quæst. 1. si quid. & ca. multi. & ea. quæstio. 6. si res. In his verō, in quibus peccatū mortale est secundum ius posituum: vt vbi est episcopis vel inferioribus à papa interdicta dispensatio, nullus dispensat, nisi solus papa, vel is, cui specialiter cōmiserit. Si verō nō est interdicta potestas dispensandi: tūc potest. Hæc Archi. Pro ista sententiā faciunt multa iura, vt de hæret. excommunicamus paragrapho sane, de sentē. ex cōmuni. nuper. &c. à nobis. &c. cū illorū. & de spon. cū apud. 16. quæstio. 1. sunt nonnulli

nulli. ff. ex quib⁹ cau. maiores. l. nec non. para-
 grappo. 1. Iam & apostolus. dicit: Omnia mihi
 cēt. 11. quæst. 1. aliud. Et ex his patet quàm lata
 sit potestas episcoporum: quia omnia possunt. et
 si expressè prohibeant. Sūt autē multi casus à in-
 re expressi, in quibus eis cōceditur authoritas
 dispensandi: quos lucidè scripsit Guliel. in Spe-
 cu. iuris, de quibus hīc supersedere cōtuit scri-
 bētis sedulitas: sciens quia episcopi nō egēt
 quis eos doceat: scilicet ipsi aliorū sunt docto-
 res. 1. quæst. 7. cōueniētibus. præsertim quæ præ-
 sentis opusculi principalis intētio fuerit simplici-
 bus simplicia tradere rudimēta, nō perfectū
 subtilia: ut cū Apostolo lac potū daret: nō esca-
 paruulis: ppter quod etiā stylus eiusdē non in
 doctis aut persuasibilibus humanæ sapientiæ
 verbis: sed in doctrina spiritus excurrit: eodē
 iuxta Isidorū de sum. bo. li. 3. Horret sacra scri-
 ptura spumēū sapientiæ ambitū. Ignoscāt igitur
 doctores super styli & materiæ ruditare: que
 nō ipsis, sed simplicibus dirigit. Grati sūt sim-
 plices, quorū profectui præsens opusculū de-
 finatur. Sed & ipsi reuerendissimi patres &
 domini archiepiscopi, episcopi, ceteriq; præ-
 lati, doctores, & magistri, si qua bene scripta
 in præsentī tractatu inueniant, approbare di-
 gnentur gratiosè: quæ verò dubiosa, vndosa,
 aut perplexa, declarēt, dilucident, & interpre-

tentur. Insup quæ minus bene posita fuerint,
 corrigant & emendent, occupationi potius,
 quàm ignorantia adscribentes. Testis enim
 Deus est, & angeli eius, me grauib⁹ & arduis
 nō solum diuersis, verum etiā sibi inuicem
 aduersis pro tunc, occupatam fuisse negotijs:
 & nisi pia duxisset manum sedulitas, nisi di-
 uinæ gratiæ miseratio animum lacessitum
 confortasset, nequaquam naufragiosa imbel-
 lis animi cymba proprijs conatibus sub anhe-
 lo pectore salutarem euecta fuisset adportū.
 Hortor postremò vt quisquis ista legeris, mei
 peccatoris recorderis, exorans Dominum, vt
 non tā pro industrioso labore, quàm piæ mē-
 tis deuotione, & bonæ voluntatis affectu, quæ
 cunctis Christi fidelibus proficere conabar,
 mercedem perpetuam omnibus fideliter in vi-
 nea sua laboratibus promissam largiri digne-
 tur tempore oportuno.

Suscipe completi laudes ò Christe, laboris.
 Quas cordis læti vox subdita reddit amoris.
 Sit merces operis oratio sancta legentis.
 Quæ iungat superis nos toto robore mentis.

FINIS.

AVGVSTINVS

de dignitate sacerdotum.



OVENERANDA sacerdotū dignitas, in quorū manibus Dei fili⁹ velut in vtero virginis, incarnaf. O felices sacerdotes si sacerdotaliter vixeritis. O celeste mysteriū, quod p vos Pater & Filius & Spiritus sanctus tā mirabiliter operaf super tam ineffabili ministerio vestro, quod vno eodēq; momēto idem Deus, qui p̄sident in cælo, in manibus vestris est in sacrificio, Cælum miratur. Horrescit infernus. Cōtremiscit diabolus, reueret quā plurimū angelica celsitudo. Quid retribuam domino (vt tacēā de cæteris, quæ tribuit mihi) pro tā singulari donofacerdotij mihi impensof: quod est datum optimū, & donū perfectū? Verbi gratia: Ille, qui creauit me sine me, creaf mediāre me. Et ille, q ex nihilo cūcta creauit sine me, si fas est dicere dedit mihi creare se. O venerabiliū sanctitudo manuum. O felix exercitiū, vbi tractat Christum sacerdos Dei, filium, cuius delicta sunt esse cum filijs hominum. O sacer-

dotes

DE DIGNITATE SACER. 447
dotes, attēdite: maior est dignitas vobis collata, quā angelis, qui adorāt: quod vos cōfici-
tis, nec ipsi cōficere possunt. O altitudo sapiē-
tiæ Dei. O ineffabilis clementia Saluatoris.
Quod datū nō est angelis, concessum est homi-
nir. Sacerdos hoc sacramētum ineffabile cō-
ficit: angelus cōficiēti sibi quasi famulus aisi-
stit. O quā venerabile, quā gloriosum, quā
insigne fuit apud antiquos nomen sacerdotij:
sed hodie quid abiectius eo? quid vilius? O sa-
cerdotes, si anima cuiuslibet iusti sedes Dei
multò magis sedes & tēplum Dei esse debetis
mūdum & immaculatum. Si sepulchrū eius
gloriosum est, in quo corpus iacuit exanime:
gloriosiora & digniora esse debēt corpora ve-
stra, qui à morte suscitatus quotidie dignatur
inhabitare. Si beatus est venter, qui nouē mē-
sibus Christū portauit: ita etiā non tantum, ta-
mē beata debent esse cor:ia vestra, in quibus
quotidie eligit, sibi hospitij filius Dei. Si bea-
ta sunt vbera, quæ paruulus saxit: ita debet ef-
se os beatum, quod carnem eius sumit, & san-
guinem fugit. Carnes ergo vestras cum timo-
re eius configite, & vobis diligēter prouidete,
ne lingua loquendo quæ vocat de cælo filij
Dei, cōtra Dominum loquatur. Et ne manus
quæ intinguntur sanguine Christi, polluantur
sanguine Christi.

De digni-

De dignitate sacerdotum.

Viri venerabiles sacerdotes Dei,
Præcones clarissimi, lucernæ diei,
Charitatis radio fulgentes & spei:
Auribus percipite verba oris mei.

Vos in sanctuario Deo deseruitis:
Vos vocauit palmites Christus vera vitis,
Cauete ne steriles aut inanes sitis,
Si cum verò stipite viuere velitis.

Vos estis catholicæ legis protectores:
Sal terræ, lux hominum, ouium pastores,
Muri domus Israel, morum correctores,
Iudices ecclesiæ, gentium doctores.

Si cadat protectio legis, lex habetur:
S sal euauerit, in quo salietur?
Nisi lux appareat, via nescietur:
Nec si pastor vigilet, ouile frangetur.

Vos cœpistis vineam Dei procurare:
Quam doctrinæ riuulis debetis rigare.
Spinas atque tribulos procul extirpare,
Ut radices fidei possint germinare.

Vos estis in ærea boues triturantes,
Prudenter à palea granum separantes.
Vos habent pro speculo legem ignorantes,
Laici, qui fragiles sunt, & inconstantes.

Quicquid vident laici vobis displicere,
Dicunt procul dubio sibi non licere.
Quicquid vos in opere vident adimplere,

Credunt

Credunt esse licitum, & culpa carere.

Cum pastores ouium sitis constituti,
Non estote desides, sicut canes muti,
Vobis non deficiunt latratus acuti:
Lupus rapax inuidet ouium salutem.

Grex fidelis triplici cibo sustinetur,
Corpore dominico, quo salus augetur:
Sermonis compendio, quod discretè detur:
Mundano cibario, ne periclitetur.

Quibus tenemini verum prædicare:
Sed qui, quibus, qualiter, vbi, quando, quare,
Debitis sollicitè reconsiderare,
Ne quis in officio dicat vos errare.

Spectat ad officium vestræ dignitatis
Gratiæ petentibus dona dare gratis.
Sed si vnquam fidei munera vendatis,
Incurturos Giezi lepram vos sciatis.
Gratis eucharistiam plebi ministrare,
Gratis confitemini, gratis baptizare:
Secundum Apostolum cunctis gratis datæ:
Solum, id, quod fuerit vestrum, conseruate.

Vestra conuersatio sit religiosa,
Munda conscientia, vita virtuosa,
Regularis habitus, mensq; gratiosa:
Nulla vos coinquinet labe criminosa.

Nultus factus deprimat vestræ signū mētis:
Grauis in intuitu, habitus sit testis:
Nihil vos illaqueet curis inhonestis,

F

Quibus

Quibus clauēs traditæ sunt regni cœlestis:

Estote breuiloqui, ne vos ad reatum,
Pertrahat loquacitas, nutrix vanitatum,
Verbum, quod proponitis, sit abbreviatum:
Nam in multiloquio non deest peccatum.

Estote beneuoli, sobrij, prudentes,
Iusti, casti, simplices, pij, patientes,
Hospitalēs, humiles, subditos docentes,
Consolantes miseros, prauos corrigentes.

Vtinam sic gerere curam pastoralem
Possitis, & ducere vitam spiritalem,
Vt cum exueritis chlamydem carnalem,
Induat vos Dominus stolam æternalem.

Qui sedet in solio summæ maiestatis,
Vos purget à vitio, inundet à peccatis:
Vobis sit auxilio vestræ pietatis:
Vt Abrahæ in gremio tandem sedeat.

AMEN.

Confes

CONFESSIO NALE BEATI
Thomæ de Aquino, cuiuslibet tum con-
fessario, tum confitenti necessarium.



QVONIAM fundamentum &
ianua virtutum, omnisq; gratiæ
ac spiritualis consolatio eius prin-
cipium, est conscientia: puritas,
ac cordis munditia, ad quã prin-
cipaliter & præcipuè per puram, veram ac in-
tegram & perfectam confessionem peccatorum
acceditur: nos qui vocati sumus ad statum gra-
tiæ, ad acquirendas virtutes, ac vitanda vitia,
de sufficienti confessione ac modo confitendi
(vt decet viros ad statum perfectionis electos)
cum summa diligentia & sollicitudine conti-
nua peccatorum videamus: & principaliter de
mortalibus præceteris est videndum.

34 Confessio debet esse pura. CAP. I.

ESt igitur primò videndum quòd confes-
sio debet esse pura: quia peccata debent
simpliciter dici absque duplicitate & excusa-
tione, sicut homo non credit ea manifesta esse co-
ram Deo: nec debent verba dici palliantia,
aut cooperientia vel minuentia peccatorum: si-
cut faciunt multi, magna phylacteria & hi-
storias longas dicentes antequàm peccatum

explicent: vt sic per illis ostendant se minus culpabiles de peccato: quod quidem peccatum in fine illorum verborum superfluum includunt. Vitanda sunt igitur superflua & excusatoria verba, sed purè dic peccata tua, & simpliciter te accusa. Similiter non debet dici quòd cadat in infamiam alicuius, aut quòd possit præbere cõfessori occasionè turbationis cõtra aliquem, aut materiam contemnendam. Vnde si expediret nominare peccata alterius confitendo propria: tunc taliter explicentur, quòd nullo modo confessor possit intelligere personam, cum qua peccasti: nec possit venire in notitiam complicitis in peccato: sicut dedisti Petro occasionem peccandi cum peccauit, non debes nominare, sed sufficit dicere Ego fui causa cõmittendi tale peccatum eadem personæ.

✠ Vera.

CAP. II.

Confessio debet esse vera, ita quòd nulla falsitas dicatur scien-ter, nec aliquòd dubium affirmetur: sed certa vt certa, & dubia vt dubia sunt dicenda. Et ideo quando confiteris, non dicas: Dico culpam meam feci tale quid: aut si dedi materiam turbationis tali: aut fecissem tale peccatum, si potui-

fem. Sed dic simpliciter: Feci sic & sic: & appetui sic & sic: habui voluntatem deliberatam faciendi tale peccatum: & non dimisi, nisi quia non potui, vel quia nesciui, vel quia timui verecundiam aut pœnam temporalem. Sunt tamen quidam, qui nescientes, aut verecundantes, aut non curantes specificare peccata, aperte mentiuntur in confessione quam faciunt, dicendo quædam generalia ad quandam cautelam, quibus comprehendunt peccata omnia quæ fecerunt: dicunt enim, Dico culpam meam de quinque sensibus malè custoditis, scilicet visu, auditu, &c. Et tamen si interrogarentur de quolibet per se, inuenirentur non offendisse in altero præmissorum: maxime postquam confessi fuerint. Et si dicunt etiam de septem vitijs capitalibus: cum tamen non offenderint in omnibus sicut sonant verba eorum. Talis ergo maxime ab his, qui sæpe confitentur, est vitandus: sed dicant vera & necessaria: & dimittant falsa & superflua. Similiter ante confessionem diligenter se ipsos examinent: & dicant primò omnia vitiosa & graua, quæ certo se nouerint fecisse: ita quòd sub humiliatis specie aut causa quacunq; nullatenus mentionentur. Sed postea possunt dicere generalia & leuia, quæ nõ possunt generaliter explicari: sicut

sunt cogitationes otiosæ, verba otiosa, negligentia & pigritia circa ordinē, amissio temporis, distractio cordis dicendo horas vel orando, ingratiitudo beneficiorum Dei, superflua cura de corpore & de rebus temporalibus, turbationes leues contra proximum, iudicium leue alieni cordis, despectio proximi quo ad personam aut vitam sine moribus, non contentari de omnibus quæ Deus facit, aut fieri permittit, & his similia: quæ cum sint inuitabilia ab anima infirma: non possunt numero declarari, sed potius expedit ea quotidie delere cū lachrymis, aut per ipsam infirmitatem animæ recognoscere, & in humilitate debita permanere.

3. Integra.

CAP. III.

Confessio debet esse integra, vt omnia peccata, quæ habes in memoria, aut que oblitus fuisti, confiteri, & modò recordaris, integrè cōfitearis. Nec dicas partem vni confessori, & partem alteri: quia nullo modo debes diuidere. Hoc faciunt illi, qui timent despicere à confessore, vel reputari minus boni, plus timentes humanam verecundiam, quàm diuinam offensam: & plus amantes laudem extrinsecam, quàm intrinsecam pacem mentis, &

tis, & conscientie puritatem. Similiter si oblitus es quando confiteris aliqua peccata, & postea die sequenti vel alia recordaris: si potes, debes recurrere ad eundem confessorem vt confitearis, si potes habere copiam: aut ad alium. alioquin sufficit tibi bona voluntas. Quod si non ex obliuione, sed ex malitia ac verecundia oblitus es, vel obliuisci voluisti confiteri aliquod peccatum, teneris recurrere ad primum confessorem: & si vis recurrere ad alium, teneris confiteri omnia peccata prius cōmissa, & illud, quod prius oblitus fueras, & omnia quæ postea commisisti à prima confessione facta: & teneris confiteri de mendacio aut simulatione, quam commisisti: quia dedisti intelligere cōfessori tuo primo quòd integrè confessus fuisti.

3. Locus.

CAP. III.

Item confessio debet esse plena: quia debet continere circumstantias aggravantes peccata: quæ sunt loca, in quibus fuerit: quia grauius est peccare in ecclesia, aut loco sacro quàm in domo. Et grauius est cogitare aliquid inhonestum quando dicis missam, vel officium, vel horas, quàm quando scribis: & grauius est respicere vel tangere animo impu-

dico corpus hominis sub panis, quàm manum vel pedem : quia magis libidinosa delectatio est ibi. Et sic facias differentiam inter locum & locum.

✠ Tempus.

CAP. V.

Tempus, in quo peccas : quia grauius est deficere à missa, vel orari in die dominico, vel in festo solenni, quàm in alio die simplici. Et grauius est quodcunque peccatum in magna solennitate, quàm in alio tempore. Et grauius est non vacare orationi, vel esse dissolutum in lingua, vel relaxatum in gula, quàm si homo debet communicare, & in die, quod homo communicat, quàm in alio tempore.

✠ Coram quo.

CAP. VI.

Grauius querere & facere aliquid occasionem peccandi, quàm illud dicere vel facere occultè. Et grauius est simulare se esse patientem in habendo iram in corde, quàm ostendere se esse turbatum sicut est, nec dando tamen alicui per hoc turbationem vel mali exempli occasionem : vt dicit Gregorius. Et ideo non sufficit dicere, fui iratus de verbo mihi dicto : sed debet dicere & addere, & simulavi me esse patientem in ver-

bis &

bis & signis exterioribus, vt reputarer humilis, vbi eram superbus : ita quòd in illa simulatione addidi mendacium ad iram quam occultavi. Adhuc grauius est tangere mulierem osculando, quam ipsam in eodem loco tangere cum pede : quia iste modus tangendi est magis impudicus. Vnde non sufficit dicere, Tetigi mulierem impudicè : sed oportet dicere locum corporis, quem tetigisti, scilicet manum vel pectus supra pannos, vel ad nudum : & dicas modum, scilicet cum ore, manu, vel cum pede, & sic de alijs.

✠ Mora quæ contrahitur. CAP. VII.

Quoniam ibi maior est peccatum, vbi maior mora contrahitur, siue sit delectatio corporis, siue mentalis, siue ira, siue odium : cum scilicet tenes per mensem aut annum. Ideo diligenter est mora examinanda in peccato cogitationis : quia videndum est si ipsa ratio succumbat sensualiter consentiendo in opus voluntate deliberata si posset : & tunc non est minor culpa, quàm si peccatum opere perfecisset : quia sic voluntas pro facto reputatur. Si autem succumbat ratio, consentiendo in delectatione sensualitatis tantum, ita quòd non vult in opus

proce

procedere, sed vult tantum interior in delectatione voluptatis persistere: tunc licet ibi non sit plenus consensus: tamen ibi est peccatum mortale: sicut dicit Augustinus, sed est minus graue quam primum, vbi est consensus in delectatione & in opus. Si vero in neutrum consensus, sed ibi facit moram inuitè: quia scilicet neicit, vel non potest repellere: tunc dicitur occasionem daram. Quamuis hæc sententia satis dura: cum habeat in peccatis criminalibus: potest etiam notificari in homicidio, & in alijs multis peccatis. Quicquid sit expedit conscientia mundè facere prædictam examinationem in quibusvisque cogitationibus vitiose multam protractis.

✠ Quærit.

CAP. VIII.

Nam grauius est facere quodcumque peccatum cum corde aut cum aliquo sensu corporis his, quam semel. Et ideo, si potes, recordare specifice vices cogitationum malem, aut motus libidinosis in carne, & volutarem ratiensis aliquod peccatum, aut quoties iterasti respicere in faciem alicuius propter delectationem visus, aut quoties turbasti aliquem, aut marmurasti: & sic de alijs. Sed si non es memor de numeris hæc bona fide

secun-

secundum quod iudicas te toties iterasse peccata. Et attende quod cogitationes leues, & leuia verba non sunt numero explicanda: nisi essent occasiones alicuius grauis peccati vel vitij: aut essent de se in aliquo genere septem vitiorum capitalium. Si tamen propter cogitationem leuem haberes longam distractionem mentis in oratione vel in psalmodia: credo quod bonum esset explicare, si esses memor, propter magnum dispendium quod facit. Si etiam propter aliquod verbum solationis vel leue aliquem turbares, aut orires aliqua mala suspicio, aut aliquod malum: tunc debet specificari propter malum ipsius effectum, sic quod talia otiosa & leuia non sunt perficienda, quando propter ea incurritur aliquod graue vitium vel delictum, aut datur alicui materia peccandi. Sufficit ergo dicere simul omnes distractiones mentis habitas in oratione & in officio propter cogitationes leues, sic dicendo: Dico tamen culpam de nimia distractione & mētis vagatione, quā habui in oratione audiēdo missam, & dicēdo horas, ppter cogitationes inutiles & otiosas, in quib⁹ cor meū nimis occupauī, sic qd diuinis nō fui intent⁹ vt debui & potui. Cogitationes aut vitiosæ puratæ & cū delectatione receptæ

ptæ

pta, omnes sunt explicandæ quantum homo potest, quantum ad qualitatem, moram, & vitia, vt supra dictū est. Cogitationes verò quā- tuncūq; malæ & vitiosæ, si non sunt studiosè procuratæ, nec cum delectatiōe receptæ, nec cum mora seruatæ in corde: nec dedisti occa- sionem veniendi propter cibi & potus intem- perantiam, aut propter occasionem aliam: sed subito venerunt: & recesserunt: & displicen- tiam habuisti, aut saltem placentiam non ha- buisti in illis: & statim quando sentisti, vt po- tuisti, repulisti, aut expellere procurasti occu- pando te in lectiōe aut in meditatione san- cta: tales, dico, non sunt confitentæ: quia non solum in istis homo non offendit, sed mul- tum meretur, tanquam pugil, pugnator, & victor. Vnde Hieronimus: Ille prædicatur beatus, qui statim vt cœpit cogitare, cogi- tationem interficit & allidit ad petram Chri- stum. Sed hodie quidam tales cogitationes confitentur potius ad laudem & vanam glo- riam, vt confessor reputet eos spirituales: cum tamen talia essent occultanda, & in- confessione tacenda: quia solūm confitens debet se ostendere simpliciter esse peccato- rem. Vnde tales sunt thesauri Dei latrones: quasi vanæ gloriæ appetitores: & ideo pœ-
na latro-

na latronum sunt puniendi. Nam de talibus cogitationibus, quibus sic resistitur, dicit Apo- stolus, quod facit Deus cum tentatione pro- uentum. Quod dicit, quia homo talibus resi- stendo meretur. Et ideo intelligo quod digni sunt suspēdio, qui sub specie charitatis aut pe- tendi consilij aut alterius causæ coloratæ, quæ soli Deo sunt aperta, manifestant, & aperiunt malitiosè & subdolè.

✠ Motus vanæ gloriæ. C A P. I X.

Quia grauius est habere vanam gloriam gratia spirituali à Deo recepta, quàm de hominis opere manuali: ideo confiteri ha- bes de vana gloria spirituali aut corporali. Et grauius est dolere de bono spirituali alterius, quàm de bono corporali ipsius. Et prim^o do- lor est inuidia supernæ gratiæ, quæ est pecca- tum in Spiritum sanctum quod est irremissi- bile. Secundus dolor ex simplici procedit in- uidia. Et ideo non sufficit dicere, dolui de bo- no alterius propter inuidiam: sed debes dice- re & specificare de quo bono, spirituali vel tē- porali. Et eadem ratione grauius est gaudere de spirituali damno proximi sicut de peccato, quod fecit, aut de ipsius infamia, aut quia amī sit gratiam Dei, quam habebat, quam gaudere
de tem-

de temporali damno hominis. Cauendum tñ est qualiter confitearis prædictam vanam gloriam de gratia spiritali, ne fortè incurras maiorem vanam gloriam confitendo primum actum. Nam dando intelligere confessori quòd habuisti vanam gloriam, quia fuisti visus orare, vel in missa plorare, vel laudatus quòd bene prædicaueras: ex hoc potes incurere vanam gloriam siue peccatum vanæ gloriæ q̄ cōfessor ex hoc te reputet spiritualem. Non debes igitur explicare confessori tuam gratiam tibi à Deo datam in oratione & lachrymis, & huiusmodi. potes tamen dicere sic: Dum dicerè vel audirem missam, vel prædicarem, feci aliquem actum, propter quem cogitavi quòd personæ aliqua me videntes crederent me habere aliquam gratiam specialem ibidem. & quia in ipsa cogitatione habui complacentiam & consensum, nec dolui ideo me accusò. Vel sic: Appetiui quòd aliqui sic crederent me habere, cum non haberent: & ad hoc credendum feci aliquos actus simulationis. Idem intelligas de alijs peccatis. Similiter cautè confitearis vanam gloriam, quam habuisti in exercendo aliquos actus virtuosos. Sufficit tibi non explicando dicere: Feci aliquem actum, propter quem

non

non appetiui totam laudem Dei, sed potius hominum: quia non solum volui ab illo reputari, cui feci vel dixi quoddam vocabulum sed appetiui vt alijs publicare. Et nota quòd cogitationes de vana gloria non sunt confitendæ, nisi quòd ibi est complacentia, & consensus, & delectatio morosa. Si autem statim quando veniunt cogitationes, iudicas eas nõ debere venire, & ex hoc statim displicet tibi quòd veniant: ac per hoc statim recurris ad Deum vt eas expellat, au: saltem te consentire non sinat: sis certus q̄ in eis nõ peccas, sed potius per eas coronam acquiris. Dic ergo statim in corde tuo, quando sentit eas: Deus in adiutorium meum intende. vel: Domine vim patior, responde pro me. Et caue ne propter huiusmodi tempestuosas cogitationes dimittas aliquod bonum incipere, vel incceptum cõsummare & perficere, ex quo principale motiuum est bonum. Sed hodie multi contrarium faciunt, credentes spiritui diffidentia, qui facit eos credere quòd perdunt quicquid agunt, cum in bonis actibus suis cogitationes vanitatis incurrunt. Respondeas ergo tali spiritui: Nec propter te facio nec volo facere istud vocabulum, nec propter te dimit-

te dimittam. Vnde quantuncunque habeas in istis cogitationibus aliquando complacentiam & consensum, doceas, & purè confitearis. nec propter hoc cesses à bono propter Deum principaliter incepto: sed pugna viriliter, constanter orando Deum vt custodiat tuum opus. Si autem esses naturaliter passionatus & stimularis de vana gloria, sicut sunt quidam qui nihil boni faciunt aut dicunt sine ipsa: tunc sic oculo tibi vt non delesteris loquendo multum de Deo, aut de vita spiritali, docendo alios sub specie charitatis: quia pro certo sub hoc zelo charitatis latet dulce venenum. Sed puto esse securius & magis expediens humiliter se, & silere à bonis: ne fortè curando infirmeris: quia mens tua adhuc gerit custodia: & frænum est necessarium linguæ tuæ, & donec ea pestis in corde tuo fluctuare cesser, alioquin saluando aut sanando alios, tuam destruis sanitatem. Experto crede: nam docere & curare alios, est cibus perfectorum. Si verò necessitas ineuitabilis magna, & rationabilis contingentia loquendi occurrat: tunc loquendū est taliter, q̄ ita te sicut alios videaris arguere: quia tibi fortè etiā tunc nõ deerit spiritus vanæ gloriæ, cupiens q̄ per hunc modum loquendi reputeris humilis, & discretus.

discretus. Si autè idè eueniat tibi cum tacebis, vel quādo de locutiōe te humiliter excusabis: nescio tibi aliud remediū, nisi cōfessionē purā, & lacrymas exhibere cōtra hāc maledictā pestilentiam & tamē valde timendū est ne timore despectionis humanæ, roties hoc vitium confiteri negligas, quoties ab ipso te noueris superari. Sed ne vt minus verecunderis: mutes sepius confessorum. imò vt plus confundaris, studeas eidem sepius & clarius solito confiteri. Sic enim virtute humiles confessionis spiritus ille nequam citius expelletur.

Et si etiam tuæ confessioni te ingerat vt de humili & pura confessione appetas commendari: certè si te senseris vulneratum: nõ timeas in fine confessionis detegere vulnus. Est enim sciendum quòd grauius est esse inobediētem vel irreuerētem patri vel matri proprie, quàm illi, cui non sic tenemur obedientiam vel reuerentiam exhibere: & grauius est turbare vnum sanctum hominē aut deridere ipsum, quàm hominē vitiosum & grauius est prouocare vnam personam religiosam ad aliquod peccatum, quòd est contra professionem eius, quàm vnam personam secularē ducere ad idem peccatum.

Et grauius est inspicere impudicè vnam

G iuuenem

iuuenem religiosam mulierem, quam secularem. secundum beatum Gregorium, Non licet intueri. quod non licet concupiscere. Et ideo dico esse grauius illud vitiosè respicere, quod est grauius concupiscere. Hoc idè intelligo de quocunque verbo, aut etiam: actu impudico. De conditione personæ, cum peccasti, sufficit exemplum iam dictum. Non ergo sis contentus dicere, Non bene custodiui visum. aut dicere, Conueri pluries aspectum in faciem cuiusdã personæ cum complacencia & imaginatione impudica. Sed sic qualitatem & conditionem personæ. Et si de visu expedit sic dicere: multò magis de verbo impudico dante prouocatione ad peccatum: & de tactu aut commotione carnis libidinosa habita exalloccutione vel appropinquatione ad corpus alicuius.

♣ Intentio habita in peccatis. CAP. X.

Grauius est facere quodcũque peccatum cum intentione prouocandi aliquem ad simile. aut ad aliud peccatum, quam ad satisfaciendum sibi ipsi tantum: vt si noueris defectum alicuius, vt facias ipsum despici, aut minus reputari, propter inuidiam tuam vel aliam malitiam: aut si fecisti aliquem actum

cum

enim oculis, aut cum manibus versus aliquam personam vt prouocares eam ad malum: & sic de alijs peccatis factis studiosè non tantum in damnum facientis, sed etiam in proximi detrimentum. Quæ quidem peccata non sufficit confiteri, nisi explicentur intentiones malitiosæ: quæ rectè assimilantur dæmonibus animarum damnatione inuidijs suis procurantibus: pro quarum salute Christus sanguinem suum effudit. Et tunc inimici Christi, quia student animas perdere. Item descensus de peccato in peccatum est diligenter perferendum. Non enim est ita græue vnum peccatum simplex, sicut illud cuius occasione plura alia peccata sunt commissa. Vnde si studiosè fecisti aliquem defectum tali modo quod alius fuit culpatus de hoc, & non excusasti innocentem, sed permisisti eum iniuste pati: vel si pro defensione vnius mendacij protulisti verba iniuriosa. aut incurristi plura alia mendacia: aut pro excusatione vnius mendacij vel peccati commisisti periurium: & ob hoc fuit suspicio de alio, vel facta iniusta punitio super aliquem, aut ortum est odium, aut aliqua turbatio inter aliquos: omnia hæc & consimilia, quæ ex peccato primo sunt consecuta, debent cum primo peccato principali explicari.

Aduertenda est occasio peccati. CAP. XI.
Similiter de circumstātijs peccatorum; nō solum circumstantias prædictas vel similes exponere debes, sed etiam occasiones & causas peccatorum. propter quas incurristi ipsa peccata: videlicet quia neglexisti eas vitare sicut potuisti & sciuisti. Huiusmodi autem causæ sunt taliter dicendæ, quod tecum ipsis accuses, & non excuses: sicut quidam faciunt impotentes culpam diaboli: sicut Heua quæ dixit: Serpens decepit me. Dicunt enim: Tantum ipse me tentauit de tali peccato, quod oportuit me consentire, nec potui me defendere vilo modo. Sed ista non est confessio nec expressio causæ peccati: imò est sui excusatio, & accusatio diaboli, vel illius, qui fortè non est culpabilis. Non enim omne peccatum fit semper ex suggestione diaboli: nec omnis tentatio est à dæmone: sed secundum beatum Iacobum, vnusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Multi ergo mentiuntur dicentes: Dæmon me seduxit ad tale peccatum, ita quod sibi consensi: quia sola sua concupiscentia tentatus cecidit: & ideo debet dicere: Cum sentirem me stimulari ad tale peccatum perpetrandum, si negligens in cuitando occasiones me incitantes ad hoc

hoc: scilicet locum, tempus, & personam: & sui negligens in adiuuando me cum ieiunio & oratione & alijs necessarijs: sicut abstinentia cibi & potus. Vnde propter negligentiam & malitiam meam commisi ipsum peccatum, potius eligens seruire superbie & carni meæ hoc suggerenti, quàm Spiritui sancto inspirati mihi quod illud non facerem. Reliqui verò imponunt culpam proximo: sicut fecit Adam qui dixit Deo: Mulier quam dedisti mihi, sociam dedit mihi de ligno: & comedi. Dicunt enim: Quædam persona illexit me rogando, blandiendo, & aliqua dona dando, ad id quod nullus de Mundo potuisset se defendere: sic quod oportuit me finaliter consentire. Alij dicunt: Quædam persona dixit mihi tantum malum de quodam quod fecit me murmurare de illo, & illum despiciere. Sed est vitiosa confessio. Dic ergo sic de primo: Cum viderem expresse quod locutio & conuersatio cum quadam persona esset mihi inutilis & perniciofa, & sentirem affectum cordis mei ad ipsam personam, aut ipsius ad me non esse purum nec secundum Deum, sed potius secundum carnem, & in aspectu & in presentia eiusdem haberem nimiam complacentiam sensualem, & ex hoc semper haberem imaginationes impudicas de illa cum libidi-

noſtis motibus carnis, ita quòd propter hæc debebam fugere eam: niſi id minus ſum ſecutus voluptatem carnis, intantum quòd ad talem actum deueni cum ea: vnde me ad ipſam illaqueaui.

De ſecundo dic ſic: Audiens dici mala de aliqua perſona, facilius ea credidi, quam credidiſſem bona ſi audiuiſſem, propter leuitatem cordis mei & defectum charitatis: & quòd debui compari murmuranti, & excuſare in corde meo eum, de quo ille murmurabat: ego ſtatim murmuravi cum illo, confirmando malum de quo dicebat, vel addèdo ad illud quod dicebat: ac per hoc dedi ſibi occaſionem magis murmurandi.

Et nota quòd non debet quis murmurantem nominare, nec factum de quo murmuravit, nec perſonam, de qua murmurant: quando ſcilicet talis nominatio eſſet in excuſationem ſui vel infamiam proximi. Item ſi te accuſas de turbatione proximi, aut de turbatione habita contra aliquem propter defectum eius principaliter: non debes exprimere illum defectum: ne per hoc hoſtendens te habuiſſe rationabiles cauſas turbationis: & ſic videaris minus peccaſſe, aut motus zelo iuſtitie. Sunt enim qui dicunt in confeſſione: Vidi fieri talem defectum: vel, audiui di-

ui dicere tale verbum: de hoc fui valde turbatus, quia erat contra honorem Dei, & contra bonos mores, & in malum exemplum aliorum. O ſulte hypocrita, quid dicis? Nam te ſimpliciter laudas, & nihil penitus confeſſeris. Taces peccatum tuum, quod feciſti videndo alicuius defectum: quod fortè fuit grauius, quam iſte defectus alterius: quia deſpexiſti peccatè, cui debebas compari: & mentiris dicendo te fuiſſe turbatum propter amorem Dei & proximi: cum tamen fueris turbatus propter ſuperbiam tuam, vel quia non habes charitatem proximi, quæ non permittit aliquem contra proximum perturbari. Sic ergo dicas: Videns vel audiens fieri vel dici aliquid quod iudicaui eſſe malum, & fortè eſſe peius quàm fui, propter malitiam meam, quæ non permisit me excuſare defectum nec intentionem dicentis vel facientis ſicut poteram & debebam, non fui motus ad compariendum ei, vel ad orandum pro ipſo, ſicut debui ex charitate: ſed magis fui commotus ad iram, vt contra ipſum, contemnendo & ludificando ipſum appetendo ſtatim punitionem eius, vel habere poteſtatem puniendi eum. Et hoc accidit mihi propter duritiam cordis mei, & quia non recognoſco patientiam Dei, qui ſupportauit me

in grauiorib⁹ peccatis absque punitiōe: & sic de alijs.

Sunt alij, qui se clarius laudant in confessione, dicentes: Per gratiam Dei, satis bene me custodiui à tali tempore vel circa à tali vel tali peccato. Nam bene continuauì officium, missas, prædicationes, & orationes meas. faciunt qui uolunt male: quia intentio bene facere facta mea, & me custodire à peccatis melius quàm maior pars meorum uiciorum: & prius me permitterem occidi quàm facerem tale peccatum, & in me non sentio aliam defectum, nisi quia ego sum ingratus de beneficijs Dei: nec sum sufficiens ad regre-tandum Deo, qui me liberauit ab his peccatis, quæ faciunt multi alij. O Deus, isti sunt similes Pharisæo, qui ascendit in templum ut oraret: cuius oratio fuit tota sui exaltatio super alios, Sic & isti qui deberent se simpliciter accusare in confessione, super alios laudât se, narrando bona quæ faciunt: de superbia autem & præsumptione, quæ latet interius, nihil dicunt.

Sunt alij, qui confitendo sua peccata, totam culpam imponunt Deo. Sic enim dicunt: Deus dedit mihi naturam ita peruersam & promptam ad tale peccatum, quòd non possum mihi cauere. Isti dicunt cum Adam, qui

dixit:

dixit: Mulier, quam dedisti, &c. quasi diceret, si non dedisses mihi, non peccassem. Sed isti apertè mentiuntur. Nam secundum beatum Gregorium, diabolus non potest vincere nisi uolentem: cum tamen de ipso dicatur quòd non est potestas super terram, quæ illius potestati ualeat comparari. Ergo multò minus potest quis uolentari à concupiscentia naturali.

Sunt alij, qui dicunt: Fui deceptus à tali tentatione: quia Deus noluit me adiuuare, cum tamen sepe ieiunarem, & orarem, & ad ipsum reuerteret. Sed isti accusant pigritiam suam & negligentiam suam: quia noluerunt uitare occasionem peccandi, & perseverare in oratione. Afferunt enim Deum impium & mendacem: qui tamen dicit in psal. Clamabit ad me, & ego exaudiam eum. & Matthæi undecimo: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. & alibi: Petite, & accipietis. & Apostolus dicit: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ultra illud quod potestis: sed faciet cum tentatione prouentum, Sic ergo iam derelinquuntur à Deo, quia insipide & sine fide orant: nec uolunt purgare se ipsos, nec perseverare patienter, postulantes auxilium Dei sicut decet: sed uolunt habere gratiam statim sine labore, petentes etiam illam

illam à Deo non humiliter, sed præsumptuosè tanquàm digni, ac si esset obligatus Deus ei dare. Orant ipsi cum securitate quadam, vt exaudiantur statim vt ipsi volunt, & non sicut ipse vult: sicque putantes ipsum ducere ad auxilian dum, potius prouocant ad detelinquendum: quia superbè & præsumptuosè accedūt ad ipsum. Causa ergo lapsus eorū est superbia & negligentia, quam deberent simpliciter accusare,

✠ Occasiones quæ dantur alijs in peccando. CAP. XII.

TVnc etiam in confessione explicandæ sunt occasiones datæ alijs ad peccandum: quia omnium eorum peccatorum homo est particeps, quibus occasionem præbuit malitiosè. Vnde confiteri debes, si malitiosè vel ignoranter dedisti alicui occasionem peccandi: nec nominare debes directè vel indirectè personam, cui dedisti causam: sed sola occasio est dicenda. Peccatum verò, quod factum est ab alio occasione tua, potest dici explicitè, quando est notum confessori, non ille, qui fecit. Alioquin dic solam qualitatem delicti, sic dicendo: Feci fieri quoddam peccatum mortale vel graue, propter talia verba, quæ dixi: aut propter tale malum exemplum quod dedi.

dedi. Item si habuisti turbationem cum socio in itinere, vel in aliquo opere, aut propter socium dixisti malè officium, quia malè proferebat: non debes dicere: Socius meus me turbauit in tali, aut, dixi malè officium meum propter defectum socij mei: quia sic accusas sociū, in cuius notitiam posset confessor venire. Dic ergo: Habui turbationem cum aliquo propter meam superbiā: quia ipsi dixi verba iniuriosa, & ipsum prouocauit ad dicendum mihi. Et si est illius culpa, dic: habui turbationem cum quodam propter impatientiam meam: qui nolui supportare eum in charitate propter aliqua verba ab eo dicta, vel, dixi malè officium cum aliquo in tali hora: & dictante mihi conscientia vt redicerem, propter pigritiam meam ego non redixi.

✠ De pollutione. CAP. XIII.

SI habuisti pollutionem carnis vigilando, dic causam explicitè. Si dormiendo, dic causam, quam dedisse te credideris. Causæ possunt esse cibi & potus intemperantia, rei præcedentis phantasia, aut alio modo: sed dicendo ipsum, propterea non dabis intelligere confessori numerum dierum præteritorum: cogitationes inhonestæ habitæ ante dormitionem, quas explicare debes modestè potis.

potissimè quando somnia ipsa præcogitasti. Nec sunt recitanda somnia vitiosa & inhonestâ, nisi antea cogitasses ea, aut post somnum cum delectatione, & mora, & motu carnis cogitasses: hæc sunt dicenda tanquam cogitata magis, quàm somniata. Si verò somniasti habere aliquem actum impudicum cū persona, ad quam habes sensualem affectum, aut quam cōspexisti oculo impudico: hos debes exprime-re, vt causam illius somnij: quia homo pl̄ in talibus delectatur: & multi post somnium gaudent se talia somniasse. Vbi verò nō fuerit aliqua de prædictis causis vel similibus: nihil de somnio est dicendum: quia nulla culpa est ibi: & tunc sufficit dolere in corde & ad quietandum conscientiam potest dicere: Habui somnium inhonestum: cui si dedissem causam, quā nescio: tunc dico meam culpam.

De causis pollutionis. CAP.

XIIII.

Secundum sanctos patres triplex est causa pollutionis nocturnæ. Prima provenit ex voracitate gulæ, & superabundantia cibi & potus: quæ est diligenter examinanda ab illis qui vocati sunt ad spirituale exercitium. Nam quandoque accidit aliquos relaxari in gula: nisi aliquo tempore: & quando abstinent, & pol-

polluuntur in somnis, credunt quòd hoc non accidat ex culpa inmoderationis, sed potius ex debilitate vel necessitate naturæ. Sed errant: quia debent cauere, & iudicare ne venerit ex nimietate saturitatis præteritæ. Quod enim per voracitatem & ingluuiem congregatum fuerat in medullis: necesse est vt aliquando per prurimum, vel per insensibilitatē corporis ieiunio afflictū egeratur: ita quòd non solum abstinendum est à delicatis cibis, verum etiam à vilibus, & cum æquali continentia temperandum: imò panis & aquæ satietas est timenda: vt possit in nobis acquisita puritas permanere. Isti ergo, qui nondum æqualis continentia & moderantia gratiam sunt adepti: non nimis perfectam pollutionē considerant: quæ ipsis etiam hominibus abstinentibus sic accidit.

Secunda causa quando per incuriam aut immunditiam mentis elabatur. Nam spiritualibus exercitijs vacua, & disciplinis interioribus non intenta, sensus corporis per vanas & immundas cogitationes euagatur. Ex quibus merito culpæ eliciuntur humores. Et ideo volentibus obviare, necesse est priuare & hanc causam eradicare: videlicet mentis torporem excutere, & sensus refrenare: ne mens ad vana & noxia discurrat, & illis assue-

assuefacta excessibus, ad immundissima incitamenta luxuriæ somnians pertrahatur. Prædicta ergo negligentia acquirendi munditiæ, & euitandi immunditiam in confessione puriter explicetur.

Tertia causa potest esse illudentis inimici inuidia. Nam sua inuidia sæpissimè pollutio procuratur. Dum enim videt sanctum virum, qui per frequentem peccatorum confessionem perpetuam munditiæ puritatem studet acquirere, conatur eius conscientiam perturbare: maximè dicibus illis, quibus considerat diuino aspectui complacere: fluxus illi⁹ emissionem polluere: vt sic à sancta communione retrahatur. A quibusdam verò contingere dicitur ex debilitate naturæ, quæ non est ita fortis & valida, sicut antiquitus dicitur extitisse. Hanc causam potest quis in seipso aduertere, quando in illo turpi moderamine dictus he-

quer t'ns solito polluitur absque turpis somnij interuētu: sicut ego quosdã cognoui hac peste certis temporibus ter aut quater in hebdomada foridari: quãuis non minus prædictæ illusioni possit ascribi.

Qualiter post pollutionem licet vel non licet accedere ad diuina. CAP. XV.

Secundùm sanctorum patrum sententiam, vigilantium circumspectione cauendum est, ne ad communionem salutaris conuiuij accedamus tempore, quo sentimus nos somnij illusionem pollutos. Sed si hostis inuidus taliter mentis nostræ illuserit, vt nobis cœlestis remedij subtrahat medicinam: dummodo nullus reprehensibilis interueniat pruritus, aut oblectationis assensus: si fluxus iste fuerit naturali necessitate profusus, aut impugnatione hostis antiqui procuratus, & absque sensus voluntate ductus: debemus ad gratiam salutaris cibi nihilò minus accedere cõfidenter. Quod si creditur euenisse occasione vitiosa: de illa debet se humiliter subtrahere ab altari, ne in nobis verificetur sententia Apostoli, Qui māducat & bibit indignè, iudiciũ sibi māducat & bibit, non diiudicans corpus domini. id est non faciens differētiam inter perceptionem cibi cœlestis & carnalis: nec iudicans ipsum corpus Domini esse tale, quod non nisi pura mente & carne liceat manducare. Et ideo subinfert Apostolus: Ideo inter vos multi infirmi & debiles: & dormiūt multi, quasi diceret: Multi

ex

ex hac sumptiōe & manducatiōe indigna spiritaliter infirmantur: & sommo mortali dormiūt multi per peccatū, quod ex ipsa indigna manducatiōe & assumptiōe incurrunt. Probat autē, id est examinet seipsum homo antequā sacramentum percipiat, & diligenter se videat vtrum sit mundus vel immundus, vtrum devotus vel indeuotus, vtrum reuerens vel irreuerēs vtrum timens vel presumens accedat: etiam si certus vel certum se putet quod non vitiosè sit pollutus, vel aliquando tali peccato infectus. Non enim debet volens istum celestem panem sumere, esse contentus se non habere peccatum mortale, neque præcedenti nocte vitiosa occasione fuisse pollutum: quia licet hæc duo quemlibet reddant ipso cibo indignum: alia tamen plura sunt pro quibus se homo debet ab hoc subtrahere reuerenter: quæ explicare non audeo: quia à sanctis & doctoribus ipsa expressa non reperi: atque illustratione gratiæ Dei ea simpliciter relinquere decreui. Id tamen, quod pro me ipso retineo, est verbum illius, qui hoc instituit sacramentum: quem non credo illud frustra protulisse. Dicit enim, Hæc quotiescunq; feceritis, in meam commemorationem facietis. Ex quo quidem verbo arguo

mibi

mibi ipsi quotiescunq; id volo agere quod ipse instituit, & modo prædicto reliquit: nequaquam sine remorsu conscientiæ ac præiudicio animæ & meo ad istud possum accedere: nisi præmemorata ipsius instituentis charitate: ac eius passione & morte. In cuius memoriam perpetuè recolendam istud sacramentū debere confici & perfici, ipse clarè asseruit & iniunxit. Considerans insuper circa huius sacramenti primordia lotionem pedum factam non absq; mysterio & sacramento: ubiq; dictū fuisse à Domino. Si non lauero te, non habebis partem mecum. Agnosco per hoc, & iudico non sine præsumptionis & grauis offensæ periculo aliquem velle habere partem secum, ipsum sacramentum sumendo non præhabita alicuius spiritualis gratiæ lotionem: quam quidem lotionem nō solum per compunctiones & lachrymas puto fieri, verum etiam per interiorē mentis deuotionem & fidem, in qua ipse Dominus vocat & inurat animā, & trahit & quodammodo cogit ad ipsam cibum angelicum & celestem. Vnde & ipse dixit illis, quos lauerat: Iam mundi estis, propter sermonem, quem locutus sum vobis, Non dicit, propterea quia loti estis: sed, propter sermonem. Hoc autem est verbum fidei, quod prædica-

H mis,

mus, secundum Apostolum. Vnde in actibus Apostolorum legitur: Fide purificans corda eorum. Hanc autem deuotionem & fidem celebrantis, seu sacramentum sumentis, credo esse illam, qua celebrat, & qua facit ipsum sacramentum percipi cum affectu: sicut & uerba Christi sunt illa, quibus consecratur & trās substantiatur panis & uinum in corpus Christi & sanguinem. Quam quidem deuotionē uoco Dei gratiam, quæ præuenit & disponit, subsequitur & infundit. Ad hoc ergo sacramentum cum instantia seruentis & assidue orationis procuremus modo prædicto uocati à Domino, uidelicet præhabita ipsius memoria, atque compunctionis & deuotionis & fidei lotionē, ad quæ præparari nos oportet per mentis & corporis munditiam, & per linguæ ac sensuum refrænationem, & per nostrarum passionum continuam moderationem.

De fluxu libidinis. CAP. XVI.

PRæmittendum quoq; illud non est, quod quibusdam contingit interdum conscientie dubietas & perturbatio magna, unde ipsi uigilantibus absque ulla commotione carnis & cogitatione imunda, humor quidam per mem-

membrum secretum egreditur sine delectatione, & quasi insensibiliter: ita ut multi de hoc aliter non perpendant, nisi cum pannos sentierint madefactos. Cuius causam aliqui ignorantur turbantur & errant, putantes se esse pollutos. Et ideo sciendum est quod illius humoris effusio non est pollutio: quia, ut dicunt medici, sine libidinosa delectatione & carnis motione nullus potest pollui uigilando. Ad ipsius tamen effusionem humoris uidetur naturalis conditio causam exhibere primariam: sed deinde id, quod natura disponit cauta uictiosa & inuitabilis perficit & consummat. Quibusdam hoc prouenire agnoui propter solam præsentiam & allocutionem personæ alicuius, in cuius aspectu habent complacentiam sensiualem & uanam, seu ad quam inordinato amore afficiuntur, aut per tactum impudicum leuē, aut imaginando aliquos actus impudicos foriter & uerose. In his enim casibus, & alijs similibus, multi inueniuntur habere calefactiones & commotiones carnis libidinosas: dicuntq; se humorem emittere uelint nolint coarctari. Sed eas causas, & similes quæ sunt euitabiles, debet fugere & euitare pro posse, maximè qui sentit se de hoc passionatum, seu ad hoc naturaliter inclinatum, siue ex uicio mentis, siue ex

debilitate naturæ. Et qui occasiones huiusmodi non euitauerit iuxta posse, relinquendo a-
 citiam & familiaritatem personarum, ad quas
 inordinatè afficitur, fugiendo etiam allocu-
 tiones & aspectum personarum: licet non cre-
 dam ipsum per dictam effusionem peccare
 mortaliter, nisi fortè aliter concupisceret, aut
 impudice tangeret personam, quæ est causa
 istius defectus: tamen credo eum grauius
 peccare, & in magno peccati mortalis esse pe-
 riculo. Et ideo consilium illi do quod absque
 dilatione morosa ipse sibi violentiam faciat
 in hac parte, fugiendo personas huiusmodi,
 atque cum eis opportunitatem loci & tempo-
 ris euitet. Hic itaque prædictus fluxus, qui à
 quibusdam vocatur libido, si potest euitari
 ipsius occasio, & studiosè non euitatur: est
 omnino confitendus cum suis occasionibus,
 & negligentia habita circa ipsis. Si verò
 contingat ex causa, quæ vitari non potest: si-
 cut quando audiuntur verba impudica à ca-
 su: vel loquitur cum persona, vel sedet iuxta
 eam, de cuius præsentia habet complacenta-
 m vanam, & ab ea separari non valet: in
 his & similibus credo quòd tam de occasio-
 ne habita & impotentia vitandi, quàm de fluxu
 illius libidinis dolor est simpliciter ha-
 bendus.

bendus. Quia tamen dubitare in talibus, quæ
 spectant ad conscientiæ puritatem est quan-
 doque valde proficuum, poteris hoc confiteri
 propter quietudinem mentis & pacem: quan-
 tum expedire non credam.

✠ Complacencia habita in memoria pec-
 cati. CAP. XVII.

Sciendum est quando cogitas de iniurijs
 perceptis, & in illa memoria turbaris in-
 tra te cum aliqua mora, & petis vindictam fie-
 ri, aut gaudes factam esse, aut doles quòd non
 fuit facta per te aut per alium, aut imaginaris
 aliquid facere, aut aliquem motum tenere ani-
 mo vindicauo, hæc omnia sunt confitenda,
 & alia quæcunque similia, si sentis in mente
 tua ratione istius iniuriæ appetitum vindictæ.
 Si autem rememorando mala præterita, quæ
 fecisti, non habes dolorem, sed potius delecta-
 tionem in eis, & propter hanc delectationem
 facis moram ibidem: non credo expedire quod
 specifics ipsa peccata memorata: si aliàs in-
 tegrè confessus es. Et si habuisti aliquam de-
 lectionem in mente, sufficit tibi dicere: Mi-
 hi venerunt ad memoriam quædam vindictæ
 vel iniuriæ, quas feci, vel quædam peccata gra-
 uia, quæ commisi, de quibus non solum non

habui dolorem in tali cogitatione, sed & de ipsis cum multa complacentia cogitavi. Et si tibi aliquid occurrit in carne vel in mente propter dictam complacentiam, quod tibi videtur aggravare peccatum, ipsum etiam debes confiteri. Verbi gratia: Si de peccato luxuriae per te factò habuisti memoriam, & de hoc habuisti motum carnis, & poenitentiam, quia ipsum peccatum non fecisti pluries, vel cum pluribus: tunc sic debes dicere: Ex imaginatione, quā habui de quodam peccato luxuriae, habui motum carnis, & complacentiam in mente, & appetivi illud fecisse multoties, & cum multis personis. Et sic non oportet te indicare confessori te iam fecisse illud peccatum, nisi fortè aliàs indicasses eidem, & nisi pro maiori humilitate & merito velis ipsum ei similiter explicare. Si autem recordar te habuisse opportunitatem faciendi aliquod peccatum quod non fecisti, & in ipsa recordatione non gaudes te evasisse illud peccatum, ne regratiaris Deo quia custodiit te ab ipso, & abstulit oportunitatē & voluntatem faciendi ipsum: omnia ista sunt plenius referenda. Videtur enim hæc magna ingratitude, & peccati commissio voluntaria. Sed si in prædicta recordatione peccatorum, & maxime cardinalium, nō posses vitare complacentiam & mo-

tus carnis, dū velles ea studiosè recollere, & esset cauta te ipsum excusandi à compunctione & dolore: consulo tibi quòd non ea specialiter recolas, nec etiam alia peccata, quæ non potes sine complacētia recollere: sicut est vindicta facta per te vel per alium de inimico tuo: aut damnum vel mors, si quem occidisti. Debes ergo omnia peccata tua si vis confiteri generaliter sub duabus, scilicet superbia & delectatione carnis confiteri, dicēdo sic: Corde meditando, & ore proferēdo dico meam culpam de superbia, quam habui contra Deū & proximum, irascendo, invidendo, alios provocando, Mundi gloriam appetendo, proximos iudicando, Dei creaturas contemnendo, me ipsum bonum reputando, & alios vivificādo, de Dei operibus ac iudicijs & eius permissionibus murmurando, bonas eius inspirationes, & omnia eius beneficia negligendo, impetus vitiosos sectando, blasphemando, & nomen Dei in vanum proferēdo, & linguam meam contra veritatem per mēdacia & simulationes, per duplicitatem & adulationes, per iuramenta & multa alia verba vitiosa laxādo, otiosè & acediosè vivendo, de me nimis cōfidēdo, & de fide dubitādo, & de occultis Dei operibus rationē præsumtuosè quærēdo, p^r

quàm oportet sapere de Deo & de proximo; & de hoc seculo scire cupiendo, gratiam Dei non humiliter affectando, dona Dei occultando, temerariè prophetizando, non in veritate, sed in hypocrisis & fallitate coram Deo & hominibus ambulando, & multa alia superbiam mentaliter & corporaliter exercendo. Postquam confessus es, dic in animo tuo, maxime quando te vides morti proximū: O anima mea, egressus tuus appropinquat, & prope est terminus tuæ superbix: & prope est finis delectationis huius mundi, & miseræ carnis tuæ, quam in delectationibus corporalibus nutriti, plus ipsam amando, quam Deum, plus ei complacendo, quàm tibi, plus laborando pro ipsa, quàm pro te: plus obediens eius concupiscentijs, quàm diuinis inspirationibus & consilijs, scilicet dum studuisti satisfacere sibi in delectationibus gulæ & luxuriæ multis & diuersis modis, opere, & voluntate, atque satiare eius visum, auditum, tactum, & odoratum, quantum & qualiter potuisti. Confessisti amore ipsius carnis amittere maximam partem tui temporis, superflue dormiendo, & occupando te in nimia cura & sollicitudine rerum temporalium & corporalium, te exercendo plus propter auaritiam & dele-

& delectationem, quàm propter necessitatē Confessisti eius nequitix, quam habuit semper ad operandum malum quod potuit. In his fuit vita mea, in his expendi tempus meū. Vbi ergo es vanitas mea & superbia mea? quò perrexistis delectationes meæ carnis? quid mihi attulisti? quid mihi reliquistis pro subiectione & obedientia, qua vobis tot annis deseruiui? Pro vobis contempsisti vitam æternam, amisti Deum, & acquisiui infernum. Perdidisti gaudia infinita, & lucratus sum lamenta æterna. Priuatus sum societate sanctorum angelorum, & merui fieri socius ciuium infernorum. Considera ergo o anima mea, qualem te fecit Deus, quia ad imaginem & similitudinem suam: & modò sic es denigrata peccatis, nec aliquam virtutem in te agnoscis. Considera in te imaginem tentatoris tui, qui te depinxit colore superbix, gulæ, luxuriæ, auaritiæ, vanæ gloriæ, & accidiæ, & ingrati tudinis, & negligentix, odij, & vindictæ. Sussit tibi contemptum Dei, & apposuit amorem seculi. Induxit te contra proximum ad murmurandum, iudicandum, decipiendum, contemnendum, detrahendum, & alienos delectus ponderandum, & tua vitia grauiora non videndum. Non video igitur, o anima mea, nisi vt prouoceris ad gemitum: sicutum, planctum

planctum, tristitiam, & lamentum: & clamores humiliter & feruenter ad Dominum: Domine ne in furore tuo arguas &c. Misere mei Deus, &c.

Qualiter cogitationes inhonestae sunt confitendae. CAP. XVIII.

Perique dubitant, si cogitationes inhonestae sint exterius explicandae. Credo quod hoc facere sit puritatis & perfectionis & magni meriti: sed non credo esse necessitatis semper, nisi quoniam ex nimia mora facta in cogitatione illa homo sentiret se inclinari ad faciendum & perficiendum cogitatum, si haberet oportunitatem, quam vellet: aut si pollueretur ex illa vehementi cogitatione morosa: aut si inordinate afficeretur, ad aliquam personam: & inde multum molestaretur in cogitatione, habendo motus carnis: & imaginando habere aliquos actus impudicos cum ipsa persona. Hunc enim affectum inordinatum debes exprimere cum cogitationibus & moribus carnis procedentibus ex ipso affectu, dicendo sic: Habui affectum sensualem & inordinatum ad quandam mulierem vel quendam iuuenem talis conditionis: & hunc affectum concipiet complacentia habita in aspectu & colloquutione ac praesentia corporali ipsi & de ipsa vel de ipso habui tot vicibus aut multoties imaginationes turpes respiciendo eum

eum oculis corporis vel metis, vel faciem, vel aliam partem corporis eius, scilicet maginando cum ipsa persona habere amplexus & oscula vel talem actum impudicum: & in his feci moram per magnum spatium habendo ibi motus carnis libidinosos: & specialiter accidit mihi in oratione existendo, aut missam dicendo: & semper negligens fui laborare pro posse ad expellendum talia, propter nimiam delectationem, quam habebam ibidem: nec curavi quantum potui refrenare oculos ab aspectu illius personae, quando etiam in praesentia eius. Quicumque igitur tales & tali modo cogitationes & affectiones vitiosas exprimeret, ab eis cito liberaretur: dummodo cum tali confessione commutaret conuersationem, & custodiam sensibus adhiberet: quia daemon non potest sustinere humilitatem purae confessionis: cum sit superbus & immundus, omnique humilitatis & munditiae inimicus. Et ideo, non est melior via & facilior ad euadendum tentationes superbiae & luxuriae, quam cogitationes vitiosas cum suis circumstantiis concurrentibus in carne vel in mente saepe & clare detegere confessori & toties exprimere, quoties renouatur.

Sciendum est quod motus in carne qui nõ
 prouenit ex cogitatione impudica, absq;
 voluntate, & sine causa, scilicet visus, vel audi-
 tus, & sine aliqua causa extrinseca inhonesta,
 sine dubio prouenit ex nimia repletione prius
 facta in cibo & potu. Quidam tamen putant
 quòd proueniat ex nimia vigilia: quod potest
 esse, maxime quando constat eis qd non pro-
 uenit ex aliqua causa prædicta. Et ideo oportet
 hominem esse parçum in diæta quo ad qua-
 litatem & quantitatem, quãdo de talibus mo-
 lestatur contra voluntatem & displicentiam
 suam. Nam ex nimia repletione ventris sequit
 pruritus libidinis: quia secundum Hie. venter
 & genitalia propinqua sunt. Et hoc intelligo
 quando non à causa exteriori. Et tunc oportet
 cauere ipsum ab aspectibus & pollutione, &
 ab approximatione personarum, in quarum
 præsentia sentit se sensualiter delectari. Alio-
 quin ille, qui videtur motus naturalis, fieret vi-
 tiosus. Et quamuis sit securum confiteri tales
 motus præcedentes sine causa vitiosa, quorum
 intemperantia videtur causa, dum tamen per
 ipsos non turbetur amor & desiderium puri-
 tatis in corde, corporalis castitas non ma-
 culatur. Si verò procedunt à causa vitio-
 sa, confitendæ sunt causæ, locus, tempus &

mora

& mora contracta in eis, & vices motuum: si-
 cut supra de circumstantijs peccatorum dictum
 est. Non enim sufficit generaliter dicere cul-
 pam de motibus: sed debes dicere sic: Dum
 essem in ecclesia, vel in oratione, vel dum au-
 direm missam & prædicationem cogitavi ta-
 lem actum turpem, aut habui memoriam ali-
 cuius personæ, in cuius aspectu iam habui va-
 nam complacentiam, aut inordinatum amo-
 rem: aut aspexi in ecclesia talem personam cum
 complacentia impudica: cuius causa habui
 motus carnis impudicos toties, & per tantam
 moram. Et si dixisti illi personæ tibi gratiosæ
 aliqua verba pro luxuria, vel fecisti aliquod
 seruitium malitio, vt scilicet haberes compla-
 centiam libidinosam & motus carnales per
 maiorem morantotum confiteri debes, ma-
 xime si verba non dixisses, aut seruitium non
 fecisses: sic prolixè, nisi de istius præsentia de-
 lectionem habuisses.

De periculo familiaritatis duarum per-
 sonarum spiritualium. CAP. XX.

Quoniam multi videntur negligere quas
 agnoscunt affectiones suas vitiosas, &
 per consequens non curant confiteri cum ta-
 men

men diligenter sint perscrutandæ : & cum suis vitijs orientibus ex ipsis exprimendæ: ideo prætermittere non intendo quòd multi nimis afficiuntur ad seipfos : quidam ad aliquas personas: quidam ad honores: quidam ad diuitias temporales. Et quia hæc sunt sicut murus inter Deum & animam: ideo nullus hominum labens aliquid de prædictis, potest in via Dei proficere, nec habere puram orationem: & maximè quãdo est carnalis affectio ad personam. Et de hac in:endo modò loqui. Nam talis affectio multos spirituales sub specie amicitie spiritualis à statu orationis impedit, & impediunt. hæc est inquietudo mentis pestifera, orationem mentis & oris inficiens & dissipans: & affectus contrarios orationi in mente generat & exercet. Nam sicut oratio puram mentem purificat, illuminat, latificat, confortat, & impinguat: sic carnalis affectio & immunda mentem inficit & obscurat, conficit, debilitat & desiccatur, & corpus eiusdem maledictionibus implicat. Et quoniam de spiritualibus loquor, propter quos ista scribo: non uerint ipsi quod licet carnalis affectio sit omnibus periculosa & damnosa, eis tamen perniciofior est magis, maximè quando conuersantur cum persona, quæ spiritualis videtur. nam quamuis horum principium videatur esse pu-

rum, frequens tamè familiaritas domesticum est periculum, delectabile detrimentum, & malum occultum, boni colore depictum: quæ quidem familiaritas quantò plus crescit: tantò plus infirmatur principale motiuum & utriusque puritas maculatur. Nò tamen hoc statim perpendunt: quia sagittarius à principio nò mittit sagittas venenatas, sed solum aliquantulum uulnerantes & amorem augmentantes. Ad tantum uerò in breui deueniunt, ut iam non uelut angelos (sicut inciperant) se inuicem alloquantur & videant: sed tanquam carne uestito se mutuo intueantur & sentiant intendentes quibundam commendationibus ac uerbis blanditorijs & adulatorijs, quæ uidentur ex prima deuotione procedere. Exinde unus incipit alterius appetere præsentiam corporalem: quia forma vel species corporis in utriusque mente concepta incitat eos ad uolendum præsentiam corporalem, quia infidet eis præsentia mentalis. Sicque spiritualis deuotio paulatim conuertitur in corporalem & carnalem affectum. Et sic ipsorum mentes, quæ solebant in oratione cum Deo absque intermedio loqui, nunc inter se & Deum alter alterius ponit corporalem effigiem. quam uelant & obtenebrant ponentes sub ipsis faciem Dei cum facie creaturæ. Et, quod non

minus horrendum est, cum hi proprium errorem deplangere & emendare deberent, quod in ipsis nutrimentum est erroris, totum illud iudicant ex maxima charitate procedere: cuius merito, puto, & sibi inuicem mentientes referunt quod in oratione vnus alteri presentatur, vt maxime ei delectabile, ac si pro inuicem orare cogantur, gratia & virtute diuina: ac per hoc consolationem simpliciter sensualem, quam habent in illa representatione de se inuicem facta in oratione predicta estimant & affirmant, ac afferunt esse spirituales gratiam & diuinam. Quales autem illusiones recipiant à sagittario supra dicto specialiter mulieres, quæ citò fidè adhibent illusioni mentali, esset horribile, & quasi impossibile declarare. Sentiunt namq; in visione præfata & representatione mentali calorè quendam ignitum à sagittario illo iactatum; quam credunt & dicunt esse ignem charitatis à Spiritu sancto transmissum, volentem coniungere spiritum vnus spiritui alterius vinculo charitatis: cum tamen sit ignis libidinosis amoris, prout frequenter manifestant, & inde deliberant se tãquam spiritualiter vnitos, posse securius, & propius ac prolixius simul loqui, atq; in hoc tempus non perdere, sed lucrari: proinde modos

infolitos

infolitos & cautelas mirabiles adinueniunt, quibus procurant simul colloqui, & frequenter allegantes vnus alteri causas vtilitate vel necessitate depictas: cum tamen in veritate nihil sit aliud in causa nisi libido, cui ratio omnis iam succubuit. Sic itaque carnali concupiscentia seu complacentia excæcat, tempus, quod olim consueuerant in oratione expendere, ac spiritualiter occupare, nunc in huiusmodi familiaritatibus & colloquijs perdunt: & sic (quod dolendum est) consolationes diuinas pro carnalibus commutant. Amodo igitur nisi hora serotina cogente, aut alia inuitabili causa, non possunt ab inuicem discedere: & tunc inuitè & tristes discedunt. Hec autem tristitia est certissimum indicium quod carnis vinculo sunt alligati. Et per hæc visitationes & consolationes diuine à carnalibus & diabolicis discernuntur. Denique quâuis se multis exponant periculis, multa mala incurrant dum eorum obtenebratis conscientijs, iudicant quædam sibi tanquam spiritualibus esse licita, quæ fieri nequeunt absque periculo & peccato: putant tamen melius esse non multa de hoc calamo exarare. hæc tamen tacere non valeo, quin aliqualiter referam: maxime quia non longè à temporibus istis similia congerunt. Tamen spirituales

prædicti quandoque se deduci permittunt vt se inuicem familiariter tangant sub specie charitatis, referentes sibi inuicem immensum cordis amorem, quod imprudenter charitatem appellant. Sed in hac reſeratione amoris est summum periculum: quia ex hoc fabricantur sagittæ que mentes eorum vulnerant mortaliter atque venenant. Et quod super omnia videtur mihi horrendum, Deo, Angelis, hominibus, etiam à dæmonibus fuerunt iam aliquæ spirituales nomine spiritu luxurioso imbutæ: quæ pro excusatione suæ libidinis præsumpserunt dicere se habuisse in illis actibus impudicis magna seu timēda de Deo. Quod nihil aliud est se iudicio, nisi quoddam incitamentum, & inductiuum ad similia securius reiterandum, & peiora perpetrandum.

Dic mihi, qui talibus credis & adhæres, si istæ sunt veræ spirituales, vt asserit. Quod aliud loqui aut facere deberent, nisi quod à Spiritu sancto procedere potest vel procedit? Ab illo autem nihil procedit noxium, sed solum quod est vtile & honestum. Quod enim ad Spiritum sanctum de talibus oculis? aut qualem honorem inde consequuntur Deus? & quæ vtilitas, aut quæ necessitas tibi ad salutem, vel alteri, vt hostactus facias vel patiaris? Quæ conuentio spiritus ad
libidi.

libidinem carnis? Quæ igitur tua præsumptio, vt hanc contumeliam inferas Spiritui sancto? scilicet attribuendo sibi tuæ impudiciæ scetorem, quam vix demones patiuntur: quamq; temeritas tua mulier hypocrita à facie Dei proiecta vsque eò dissimulas, vt dicas delectationem carnis libidinosam, esse gratiam & consolationem diuinam. Recede ergo fera pessima de finibus meis: quia nec dæmones possunt tuam præsentiam sustinere. Hæc itaque, fratres charissimi, non incongruè huic operi sunt incerta: vt sciat vnusquisque per hæc quòd venenosa affectio sub colore spiritus acquisita, summè impedit puritatem confessionis, & cordis munditiam: vt si hanc fugiat tanquam vitiosam, rubiginem, quæ vix potest aboleri de mente si alicui fuerit applicata, præcipuè quia tales personæ quandiu sunt hac sagitta percussæ, quasi nunquam purè & integrè confitentur, eò quod ipsum morbū despiciabilem in persona spirituali, verecundentur toties detegere plenè & integrè confessori: quia veniunt exprimere aliquas circumstantias tali affectione annexas: quas vel sacent, vel exprimunt imperfectè, vtentes verbis operentibus dictum morbū, sic vt occupatio men-

tis fit quasi continua circa personam dilectum, & oratione, & in cunctis actibus suis & imaginationes turpes de ipsa vana concupiscentia cordis, & in memoria, & aspectu mentali ipsius, & negligentia in euitando eius praesentiam & colloquium, & alia plura, quae ipsi experiuntur: propterea saepe mutant confessorem, aut vellent mutare, si possent. Sicque tristes sunt & acediosi frequenter tam ratione affectionis fluctuantis in mente, quam ratione confessionis imperfectae de qua ipsemet contristantur. Sed quod peius est, cum ipsi deberent quaerere medicos spirituales cautos, & expertos, qui scirent illam aegritudinem & causas eius agnoscere, & congruum remedium adhibere: non solum non faciunt, sed potius, si semel ad aliquem talem peruenerint: extunc ipsum fugiunt, nec reuertuntur ad ipsum. Quærunt ergo confessores idiotas & simplices, qui nec morbum intelligunt, nec causas eius cognoscunt: & ideo neiciunt adhibere congruum medelam. Tantum de hac materia dixisse sufficiat: ut per hoc animentur per viam puram & immaculatam incedere, & fugere periculosam illam familiaritatem mulierum spiritualium: quae non melius quam fugiendatur

ratur. Satis enim posset quis hac sagita percussus se ieiunijs, vigilijs ac disciplina affligere, & orare: si tamen non fugiat personam, & omnem occasionem despiciat, nunquam curabitur ab illo morbo: sed magis augebitur illud vulnus. Propter quod sequamur consilium beati Hieronimi dicentis, *Fœminam, quam vides bene conuersantem, mente dilige: à corporali frequentia caue: quia initiū libidinis in visitatione mulierum est.* Et Mundus cum mulieribus non melius vincitur, quam fugiendo: quia cum cæteris vitijs & morbis quis possit resistere: huic tamen non potest nisi per fugam. Et alibi: *Si mulier potuit vincere eum, qui iam erat in Paradiso: non mirum si eos impediatur, qui nondum ad Paradisum peruenerunt.* Et iterum: *Solus cum sola non sedeat in secreto absque arbitro & teste: nec sub eodem testio solus cum muliere manseris: nec in preterita castitate confidas: quia tu nec Samsone fortiores, nec Salomone sapientior.* Si forte dicas, iam corpus mortuum est: dico quoniam diabolus viuit, cuius status prunas extinctas ardere facit. Item dicit: *Omnes virgines Christi & puellas aut æqualiter dilige, aut æqualiter ignora.*

Item beatus Augustinus dicit: *Sermo breuis & rigidus cum mulieribus est habendus.*

Nec tamen quia sanctiores sunt, ideo minus cauendæ. Quò enim sanctiores fuerint, eò magis alliciunt: & sub prætextu blandi sermonis immiscent se vitijs impissimæ libidinis. Crede mihi, expertus sum: in Christo loquor: non mérior. Cedros libani, id est contemplationis altissimæ homines, & gregum arietes, id est magis prælatos ecclesiæ, sub hac specie cornuise reperi: de quorum casu non magis præsumebam, quàm Hierony. & Ambro. sic ait Bern. Quotidie conuersaris cum muliere: & continens vis putari? Esto quòd sis: maculam tamè suspicionis portas, Scandalū mihi es: tolle materiam & causam scandalii: quia vix homini illi, per quem scandalum venit.

De verbis vitiosis,

C A P. XXI.

Sciendum quòd: verba vitiosa & gratia diuisiua sunt confitenda: scilicet secundum differentias suas, & incircumstantijs & occasionibus eorundem. De murmuratione, quæ sit quando narratur defectus personæ absentis, sic confiteri habes: dic vtrum verè vel falsè, & propter quàm causam, scilicet propter odium vel vindictam: si tu duxisti vel inducere fecisti aliquè ad hoc: vel despexisti: si alicui ex hoc nocuisti: vel alicui audienti generasti odium

odium de illo, de quo dixisti vel aliquid mali accidit, aut velle accidere desiderasti. Non ergo sufficit dicere: multoties murmuravi, & de multis: nisi ista explices. Non tamen dicas defectum eius, de quo murmurasti, si est verus: nec nomen personæ dicatur, nec qualitas personæ aggravantis peccatum: sicut de patre tuo, de sancto viro, de prælato, & propter quàm causam. Et si defectus est falsus confitere defectum: & personam, cui falsum imposuisti: & debes renocare coram illis, quibus propalasti, maximè defectus esset gravis. Sunt tamè quidam, qui vt minus displiceant confessori expriment personam, cui fecerunt iniuriam, vel de qua murmurauerunt, quando ipsa persona reputatur mala, & quali ab omnibus, vel præ omnibus odiosa: vt per hoc indicentur minus peccasse. Sed hoc est vitiosè dictum: quia debent in cordibus suis reputare, & per confessionem ostèdere se ipsos esse peiores quam illa persona, quam in sui excusationem nominare præsumunt. Quidam adhuc peius faciunt: quia vt placeant confessori, personam expriment de qua murmurauerunt, aut offenderunt, auferendo aut impediendo eius bonum: quia sciunt illam personam displicibilem confessori. Isti grauius peccat se cõfitendo, quàm sit peccatum cõfessum: quia cõtra charitatem proximi

dupl iciter peccant : quia faciunt confessor em de peccato gaudere quod confitentur : & dicunt iniuriam , quam alteri intulerunt : & sic non dolent de peccato , quod confitentur , sed potius gaudent , potantes per hoc captare benevolentiam , pro detractio ne : quæ grauior est peccato confessio : quoniam detractio est quasi quoddam homicidium spirituale occultu : sicut quando aliquis audit aliquem laudari de aliqua virtute & sufficientia , & conatur auferre de corde laudantis aut cuiuslibet audientis illam bonam opinionem , quæ habetur de illo , negando illud , & potius defectum illius declarando , aut hypocritam appellando : quia dicit quod quicquid facit , pro humana laude facit . Hoc autem vitium committitur propter inuidiam aut vnam gloriam . Nam detractor quærit laudari super alios , & potissimè super illum , cui detrahit : aut timet minus reputari , quam ille , qui laudatur . Et inde oritur graue peccatum : quia affectant mortem : aut expulsionem , aut tribulationem : aut casum illius , de cuius laude tristantur : & statim sunt depositi ad audiendum hoc de ipso . cum gaudio . Quod vitium nonnullos spirituales pulsat , qui nondum paraclerum receperunt . Quidam autem ore non murmurant , nec detrahunt de alijs , ne & ipsi despiciantur , aut murmuretur de ipsis : ap-

petunt

petunt tamen illud ab alijs fieri . Et omnia talia cum modis & causis sunt confitenda integre . De duplicitate quæ dicuntur mēdacia : quæ est , quando lingua & intentio non concordant quia facit intelligi & credi quod non est : tales quædoque sunt duplicitates proditorie , sicut fuerunt in Iuda quando dixit Ave Rabbi . Isti mel in ore gerunt , & retro pungere querunt . Nam post osculum fecit Christum capi . De simulatione , quæ est in verbis , signis & operibus , exterioribus , cuius contrarium est in mente : hoc est proprium hypocritarum . Est autem simulatio falsitas veritate depicta , vel vitijs verbis & actibus virtuosius opertum . Simulatio in verbis est quando te dicis insipientem & vitiosum , vt per hoc humilis reputeris : & cum hoc præeligis , vt sic nõ credat , nec reputeris , quia appetis virtuosus & sufficiens reputari : & e contrario turbaris , si talis reputaris . Et igitur humilitas in verbo , superbia in mente . Simulatio in opere est quando sit actus virtuosus vt acquiratur solum fama . Simulatio in signo , est quædo præ tenditur honestas in sensibus , sed cor est plenum inhonestate : nec trahitur quis in opus nisi quia caret opportunitate quæ vellet . Sic quidam religiosi de die quandoque vt putentur sancti & honesti , sensus suos valde componunt , & maxime in officio & in choro , inclinatio-

nea

nes profundas & similia faciendo : sed de nocte nulla signa deuotionis ostendunt, dum nõ sentiunt se videri. Sic quidam se macerant abstinento, vt spirituales appareant & iudicentur. Aliqui exterius apparent patientes subridendo : qui tamen pleni ira & tristitia dolent de iniuria eis facta : & sic omnis hypocrita est simulator, duplex & falsus, & per consequens inimicus & proditor veritatis. Et ideo quia huic vitio multa sunt annexa alia : ideo cum diligenti examinatione debet in confessione euomere virus suum.

Mendacia secundum suas species sunt confitenda : quia quædam sunt alijs noxia : & hæc grauiora nõ noxijs. Quædam deliberatè prolata, & grauiora illis, quæ proferuntur à casu. Quædam sunt iocosa ad gaudium prouocantia, quæ tamen à vitis perfectis sunt arcenda. Quedam verò dicuntur mendacia per quandam inaduertentiam, sicut faciunt narrantes historias, aut multum prolixè loquentes, debent confiteri quæ nõ sciunt falsa. Qui verò in prædicationibus narrant miracula non vera, aut historias derisorias seu fabulas, seu etiam narrat textum scripturæ sanctæ, & trahunt indebitè vt coaptent verba sua malè faciunt, & confiteri debent : quia tot veritates sunt in sacra scriptura, quæ possunt dici. quoniam mendacio

dacio non eget Deus. Adulatoria verò verba seu blanditoria ad complacendum, vel vt comendetur, vel beneuolus fiat, vel vt seruitium recipiat, sunt confitenda tanquàm mendacia exprimendo intentionem, quam habuerunt in prædictis : & potissimè qui adulantur gestibus corporis & actibus manuum & oculorum. vt ostendant affectionem & compassionem ad aliquem : quia tales omnes sunt mendaces & falsi.

Eruditio utilis ad omnia supradicta.

CAPVT XXII.

VT autem scias melius confiteri, studeas saltè iemel in die examinare quomodo tempus expendisti : & discurre per singulas horas, cogitâdo loca in quibus fuisti, cum quibus personis, quid cogitasti, quid dixisti, quid audiisti, quid fecisti : vt cognoscas relaxationes linguæ, cordis, & sensuum : in quibus & quoties offendisti, aut dedisti alijs materiã offendendi : & sic ordina in mente tua sicut ea fueris memor commisitisse : quia melius explicabis omnia, quorum fueris memor : & illa pluries pertracta & ordinata è repeto in mente tua. nec te pigeat in tali examinatione exercere : quia pax & letitia mentis, quam inde consequeris, super excedit omne mundanum gaudiũ. Quod si abiq; difficultate ma-

te magna, & cum magna tranquillitate animi istum modum volueris obseruare: stude in paucis delinquere, vt pauca debeas recolare & confiteri. Confessorem eligas compassiuum, probatum in tentationibus, & in via continentiae se exercentem: cui saepe confitearis, & aperias omnes defectus clarè & lucide: & stimulos, quibus molestaris. Sit ille charitatus & humilis, discretus & intelligens: sic quòd possis ad ipsum confidenter recurrere, & sciat tibi remedium exhibere: aut aliter si caecus caeco ducatum praestet, ambo in foueam cadent. Ad ista melius obtinenda necessaria est tibi solitudo vita: quae est primaria ad cordis munditiam. & tutela ad custodiam. Vnde si es religiosus, si pacem quaeris, cellam non egredieris.

Vnde versus:

Cella quasi coelum tibi sit qua caelica cernas:
Hic legis, hic oras, meditaris, crimina plangis.
Pax est in cella, foris autem plurima bella.

Si autem es secularis: fuge consortia quantum potes, nisi pro evidenti utilitate aut necessitate. Expediit etiam vt portes in corde propositum tibi cauendi pro posse ab omni offensa Dei & proximi: & debes te armare cum oratione, dicendo: Deus in adiutorium meum intende, &c. quia sine auxilio Dei impossibile est à quocunque minimo peccato libe-

rari.

rari. Et quantum Deus permittat te quandoque in peccata cadere, quantumque ipsum rogaueris in oratione ne in aliqua peccata incidas: non tamen propter hoc desistas à bono proposito bene operandi: quia hoc Deus permittit, vt agnoscas te infirmum continè diuino auxilio indigere, nihilque boni per te ipsum posse perficere, quantumcupies cupies & proponas. Propter quod oportet semper orare, & non deficere. Ille autem semper orat qui non cessat benefacere, & mala vitare desiderat. Si autem ab incepto bono destiteris eò quòd in oratione non exaudiris, tunc est signum quòd spiritualis edificij, quòd est conscientiae puritas, cui et principio: tui annexa est cognitio propriae utilitatis: ad quod consequitur virtus humilitatis, quae mentem in bono confirmat: & facit hominem contentari de omnibus iudicijs & permissionibus diuinis circa omnes creaturas & secundum enim in veritate te ipsum agnoscis, omnibus compateris, nullum odis, nulli inimicaris: plus gaudes de passionibus & poenis corporalibus quam de consolationibus carnalibus: quia te vides illa meruisse, & esse tibi utilia: haec autem periculosa. Si ergo omnia praeter peccatum diligas: nihil praeter peccatum timeas: nihil te praeter Deum afficiat: nihil te nisi culpa contristet: & quoniam cognitio &

tio & accusatio sui ipsius acquiritur per mentis munditiam, solitudinem, & mentale orationem, necesse est ut quisquis ad hanc puritatem peruenire affectat, solitudinem velut matrem orationis & munditiæ amplectatur, & se in lectione & sui cordis scrutatione sit quotidie exerceat quòd omni otiositate vitata, omnique humana verecundia postposita & despecta, ad veram ac puram, integram & plenam confessionem se præparet & disponat.

✠ Modus cognoscendi seipsum,
CAP. XXIII.

Postremò qui vult ad sui perfectam cognitionem citò & faciliter peruenire, ac perfectè pacem conscientiae possidere: primò cor suum spoliât ab omni amore & affectione sensuali, à quacunque persona & re temporali: sic quòd inter Deum & cor suum nullum sit medium. Nihil diligit extra Deum, neque præter Deum: & tunc talis affectio non erit medium impediens, sed adiuuans & coaptans. Secundò exuat cor suum ab amore inordinato ad seipsum, sic quòd non sit fur & latro honoris & laudis appetendo aliquid de his, quæ debentur soli Deo simpliciter: nihil terrenum appetat, nisi pro Dei seruitio, & utilitate animæ suæ vel proximi: abneget propriam voluntatem: cupiat alienum velle potius quàm suum

suum perficere: nec à voluntate Dei ac eius permissione animus suus discordet. Tertio ad suæ conscientiae stimulum frequenter aduertat memorando prædicta delicta, seipsum arguendo de negligentia, concupiscentia & nequitia. De negligentia quidem se arguat, si cor suum non bene custodiuit, si tempus inutiliter expendit, si opera sua in finem debitum non direxit. Adhuc si fuit negligens in oratione, in lectione, & boni operis executione: quorum vnum non sufficit sine altero. Adhuc si fuit negligens ad agendum poenitentiam de commissis, ad resistendum tentationibus à Deo permissis, ad proficiendum in bonis sibi ostensis. De concupiscentia autem se reprehendit cogitando si in se viuuit aut vixit concupiscentia & voluptas appetendo dulcia, mollia, & cibaria sapida, vestimenta deliciosa, & oblectamenta luxuriosa: cum omnia in primo motu sint fugienda. Item si viuuit in se vel vixit concupiscentia curiositatis, appetendo scire occulta Dei, aut creaturam videre pulchram, habere pretiosa, & similia: quæ omnia procedunt ex avaritia. Item si in se viuuit aut vixit concupiscentia vanitatis, appetendo humanam fauorem, vel honorem, laudem & propriam gloriam. Hæc omnia quæ faciunt hominem vanum, sunt fugi-

fugienda cuicumque, & maximè religioso, qui debet ambulare in veritate coram Deo & hominibus in cunctis operibus suis, & ordinare cor, verba & opera in laudem Dei, & ædificationem proximi, & vtilitatem sui, nihil extra Deum penitus appetendo. De nequitia verò se arguat, cogitando si in se viuuit aut vixit iracundia in verbo vel animo, in exteriori signo: & si aliquem ad iracundiam prouocauit. Hoc autem vitium non potest corrigi nisi per spiritum veritatis, scilicet homo consideret quid meruit per peccatum mortale: & per hoc bonitatem Dei attendat & patientiam, qui ipsum sustinuit vsq; nunc, nec adhuc eum damnare vult, cum iuste possit ac poterit quoties mortaliter deliquit: Cum ergo veritas ingreditur animam, & ibi permanet omne cor impatiens & furiosum efficitur humile & mansuetum, & omne cor durum & impium efficitur pium & compassiuum. Hæc autem virtus ingreditur solummodo in cor mundum. Item cogitet si in se viuuit aut vixit nequitia inuidiæ, quæ de bono alterius contristatur, & de malo iucundatur: quod vitium directè contrahenit Spiritui sancto. Et ideo ex inuidia oritur peccatum in Spiritum sanctum, quod dicitur inuidentia. Contra hoc scriptum est in Mathæo: An oculus tuus ne-

quàm

quã est, quia ego bonus sum? Et ideo hoc peccatũ non remittitur in hoc seculo, nec in futuro. Item cogitet si in eo est vel fuit nequitia acediæ, quæ confurgit ex tædio boni, aut ex otiositate nimia, aut ex timore vel dolore alicuius mali. Et ex hac oriuntur pessimæ suspensiones, malignæ cogitationes, blphemix, diffidentia de Deo, & finalis desperatio. Ad hanc sepius deueniunt inertix dediti, & qui se negligunt in bonis exercere, & tẽpus suum inutiliter expẽdunt, nec nõ qui nimis est ambitiosus, appetendo excessiue honorem. talis em̃ appetit supra meritũ suã sufficiẽtiã, nunquam habebit q̃ appetit, sed quod peius est, iusto Dei iudicio quãtò magis trahit, & quãtò magis seipsum eleuauerit, & procurauerit per alio trahi sursum, tanto magis deprimitur, & contemnetur. Qui ergo hoc vitium desiderat vitare: studeat otium vitare, ac mentis & corporis superare pigritiã, eorumq; occasiones præscindere, quæ sunt, amor quietis, & immoderantia victus. propter has enim duas causas peccata pessima sunt perpetrata: & ex his occasionaliter venit ira Dei super Sodomam & Gomorrah. Idcirco sancti patres fugientes de seculo ad desertum, contra illud vitium acediæ, quæ inficit & dissipat omne bonũ, stabant in armis temperatiæ & occupationis, & cõtinentiæ fomento, ne otiositate radicem

K omnis

oīs mali incurrere, se principaliter munitibā.

Peccatorum origo. CAP. XXIII.

OMnium vitiorum capitalium vnum est initium, scilicet ingrātudo. Duplex est enim radix: timor malē humiliatis, & amor malē inflāmans. Triplex fomētū est concupiscentia carnis, & oculorū, & superbia vitæ. Septiforme caput est: superbia, inuidia, acedia, ira, auaritia, gula, luxuria. Inter quæ sunt quinque peccata spiritalia, & duo carnalia: cum autem peccatum mortale non sit aliud quam recessus à Deo per ipsius contemptū in se vel in suo præcepto. contemptus autē Dei superbia: igitur necesse est vt: omnis peccati mortalis culpa sumat initium à superbia. Quia verò nullus cōtemnit Deū vel suum præceptū, nisi quia aliquid ab ipso timet perdere, aut vellet acquirere: ideo oportet quòd omne peccatum actuale trahat originem ab hac duplici radice, aut amoris, aut timoris.

Omnis autē timor habet ortū ab amore: quia nullus timet perdere nisi quod amat: & ideo amor & timor ab eodē fouent. Et quia amor inordinat⁹ est respectu boni spiritalis, & illud est interius extollētia, & exterius pecunia, inferius lasciuia carnis: ideo tria sunt fomēta peccatorū & vitiorū actualiū, & radicalia duo, ad quæ dñs anima inordinatē fert, ad oīa peccata actualia inordinat. Et quia hoc fit scđm septiformem

formen modū: ideo sunt septem peccata capitalia ex quibus generat diuersitas peccatorū.

Peccatū in spiritum sanctū. CAP. XXV.

Quanuis omne peccatū sit cōtra Deū trinum & vnū: appropriat tamē aliquod peccatū esse in Patrē, aliquod in Filium, & aliquod in Spiritum sanctum. Peccatum autem in spiritum sanctum est irremissibile in hoc seculo & in futuro: nō quia in hoc simpliciter nō possit dimitti: sed quia nō dimittit nisi raro aut vix in hoc seculo, quantū ad culpam: & modicū in futuro quantū ad pœnā. hui⁹ autē peccati sex iunt differētiæ, scilicet inuidia fraternalis gratiæ, impugnatio veritatis agnitæ, desperatio, presumpcio, obstinatio, finalis impœnitētia. Primum est cōtra charitatē Dei, in quantū dolet quod dominus Deus est bonus, qui etiā bonitate sua dat gratiā: & est cōtra charitatem pximi. Secundū est cōtra veritatē fidei quæ est fundamentū salutis. Tertium, est contra misericordiā Dei: quia credit se plus peccasse, quam Deus possit parcere. Quartū, est contra iustitiā Dei: quia tantum præferit de misericordia Dei, quod credit se nō debere puniri pro peccatis suis: & pro hoc se relaxat ad peccatū, & pœnitere nō curat. Quintū, est cōtra gratiā pœnitentiāle, quæ facit resilire à peccatis commissis. Sextū, est contra gratiā pœnitentiālem, quæ facit præcauere à cōmittendis. secundūm

q̄ ipsa finalis impœnitentia dicit propositum nõ pœnitendi: sic em̄ est species peccati in Spiritum sanctũ: secundũ autẽ q̄ finalis impœnitentia dicit continuationẽ peccati vsq; in finẽ sic est sequela omniũ peccatorum, quæ in hac vita non remittuntur. Et sic omne peccatum initium sumit à superbia, & finem habet in finali impœnitentia: in quam qui deuenit, puni- tur à gehenna: à qua finali imponitencia nul- lus peccans mortaliter potest liberari, nisi in- terueniat gratia mediatoris Christi.

Peccati descriptio. CAP. XXVI.

Cum omne peccatũ dicatur recessum vo- luntatis à primò principio, inquantũ ipsa voluntas nata est agi ad ipso, & in ipsum, & pro- pter ipsum: ideo omne peccatum est inordina- tio mētis siue voluntatis, circa quam nata sunt esse virtus & vitium. Peccatum igitur est actua- lis inordinatio voluntatis. Vel secundum Au- gustinum: Peccatũ actuale, est dictũ, vel factũ, vel concupitum contra legem Dei. Inordina- tio autem ista, aut est tanta, q̄ ordinem exter- minat iustitiæ: & sic dicitur peccatũ mortale, quod natũ est auferre vitã ab anima, ipsam se- parando à Deo, per quẽ viuificatur anima ius- ti. Aut est tam modica, q̄ ordinẽ iustitiæ non perimit, sed aliquantulũ perturbat: & sic dicit veniale peccatũ: quia de ipso citò veniã possu- mus obtinere, pro eo q̄ ipsum non tollit gra- tiam,

tiam, nec p̄ eo incurrit inimicitia Dei. Ordo autem iustitiæ est vt bonũ æternũ præferatur bono temporali, & bonũ honestum præferat bono vtili, & voluntas Dei præferat voluntati propriæ, & iudiciũ rationis præsit sensualitati humanæ. Et quia lex etiã hoc præcepit, & ve- rat oppositũ: ideo q̄ æterno temporale, hone- sto vtili præferit, sensualita: rationi, & volun- tas propria præfertur Dei voluntati, commit- titur peccatum mortale, de quo dicit Ambro. q̄ est præuaricatio legis Dei, & cœlestiũ ino- bedientia mandatorũ. Hoc autem cõmittitur vel fit quando omittitur quod lex præcipit, si- ue fit quod lex vetat. Ex quo oritur duplex ge- nus peccati, scilicet omissum, & commissum. Quando verò bonũ tẽporale plus debito mo- do diligit, sed non præfert æterno, & honesto non præfertur vtili, & voluntas naturalis plus debito amat, sic tñ q̄ non præfertur diuinæ, & caro concupiscit, non tñ præfert iudicio rectæ rationis: tunc est peccatũ solum veniale: quia licet hoc sit præter legem diuinam: non tñ di- rectè est contra eam. Sensualis autem appeti- tus non præfertur rationi, nisi quando ratio ei consentit: ideo peccatũ mortale non cõmittit sine consensu. Si autem sensualitas inordinatè moueat: cum ista inordinatio ad malũ decli- net, & adhuc ratio nõ consentiat: veniale ali- quod peccatũ est: quia aliquo modo ledit ordi-

nem iustitiæ. Et quia in statu innocentie non mouebatur sensualitas, nisi secundum motum rationis: ideo stante hac, non poterat ibi esse veniale peccatum. Nunc autem quia rationi repugnat sensualitas, velimus, nobis: ideo necesse habemus committere veniale peccatum aliquod per primos motus. Et licet singula particulariter ac singillatim possint deuitari: omnia tamen illa non possunt caueri: quia peccata sunt ista & peccata peccati originalis vel actualis. Et ideo merito dicuntur venialia: quia hoc ipso sunt digna venia, quia ratio his consentire non videtur. Si post sensum delectationis consentiat in opus: tunc est plenus consensus, ac per hoc est peccati consummatio, quæ peruenit usque ad supremam portionem rationis, ex qua pendet plenitudo consensus. Quia verò non solum est consensus in opus, verum etiam in delectationem consensus est, in quo inferior pars sequitur sensuale, ratio sensualitati consentiat & succumbat, propterea fit subuersio iustitiæ, propter quod committitur peccatum mortale, quamuis minus graue: quia non solum imputatur inferiori parti rationis, sed etiam superiori quæ debuit cōfessere & cohibere inferiorem ne consentiat.

20 Confessio siue humiliatio sui ipsius.

CAPVT XXVII.

ECce, descripsi cor mundum, & conscientiam puram, vir ego immundus & maculatus,

laus, multum me offendere sciens, & me ipsum nesciens, alios sciens: alienos defectus diudicans, & meos non inspiciens: vicia & occasionem vitiorum vobis aperiens, & ipsa vitia in me corrigere negligens: festucam in oculo alieno prospiciens, & in meo trabem non considerans: alienarum vitarum dux esse presumens, & moderamina vitæ propriæ non tenens: omnia mores discutens, & meos deferens: erga me ipsum cæcus permanens, & circa alios oculatus exstans: fraternam tamen charitatem cohortor ac opto (quia omnia fratrum animas sincere amplector, eò maxime quò eas sentio perfectam cordis affectare munditiam, mundumque cor sollicitè ac studiosè perquirere (quò ipsum attingere valeat, vt supra scriptum est. Vestra igitur charitatiua dilectio humiliter & benigne hinc sicut in speculo exemplo verissimo viam & ianuam, per quam ingrediatur anima in atrium domus Domini, quod est conscientie puritas, diligentissime speculetur: firmiter attendentes quò ad dictum atrium nullus vnquam in hac vita peruenit, nisi modo predicto seipsum agnoscere studeat secundum notitiam sibi datam à Domino, suamque conscientiam mundam & immaculatam seruare per confessionem puram, veram & integram superius memoratam proponat. Ipse namque modus cōfitemi super humilitate perfectè fun-

datur, procedens ex filiali Dei amore, qui in patitur in corde habitare peccatum, nec circumstantias peccati, quibus putet Deum offensum quin statim euomat per confessionem secundum sui possibilitatem & notitiam habitam de offensa. Et huiusmodi sollicitudo seruandi cor mundum & conscientiam mundam: est signum congruum & euidens quod quis inter Dei electos filios reputetur. Vnde talis anima securè potest dicere: Domine, dilexi decorem domus tuæ: id est, munditiam animæ meæ, & locum habitationis gloriæ tuæ: id est, puritatem conscientie. Et ratio, quia voluntariè præstitisti decori puritatis meæ virtutè: & in iustitia apparebo purus & mundus in conspectu tuo: & satiabor cum apparuerit gloria tua. Aquam non perducit ipse Deus, qui viuuit & regnat.
Amen.

FINIS.

Index Titulorum Tractatus sacerdotalis.

DE sacramentis in genere.	8
Quid sit sacramentum, & quot sint.	9
De sacramento baptismi.	13
Baptismus quomodo definitur.	15
Quod triplex est baptismus.	20
De baptismi accidentibus.	22
De cautelis circa hoc sacramentū seruandis.	23
De catechismo & exorcismo.	29
De modo baptizandi.	31
De sacramento confirmationis.	45
Quæ sunt de substantia huius sacramenti.	46
De accidentibus circa sacramentū confirmationis.	53
Cautelæ huius sacramenti.	54
De sacramento Eucharistiæ.	55
De credendis circa hoc sacramentum.	67
De cautelis seruandis circa hoc sacramentum ex parte sumentium.	74
De cautelis seruandis ex parte sacerdotis hoc sacramentū cōferentis vel conficiantis.	89
De sacramento pœnitentiæ.	100
De contritione, quæ est prima pars pœnitentiæ.	106
De confessione nunc sequitur.	107
De modo audiendi confessiones.	112
De casibus ad papam pertinentibus.	120
Casus episcopales nunc sequuntur.	122
De satisfactione, quæ est tertia pars pœnitentiæ.	122

I N D E X

teutiæ.	126
De pœnitentijs iniungendis secundùm cano- n. s.	132
De restitutione ablatorũ in satisfactiõe.	146
Cauelæ ex parte contentis seruatiæ.	149
De cautelis seruandis ex parte cõfessoris.	156
De pœnitentijs infirmorum, & decedentium de hac vita.	165
Quomodo sacerdos se habere debeat erga infirmos.	167
Regulæ, quibus peccata mortalia atque venia- lia sunt cognoscenda.	171
De sacramento extremæ vnctionis.	181
De sacramento ordinis.	189
De accidentibus huius sacramenti.	197
De cautelis hic obseruandis.	200
De sacramento matrimonij.	202
De sponsalibus hic primò agitur.	204
De definitione matrimonij.	209
De impedimentis matrimonij.	211
De cautelis huius sacramenti.	214
De expositione missæ.	234
De prima parte missæ.	240
De secunda parte missæ.	246
De tertia parte missæ.	241
De quarta parte missæ.	261
De secunda parte canonis.	275
De tertia parte canonis.	285
Quinta pars principalis missæ.	295
Sexta	

TITVLORVM.

Sexta pars missæ.	304
Cautelæ seruandæ in celebratione missæ.	308
De dicendis horis canonicis.	313
De modo dicendi horas canonicas.	327
Cautelæ in dicendis horis canonicis seruandæ.	338
De excommunicatione.	342
De effectu excommunicationis.	360
De participatione cum excommunicatis.	375
De suspensionis sententia.	375
De forma ferendæ excommunicationis.	381
De ecclesiastico interdicto, qualiter sit obser- uandum.	384
De irregularitate.	407
Cautelæ circa predicta obseruandæ.	441

FINIS INDICIS.



157. in illis. 157. in illis. 157. in illis. 157. in illis. 157. in illis.

Tabula libelli confes-
sionalis beati Thomæ
de Aquino.

C onfessio debet esse pura, & non superflua. cap. 1.	451
Confessio debet esse vera, & non conditionata. cap. 2.	452
Confessio debet esse integra, & non simulata. cap. 3.	454
Confessio debet esse plena, locique differentia determinatiua. cap. 4.	455
Cōfessio debet esse temporis explicatiua. c. 5.	456
Confessio debet esse modi peccandi narrativa. cap. 6.	456
Confessio debet esse moræ in peccato examinatiua. cap. 7.	457
Qualiter peccatorum vices debeant specificari. cap. 8.	458
Qualiter vana gloria distingui debeat. caput. 9.	461
Qualiter intentio in peccato habita debeat in dicari. cap. 10.	461
Qualiter occasio peccati proprii debeat referri. cap. 11.	466
Qualiter occasio peccati alieni debeat referri. cap. 12.	472
Qualiter pollutio debeat ostendi. c. 13.	473
Qualiter	

Qualiter causa pollutionis debeat narrari. caput. 13.	476
Qualiter pollutus à communionē debeat cessare. cap. 15.	479
Quomodo non omnis humoris fluxus pollutio dicatur. cap. 16.	482
Quomodo motus mentis aut carnis sit peccatum. cap. 17.	485
Quomodo cogitationes inhonestæ sunt dicendæ. cap. 18.	490
Quomodo motus visus naturalis efficiatur vitiosus. cap. 19.	492
Quomodo affectiones vitiosæ sint agnoscedæ. cap. 20.	493
Quomodo verba otiosa sint cōfrenda. caput. 21.	497
Qualiter homo in prædictis se debeat habere. cap. 22.	501
Qualiter homo seipsum cognoscere debeat. cap. 23.	510
Qualiter omnium vitiorum vnū est initium. cap. 24.	514
Quot sunt differentie peccati in Spiritum sanctum. cap. 25.	509
Quomodo peccatum debeat describi. caput. 26.	516
Qualis sit libri conclusio. cap. 27.	518
Laus Deo.	

Tabula alphabetica ad præcipuas materias, quæ in hoc tractatu Sacerdotali comprehenduntur.

A bsolutiõis forma morientibus impendenda.	ad interrogatiõem fidei. 37 Ad matrimonium verum duo requiruntur. 226
A bsolutionis forma vigore bullæ apostolicæ.	167 Agonizantes, ppter necessitatẽ à minore iudice absoluendi: si conualescant, an superiorẽ iudicẽ adeant. 170
A bsolutiones magnorum peccatorum qualiter faciendæ.	170 Alleluia quare in septuagesima omittatur. 248
A ccedunt homines indignè tripliciter ad sacramentum Eucharistiæ.	Alienum detinens, Deo reatum conciliari non potest. 146
A ccedia.	178 Amen in canone quare nõ respondetur. 296
A colythi an tenentur dicere septem psalmos.	332 Amen quare respondet per sacerdotẽ sub silẽtio. 396
A d cõfirmationis substantiã requiruntur quinque.	46 Amor viri ac mulieris inordinatus. 178
A diciõ pœnæ in matrimonio contrahendo ante aqua an apponi debeat in te valet.	226 calice. 95 & 96
A dulteriũ criminale peccatum est.	179 Armorũ appellatione quæ comprehenduntur. 422
A dultus inuitus non recipit sacramentum baptismatis.	15 Assusini qui dicuntur. 351
A dultus solus respondet p se	Attentio in horis an sit necessaria. 329
	Attentio qualis requiritur in horis

I N D E X

in horis dicendis.	320 sunt.	14
A uaritiæ species.	175	Baptismi solennitates sunt octo, quæ non sunt de substantia. 22
A udies confessionẽ qualiter se habere debet.	112	22
B aptismus ab hæretico aut excommunicato nullo modo recipiendus est in necessitate.	25	Baptizans qui puerum semel tantũ immergit, graviter peccat. 17
B aptizati bis, pœnitentiã.	140	Baptizandi modus. 31
B aptismus est ianua omnium sacramentorum.	14	Beguardorum dogma perferum. 82
B aptismus est triplex.	20	Benedicamus dñm vel dño indifferẽter põt dici. 305
B aptismus fit in lixiuio vel aqua maris, &c.	18	Bñficia plura habes an ad plures teneat horas. 323
B aptismus in glacie aut niue nõ resoluta nõ fit.	19	Blasphemi pœnitentiã. 138
B aptismus quare confertur in aqua.	19	C anon quare sub silentio dicitur. 261
B aptismus præter necessitatem conferri nõ debet in domib ⁹ priuatis, nisi puer esset principis.	23	Casus episcopales de iure sunt quatuor. 121
B aptism ⁹ ubi institut ⁹ est.	12	Casus episcopales de consuetudine approbati sunt quinque. 122
B aptismi materia ẽ duplex.	18	Casus episcopales tã de iure quã de consuetudine. 123
B aptismi forma qualis est.	15. & 39	Casus, in quibus quis plures missas potest celebrare vno die. 311
B aptismi substantiæ quinque.		Casus, in quibus cõfessio

INDEX

est reiteranda.	151	Clericus infirm ⁹ an teneatur horas dicere.	317
Catechismi definitio.	30	Clerici in sacris constituti rā beneficiati quā non beneficiati an ad horas canonicas teneantur.	318
Celebrādi cōsuetudinē ab apostolis traditam ecclesia semel in anno recolit.	236	Cogitationū malitia qualis.	174
Celebrare quotidie nō est laudandum vel vituperandum.	87	Cognatio spiritualis contrahitur p confirmationē inter multas personas.	54
Characteris baptismi definitio.	21	Collecta quare dicitur.	244
Chirurgus an est irregularis, si ppter imperitiā ei ⁹ mors subsequat.	410 & 411	Collecte plures inmissa, quo ordine sunt dicēdæ.	245
Chrisma antiquum debet comburi.	29	Compaternitas precipuē contrahitur extēriōne seu Ieuatione.	41. & 42
Christus quare dicitur agnus.	301	Concupiscentia.	177
Christi corpus in sacramēto propriē nō videt.	70	Cōplenda vnde dicitur.	304
Cibi ac pot ⁹ excessus.	176	Cōditio triplex requiritur ex parte cōficiētis eucharistiæ sacramentum.	62
Circumstantiæ.	145	Confessores periti quærendi.	143
Clericus amittens librum an teneat ad horas.	378	Cōfessor cōfessionem celare debet exterius, sicut Deus interius.	118
Cleric ⁹ beneficia: in scholis stans au excusatur ab horis dicendis.	317	Confessio debet esse integra.	149
Clericus beneficiatus quid si nescit horas legere.	316		

INDEX

Confessio debet fieri proprio sacerdoti.	152	Confirmationis forma.	48
Cōfessio sedecim cōditio- nes habere debet.	112	Confirmationis sacramentum nullus inferior episcopus conferre potest.	50
Cōfessio vocalis est necessaria propter multa.	109	Confirmationis sacramētū est cōferēdū à ieiuno.	53
Cōfessionis definitio.	107	Confirmationis sacramentum est reiterabile.	54
Cōfessionē audiēs qualiter interrogare debeat.	115	Confitēs dās licentiā cōfessori reuelādi confessionē an potest reuelare eā.	160
Confessi fratribus priuilegiatis non tenētur iterum confiteri proprio sacerdoti.	153	Cōfites dicēse nō posse abstinere, audiendus est.	164
Conficere potest degradatus.	66	Confitens nō plus vel minus, quam res se habeat cōfiteatur.	150
Confirmādos quare debet teneri ab altero confirmato.	53	Confiteri laico in necessitate an sit necesse.	110
Confirmandi potestas possit per papam cōmitti non episcopis.	49	Cōfiteri quis pōt alieno sacerdoti in octo casib ⁹ .	153
Cōfirmatio est à ieiunis recipienda.	53	Cōfiteri pluribus, vtile est.	149
Confirmatio quare confer- tur in fronte.	51	Confanguineas cognoscētis pœnitentia.	139
Confirmatio quid est.	46	Conscientiæ contrahentiēs qualiter peccet.	174
Confirmatio vbi instituta est.	11	Cōsiliū Anselmi circa infirmos habēdum.	165
Confirmatiōis materia.	47	Cōspiratio criminale peccatum.	

I N D E X

catum est. 179
 Contrahendi modi sunt di-
 uerſi. 217
 Cōritus quātuncunq; ſine
 cōfeſſione ad ſacramentū
 euchariftiæ nō accedat. 83
 Cōritionis definitio. 106
 Corporale de quo fit. 354
 Corpus Chriſti cautè de-
 bet poni. 98
 Corpus Chriſti pōt ad in-
 firmum per ſacerdotē tem-
 pore interdicti portari cū
 campana & lumine præ-
 cedentibus. 401
 Corpus Chriſti poteſt eſſe
 in pluribus locis. 68
 Corpus Chriſti in ſacramē
 to propriè nō videtur. 70
 Creaturæ amor ſupra Deū
 eſt peccatum mortale. 172
 Criminalia q̄ dicātur. 179
 Crucis virtus nulla fuit an
 re paſſionem Chriſti. 278
 Cruces quæ ſunt ſuper ca-
 licē, quid ſignificant. 293
 Cruces tres in principio ca-
 nonis quid ſignificant. 116
 Curatus dicit medic⁹ ſpiri-

tualis, & ſubtiliorē ſe hā-
 bebūt medico corporali.
 Curialium infantia. 176
Degradatus poteſt cō-
 ficere. 66
 Degradatus ſuſpēſus & ex-
 communicatus an teneā-
 tur ad horas. 222
 De⁹ dicit habere duas ma-
 n⁹ ſecūddūm Auguſti. 299
 Deus iuſtificat peccatorem
 authoritatiue, ſacramen-
 ta verò effectiua. 9
 Deus non alligauit potētī
 ſuam ſacramentis. 9
 De interdicti obſeruatiōe
 ponuntur quinquaginta
 regulæ. 386
 De irregularitatis materia.
 Iponunt regulæ. 408
 De ſuſpenſionis materia re-
 gulæ decem. 379
 Dicitio ſemper, quid impor-
 rat. 373
 Dignitas ſacerdotalis. 189
 Dilectionē Dei quid dica-
 tur offendere. 173
 Dilectionē proximi quid
 dicatur offendere. 173

Discre-

I N D E X

Discrepantis in horis cano-
 nicis à conſuetudine me-
 tropolitanæ eccleſiæ, pœ-
 nitentia. 138
 Dogma Beguardorum pe-
 ſtiterum. 82
 Dominus vobiſcum, vnde
 ſumptum eſt. 244
E Brietatis ſpecies. 176
 Eccleſia militans ſal-
 lit & fallitur. 362
 Effect⁹ orationū fruſtratur
 ſeptē impedimentis. 378
 Eff. cacia ſacramentorum
 eſt ex tribus. 12
 Ego, p̄nomē, in forma ba-
 ptismi non debet omitti:
 valet tamē baptiſmus. 15
 Eleuatio calicis cooperi
 vel diſcooperti quid ſigni-
 ficat. 282
 Episcopat⁹ an ſit ordo. 195
 Episcopuſ poteſt nouā cō-
 ſuetudinem in ſua eccle-
 ſia inducere. 335
 Episcopuſ in quibus poſſit
 diſpenſare. 140
 Episcopuſ poſſunt diſpenſa-
 re vbi expreſſè à canoni-
 bus non prohibētur. 443
 Epistola, graduale, halle-
 politanæ eccleſiæ, pœ-
 nitentia. 138
 Euchariftia vñ dicitur. 235
 Euchariftia vbi iſtituta. 17
 Euchariftiæ forma ab alio
 ſacramentorum for-
 mis diſfert in duobus. 61
 Euchariftiæ forma. 60
 Euchariftiæ ſacramentum
 laic⁹ cōficere nō pōt. 56
 Euchariftiæ materia. 59
 Euchariftiæ ſacramētū an
 dandū ſit hiſtrionibus. 92
 Euchariftiæ ſacramentum
 an dandum eſt amentib⁹
 & fatuis. 93
 Euchariftiæ ſacramentum
 venialia delet & mortali-
 oblita. 76
 Excōicatus abſens pōt ab-
 ſolui per p̄curatorē. 398
 Excōicatus celebrans eſſi-
 citur irregularis. 363
 Excommunicatus in mor-
 tis articulo à quocūq; ab-
 ſolui poteſt: & ſepeliri in
 cœmeterio. 371

L 2 Excora.

I N D E X

Excommunicatus non est vitandus, nisi sit denunciatus. 370
 Excommunicatus quādo est vitandus. 370
 Excommunicatus si intrat ecclesiam, sacerdos quid faciet. 367
 Excommunicat⁹ suspēsus est à beneficio & officio. 390
 Excomunicati in agone soluti, an postea debent perferri ad maiorem absolui. 170
 Excomunicato cōicans sciēter nō peccat mortaliter nisi in tribus casibus. 365
 Excomunicato nō licet interesse alicui horarum. 367
 Excomunicato participans peccat mortaliter, & an incurrit sententiā. 363
 Excomunicato participās quādo incurrit sententiā excommunicationis. 371
 Excomunicato participā. tes in quinq; casibus excusantur. 372
 Excommunicatorum quatuor genera. 346
 Excomunicatio est duplex. 345
 Excommunicatio iniusta. 361
 Excommunicatio quid est. 345
 Excomunicatio quibus casibus fertur ipso facto. 346
 Excommunicationis effectus sunt multi. 360
 Excomunicatio in quibus casibus est nulla ipso iure. 382
 Excomunicatio sententiā est cum maturitate ferenda. 381
 Excommunicationis sententiā ex trib⁹ causis ferri. 395
 Excommunicationē in quibus casibus quis non incurrit. 317
 Excomunicari non debet cōmunitas, sed benedicitur. 419
 Exemplum. 307
 Existēs in peccato quomodo debet aspiciere corpus Christi. 83
 Exorcismi definitio. 29
 Extrema vñctio peccata venialia delet. 181

I N D E X

Extremæ vñctionis modus. 188
 Falso pœnitentiæ. 144
 Fame restitutio. 146
 Forma absolutionis à maiori excomunicatioe. 373
 Forma consecrationis Eucharistiæ. 279
 Forma consecrationis sanguinis. 280
 Forum est duplex in ecclesia. 343
 Gloria in excelsis Deo generaliter dicitur, quādo Te Deum, cātatur. 243
 Grammaticæ ignorantia repellit aliquem à canonica. 340
 Græci in tribus à Latinis differunt in conferendo baptismate. 16
 Gulæ species. 176
 Hæereses p̄ defunctis satisfacere sunt committitur in tres partes. 398
 Hæresis criminale peccatū est. 179
 Hæreticis fauentiū pœnitentia. 139
 Homicidiū an ipso iure inducit priuationem beneficij. 434
 Homicidiū criminale peccatum est. 179
 Homo cit⁹ mori p̄sumitur propter peccata. 181
 Homo ex reuerētia potest moueri ad abstinēdum à sumptioe sacramenti Eucharistiæ. 82
 Hora cōpetens quæ sit pro dicendis horis. 324
 Horæ an legendæ sunt alto voce. 331
 Horæ canonicæ ubi sunt dicitur. 328
 Horæ dicendæ sunt secundū modū & formam ecclesiæ cathedralis. 323
 Horas vnus diei omittens, an committit tot peccata quot p̄mittit horas. 319
 Hostia sancta quare frangipellendi. 170
 Immersio trina in baptisino quod significat. 40
 Impedimēta duodecim, sunt

INDEX

quæ impediunt matrimo- Inuidia quâdo est mortale
niû contrahendû, & diri- peccatum. 177
mût iam contractum. 221 Ira quando est peccatum
Incestus criminale pecca- mortale. 177
tum est. 179 Irregularis a efficî medic
Incestuosi pœnitentia. 139 si adhibet diligentia. 414
Indumenta sacerdotalia Irregularis efficit occidens
quid spiritualiter signifi- in casu euitabili. 414
cent. 237 Irregularis an efficitur qui
Intentio qualis requiritur potuit a morte defendere
in baptizandos. 26 & non defendit. 415
Intentio qualis requiritur Irregularis an efficitur cle-
in cõsèctione sacramenti ricus tradens latronẽ iudi-
Eucharistiæ. 62 ci seculari. 417
Interdictû an potest poni Irregularis efficit demon-
propter debitum pecunia stras furẽ, quẽ inuentû scit
rium. 385 morte plectendum. 418
Interdictû est duplex. 384 Irregularis an est clericus si
Interdictum & excoicatio interest duello vel vindi-
qualiter differunt. 386 cte sanguinis. 409
Interdictû quid est. 385 Irregularis an est mandans
Interdicti forma. 386 aliquã verberari, si ve be-
Interdicti tpe quæ sacramẽ ratus moritur. 411
ta confiteri possint. 390 Irregu. an sit notorius for-
In matrimonio tria sunt nicator celebrando. 420
bona. 213 Irregularis an sit qui vole-
In purgatorio pœna ma- bar interficere hominem.
ior est quã excogitari po- & inuenit iam mortuû sed
test in inûdo. 313 248 tamẽ amputat ei cap. 420
Irregu-

INDEX

Irregularis an sit, qui emit Iudeus vel paganus potest
lanceas vel sagittas ad ex- in necessitate baptizare:
ercitum. 423 non tñ leuare de fonte. 26
Irregu. an sit, qui procurat Kyrie eleison quid signifi-
ne mulier generet. 424 cat. 242
Irregularis est consules ali- **L** Aicus si in necessitate
qd vnde mors sequat. 411 peccata mulieris au-
Irregularis est, qui portat li- dit, an cû ea postea con-
gna ad cõburendos hære trahere possit. 111
ticos. 413 Licentiã se habere dicenti
Irregulares regulariter qui an sit credendum. 156
sunt. 408 Locus indulgentiarum im-
Irregularitas an tollitur per propriẽ dicitur pro defun-
baptismum. 439 ctis. 303
Irregularitas ex solo homi- Luxuria. 177
cidio nõ cõtrahit nisi col- **M** Aior scientia requiri-
pa vel voluntas pœcedat tur in episcopo & cu-
vel scandalû sequatur. 419 rato quã in simplicibus
Irregularitas ortum vnde sacerdotibus. 198
de habuit. 407 Manus impositio sup caput
Irregularitas quid est. 407 an sit de necessitate. 104
Irregularitas sumitur tripli- Martyres & non confessio-
citer. 40 res quare in canone po-
Irregularitas vñ dicit. 407 nuntur. 271
Ite missa est, quid signifi- Materia baptismi est du-
cat. 305 plex. 19
Ite missa est, semp dicitur Mathias & Barnabas qua-
cum Te Deû, vel, Gloria re post cõsècrationem po-
in excelsis dicuntur. 305 nuntur. 291

INDEX

Matricidę minor est pœna fiat. 240
 quàm vxoricidę. 136 **Missam quis instituit.** 240
Matrimonium contrahere Modus concludendi colle
 prohibetur in cognatiõe etas. 241
 spiritali. 221 **Monialibus coeütium pœ**
Matrimoniu potius dicif, nitentia. 137
 quam patrimonium. 211 **Mortale peccatum: quare**
Matrimonium vbi fuit in- infra, Peccatum. 171
stitutum. 212 **Naturę lex.** 173
Matrimonij definitio. 210 **O** **Lei inunctio quid si.**
Matrimonij impedimenta **O** gnificat. 33
 duo sunt, quę impediunt, **O** ratiões quare fiüt p pue
 & non dirimunt. 203 **ro** baptizando. 32. & 33
Matrimonij inst tutionis **O** rare semper quomodo in
 duę sunt causę principa- telligitur. 314
 les. 212 **Ordo sacer in quibus tem-**
Memoria quare prius p vi poribus confertur. 199
 uis quã p mortuis fit. 88 **Ordo sacer vbi institutus**
Memoria qualiter fiat pro est. 189. & 190
 defunctis. ibidem **Ordinis sacri defini.** 190
Mensura falsa vtentiũ pœ- **Ordinis sacramentum sex**
 nitentia. 137 **habet necessaria.** ibid.
Missã audienda est vsq; ad **Ordinẽ recipiens in morta-**
 finem. 308 **li peccato mortaliter pec-**
Missã diei nõ debet omit- cat. 201
ti propter missam peculia **Ordinẽ suscipiēs q saltũ ex**
 rem. 312 **malitia deponed^o est.** 202
Missã vnde dicitur. 234 **Ordines sunt septem.** 191
Missę introitus quid signi- **Ortodox^o vnde dicif.** 275
 Oscula,

INDEX

Oscula, tactus immundi, & Pœna ordinantis alienum
 huiusmodi, peccata sunt clericum. 200
 mortalia. 178 **Pœna sacerdotis cõfessio-**
Osanna qd significat. 260 **nem reuelantis.** 159
P **Arachianus an possit Pœna sacerdotis, q interest**
P **cogi ad oblationẽ.** 310 **clandestinis nuptijs.** 231
Pacẽ iurãtis non facere cũ Pœna suscipiētis ordinem
proximo pœnitentia. 139 **ante etate legitimã.** 197
Pax quare nõ datur in mis- **Pœna cognoscentis mulie**
sa defunctorum. 303 **rem menstruatam.** 232
Papę vicibus etiam mini- **Pœnitentia est duplex.** 101
m^o sacerdos in mortis ar- **Pœnitentia infirmo est in-**
ticulo fungitur. 170 **notescenda, non iniungẽ**
Parẽtũ spõsalia filiorũ fran- da. 167
gentium pœnitentia. 133 **Pœnitentia septem anno-**
Patrini ad quid tenẽtur. 41 **rũ pro mortali peccato est**
Patrini verba quid operan imponenda secũdum ca-
 tur quando respõdet pro- nones. 132
 baptizando. 41 **Pœnitẽtia sine mortali pec-**
Peccata criminalia indu- cato est complenda. 286
 cunt decapitationem, de- **Pœnitẽtia maior quare im-**
 positionem, &c. 178 **ponitur vxoricidę, quãm**
Peccata venialia quę sunt **matricidę.** 136
secundũ Augusti. 180 **Pœnitentia necessaria.** 145
Peccatũ mortale & crimi- **Pœnitentia velut medici-**
nale quõ differunt. 17 **na exhibitur.** 141
Peccati mortalis defi. 171 **Pœnitentię definitio.** 101
Peccatorũ mortaliũ a venia **Pœnitentię materia.** ibid.
lib^o discrimina. 171. & 172 **Pœnitentię forma qualis**
 est. 101

INDEX

Pœnitentię circũstãtię. 145 Prælatuſ sine pœnitentia
 Pœnitentię erroneę. 144 culpas ſubditorum dimit-
 Pœnitentię nõ inũgẽdę ex tere non poteſt. 145
 ſuo cuiuſq; arbitrio. 141 Prælatuſ ſi non vult dare
 Pœnitentię mitiores po- licentiam, quid faciendũ
 tiuſ,quã durioſes impo- eſt. 155
 nendę ſunt. 142 Præparatio ſacerdotiſ. 236
 Pœnitentię tempora. 144 Præſbyteri celebrantiſ &
 Pœnitentijs in mitioribuſ non communicantiſ pœ-
 conſideranda. 144 nitentia. 137
 Pœnitentię imponẽde for- Præſbyteri laicum mortuũ
 ma ſolenniſ. 103 palla altariſ inuoluentiſ
 Pœnitentię ſunt arbitrarię, pœnitentia. 137
 quomodo intelligiſ. 141 Pręſtantiſ ſe habilẽ ad reci-
 Pœnitentię tres ſunt par- piendũ ſacramentum Eu-
 teſ. 105 chariſtię dicitur, ſpirituali-
 Pœnitentię tres ſunt ſpe- ter communicare. 86
 cies. 103 Procurator ad leuandum
 Pœnitentiã agere an quiſ conſtitutuſ,veruſ eſt com-
 poſſit pro altero. 131 pater. 42
 Pœnitẽtiſ cõſequiſ tria. 100 Pſalmuſ omiſſuſ in choro,
 Periurorum pœnitentia. an repeti debeat. 322
 135.& 137 Publica honeſtaſ quę ex
 Pollutio quando impedit ſponſalibuſ conſurgit. 208
 accedere ad ſacramentũ, Puer exiſtentiſ in vtero, ſi ca-
 & quando non. 76 put apparet,põt baptizari
 Pot' ac cibi exceſſuſ. 176 vel manuſ aut peſ. 27
 Præceptorũ qualium tranſ. Pueruſ ſuoſ ſuffocantiũ
 greſſio ſit mortaliſ. 162 pœnitentia. 136

Quadra-

INDEX

Q Vadrageſimali tẽpo. Sacerdoſ an tenet ad horaſ
 re quare veſperę di- beata Marię virgi. 333
 cuntur ante prandiũ. 327 Sacerdoſ an confeſſionem
 Quatuor ſunt de ſubſtãtia mulieriſ, cum qua pecca-
 Eucharitię neceſſa. 56 uit,audire poteſt. 161
 Quatuor ſunt ſeruanda in Sacerdoſ baptizando chri-
 abſolutione à maiori ex- ſimate antiquo,punit. 29
 communicatione. 373 Sacerdoſ dicẽs cõpletoriũ
 Quatuor veraciter ſunt in qui amiſit veſperas,an te-
 ſacramento Eucharitię netur redicere. 337
 credenda. 70 Sacerdoſ dicẽs Euãgẽ. q̄ te
 Quatuor veraciter ſunt in ſignat ſe triplici cruce. 249
 calice conſecrato. 71 Sacerdoſ dicentiſ horaſ de
 Qui preparant ſe ſufficiẽter ſanctiſ, qñ dicendę ſunt
 ad hoc ſacramentum. 75 de feriã,an peccat. 335
 Quid ſi aliquid de corpore Sacerdoſ etiam minimuſ
 Chriſti vel de ſanguine in in mortis articulo papę
 terram vel veſtem ceci- vicibuſ fungitur. 170
 derit. 96 Sacerdoſ incautẽ abſoluẽſ
 Quid ſi aliquid in calicem interdum de damno alio-
 ceciderit. 97 rum tenetur. 170
 R Egulę quinq; ad pec Sacerdotiſ confeſſionẽ re-
 cata mortalia cogno uelantiſ pœnitentia. 138
 ſcenda. 172 Sacerdoſ quare hoc ſacra-
 Repräſalię quę dicũtur. 364 men:um ſub vtraq; ſpecie
 Reſtitu. conſideratio. 146 ſumit,& non populuſ 72
 Sacerdoſ an tenetur di- Sacerdoſ exiſtentiſ in mor-
 cere Pater noſter an- tali,peccat mortaliter ba-
 te horaſ & poſt. 76 ptizando. 25

Sacer-

I N D E X

Sacerdos Grecus nō debet
audire cōfessionem vxorū
suarū. 161
Sacerdos in crimine exi-
stens an peccat audiendo
confessiones. 162
Sacerdos nō debet celebra-
re discalceatus. 238
Sacerdos nō pōt tēpore in
terdicti officiū pro bapti-
smo ī sabbatho sancto cū
solemnitate facere. 400
Sacerdos nō potest aliqūē
ad cautelā absoluerē ī ca-
sibus epō reseruatīs. 156
Sacerdos proprius dicitur
quadupliciter. 152
Sacerdos proprius vagabū-
dorum quis dicitur. 153
Sacerdos psalmistā & can-
torē potest ordinare. 197
Sacerdos quid faciet, si ca-
sum episcopi in consiten-
te inuenerit. 158
Sacerdos quid faciet si con-
sitētem excommunicatū
ab homine vel a iure repe-
rerit. ibidem
Sacerdos quomodo memo-

riam facere debet ordina-
tē. 180
Sacerdos septies salutās po-
pulum in missa, quid signi-
ficat. 304
Sacerdotes an tenentur ad
vigilias defunctorū. 334
Sacerdotes inferiores nō de-
bēt vngere in fronte. 42
Sacramētum ad intrādum
ecclesiam. 9
Sacramentum ad progre-
diendum in ecclesia. ibid.
Sacramētū Eucharistię lai-
cus conficere non pōt. 56
Sacramētum vnctionis an
subitō vulneratis vel sub-
mergēdis dandum est. 185
Sacramentum cōfirmatio-
nis est conferēdum ab e-
piscopo ieiuno. 53
Sacramentum confirmatio-
nis null⁹ inferior episco-
po conferre potest. 49
Sacramentum extremę vn-
ctionis an iteratur. 189
Sacramētū extremę vnctio-
nis, pueris, furiosis, & amē-
tibus nō est cōferēdū. ibi.

Sacra-

I N D E X

Sacramētum vnctionis q̄s
instituit. 182
Sacramenti definitio. 9
Sacramenti matrimonij ef-
fectus. 216
Sacramēti ordinis accidē-
talia, quę dicuntur. 197
Sacramēta adaptātur etiā
culpīs & vitij. 10
Sacramēta necessitatis. 12
Sacramēta nouę legis sunt
septem. 9
Sacramēta voluntaria. 13
Sacramētorum institutor
quis fuit. 11
Sacramētorum numerus
etiam recipitur secundū
adaptatiōē virtutum. 10
Sacramēta q̄dā sunt neces-
saria, quędā volūtaria. 12
Sacriligium criminale est.
182
Sacriligi pœnitentia. 139
Sacri ordines q̄ dicūt. 154
Sal quod benedicatur die
dominico, non sufficit ad
exorcizandum puerū. 34
Sanguis Christi an reman-
sit sub cruce : & de carne
pœnitentia. 136

Satisfactionis definitio-
nes. 125 & 126
Satisfactoria opera sunt
tria. 129
Schismaticus vel hæretic⁹
conficere potest. 64
Septem sunt ordines. 191
Symbolum triplex. 250
Simoniam, criminale pecca-
tum est. 179
Sodomitici pœnitētia. 139
Sortilegi pœnitentia. 139
Spōsalia iurata an possint
mutuo partium dissensu
dissolui. 206
Spōsalia non iurata an pos-
sint dissolui. 205
Spōsalia q̄dā sunt neces-
saria, quędā volūtaria. 12
Spōsalia sūt quatuor mo-
dis. 204
Sponsalium definitio. 205
Spuri & saluę immissio
signat. 36
Statera dolosę. 144
Suffocantium pueros suos
pœnitentia. 136

Subur.

INDEX

- Suburbia quę dicunt. 401 dant. 14
- Suspensio quid est. 375 Vnctio extrema vbi institu-
 suspensioes quot sunt. ibid. ta est. 21
- T**Empora pœnitentię. Vnctionis extremę defini-
 144 tio secundum Scotum. 182
- Thurificatio altaris quid si Vnctionis extremę effe-
 gificat. 254 ctus secundum Thomam
- Tria pœcipuè in peccatis sunt duo. 186
 lapsis sunt necessaria, & Vnctionis extremę forma.
 sibi coherẽtia sunt. 7. & 8 136
- Tunio pectoris quid signi Vnctionis extremę mate-
 ficat. 290 ria. 183
- V**entiale peccatum: Vxoridę pœnitẽtia. 136
 quare supra, Pecca- Vxoridę maior est pœ-
 tum. nitentia, quã matrici-
- Verbum Dei tempore in dę. ibidem.
- interdicti potest oibus in. Vnctionis extremę mo-
 differenter tam interd- dus. 181
- ctis, quã non interdictis Votum simplex an impe-
 pœdicari. 400. & 401 diat matrimonium cõtra-
- Virginitatis ablata restitu- hendum. 222. & 223
 tio. 146. & 147
- Vncti chrismate sub liga- **FINIS.**
 tura ad tempus illud custo

